

Landoeconomiske Tidender,

udgivne

af

e t S e l s k a b

i

Sjælland.

Sjette Bind, som indeholder 3de Hefter.

Kjøbenhavn, 1817.

Trykt hos E. A. H. Møller,
Hof- og Universitetsbogtrykker.

I n d h o l d
af
det sjette Bind.

	Side
Nogle Erindringer i Anledning af det i Landsec. Tidender 4de B. 1ste Hefte pag. 166 re. frem- satte Spørgsmaal: "Er det skadeligt, eller er det gavnligt for et Land som Danmark, i dets nærværende Tilstand, at fremmede Kornvahre tillades at consumeres i Landet., af B. S. K o n n e	3.
Et Par Ord om Boghæde til grønt Boder, af J. E. D r e w s e n	29.
Noget om Udsæd, af Hr. Auctionsdirecteur D. P e m- v i g h	40.
Brev fra Niels Kemmer, Bonde i Gerp ved Trisenborg, om Rugens Rust re., ledsaget af en Skrivelse fra Hr. Commmerceraad T h o m s e n	52.
Bemærkninger om den røde Klover og dens Afarter, af Hr. Pastor W e c h	63.

Nogle Betragtninger i Anledning af Barberisssens Skadelighed eller Uskadelighed med Hensyn paa nogle af de Sædearter, som dyrkes her i Danmark, af B. F. Rønne	75.
Betragtninger over Gjedningen, af en Forfatter, som ikke udtrykkeligt har nævnt sig	94.
Practiske Anmærkninger ved Svineavlens, fremsatte i Anledning af Hr. Drewsens Spørgsmaal udi Landoec. Tidenders 4de B. 2det Hefte, af Hr. Krigsraad Fielstrup	113.
Bidrag til Emnet om Brændeviinsbrænderier paa Landet, af samme	123.
Et Spørgsmaal angaaende en Forandring i en Gaards Drist, af en ubenævnt	132.
Nogle Efterretninger om de flere Sorter Rødkløver, af Hr. F. C. Biering	136.
Et lidet Bidrag til at kjende det forordede Bygs Givtighed, af J. C. Drewsen	141.
Et Par Ord i Anledning af Hr. Procurator Johan Stephansens i Landoec. Tidenders 5te Bind 2det Hefte indførte Brev til Redactøren, af Hr. Etatsraad og Cancellie-Deputeret Drsted	146.
Udtog af en Skrivelse fra en ubenævnt i Helsingøer, modtaget med Posten d. 23 Februar 1817., ved Redactøren	158.
Et Stykke, oplæst i det Kongl. Landhuusholdnings Selskab d. 8 Jan., af B. F. Rønne	161.
Tredie Efterretning om Kiorin = Græsset eller Agrostis Stolonifera, af G. de Coninck	189.
Hvorfor er Tangassen skadelig for Vegetationen, og er den det under alle Omstændigheder, af J. C. Drewsen	200.

Om Blaablen, af Hr. Pastor L. B. Bruun paa Aimaget	215.
Ogsaa et Bidrag til det foradeede Bygs Anbefaling, af B. F. Rønne	230.
Et Brev til Pastor Rønne, angaaende Høstmaaden i Norge, af D. n.	235.
Udtog af en Efterretning fra Hr. Major Hinckel- den, angaaende Rødkløver	240.
Et lidet Bidrag til Kundskab om Beresdrift, af Hr. Candidat S. S. Blicher	242.
Fragment af et Brev fra en Godseier i Sjælland til J. E. Drewsen, fornemmelig angaaende Et. Hans-Rugen	250.
Ferskiellige Beretninger og Spørgsmaale fra en Ube- nævnt	257.
Om Kors Anvendelse til Staldforing m. m., af Hr. Grosserer Mørch, Herre til Ydernæs	268.
Landhuusholdnings-Selskabet i Vinteren 1816 og 1817, af Hr. Etatsraad Collin	287.
Erklæring fra B. F. Rønne, angaaende Hr. Etats- raad Ørstedes Erindring i disse Tidenders 6 B. 1 H. Pag. 153	308.
Bidrag til Quæerne om et forbedret Land-Politie, især med Hensyn til Tjenestefolk, af Hr. Sjæl- strup	313.
Brev fra Oberst Falkenskjold til M. N.	337.
Forsøg med Kloyers Dyrfning paa Sand-Jorder, af Hr. Sjælstrup	346.
Om overgiemt Rug til Cød, af samme	356.

	Side.
Om Korn's Støbning med Kalk som Middel imod Brand, af samme	361.
Om Kers Plantning paa opstaarne Torvemoser, af Hr. Sønderup	366.
Forsøg med nogle Græsarters Dyrkning paa Sand- og Mosejorder, af Hr. Fjellstrup	369.
Notiser for Hauge-Dyrkere, af samme	385.
Om Volds-Bygningers henfigtsmæssige Indretning, af Hr. Soelberg	390.
Et Spørgsmaal angaaende Steens Sprængning med Krudt, af J. C. Drewsen	400.
Om Auktionen over Faare-Creature ved Konge- lige Skæferier 1816. (Indsendt.)	403.
Blodiglen som Barometer	405.

Forerindring til 3die Aargang.

N^uter er et Aar hentrundet, siden Landoeconomiske Tidenders Udgivere gjennem dette Skrift første Gang havde den Ære at tale til det læsende, især Landoeconomiske Publicum. De Forhaabninger, som de dengang nærede, bleve ikke uopfyldte; Skriftet mødte Deeltagelse, fandt en efter Tiderne ikke ubetydelig Affætning og prydedes med Bidrag fra mange tænksomme og gavnelystne Landmænd, der ikke vilde forsmåe den Tak, som meddeles dem fra Udgiverne, skjøndt den største Løn for deres Arbejde er den Overbeviisning, at have bidraget til Medbrødres Oplysning. Maatte Udgiverne endnu ofte ved Aarenes Begyndelse kunne aflægge lignende Taksigelse, maatte Landmændene fremdeles yde dette Skrift den hidtil beviste Opmærksomhed, — da vil vort Maal ikke forfeiles.

De mange i forrige Aar indløbne Bidrag, tildeels foranledigede ved den hver Landmand interesserende Markfreds Sag, gjorde det nødvendigt at lade disse Tidender udkomme hver anden Maaned og at forøge Arkantallet fra 10 til 12. Om Skrivtet kan i denne Omfang bestaae; om det i Fremtiden bør udkomme oftere eller sjeldnere, beroer paa Landmændenes Medvirkning. Udgiverne kunne og bør ikke vel ene føre Ordet, da Skrivtet derved vil blive alt for eenfaldigt.

Hidindtil har dette Skrivt næsten bestaaet af idel originale Arbeider. Naar Pladsen tillader det, skulle ogsaa Oversættelser, der angaae interessante og almeennyttige Gjenstande, i Fremtiden indrykkes, hvilket ansees som meget mere hensigtsmæssigt, som udenlandske Bøger ofte ikke kunne faaes og sjeldne ere kostbare.

Udgiverne.

Nogle Erindringer

i Anledning

af det i Landoec. Tidender 4de Bind
1ste Hefte pag. 166 re. fremsatte

Spørgsmaal:

"Er det skadeligt, eller er det gavnligt
"for et Land som Danmark, i dets
"nærværende Tilstand, at frem-
"mede Kornvahre tillades at
"consumeres i Landet?,"

Dette Spørgsmaal har en unævnt Forfatter fremsat paa ovenanførte Sted, og under Spørgsmaalets Udvikling hældet til den Mening, at Indførsel af fremmede Kornvahre, til Fordeel for Danmarks Agerdyrkning, burde belægges med Forbud.

Undertegnede har allerede ved Slutningen af det fremsatte Spørgsmaal forpligtet sig til at besvare det med "nei," og kommer her til hiint Svares Opfyldelse:

Hvorvidt en Sag vil være nyttig eller skadelig, kan aldrig med fuldkommen Visshed forudsiges af nogen Dødelig, førend det først er fuldeligen afgjort, om den er retfærdig eller ikke. — Skulde Mennesket med ufeilbar Visshed forud vide alle en Indretnings muelige Følger og af disse beregne dens Gavnlighed eller Skadelighed; saa ligger det aabenbart for Dagen, at Mennesket maatte være alvidende. Da dette ikke er Tilfældet, saa er og bliver det stedse en Daarlighed, ved nogen som-

helt Anordning, Foranstaltning eller Indretning, at ville grunde og bygge den paa det aldeles ukjendte og uberegnelige Udfald. — Utallige Erfaringer vidne ogsaa for os i denne Henseende, og fremvise os ligesaa utallige Misgreb, hvilke saavel hele Stater, som enkelte Mennesker have gjort, just fordi de gik ud fra Begrebet om Nyttigt og Skadeligt.

Derimod er det den fornuftige Skabning upaatvivleligen giver, at bedømme hvad der er retfærdigt og hvad der er uretfærdigt — i Særdeleshed kan en Christen, som veiledes af en aabenbarede guddommelig Religion, der sætter vor blinde Egenfjærlighed de rette Grændser, ikke letteligen dømme feil i slig Henseende, naar det kun alvorligen er ham om Sandhed og Retfærdighed at gjøre. —

Og er det nu afgjort, om en Sag er retfærdig eller uretfærdig, saa have vi dertilmed end, og det andet Spørgsmaal løst, og vide enten den er nyttig eller skadelig; thi en retfærdig Sag maae jo, saafremt vi troe et retfærdigt Forsyn, nødvendigens tilstaaes at være nyttig, ligesom en uretfærdig Sag, af samme Grund, maae erkjendes for skadelig. — Troer noget Menneske det Modsatte, saa nægter han jo upaatvivleligen en Gud, som er Verdens Herre og Regent, eller han indrømmer den affindige Tanke, at Skabningen kan sætte sig op imod sin Skaber og tilrive sig Lykke imod Guddommens Villie og Styrelse. — Men

imod saadanne fornuftsfridige Meninger behøver jeg ikke at skrive. Selv den tænkende Hedning forkaster dem. Hvorledes kunde da en Christen hylde dem?

Altsaa — førend vi spørge om en Foranstaltning vil være nyttig eller skadelig, maae vi først spørge: "Er den retfærdig, eller uretfærdig? Stemmer den overeens med Guddommens hellige Lov eller ikke?" Kunne vi, efter en noliagtig og upartist Provvelse, med god Samvittighed, svare: "Ja" til det Første og: "nei" til det Sidste, saa vide vi ogsaa at den er nyttig. — Svarer derimod Fornuft og Aabenbaring: "den er ikke retfærdig; men uretfærdig", saa vide vi ogsaa, at den umodsigeligen maae være skadelig, om ogsaa vor blinde Egentjærlighed og Selvsyge nok saa meget stræbte at indbilde os det Modsatte. En retfærdig og uforanderlig Gud kan ikke vilse forene sand Lykke og Fordeel med den Tid, som strider imod ham selv; og den arme Dødelige, som er Støt og Alst, kan ikke imodstaae sin almægtige Herre.

Først naar vi have afgjort, om en Sag er retfærdig eller uretfærdig; saa kan det endnu være os tilladt at overveie, hvilket af flere retfærdige Foretagender, der passer bedst til vore Anlæg, Kræfter og de Forhold, i hvilke vi befinde os, og at beregne den Nytte, som de med Rimelighed ville tilføre os, saa at vi iblandt flere lovlige Sager vælge den, som sandsynligen vil bringe os de største Fordele, ligesom det da ogsaa maae være

rigtigt ved fornuftige Slutninger, at gjøre dem, der gaae ud fra Begrebet om det Nyttige og Skadelige, opmærksomme paa den Fordeel, som et eller andet retfærdigt Foretagende rimeligviis vil afføde og ligeledes at lede deres Blik til det Tab, som af dette eller hiint uretfærdige Foretagende bør forventes. —

Efterat have forudskiftet disse almindelige Betragtninger, hvis Rigtighed jo enhver cultiveret Stat, i Theorien, indrømmer og vel intet tænkende Menneske, end sige nogen Christen, nægter, kommer jeg da til det fremsatte Spørgsmaal — og undersøger;

Først om det er retfærdigt at forbyde fremmede Sædevaahres Indførsel i Landet? Og da mener jeg, at Spørgsmaalet sikkerligen maane besvares med *nein*, hvad enten jeg saa kaster et Blik paa andre Rigers Beboere, eller paa mine egne Landsmænd. — Er det fremmede Korn den fremmede Sælgers lovlige Eiendom, og han har mere, end han behøver til eget Forbrug — han trænger derimod til Vahre, (være sig Penge eller andre Vahre) som den danske Borger har, og han kan komme overeens med Denne om at tilbytte sig, hvad han behøver — saa kan jo ingen Fornuft indrømme, at et Forbud herimod er retfærdigt. Det var jo Indskrænkning af hans Frihed, det var jo at berøve ham Frugten af sin Flid og Anstrængelse — det var jo at standse fremmede Landes Production og at sætte Grændser for deres

Befolkning — det var og lige tvert imod den Ret vi ville ønske os, om vort Land frembar saa stor Overflødighed, at vi ikke selv kunde forbruge denne. — Ja! lad os blot tænke den Muelighed; thi til Virkelighed kommer den vist ikke, at alle Verdens Stater vilde forbyde Danmark at tilføre dem sine Kornvahre! sandelig — da skulde vi vist nok tilstaae, at denne var en uretfærdig Forholdsregel. — Men der gjælder jo dog vel ikke et forskjelligt Princip om det "Retfærdige" for de forskjellige Stater. Hvad der er retfærdigt for Danmark, det maae vel og være retfærdigt for andre Riger. — Og hvad vi ville at Andre skulle gjøre imod os, det skulle vi vel og gjøre imod dem. — Vi ville tilføre dem, hvad vi have tilovers, for at tilbytte os, hvad vi trænge til; — de bør vel igjen kunne tilbringe os deres Overflødigheder, og hente vore tilbage. — Endnu paa en anden Maade kunne vi indsee det uretfærdige i slig en Forholdsregel; thi, var det retfærdigt for os, at forbyde Indførsel; saa maatte det og være retfærdigt for Andre at forbyde Tilførsel til os i et Hungersaar, og det endstjændt de havde tilovers; men, hvor uretfærdig saadan en Forholdsregel var, det ville vi sikkerligen føle — og dog maatte vi jo tilstaae, at det var en Selvfølge af vor egen Foranstaltning. —

Jeg veed nok, at man her vil beraabe sig paa Fædrelands Kjerlighed; men — hvad er denne, dersom den stræber at have sit Fædreland

paa andre Staters Beføstning? dersom den udelukker andre Folkeslægter fra sin Beloville? ja! endog arbejder paa disses Undertrykkelse? — Er det Fædrelandskjerlighed, da fortjener den tilførelse, at den ikke at hylbes; men at forkastes. — Den er da ingen Dyd; men en Last. — Den er da intet andet, end Egennytte, Afsind, Hovmod eller Herresyge. — Den kan da aldrig bestaae enten for Fornuften eller for vor ophøiede Religion, der begge hyde os, at betragte alle Mennesker, som den samme Faders Børn, som vore Brødre og Medborgere, som dem, der boe paa den gandske Jordens Kredss af eet Blod, som dem, der alle have Fordring paa vor Kjerlighed og Bistand. — Jeg tør ligesaa lidet handle uretsfærdigt imod en anden Nation, som imod min egen. Gjør jeg dette, da kan jeg umueligt bestaae for den store Verdensdommer, hvis hellige Lov jeg, som Fornuftvæsen, aldrig bør glemme. — Derfor nægter jeg ikke Fædrelands Kjerlighed; men paastaar ifkuns, at man ret ofte har forbundet et saare falsk Begreb med denne, i sig selv ædle Benævnelse. Af vort Fædreland have vi modtaget og modtage vi endnu saa mange Velgjerninger, at Taknemmelighed forpligter os til al den Gjengjæld, vi paa loflig Maade kunne give det; men til det Ulovlige kan Intet i Verden forpligte os. — Stats Samfundet har og indgaaet en frivillig Pagt om fælleds Bestræbelse, for at befordre fælleds Lykkelighed; men ifkuns ved loflige Midler:

Til Brugen af uløblige tør intet Menneske forbinde sig. — Det er altsaa rigtigt, at jeg ved ængere Baand er bundet til Fædrelandet, end til noget andet Rige. — Endog blot den Tanke, at Guds Skyldse der har anvist mig mit Opholdssted og min Virkefreds, forpligter mig til en højere Grad af Kjerlighed; men jeg kan i den samme Herres Rige umuelig have faaet det Kalde at virke imod Noget af alle hans kjære Børn.

Fader os et Dieblis vende vore Tanker fra Fædrelandet til de huuslige Forbindelser! — Der er jo dog Ingen, som nægter, at vi med ængere Baand ere bundne til vore Egtesæller, Børn, Husbønder eller Tjenere, end til vore øvrige Medborgere; men derfor tilstaaer dog vel intet ræsonnerende Menneske, end sige en Christen, at vi tør bygge Hines Velstand paa vore Medborgeres Fornærmelse eller Undergang. — At Tidens uchristelige, egennyttige Aand ofte har gjort det, er en anden Sag; men hvo har vovet, at vedkjendes slikt et Forhold? eller hvo har dristet sig, til at forsvare det offentligen? — Vil man maafter svare, at vi og have forpligtet os til at handle retfærdigt imod vore Medborgere, og derfor ikke af Kjerlighed til vore Nærmeste bør begaae nogen Uretfærdighed imod Hine; saa waatte jeg spørge: Har da den højeste Herre, hvis Bud ethvert Menneske bør adlyde, ikke forpligtet os til Retfærdighed imod Alle? ja! have vi ikke selv, ved at an-

tage og hylde Jesu Religion, frivilligen forpligtet os til det samme? —

Kan jeg altsaa virke og arbejde til Medbrødre Bedste, saa bør jeg først og fornemmelig arbejde paa den Plads, hvor Forsynet satte mig og gavne de Mennesker, til hvilke jeg er knyttet med de ængeste Bånd — og i det jeg virker og arbejder for Disse, stræbe at udbrede Velsignelse til Andre, saavidt det staaer i min Magt. — Saalænge min Hustru, mine Børn, min Høshonde eller mine Tjenere trænge til min Hjælp og Kjerlighed, skal jeg ikke forlade dem, for at fare Landet rundt og yde dets øvrige Indbyggere, hvad jeg skylder hine; — thi det var at forlade den Post, paa hvilken Gud har sat mig, det var at glemme den Taknemmelighed eller Gødhed, jeg er Hine pligtig, og at bryde den Pagt, jeg har indgaaet. —

Det samme gælder om Fædrelandet: Dette har, af de anførte Grunde, frem for andre Stater, første Fordring paa mine Sønners, Færdigheds og Kundskabers Anvendelse. Saalænge dette endnu behøver min Tjeneste, skal jeg forblive der eller nærmest virke for dets Bedste; men dog ikkun ved retfærdige Midler — og i det jeg saaledes gavner mit Fædreland, skal jeg tillige stræbe at stifte Held og Velsignelse for alle Jordens Beboere. — Kunde jeg være allestedsnærværende og almægtig, saa maatte jeg virke ligemeget allevegne og for alle, forsaavidt disse kunde modtage mine

Velgjerninger; men da jeg er indskrænket i Henseende til Virkefreds og Evner, saa er det fornuftigt og christeligt, at jeg fornemmeligen virker der, hvor Gud satte mig — og nærmest stræber at gavne de Mennesker, som nærmest virke for mig; men aldrig tør jeg derved stræbe at lægge Hindringer i Veien for andre Folkeslægters Frihed og Lyksalighed. — Vor store Religionsstifter, bort Mønster, tændte først Lyset i sit Fædreland; men stræbte dog tillige at udbrede dets Stråler til alle Jordens Egne. — Han var især sine Landsmænds Velgjører; men nægtede hverken Hedninger eller Samaritaner Frugterne af sin Godhed. Han lod os at elske alle og at gøre imod alle; hvad vi selv vilde hændes og have. —

Det er altsaa baade efter Fornuftens og Religionens Underviisning ifkuns en slet Patriotisme — ja! det er en aabenbar Last, at ville virke til Bedste for Fædrelandet ved at skade andre Nationer. — Og, omi jeg end kunde, hvad der dog er umueligt, gavne mit Folk ved Andres Fornærmelse, saa burde jeg aldrig gjøre det. Altsaa: bort med alle listige, rænkefulde Handelstractater! med alle de Lid, og Indførsels, Forbud, som ikke kunne bestaae med den Retfærdighed, vi skylder enhver Nation! — bort med enhver Anordning og Indretning, som sigter til at forhindre nyttige Kundskabers og almindelig Velstands Udbredelse til alle muelige Slægter! — Uretfærdige og

ubillige tør vi ikke nogenfinde være, end ikke imod dem, som kaldes Urvæfender. —

Men — om Rogen har saa snævert et Hjerte og saa indskrænket en Sjæl, at han Aet ikke kan indrømme denne almindelige Retfærdighed imod fremmede Følkesfærd; saa indrømmer han vel derimod desto villigere, at vi skulle være retfærdigere imod vore Landsmænd. — Men nu maatte jeg spørge: Hvorledes kunde et Forbud f. Ex. mod den østersøiske Rugs Indførsel være retfærdigt imod mine Medborgere? Var jeg en egennyttig Landmand, da ønskede jeg maaskee et saadant Forbud, paa det jeg kunde bringe saa Aette Bahre til Torvs, som jeg vilde, og dog holde Priserne nogenlunde i Veiret; men hvorledes vilde jeg paastaae, at det var retfærdigt? Er den østersøiske Rug bedre, nærerigere, sundere og lettere at gjemme, end den danske; hvor kunde da noget fornuftigt Menneske ansee det for retfærdigt: "at forbyde den Mand, som for sin erhvervbede Formue vilde kjøbe østersøisk Rug, Nydel, sen af et kraftigere og sundere Stykke Brød, end det, hans Fædreland leverer, eller at formene ham Besiddelsen af en Bahre, der ikke saa let fordærves, som den danske Rug, hvilken fra Februarii eller Martii Maanedes Begyndelse til Sommerens Ende dagligen maae kastes, om den elskal worde ankommen, og som slet ikke, malet til Meel, kan indpakkes i Kister, eller Tønder, for at gjemmes." Men sæt ogsaa at den øster-

sviſke Rug ikke var, hvad det dog unægteliget hidtil er, bedre, end den danſke; og at en Mand ifkuns fandt bedre Smag i hiin, end i denne — eller indbildte ſig, at den paſſede bedre med hans Sundhed; var det da retfærdigt, at forbyde hans Nydelfen? — Eller endnu Eet: Naar er det i ſær, at øſtersøiſt Rug indføres og fortæres hos os? det er dog vel ikke, naar vi ſelv have avlet ſtor Overflødighed af velhoſtet og fuldkjernet Rug, da Priſerne ere forholdsmeſſigt lave; men det er vel i ſær, naar vor egen Afgrøde paa een eller anden Maade har været mindre heldig, og Priſerne paa god Brødrug ere forholdsmeſſigt høie; men — hvorledes kunde nu Retfærdighed forbyde alle dem, ſom ſkulle kjøbe, at ſaae en af Livets førſte Kornødenheder for en billigere Priis? Hvorledes kunde den tillade ſig, at forhindre Priſernes Falden og at tvinge alle dem, ſom ikke have Nøling, til at kjøbe dyrt; medens andre Rigers overflødige Høſt tilbød dem et billigere Kjøb? Ere da ikke alle Landets Indvaanere een Faders Børn? Eller kunde da Retfærdighed trykke Kjøbstædernes Beboere, Landsbyernes Haandværkere, Huusmænd og Indſiddere m. fl., for at hjælpe Agerdyrkeren til større Indtægter? Nei — lige Ret for Alle! det kræver Kornuſt og Religion. — Ligeſaa lidet, ſom Landmanden bør trykkes af Udførsels Forbud — ligeſaa lidet ſkulle de øvrige Borgere trykkes af Indførsels Forbuddet. —

"J Orthodoxer have dog altid eet
 Fortrin for os Heterodoxer, dette:
 "at J ere consequente," sagde engang en
 Mand af den nyere Skole, til En af den ældre.
 Og sandelig, jeg føler, det er et stort Fortrin, ikke
 allene med Hensyn til Troeslærdommene; men ogsaa
 med Hensyn til Læren om de borgerlige Stats-
 Anordninger og Indretninger. Ere vi kunns altid
 orthodoxe og uafsladeligen følge Retsfærdigheds-
 Principet, saa ere vi og altid consequente — saa
 ligge vi ikke i Strid med os selv og vakte ingen-
 lunde hid og did, som de Herrer Heterodoxer, der
 vildledte af Nyttigheds Principet, ville have ide-
 lige Undtagelser og hver Dag fordre en nye Lov.
 — Selv det mægtige og rige Englands Exem-
 pel, som Spørgsmaalets Forfatter har paaberaabt
 sig, bekræfter og forfører os ikke. Det er sandt:
 der gives mange gode, viise og herlige Indretnin-
 ger i England; men der gives og endnu nogle
 flutte, daarlige og forkastelige; thi, har og dette
 Land maaskee i mange Stykker, udledet sine An-
 ordninger fra det Retsfærdige; saa er det dog endnu
 i mange andre gangen ud fra Nyttigheds Principet,
 har derfor begaaet Misgæreb og kan ikke være
 Exemplet for os til Efterfølgelse. Overalt gjæl-
 der ingen Autoritet imod Fornuft og Religion.
 Forunderligt nok er det isvrigt, at man i 1807
 ikke engang kunde berømmen et engelsk Individ
 Retsfærdighed, uden at paadrage sig Mistanke om
 Landsforræderie — og at man derimod i 1815

søger af Englands Exempel at bevise, hvorledes vi skulle forholde os, for at handle rigtigt. — *Tempora mutantur; et nos mutamur in illis.* — Og dog staaer det just nu allerede i 1816 klart for hver Mands Nie, hvor urigtigt hiint engelske Indførsels Forbud er: Som en Følge af dette Forbud ere Priserne hiofsat blevene langt høiere, end de ellers skulde været — mange fattige Arbeidere kunne ikke mætte deres Hunger, og Abiserne ere dagligen fulde af det Strig, som der opløfter sig, og af de Voldsomheder, til hvilke den fortsvulgede Hunger der leder, hvilke igjen maae standses ved nye Voldsomheder. —

Altsaa sligt et Forbud er ikke retfærdigt, og bør selgelig ikke ønskes. — Men er det ikke retfærdigt, saa er det ikke heller nyttigt; thi Intet kan være nyttigt, uden det er retfærdigt. Denne Sætnings Rigtighed indsees selv a priori; og kan ligeledes i alle eller dog i de fleste Tilfælde a posteriori bevises. — I Henseende til det omhandlede Spørgsmaal, er det især slet ikke vanskeligt, at indsee det skadelige ved Forbuddet. — Den ærede Forfatter har selv indseet det; men maaskee ikke føelt det saa levende, at han turde forkaste Tanken eller Ønsket om saadant et Forbud. Vi ville gjentage hans egne Ord, saaledes som de læses paa det anførte Sted pag. 166. "Det synes forunderligt, at Engelland, som besidder hele Verdens Handel, hvis Fabrikker og Manufakturur undertrykke alle andre Landes, og hvor

(2)

"Indtægten af disse Industriegrene maaſkee ſtaaſe
 "i et overveiende Forhold til Agerdyrkningens, v. l.
 "forbyde det fremmede Kornſ Forbrug, til For-
 "deel for Agerdyrkeren, ligesom til Skade for Fa-
 "brikanten; thi det er dog ſandſynligt, at Korn-
 "billet kan ſkade Fabrikaternes Afſætning paa Eu-
 "ropas Faſtland, iſær i det nordlige Tyskland
 "og i Ruſland, forſt fordi diſſe pengeløſe og ved
 "Krigen forarmede Lande neppe ſkal kunne betale
 "Engellændernes Fabrik, Manufaktur, og Colonier-
 "Vahre, naar hine Landes Kornvahre, ſom en
 "af deres betydeligſte Exporter, forbydes Indførsel
 "i Engelland, og dernæſt den Muelighed, at
 "Kornpriferne i Engelland kunne ſtige ved dette
 "Forbud, hvorved Fabrikkerne atter ſkades. Her
 har jo Forfatteren ſelv, endog med Henſyn paa
 Englands anpriste Exempel, viiſt os, at hvad
 der er uretfærdigt, det er og ſkadeligt, og jeg veed
 tilforladelig ikke, hvad der med Grund kunde ind-
 vendes imod de af ham anførte Betænkeli gheder
 ved hiin Kornbil. — Det ligger jo aabenbart nok
 endog for den ſimpleſte Menneſkeforſtand: at Korn-
 billet maae gjøre Brødet dyrere for Fabrikanten,
 (ſom jo dog ogſaa er en Søn af Landet); at den
 maae ſtandſe Denneſ Virkſomhed, fordyre hans
 Vahre, gjøre dem mindre afſættelige, og hindre
 pengeløſe Landes Indvaanere fra at kjøbe det, de
 ei have Lov til at betale med deres Produkter;
 men, hvo ſeer ikke nu tillige, at ſelv den Ager-

dyrkning, som ved Forbuddet skulde ophjælpes, just til Slutningen maae lide derunder? —

Hvad der gjælder om England, det gjælder og i større eller mindre Grad om ethvert andet Land — altsaa og om Danmark. Har stjonde ikke ethvert Land og især ikke Danmark saa mange Fabriquer og Manufacturer som England, saa have de dog Nogle. I det ringeste har man Haandværkere, der vel ere Landet ligesaa vigtige, som Fabricanterne; men alle disse og de Klere, som ikke dyrke Jorden, vilke jo lide under Indførselsforbuddet. De ved Kunst frembragte Brødspriser ville jo sætte dem tilbage i deres Virksomhed; — især om der var noget af deres Arbejder, som kunde udføres, saa ville jo hine Priser nødvendigen gjøre disse dyrere, saa at de vanskeligere kunde sælges ud af Landet. —

Dertil kommer endnu, at Skibe fra de Steder, hvor man har Kornvare at sælge, vist ikke gjerne ville gaae tomme eller baglastede fra deres Hjem, for at hente vore Produkter; men at de helst ville seile didhen, hvor de kunne bringe deres Vare og igjen tage Fragt tilbage, saa at vi, ved Indførsels Forbud bidroge, til at beholde, hvad vi dog gjerne ønskede udført. — Om man ogsaa hentede hos os enten Fabricater eller Colonial Vare; men maatte komme baglastet hertil, saa er det naturligt, at man gav os saa meget mindre for det, vi havde at sælge; thi Reisen maatte jo betales. — Ikke bedre gif det, om vi bragte

Vahrene i vore egne Skibe; thi, naar vi ingen Retour-Ladning toge, saa afgik jo baade Hen- og Hjem-Reisens Omkostninger af det Solgtes Priis. — Ja! hvorledes skulde de Egne, hvis fornemste Produkt var Kornvahre handle med os, naar intet Bytte maatte finde Sted, og de savnede Penge. — Altsaa-Handelen paa slige Lande maatte enten standses i sin raske Gang, eller reent udtilintetgjøres. —

Og — hvo indseer ikke nu letteligen af alt det anførte, at Landmanden, som man tænkte at ophjælpe, netop skadedes ved Indførsels-Forbud, det — og ikke han allene; men Agerdyrkningen selv og altsaa hele Staten tillige? — Jo lettere det er, at leve, des flere Menneſker fremkomme der upaatvibveligen i Landet, dels ved de hyppigere Ægteskaber og deraf følgende Fødseler, dels ved Fremmedes Hidkomst; — men jo flere Indbyggere, des flere Hænder til Arbeide, og des flere Munde, til at fortære det af Jorden frembragte — des lettere vil altsaa Landmanden kunne dyrke, des flere udyrkede Strækninger vil han kunne tage under Ploven, des flere Forbedringer vil han kunne indføre, des større et Overskud vil han have — des billigere vil han, uden sin Skade kunne sælge — des sikrere vil han være paa Afſætning, og des mindre kan han frygte for unaturlig lave Priser. — Agerdyrkeren vil altsaa ophjælpes, Productionen vil forøges og Staten have

en Rigdomskilde, der hvert Aar flyder overflodigere. —

Lad Indførsels-Forbuddet derimod komme, og have nogen Virkning! Lad det, som Forsfatteren antager, stemme Priserne i Veiret! Lad disse ved den foreslagne Handelsvang blive høiere, end i andre Lande, saa er det jo aabenbart nok, at alle de modsatte Virkninger ville indfinde sig. De ved Forbuddet fremtvungne og altsaa unaturlige, høie Priser ville indskrænke Fabricanternes og Haandværkernes Virksomhed, ville gjøre, at deres Arbeide, som dyrere, ei saa let finder udenrigs Affætning — Folkemængden vil vorde mindre; færre indenlandfke Kjøbere, og færre Hjelpere til Agerdyrkningsdrioten ville standse dennes Fremskridt og saaledes fremtvinge Priser, der maaskee blive endnu alt for høie for Kjøberne; men derhos tillige alt for lave for Landmanden, efterdi Denne ikkun kan sælge lidet og ikke flækkeligen faaer sine Omkostninger godtgjorte. — Frihed i Handel og Wandel er et ønskeligt Gode, som altid frembringer herlige Frugter. Tvangen tilintetgjør derimod Frugtbarheden. —

Atter paa en anden Maade erkjendes letteligen det Skadelige ved det foreslagne Indførsels-Forbud: Vi klage jo nu over, at de danske Kornvahre ikke ere hvad de burde være; men tag Concurrencen med de udenlandfke bedre Vahre bort! og da ville de jo rimeligviis endnu her og der blive flettere. Den danske Landmand, som da kunde

anse sig for monopoliseret i Henseende til indens
Landst Kornhandel, fattedes jo saaledes en Spore,
som han nu har, til at frembringe bedre Wahre
— man vilde da endnu være længere borte fra at
tænke paa Forbedringer; Kjøberne i Landet fik
sieldnere god, vægtig og velbehandlet Sæd — og
Kornhandelen med udenrigske Stæder sjernedes
længere fra vore Kyster, hvorved atter baade
Landmanden og Staten tabte. —

Det er ikke heller en urigtig Betragtning,
at Regjeringen saaledes maatte antage og hylde et
vaskende System i sin Lovgivning. Der gives nu
Folk, som endog ville have retfærdige og nyttige
Indretninger eller Anordninger tilbageviste paa
den Grund, at Lovgiveren, skjøndt han nu saae
det bedre, efter de Meders og Persers Wiis, dog
ikke maatte tilbagefalde sine eengang givne Anord-
ninger, hvilket jo med andre Ord vil sige saa me-
get som "det er bedre at forsvare en Wildfarelse,
end at forlade den". Skjøndt man nu ei kan
billige sligt, saa maae man dog ogsaa tilstaae, at
en Regjering ikke med Forsæt bør antage og hylde
Ustadighed i sin Lovgivning og udstæde Anordnin-
ger, som den med Visshed forudsæer, at den ide-
ligen maae forandre og lempe efter Omstændig-
hederne. Men — dette blev jo upaatvivleligen
Tilfældet med et Indførselsforbud imod fremmede
Kornvahre; thi naar der indtraf Misvæxt hos os
selv, saa vilde man dog ei have Forbuddet gjæl-
dende, hvilket og Forfatteren selv indrømmer, i

det han siger: "i dets nærværende Tilstand." Det skulde altsaa iaar hedde: "Nu har Danmark nok af Sædevahre; nu maae ingen fremmed Nation tilbyde den danske Kysthaver noget af sin Overflodighed." Ad Aare derimod: "Nu mangler det her; nu tør I komme." — Det følgende Aar igjen: "Bliver nu borte; thi vi behøve Eder ikke, o. s. fr." — Tilforladelig saadan en Vakslen og Ustadighed vilde vist nok ligesaa meget skade vor Handel, som fornærme Regjeringens tilbørlige Agtelse saavel inden, som uden for Landets Grændser. —

Hertil bør endnu føies, at intet sligt Forbud nogenstinde med fuld Sikkerhed kan overholdes. — Det er jo bekjendt nok, at Contrebandurer allevegne have fundet Sted, og enten have forstaaet at skaffe sig Toldsedler for udenlandske, som om de vare indenlandske Vahre, eller have indsmuglet, hvad der ikke maatte indføres. Men hvad er nu bundet ved Forbuddet? Tilforladelig — lidet eller Intet; men Tabet er stort: — Den Sag, som i og for sig selv havde været lovlig, blev nu ulovlig. Undersaatten i Almindelighed overtraadte sin Regjerings Bud og maatte i Stikpeng; eller Smugleløn betale det, som kunde gaaet i Statens Kasse — eller Betjentene, hvis Pligt det var at vaage over Forbuddets Overholdelse, folgte Samvittighed og Eed for en nedrig Løn. Saaledes fordærvedes Folkets Moralitet, Statens ypperste Eiendom, og dog indgif en Deel af

de Vahre, man vilde have ubeluffet. — Var det nu og mueligt, hvad Erfaringen dog nægter, at overholde Forbuddet; saa vare hermed igjen skadelige Virkninger for Staten forbundne; thi de Steder, som mueligen vilde kjøbe hos os hvad vi havde at sælge; men ei tørde bringe os deres Vahre, bleve blot Skyldnere og skulde ideligen remittere Penge, eller Bexler, hvorved deres Bexel Kjøb vilde finde Banskkelighed og enten gjøre vore Vahre saa dyre for dem, at de hellere kjøbte andensteds, og vi tabte da baade Afsetningen selv, samt Fragt og Handelsfordeel; eller, hvad der endnu er viskere: at vi maatte sælge vore Udførselsvahre saa meget lettere, efterdi den udenrigske Kjøbmand naturligviis vilde sætte sin Commissionair en saadan Grændse, at vore Vahre, med den dobbelte Fragtomkostning og Tabet paa Bexlerne, dog ei bleve ham for dyre. — Skulde intet af disse Tilfælde indtræffe, saa maatte det være, at intet andet Land var i Besiddelse af de Vahreforter, som vi havde, og at disse tillige vare uomgængeligen nødvendige for de udenrigske Lysthavere. — Men — hvor mange saadanne have vi? —

Jeg haaber saaledes ogsaa a posteriori, at have bevist det omhandlede Forbuds Skadelighed, hvorved gjensidigen stadfæstes, hvad der er evig sandt: at Intet er nyttigt, uden det tillige er retfærdigt, — og ved hvilken Leilighed det tillige fremlyser, at den, der vil sit

Fædreslands Opkomst, maae ogsaa vilse den mueligste Frihed i Handel og Wandel. —

Vi bør derfor ogsaa prise Regjeringens Beslutning om at løse en Deel af de Baand, der tilforn bandt Ud- og Indførselen — og kunne ikke andet end glæde os, naar vi see, at Forslag, som have en modsat Tendents, ikke tages til Folge, endog naar de i god Hensigt fremsættes selv af Kjøbmænd og det saadanne, der have udmærket sig blandt gode og i de fleste Henseender lystranfende Stribentere. Kunns uroffkelig Fasthed i dette Princip! og vor oeconomiske Stilling maae vorde bedre. —

At jeg derfor ikke nægter Rigtigheden af hvad en Hr. Nathanson og flere Fædrelands Venner have sagt om den Tarvelighed, der burde besjæle Folket og lære det, i mange Dele, fornøiet med sit eget, at undvære det fremmede og især indførte Luxusvare, det erklærer jeg hermed villigen; men sligt læres vist ikke ved Indførselsforbud eller andre Evangslove. — Dertil skulle kraftigere Midler, og til at flue deres Virkninger udfordres en lang Tid. — Lad Folket, ledet af en guddommelig Religion, lære at søge en høiere Lyksalighed, end Dienslyst, Kjødslyst og et overdaadigt Levnet! da vil det og sikkerligen lære at savne, hvad det skal borge og ei kan betale. Men dette læres ikkuns ved Underviisning, og maae frivilligen antages; den verdslige Magt formaaer

ikke at udrette saa store Ting. — Kunst, hvor den tilfidesætter sin Vælde og stræber at virke for medelst Exempler og deslige Midler, der kan den ogsaa deeltage i Arbeidet, — og der kan enhver Borger, som har nogen Indflydelse paa sine Medborgere, bidrage meget til Væmmedets Opnaaelse. —

At jeg ikke heller nægter Landbrugets Vigtighed, det behøver jeg neppe at tilføie; thi jeg har flere Gange offentligent yttret, at jeg anseer det for Danmarks eneste væsentlige Kilde til al vor Rigdom i det Jordiske. Jeg tør endog troe: at al Englands Handel, om det var mueligt, at vi kunde besidde den, slet ikke var istand til at opveie vor Agerdyrkning. — Det er, efter min Overbeviisning fuldkommen afgjort, at et Land Intet væsentligt kan eie, undtagen hvad det producerer, og at Handelen ikke skaber Rigdom; men som en Datter af Landets Velstand, gaaer sin Moder tilhaande med at anvende hendes Frembringelser. — Langt vigtigere end Fabrikkerne og de øvrige Næringsgrene er derfor Agerdyrkningen i ethvert Kornland; thi det er Stammen, uden hvilken Grenene aldeles ikke kunne fremkomme eller vedblive at trives og bære Frugt. — Hverken England eller Danmark, som begge ere Kornlande, kunne altsaa gjøre for meget for deres Agerdyrkning; kun at denne ikke begunstiges til de andre Næringsveies Fornærmelse; thi da vilde det gaae, som med Træets Stamme, om jeg be-

røvede Grenene Eafternes Tilløb, for at lede dem alle til denne: — Efterat Grenene selv vare bortviskede, vilde Stammen og snarligen uddøe. — Naturens Orden kunne vi ikke forstyrre, uden at bøde derfor med Tabet af dens rige og varige Frugter. —

Lyngby d. 9 December 1816.

B. F. Rønne.

E. Str. Just som jeg havde sluttet foranstaaende Stykke, læste jeg i Dagen nedenangførte Linier, som her fortjene, at tilføies.

De vise, at man selv i Engelland føler de ubehagelige Virkninger af Kornbiller og erkjender dens Partisthed. Det er saaledes atter stadfæstet, at Intet er nyttigt, uden det er retfærdigt. Mon og Landmanden selv kan være tjent med et Nationaltab? Eller mon han ikke, som en Deel af det Hele, maae lide med Dette?

London den 4 December.

Blandt de Kornladninger, som allerede ere hidkomne fra Østersøen, siger en af vore Tidender, ere adskillige, som vare i forrige Aar bestemte directe hertil, men maatte formedels Kornbiller

gaae til Holland. Dette Korn koster i det ringeste dobbelt saameget, som det vilde have kostet den engelske Kjøbmand, hvis det dengang var landet. Dette Nationaltab er ligeledes ikke den eneste Ulempe, som Standsningen i en regelmæssig Handel med Kornlande har havt til Følge; thi det er en reen Sag, at vi ikke vilde have oplevet den nyelige pludselige og overordentlige Stigen af Priserne paa Hvede, hvis det udenlandske Korns Hidsørsel havde ladet sig forene med de engelske Producenters Interesse. Vi maae aldeles ændre vort nuværende System, hvis vi ikke ville, at Holland skal blive Stabelpladsen for den europæiske Kornhandel og vi ikke blive afhængige deraf.

Et Par Ord om Boghvede til grønt Foder.

So Hefter af Hr. Professor Oluffens Nye oeconomiske Aunaler, der, for ikke længe siden ere udkomne, indeholde nogle faare interessante Afhandlinger af Udgiveren selv. Blandt disse agter jeg at berøre: "Advarsel angaaende Boghvede til grønt Foder", hvis Tittel var mig faare paafaldende, da jeg veed at Hr. Professoren anseer Boghveden, som en hypperlig Foderurt, og i hans Lærebog har dertil anbefalet den. Ved at læse Afhandlingen saae jeg imidlertid, at Hr. Professoren ikke har ligefrem forandret sin Mening i denne Anledning, men blot anbefalet nogle Forsigtighedsregler ved dens Brug; hvilke, efter det han anfører, synes at være nødvendige, og da han, i det han omtaler Boghvedens døsiggjørende Virkning paa de Huusdyr, der æde den, har behaget at nævne en Begivenhed, der for 2 Aar siden fandt Sted med mine Svinn, som havde faaet Boghvede, saa skal jeg her have den Ære, at berette de nærmere Omstændigheder derved. Man kan undertiden oplev: Begivenheder, som man næsten ikke drister sig til at bekjendtgjøre, fordi man derved kunde udsætte sig for Røvet af en Daare, om ikke for et endnu værre, og om det, jeg i denne Henseende havde Leilighed at bemærke, havde jeg aldrig hørt nogen Landmand

tale, aldrig seet nogen Skribent skrive; jeg burde
altsaa være dobbelt mistroisk. Først for kort siden
har jeg i et nylig udkommet tydsk Skrift fundet
en Beretning, der har Sammenhæng med det jeg
har erfaret, og da jeg saaledes havde en Autori-
tet for mig, besluttede jeg strax at fremsætte min
Erfaring, hvortil jeg nu end mere drøves, ved
ovenomtalte Afhandling. Inden jeg imidlertid
skrider til den egentlige Fortælling, bør jeg dog
i Forveien høitidelig erklære, at jeg endnu anseer
Boghveden som en af vore fortrinligste Foderurter
til Hornkvægets Staldforing; som den vige-
tigste Foderurt for den Landmand, der eier Sand-
foder; ja som den eneste mig bekjendte Plante,
hvorved han med fuldkommen Held kan staldfore.

Boghveden er et fortreffeligt Foder for Horn-
kvæget: Koen malter megen og god Mælk deraf
— i det ringeste ligesaa god Mælk, som efter Vik-
ker — og Studen bliver feed. Boghveden giver
endvidere paa Sandet, ligesaameget godt Foder,
som Vikkerne paa Leeret; ja, naar Veiret er
denne Vext gunstigt, endnu meer end Vikkerne;
thi jeg har netop i sidste Sommer haft 42000
Mund paa en Tonde Land. Boghveden er endelig
et aldeles uskadeligt Foder for Hornkvæget, der,
efter det jeg i en Række af Aar har haft Leilighed
at bemærke, fuldkommen trives derpaa.

Engang troede jeg, at Boghveden var lige-
saa gavnlig for Faar og Svin, og kun gjentagne
Erfaringer om det Modsatte kunde rokke min

Erøe til denne Plante, der, for min Localitet, er mig uundgaaelig nødvendig.

Da jeg første Gang brugte Boghvede til Faar, holdt jeg kun nogle faa Stykker gamle Faar eller Beder; ingen Lam. Disse Faar stode inde, lukkede i en liden Gaard, hvor Boghveden gaves dem i en Hække, og saalænge som Hornqvæget fik deraf. Da denne Foderurt aldrig hugges til mit Nøg, uden i fuld Blomstring, fordi den først da giver det fulde Produkt godt Foder, saa veed jeg med Visshed, at Faarene fik blomstrende Boghvede. Jeg frygtede rigtig nok, at de skulde angribes af den Syge, som Tydsterne kalde: Faulfranchheit — en Sygdom jeg endnu ikke veed at benævne paa dansk, da Brysfbattersot, eller Igler i Leveren, maaskee ikke gandske betegner den — fordi Foderet nemlig indeholdt saa megen Bædffe; men at de skulde kunne faae Udslæt paa Hovedet, derom drømte jeg ikke. Boghvedeforingen løb ogsaa dette Aar heldig af, og jeg saa at mine Faar bleve fede derved.

Aaret derpaa kjøbte jeg omtrent 100 magre Lam, — thi den Gang havde jeg allerede Ideet om at folde Faarene — hvilke jeg haabede saaledes at fede med Boghvede, at jeg kunne have mit Foder betalt, naar jeg solgte dem, og Følgjødningen som reen Fordeel. Men nogle Dage, efterat jeg havde begyndt at fode disse Lam med Boghvede, mærkede jeg en underlig Dødsfighed ved dem. Et Par Dage senere bleve Dreene røde og

noget tykke, og Lammene begyndte at fløe sig derpaa. Saar fremkom og bleve større og større ved den Voldsomhed, hvormed de fløede sig. De udbredte sig over hele Jøsen, der i Ordets egentligste Forstand, mistede Hud og Kød. Uagtet det øiensynligen smertede Lammene at fløe sig, saa var dog Kløen saa heftig, at denne overvandt Smerten og maatte tilfredsstilles. Dienlaagene opsvulmede, og der randt Materie ud af Dinene.

Ikke hele Flokken kom i denne Tilstand; thi jeg nødtes til, at ansee Boghveden for i det ringeste en medvirkende Årsag og at slippe Lammene paa Græs. Kun en halv Snees forbleve i Foldene, da jeg endelig vilde have Visshed, og disse, hvis Udseende tilsidst var meget sørgeligt, døde det ene efter det andet, medens Flokken, der var sluppen paa Græs i faa Dage helbrededes. Foruden disse Lam havde jeg i nogle Folde gamle Faar og Beder, hvoraf endeel ligeledes bleve angrebne af samme Onde, andre derimod aldeles ikke.

Nødig vilde jeg endda troe, at Boghveden virkelig var Årsag til dette Særsyn, men endnu samme Aar skulde jeg have et nyt Beviis derpaa. Jeg havde nemlig saaet et Stykke Boghvede, efter afhuggede Vikker, men for sildig nedlagt, blev den ikke stor nok til at hugges. Jeg lod derfor Faarene afgræsse den, og neppe havde de været to Dage derpaa, førend de begyndte at ryste med Ørene og fløe sig. — Et Beviis paa, at Bog-

hveden, om den end ikke blomstrer, gjør endda lige Virkning paa Gaarene. — Men Marken var snart afgræsset og dens Virkning forsvandt af sig selv ligesaa hurtigen, som den fremkom. Besyn-
derligt er det dog, at Gaarene med største Begjer-
lighed æde en dem saa skadelig Væxt og et nyt Be-
viis paa, hvormeget Hunsdyrene have tabt In-
stinktet.

Samme Sommer fik ogsaa mine Sviin, lige
saalænge som Køerne, Boghvede, og skjøndt jeg saae
de tumlede sig, kastende sig snart paa den ene,
snart paa den anden Side og strege gandske for-
strækkelsen, vilde jeg dog ikke lade mig overbevise
om, at Boghveden her atter virkede skadeligen;
men endelig begyndte de ogsaa at ryste med Ørene
og flæe sig, og da et Sviin døde, blev min Troe
vaklende. Dog foresatte jeg mig, ikke at komme
overilet, og næste Sommer end meer af udforske
Sandheden. Jeg havde saa meget mere Grund
til Tvivl, som nogle af mine Sviin aldeles intet
lede, medens andre vare stærkt angrebne.

Sommeren derpaa, just paa en Tid, da
Hr. Professor Olufsen bærede mig med sin
Nærvarrelse, havde mine Sviin atter faaet Bog-
hvede og strege allerede temmelig stærkt. Men
denne Sommer mærkede jeg, hvad forrige Som-
mer var undgaaet min, men ikke min Røgters
Opmærksomhed, at nemlig de sorte, eller
blot med sorte Øren forsynede Sviin,
aldeles ikke lede af Boghveden.

Dette er den mig ligesaa besynderlige, som uforklarlige Samhed, jeg hidindtil har taget i Betænkning at bekjendtgjøre. Imidlertid forundredes min Røgte aldeles ikke over min Opdagelse, da jeg meddeelte ham denne; men svarede mig strax: Saa dan gik det ogsaa i Gjor!

Men hvorledes er det muligt, at den sorte Farve, blot paa Ørene, kan befrie Evinene for Boghvedens Virkning? Evin af samme Race, fødte af samme Ede og af lige Alder, men af forskjellig Farve, følte forskjellig Virkning af Boghveden! At denne virkelig var Aarsagen til Evinenes Lidelser, derom turde jeg ikke længer tvivle; thi ogsaa dette Aar var Sygdommen forbi, saa Dage efter at Føringen forandrede.

Vel foresatte jeg mig, Aaret derpaa, atter at forsøge Boghvedens Virkning paa Evinene, og da noiere at iagttage, om de sorte Eviner stedsbleve frie for denne; men hidindtil har jeg ikke iværksat denne Beslutning, hvilket dog næste Sommer, haaber jeg, skal blive Tilfældet.

Forgjeves spurgte jeg, forgjeves søgte jeg i landoeconomiske Skrifter; jeg fandt intet i den Anledning. Blot Hr. Justitsraad og Sturtemester Nielsen saade mig, at han kjendte en lignende Virkning af Boghvedekjernen paa Evinene, hvilket han havde bemærket, da hans Eviner gik paa en høstet Boghvedemark.

Kørst i Aar fandt jeg i "Archiv der teutschen Landwirthschaft", udgivet af den ved sine Skrivi-

ter — f. Ex. *Ueber das Verjüngen der Wiesen* — hæderlig bekendte Professor Friedrich Pohl, en Afhandling af Hr. Finanzraad Albert, hvori denne blandt andet siger:

"Ved denne Leilighed bør jeg omtale en Erfaring, som er gjort ved det herværende Agerbrug, nemlig: at det efter Kyndelmisse, da Løveir allerede af og til indfinder sig, er saare skadeligt, at fore Faarene med Boghvedehalm. Naar de i nogen Tid have ædt deraf, saa blive de svimlende, tumble fra en Side til en anden og mange døde deraf."

"Jeg har endog adskillige Vintre anstillet Forsøg med nogle Faar, og altid fundet ovenstaaende Erfaring bekræftet. Selv i Sommeren 1814 har jeg, med Hensyn paa Boghveden, gjort følgende meget besynderlige Bemærkning:"

"En Deel af Sommermarken *) havde været besaaet med Boghvede, og i det derpaa følgende Aar, opvoxte megen affalden Boghvede paa Brakmarken."

"Efterat Lammene nogle Dage havde græsset derpaa, fik de alle blodrøde Øren, og Hyrden erklærede, at han ikke vovede at drive dem paa Brakmarken. Dog havde dette Tilfælde ingen videre Følger."

*) Det er en Tredangsbruger, der taler.

"Paa Heste, Køer*) og især paa Sviin og
 "trer Boghveden, om Veiret er varmt, lignende
 "Virkning."

"Om imidlertid de sorte Sviin,
 "saaledes som Rogle ville paastaae,
 "lide mindre ved at æde Boghvede,
 "soover jeg ikke at afgjøre, men kan
 "imidlertid dog forsikre, at man i de
 "Egne, hvor megen Boghvede avles,
 "finder næsten kun sorte Sviin."

Endnu sidst forløbne Sommer mærkede jeg
 Boghvedens Virkning paa en Griis, og denne
 var atter hvid. Det grønne Foder til Køerne
 bestod sidst forløbne Sommer flere Uger i Rod af
 Boghvede, og naar Læssene hjemførtes til Gaar-
 den, samlede Svinene omkring Vognen og aade
 med Begjerlighed, hvad der kunde falde af. Da
 dette imidlertid kun blev lidet til hver især, saa
 virkede Boghveden ikke som sædvanligt, undtagen
 paa een eneste Griis, der rumlede sig stærkt og
 skree hæftigt i et Par Dage. Siden tabte Smær-
 ten sig og intet andet Sviin blev sygt. Kulde-
 voxne Sviin angribes ikke saa snart, som halv-
 voxne; Kaar ikke saasnart, som Lam.

Jeg spører nu: har ingen af mine Lands-
 mænd havt Leilighed til at mærke noget lignende

(* Paa Heste og Køer har jeg aldrig mærket den ringeste
 Kadelige Virkning.

hos **Sviin** eller **Kaar**? Enhver, der vidste noget herom, vilde sikkerligen fortjene megen Tak, om han gjennem dette eller et andet landoeconomisk Skrift vilde bekjendtgjøre det; thi Boghveden er alt for vigtig en Foderplante, især for Sandjorderne, til at vi kunne taale at miste den. Vi have ikke mange at vælge iblandt. Ikke heller er det altid, at Boghveden yttre den omtalte Virkning paa **Kaar** og **Sviin**. Jeg har allerede sagt, at det første Aar jeg brugte Boghvede til disse, sporede jeg aldeles ingen saadan Virkning deraf, og endnu for kort siden modtog jeg et Brev fra en Landmand i Jylland, hvori han skrev følgende, der baade taler for og imod Boghveden: "Mine **Kaar** fik ikke megen grøn Boghvede sidste Sommer, thi den jeg saaede først, nemlig i Begyndelsen af Junii, groede overmaade stærk og da de kun aade **Bladene** og de allerfineste **Stengler**, saa sandt jeg, at der gik for meget til **Spilde**. — Fire overfødte **Sviin** og fem **Faste-grise** fik derfor det meste af **Ufgrøden** paa to **Skjepper Land**, og blandt dem mærkede jeg ikke, at det havde nogen skadelig Virkning. Mine **Heste** vilde ikke æde den, og **Køerne** aade den heller ikke saa gjerne, som **Bikker** eller **Kløver**. Jeg har rigtig nok hørt, at **Kaar** ikke skulle kunne taale grøn Boghvede, naar den har sat **Kjerne**, men jeg veed med **Visshed** og af egen **Erfaring**, at de ikke taale den, naar den er **tør**. Jeg havde af **Flere** hørt dette,

Men forrige Winter satte jeg en Prøve paa.
 Jeg gav dem i tre Dage ntorsken Boghvede, som
 dog kun indeholdt lidet Kjerne og Folgen blev,
 at alle saae ud som vare de dorste. De hængte
 med Hoved og Øren og vilde hverken æde eller
 vrikke; men da jeg hørte op med Boghveden og
 gav dem deres sædvanlige Foder, saa kom de dem,
 og vare om et Par Dage fuldkommen raske.

I denne Landmands Egn troer man altsaa,
 at kun den Boghvede, der har sat Kjerne er skaa-
 delig, men efter det jeg selv har erfaret, veed jeg,
 at den ytrer sin skadelige Virkning ligesaavel naar
 den blomstrer, som inden den blomstrer. Ved at
 hugge Boghveden inden Blomstringen, tabte man
 desuden alt for meget, ei blot i Foderets Masse,
 men ogsaa i dets Bestanddele; thi naar man fo-
 rer med gandske ung, om end allerede høi Bog-
 hvede, saa vise Kærnes Excrementer tydelig,
 at dette Foder indeholder alt for megen Vædske,
 og de synes at lide ved den stærke Laxering. En
 anden Opvæxt af den engang afhuggede Boghvede
 har jeg aldrig havt, og den vilde i al Fald vare
 ubetydelig.

Nu blander jeg næsten altid Boghveden med
 Hvg eller Sperael, naar jeg saaer den, men der-
 som Grund og Veirigt er gunstigt for hiin, saa
 kommer neppe nogen af de andre Planter frem;
 den groer over dem og qvæler dem. Vil man alt-
 saa undgaae Boghvedens her omtalte skadelige

Virkning, ved nemlig at blande Udsæden, saa
maa Boghbeden saaes meget tyndt, mod den an-
den Cæd, og da naaer man vist nok sit Maal,
men kun fordi Dyrene æde lidet af denne, men
meget af den paa Algeren herskende Afgrøde.

Strandmøllen d. 29 November 1816.

Joh. Chr. Drewsen.

Noget om Udsæd.

Medens jeg var en halvvoxn Knæ, det er at sige: henved 50 Aar siden, paaftode alle praktiske Landmænd og iblandt dem min Fader, som da var Korpagter paa en af Sjællands Hovedgaarde, at man skulde saae seed Jord tøft og mager tyndt; thi, sagde de: den fede Jord har Kræfter nok til at frembære Sæden, og dersom man saae dette Slags Jord tyndt, da blev der mellem de, vidt fra hinanden staaende Planter Rum for Ukrud, som vilde opvaxe og quæle Sæden; saar man derimod mager Jord tøft, da mangler den Næring for de alt for tæt fremspirende Planter. — Denne Lære forekom mig meget rimelig og ved Resultaterne, som jeg ofte havde Leilighed til at see med egne Øine, blev jeg saa overbeviist om dens Rigtighed, at jeg, i en modnere Alder, da jeg begyndte at læse oeconomiske Skrifter, hvori det gandske Modsatte lærtes, faldt i Forundring over saadan Modsigelse, hvilken jeg yttrede for min Fader og flere da Tidens kyndige Landmænd, som eenstemmigen beloe den nye Lære, og ansaae den, som et Foster, udflækket i Studeerstuen, af et godtroende Menneske, der aldrig selv havde praktiseret Landvæsenet. Ikke desto mindre blev dog min forrige Overbeviisning forvandlet til Tvivl, og jeg lod den Gang, som jeg endnu gjør,

naar min Forstand ikke kan fatte, hvad andre berette, Sagen staae ved sit Værd, indtil jeg kunde faae Leilighed til at prøve, hvilken af disse modsigende Ertnaer, der indeholdt Sandhed.

Vi have allerede erfaret, hvorledes de praktiske Landmand i Sielland, jeg tør vel sige i Danmark, tænkte om Udsæden for henved 50 Aarsiden. De lærte blot, at seed Jord skulde saaes tykkere, end mager, uden at bryde sig om, hvor stort Areal der var fornødent til en Tønde Korn, Udsæd; dette overlod man gandske til Sædemandens Færdighed og den gangbare Skik.

Vor gamle lærde Esaias Fleischer har i hans, paa Landhuusholdnings-Selskabets Beskøftning trykte og uddeelte, Agerdyrknings-Katekismus ikke indladt sig paa, at bestemme Arealer til en Tønde Sæd. Han har, maaskee meget rigtigt, sagt: Det kommer an paa Jordens og Sædefornets Beskaffenhed. Hans yderligere Bemærkninger i denne Materie kan læses i hans forbemeldte Skrift Pag. 77.

Hr. Pastor Høegh har i sin, med Landhuusholdnings-Selskabets første Guldmedaille belønnede, Anvisning formeent, at en Tønde Hvede bør udsaaes

i	16,000	□ Allen
en Tønde Rug i 14 til	16,000	—
en Tønde Byg i 10 til	11,000	—
en Tønde Væster i .	16,000	—
en Tønde Havre i .	8,000	—

Hr. Professor Oluffsen anfører i hans nye og forbedrede Uplag af Lærebogen i den danske Landøconomie, at en Tønde Hvede bør udsaaes
i 16 til 20,000 ☐ Alen
en Tønde Rug i 14 til 16.000 —
en Tønde Byg i . . 12,000 —
en Tønde Værter i . 18,000 —
og en Tønde Havre i 12,000 —

Hr. Pastor Rønne, som i Landøec. Tidender 1ste B. 2det Hefte beregner Danmarks Tab ved for tyf Udsæd til ikke mindre end syv Millioner Rbdlr. R. B., har i bemeldte Tidenders 4de B. 2det Hefte, pag. 271, bekjendtgjort at have i Foraaret 1816 udsaaet en Tønde Byg i 20,000 ☐ Alen.

Af meerbemeldte Tidenders 2det Bind 1ste Hefte pag. 37 sees, at Hr. Fabriqueur Drewsen saaer en Tønde Værter i 10 til 12,000 ☐ Alen.

Hvor forskjelligte ere ikke disse høifagtbærdige Landmænds Meninger? Jeg vil her gjentage de meest paafaldende: Hr. Rønne saaer en Tønde Byg i 20,000 ☐ Alen, Hr. Høegh brugte kun 10 til 11,000. Hr. Høegh saaede en Tønde Havre i 8000 ☐ Alen, Hr. Professor Oluffsen foreskriver til samme Sæd 12,000 ☐ Alen. Hr. Drewsen saaer en Tønde Værter i 10 til 12,000 ☐ Alen, Hr. Professor Oluffsen fore

Skriver 18,000 □ Alen og Fader Høegh brugte
16,000 □ Alen.

Skulde der ikke i denne for Landmanden og
den hele Stat høist vigtige Sag kunde udfindes
mere bestemte Regler? Jeg vil her gjøre et Forsøg,
som i det ringeste kan lede til nærmere Undersøgelse.

Lyft og Lyndt ere relative Begreber, som,
naar man taler om Udsæd, ikke allene maae hen-
føres til Overfladen, hvori Sæden udspreedes, men
endog til Grøets Omfang eller Størrelse. *) En
Vært er omtrent 3 Gange større, end en Vikke og
meer end 6 Gange større, end en Rugkjerne.
Bruger man nu intet andet, end Haanden, til
Maalestok, da er det selvfølgelig, at der i en Haand-
fuld Rug indeholdes langt flere Korn, end i den
samme Haandfuld af Værter; hvoraf følger: at
naar Sædemanden udkaster en Haandfuld af Rug,
da falde paa Jorden meer end 6 Gange saa mange
Kierner, som naar han udkaster en lige saa stor
Haandfuld af Værter; og saaledes forholder det
sig, i større eller mindre Grad, med alle Sæde-
arter i Forhold til deres Størrelse eller Omfang,
hvilket oplyses ved følgende Erfaring:

- 1) En Tonde Rug af middelmaadig Størrelse
indeholder . . . 5,300,000 Kjerne.
- 2) En Tonde gode sorte
Vikker . . . 2,400,000 —
- 3) En Tonde Havre . . 2,300,000 —

*) Og Jordemonnets Dybde.

Dreng.

- 4) En Tønde Hvede af
det mindre Slaas 2,300,000 —
- 5) En Tønde toradet Byg 1,900,000 —
- *) 6) En Tønde gode hoide
Kerter 800,000 —

Harstiden, paa hvilken Sæden udstroes, maae, efter min Formening, komme lige saa meget i Betragtning, som Sædens Omfang, eller Størrelse. Naarsæden saaes som oftest paa en Harstid, da Varme og Regn bringer næsten enhver dyrlig Kjerne til at fremspire inden faa Dage. Frost og Kulde svække sjelden Spirens Væxt, og da Byøet af de fleste Landmænd uden enten ved Plov, Krog, eller Ekstirpatoren bringes under Jorden, kunne Fugle ikke saa let bortrane især denne Sædeart. Underledes forholdes det sig med Vintersæden. Den udspredees ofte i en klebrig og vaad Jord; mange af Kjerne falde da saa dybt under Juren, at de ei

- *) Ingen vil vel tænke, at jeg har havt den Taalmodighed at tælle en heel Tønde Kerner af de bemeldte Kornsorter. Nei! Jeg har ladet mig nøie med at tælle en Mael og derved beregnet Tøndemaalene. Viis nok er denne, som de fleste oeconomiske Beregninger, ikke i den Grad nøiagtig, som Beregninger af en Soel, eller Naane-Kornstørrelse; men naar de nogenledes paa de Høstet, og ikke alt for kjendeligt helde til den Sætning, man vil bevise, maae det anses tilstrækkeligt. Naturligviis ere ikke alle Kerner af en og samme Kornsort lige store; hvilket ved Effertælling af andre maa skee kan gjøre nogen, men, som jeg formoder, ikke meget betydelig Forskiel i de anførte Kornsorters indbyrdes Forhold.

kunne fremspire, andre kunne ei nedbringes ved Harven, men blive liggende oven paa Jorden, til Gøde for Fugle; endeel fortæres af Orme, Jordrotter og Muus; endnu flere finde deres Odelæggelse af Frost og Sne — og blandt de Planter, der lykkelig have undgaaet alle foranstøttede Siender, bortvisne mange i Foraaret, enten formedelsk alt formegen Fugtighed, som sætter Planten i Forraadnelse, eller alt for megen Tørre, som holder Kevner i Jorden, hvorved Plantens Rodder udtørres og dør. Hvilket sidste vel for endeel, men ei gandske, forekommer ved Oberhavninng. — Intet Under da, at Vintersæden maae saaes langt tykkere, end Vaarsæden, i Forhold til Kjernernes Størrelse.

Al de anførte Aarsager bør Tiden, saavel til Vinter- som Vaarsæden, hver for sig, komme i Betragtning.

Ikke mindre, end Sædekornets Størrelse samt Tiden, da det udsaaes, maae den opvoxende Plantes naturlige Besskaffenhed tages i Betragtning.

Det er bekjendt, at Straaoverterne, Hvede, Rug, Byg og Havre udskyde, i Forhold til Jordens Næringskræfter og Stjærhed, flere eller færre Grene eller Skud fra Roden, hvilke frembære Ager og Kjerner, større eller mindre, ligeledes i Forhold til Jordens Besskaffenhed; men det er lige saa bekjendt, at Vikker og Urter ikkun skyde eet

eneste Stængel fra sin Rod. Disse kunne altfaa ikke, saaledes som Straaexterne, udbrede sig til Siderne, men give alt i Jorden værende Ukruds, frøe Rum til at fremspire; hvilket, laagt haardt, forere, end Vikken og Verten, snart, især naar Vaaren er kold, vinder Forspring for disse, som neppe siden ville blive i Stand til at faae Overmagten; hvorved Bihensigten af deres Udsæd, Jordens Bedækning, gandske forseiles.

Ikke allene Sædens Omfang og Spireernes Cone til at udbrede sig, eller at skyde flere Grené fra Roden, men endog Sædens Ebne til at groe, bliver for den tyndere, eller tykkere Udsæd en vigtig Gjenstand.

Hvede, Rug, Bvg og Vikker, naar disse Sædarter ere fri for Ukrud, vel modne og tørt høstede, kunne i temmelig høi Grad befries fra Svange og til Udsæd udnelige Kjerner, ved at kastes paa en rummelig Loe og at tage det fernødne bag fra Dyngen; men ved den yderste Flid bringer man det dog neppe dertil, at $\frac{2}{3}$ Dele have Cone til at voxé. Enhver, som vil, kan blive overbeviist derom ved smaa Forsøg.

Endnu vanskeligere er det med Havre og Verten. Skal Havren ikke afsmeies for de fleste, end sié alle, Kjerner blive fuldmodne, da falde de fleste af. De fleste Landmænd afsmeie derfor deres Havre, naar omtrent de halve Kjerner synes at være modne; nogle ile alt for meget, ved at

afhugge den næsten grøn. Heraf følger, at mange Habrefjerner ere aldeles uduelige til at groe og det er høist vanskeligt at faae de halvmodne adskilte fra de fuldmodne.

Urter, som ere afledte i lered og kraftfuld Jord, blive, efter min Erfaring, altid i høi Grad ormstufne og det er sjældent at finde, endog svage Jordens Afgrøde befriet fra denne Beskadigelse. Har nu Ormen overskaaret, eller i høi Grad beskadiget Spiren, da er Urten aldeles uduelig til at voxe og det er ikke mueligt at skille disse fra de til Sæd brugbare paa anden Maade, end ved at læse (jydske løse) eller pille dem fra hinanden med Fingrene; hvilket Arbejde ikkun Gaa give sig Tid til og næsten er uoverkommeligt i det Store.

Endelig bliver Jordens Tilberedning en vigtig Omstændighed, som bør tages i Betragtning ved den tykkere, eller tyndere Udsæd.

Oppløier jeg Grønjord og Mosen ikke stryger Juren vel; nades jeg undertiden til at bryde Leerjord, naar den enten er for vaad, eller for tør, da ombæltes den i store Klumper, som den tungeste Harve neppe er i Stand til at smuldre, og i begge Tilfælde komme mange Kjerner saa dybt i Jorden og faae en saa tung og haard Bedækning, at Spiren umueligt kan fremskyde.

Er Jorden tilbørlig skjor, uden at være alt for løs, da kan en tyndere Udsæd finde Sted. Er den derimod særdeles løs, saasom ofte pløies

Sandjord, eller Muldjord, der pløies efter Kartoffel Afgrøde, da gjorde man vel bedst i, at nedlægge Sæden, enten ved Exstirpatoren, Krogen, eller en let Plovsfure; men vil man saae paa den aldeles sammenfaldne Fure og næsten jevne Overflade, da maae Udsæden være tykkere; thi ved Harven kan den ikke tilbørlig bringes i Jorden.

Det strider mod sund Fornuft, at betaae en udmattet Jord tykkere, end den kraftfulde. Varme og Fugtighed bringer Røret til at spire og Spiren fæster, fra Begyndelsen, sine Rødder i enhver Jord, hvor den ei finder uovervindelig Modstand. Af flere lige gode Kjerner fremkommer altsaa flere Planter, hvilke naturligvis behøve en større Mængde af Næringskræfter, end ifald der var færre. Er nu Jorden svækket og mangler Næring til de færre, da maae denne Næring endnu i højere Grad spares for de flere, hvoraf maae følge, at Planterne vantroves i samme Forhold, som de trække Næringsen fra hinanden. Dette bekræftes ved min mange Aars Erfaring paa mine egne Jorder, ved sammenlignende Forsøg, og paa Andres, ved næsten aarlige Jagtelagelser. Planten sætter sjelden mere, end eet Straae, dette bliver tyndt og kort, Axet, eller Wippen, er som oftest neppe en Fomme lang, Kjernen svag og liden. Er nu Jorden tilige, som ofte skeer, skodesløst behandlet, da kan denne bedrøvelige Afgrøde neppe afhugges ved Meets Redskab.

Resultatet af det foranførte bliver:

- 1) Med de smaa Grøforkn kan jeg besaae et forholdsmæssig større Areal, end med de større.
- 2) Vintersæden bør saaes meget tykkere, i Forhold til dens Størrelse, end Vaarsæden.
- 3) Naar Vintersæden lægges tidlig, kan den saaes tyndere, naar sildig, da forholdsmæssig tykkere.
- 4) Den tidlige Vaarsæd bør saaes forholdsmæssig tykkere, end den sildige.
- 5) Erraasæden bør forholdsmæssig saaes langt tyndere, end Bølgæsæden.
- 6) Guldkommen modent og vel rensat Græs kan saaes langt tyndere, end det Modsatte.
- 7) Urter bør af de flere anførte Varsager saaes langt tykkere, end alle andre af de nævnte Sædearter.
- 8) En vel tilberedet Jord kan saaes tyndere, end den, der paa modsat Maade er behandlet.
- 9) En alt for sammensalden og jevn Jord bør saaes tykkere, end den, hvis skjøre Rure staaer i den Stilling, at den ved Hjælp af Harven kan dække Sæden.
- 10) Den magre Jord maae ei saaes tykkere, end den kraftfulde.

Nogle af mine Læsere vilde maaskee sige: alt dette vidste vi før! Jeg svarer: For Dem, mine

Herrer! skriver jeg ikke. De kunne maaſkee lære mig meget i den omhandlede Sag, ſom enten var indgaaet min Opmærksomhed, eller laae dybere i Tingens Natur, end min Forſtand hidtil kunde fatte.

Andre vilſe maaſkee ſige: Vi ere endnu lige floge! Her er jo endnu ingen Beſtemmelfe for, hoormange Tønder eller Skjæpper Sæd vi, eller vore Udskaarle, bør udſprede i en Tønde Land, eller 14000 □ Alen, eller noget andet ſtorre, eller mindre Areal. Diſſe Herrer ſvarer jeg: Det kan jeg intet gjøre ved! Jeg kan ikke med nogen Paalidelighed komme Sagen nærmere, med mindre man vil radſaae, eller dipple Sæden; og dog kunde jeg heri intet lære efter egen Erfaring; men maatte henviſe til de Forfattere, der have meddeelt os Efterretning om Agerdyrkningen i Engelland.

Vilde man inddele en Tønde Land, eller 14000 □ Alen i □ Tømmer og, efter Urtepotte-Forſøg, beſtemme, hvor ſtort Rum enhver forſkjellig Plante behøvede til at voxe, udbrede ſig og finde Næring, og derefter beregne Udsæden, da kunde dette viſt nok ſaae et meget vakkert Udſeende paa Papiret; men hvo beſtemmer Kjernens Fald i det den udſpredes ved Haanden, eller dens Leie, naar den overfares med de Redſkaber, hvorved den ſkal bringes i Jorden? hvo kjender de Kjerner, ſom kunne voxe, eller ikke? hvo veed, hoormange der fortæres af Fugle, Orme, Markmuus

o. f. o.? For Udsaaening med Haanden bliver altsaa, efter min Indsigt, ingen andre, end de foranstørte Regler med tilstrækkelig Paalidelighed at følge.

Hidtil har jeg, for saavidt det er blesen mig mueligt at bestyre min Sædemands Foretagende, ladet en Tønde Vinter udsaae i 8 til 10,000 □ Alen; en Tønde Vifter og Havre i 10 til 12,000; en Tønde toradet Skalsbyg i 13 til 14,000, og en Tønde Rug i 14 til 16,000 □ Alen. Skulde jeg saae Høede, som jeg i Fremtiden agter, men hidtil ikkun sjelden har haft Leilighed til, da vilde jeg til denne bruge samme Areal, som til Byget. Formodentlig kunne de fleste, med Agerdyrkningen lidet bekendte, Jordbrugere uden Fare følge dette mit Fodspor; dog altid med Hensyn til de forhen fremstillede almindelige Regler.

Esbønderup den 31 December 1816.

Otto Lemvig.

P. S. Med megen Fornøielse har Undertegnede læst foranstaaende interessante og lærerige Stykke. Kunns bør jeg forsikre, at Havre-Byg og Rugsaeden, efter min Erfaring, bør være meget tyndere, forudsat at Jorden er i Kraft og vel dyrket.

B. F. Rønne.

Kra S. T. Hr. Commmerceraad Thomsen
paa Frisenborg, der har behaget at nævne sig,
som Forfatter til de forhen i disse Tidender med
Mærket "J. L. T." betegnede Stykker, har jeg
nu ligeledes modtaget nedenstaaende Linier.

Redact.

Deres Bhd. har i Landoeconomiske Tidender ind-
rykket nogle Prøver af sjællandske Bønders Lands-
produkter. Jeg haaber at De med samme Vel-
villie vil modtage i Deres Tidsskrift indlagte Prøve
af en jydsk Hovriebondes Tanker om Rugens Mis-
lighed, hvilke jeg saa meget hellere seer offentlig-
gjort, som de angaae en Sag, hvorom jeg og
Flere her i Jylland, som Berberis, Ciere, have
maattet høre ilde, og udholde paa 4de Aar en
bitter Pennekrig, som dog ingen Bonde begyndte
eller anledigede, men vel siden foruroligedes af.

Denne Feide, som nu er i aftagende i vore
Aviser, skal, siger man, efter behørig Tilrustning,
fortsættes i Landoeconomiske Tidende, og jeg seer
allerede Udfordringen i 4de Bind 1ste Hefte pag.
28. Men i et saadant Skrivt, der corrigeres og
læses af indsigtsfuldere Mænd, som vide at ad-
skille det Urimelige fra det Trolige, vilde et Svar
af mig være overflødig. Dog, tillade Dhrr.
Udgivere denne Materies videre Behandling i deres

Skrist, og De fra Jylland modtage et Dyfug af de bekjendte Ankeposter, var det da ikke billigt og nyttigt, at der og fremkom en kort Extract af de Kjendsgjerninger, der i vore Aviser ere meddeelte til Berberisens Undskyldning, og fremfor alt Resultatet af Hr. Professor Hornemanns Afhandling? *)

Niels Kemmer's Erfaringer bekræfte de af Hr. Afsens og Just bekjendtgjorte Jagttagelser om Veirligets Indflydelse og vort Klimas Forandring.

Jeg har og hørt en ganske egen Mening om denne Sag, som jeg hverken tør bekræfte eller modsiges, nemlig at vort Lands bedre Dyrfkning ogsaa tildeels skulde bidrage til Rugens Mislighed derved: at Rugen, som henhørende til den skarpe og magre Jordbund, ikke kunde taale altfor megen Cultur eller en mættet Ager, og sandt er det, at jeg stundum har seet den i Straae stærkeste Rug at være den meest rustede og svange.

Burde maaskee den til tarvelig Næring vante og stikkede Rug, eftersom Jorden tiltager i Cultur og Kraft, afløses af den saa at sige graadigere Hvede?

*) Alt personligt eller uartigt og bittert, vil, fra hvem det og maatte komme, nægtes Plads i disse Tidender. Alt videnskabeligt, beskedent og findigt vil derimod med Erkjendtlighed vorde modtaget og indført, om det og maatte være nok saa stridende mod Udgivernes Meninger. Iffun forbeholde vi os, som altid, at tilføie vore Bemærkninger.

Med at tilbagevende de 3 første Hefter af Landoecononiske Tidender, som Niels Kemmer havde havt til Gjennemlæsning, yttrede han sig derom paa følgende Maade:

"Med at gennemlæse medfølgende Landoecononiske Skrifter, finder jeg mig overbevist om der, jeg har troet, nemlig: at vor Agerdyrkning næsten med ligesaa god Grund fortjener at kaldes Jordens Forqvæbling som dens Forædling. Dersom man ikke var overbevist om: at Agerdyrkningen endda i forrige Tider var slettere, vilde jeg troe, at den endnu laae i sin Fødsel, men nu synes jeg, det kunde antages at den er i sin Barndom. Med Glæde seer jeg mange kyndige Mænd ikke allene at ønske dens Opfostring, men virkelig bidrage dertil."

"Men uden Tvivl var det bedst, at nære os med lette og fordelelige Midler. Jeg mener: store og virkelig gode Forandringer i Agerbruget formaae vi ikke, meget afværgende fra det Sædvanlige begribe vi ikke, og Fordelene deraf troe vi ikke. Men smaa og simple Forbedringer, der sigtede til en Guldkommenhed i Tiden, og hvoraf vi kunde høste nogen Frugt strax, var vist den bekvemmeste Maade, hvorpaa Agerdyrkningen kunde ventes engang at opnaae nogen Guldkommenhed."

Saabidt Niels Kemmer. Jeg overlader til de indsigtsfulde Udgiveres Bedømmelse, hvorvidt der af disse hans Ytringer (der synes mere at gjøres paa Standens end egne Begne) kan tages nogen Notice.

S. den 14 December 1816.

J. L. E.

S. T. Hr. Pastor Rønne.

Paa en Tid da der tales og skrives saa meget om Rugens Sygdomme, kunde det maaskee ikke være upassende, om en Bonde lod sin Stemme høre. Allene her maae man ikke vente noget lærdt; den Enfoldighed og Simpelhed, der just er Bonden egen, tillader mig kun at skrive ligesaa ligefrem, som jeg har Ene til at tænke. Den Upartiskhed man bør vente af den, som det i denne Henseende blev i Særdeleshed om Sandhed at gjøre, har foranlediget mig til, for det ærede Publikum at fremsætte mine Tanker om Rugens almindelige Fordærvelse i vore, frem for vore Forsædres Tider.

Efter gamle Agerdyrkeres Udsagn var kun 3de Tider om Aaret farlig for en vel nedlagt Rug, sæd, nemlig i Martii Maaned, naar Solens blide Straaler optøede Ugerryggene saaledes, at de stode gandske vaade og slibrige oven paa Frost, og der da som oftest paafulgte stærk Nattefrost; dette Tilfælde troer jeg ikke er saa farligt, naar det ikke i høi Grad og længe indtræffer, thi saalænge Rugen endnu ikke har skudt sin Foraars Stengel, synes det, at den trodser endog den afvejlende Frost, og endskiøndt Rugen paa Ugerryggene herved taber sin Couleur, saa frembringe disse dog den bedste Høst. Dernæst naar Rugen er i Dræe, og der da indtræffer bestandig vaade Vejrligt uden Afvejr-

ling, hvilket volder, at Dræen ikke kan komme ud, og da bliver Buppen trappet, som man kalder det, men da Rugen paa ethvert Sted, og ethvert Straa paa det samme Stykke Jord, ikke er lige fremvoren, og enhver Bup desuden dræer længe, saa gaae omtrent 5 Uger fra det Første begynder, til det Sidste er afdræet, og er det en Sjeldenhed, at Rugen paa ethvert Sted er gandske fri for dette Tilfælde, ligesom og at den paa ethvert Sted tager betydelig Skade deraf. Jeg har bemærket, at den saaledes svaggjorte Bup gjerne bærer de lange, lidt frumme, udvendig sorte Korn, som her kaldes Rugdrenge, jeg troer ikke det er dem der hedde Meeldrøyer, endstjandt de indeholde Meel, thi vore Førfædre holdt dem for sunde, og troede at de oprettede noget af den Skade de lede ved de manglende Kjerner's Savn. Den 3die Rugens vanskelige Periode kommer overeens med Nutidens i Henseende til Tiden, men er forskjellig i Henseende til Maaden. Denne indtraf lige før Høstens Begyndelse, naar en stærk Dug faldt i stille Veir, og Solens hede Straaler da paafaldt Rugen i denne vaade Tilstand, hvilket Tilfælde man kaldte at blive Soelskoldet, men dette Tilfælde er meest farligt for Rugen paa den sandige Jord, og ellers meget sjelden; derimod beskadiges Rugen nu paa samme Aarstid meget almindelig paa den kolde Jord, og saaledes troer jeg at Rugens almindelige Fordærvelse i vore Tider har været ubekjendt for vore Førfædre, allerhelst da selv

Kun en midaldrende Mand kan have været Ugerdyrter i Rugens Belmagts Tider.

Der maae altsaa være en Hovedaarsag til Rugens Svaghed og Svanghed, der ikke existerede i forrige Tider, og hertil passer just Berberissen, en Plante vore Fædres ikke kjendte; man kan derfor saa meget mindre forundre sig, at den af Mogle mistænkes, af Andre beskyldes for at være Uorsagen til Rugens Fordærvelse. Jeg maae ellers reent ud tilstaae, at jeg kjender denne Plante kun af Navn og Anseelse, og altsaa alt for lidet, til at kunne bedømme dens Skadelighed eller Ufskadelighed for andre Planter; men den Formening, som Udskillige har staaet i, og den Paastand de have gjort om dens Virkninger til Rugens Fordærvelse, troer jeg at kunne give gode Grunde for, at være alt for overdrevede, om ikke til det Umuelige, saa dog til det Urimelige; jeg har derfor hellere vildet lede min Opmærksomhed paa Weirligets Beskaffenhed, som nok unægtelig har den største Indflydelse paa Planterne.

Naar vi nu forudsætte at vore Fædres avlede god og giøvtig Rug, endstjøndt disse saaede Rug i al Slags Ugerjord uden Forstjæl; det gjøre vi just ikke, de saaede omtrent imellem 15de og 31te October, ja undertiden meget sildigere; vi derimod saae den almindeligst først i October; de saaede af egen avlet Rug, endstjøndt deres Mark var leerig, allene de kjøbte et Aar imellem noget fra en sandig Egn, for at have den nogenledes

reen for Ufrud; vi kjøbe aarlig fra de sandige
 Egne alt det vi saae; Solen skinnede i deres Tid
 lige saa blid og jeg troer, varmere, end nu, og
 altsaa optrafte af Søer og Moser, Enge og sum-
 pige Steder ligesaa mange Dunster, som nu;
 Jorden blev, i det Hele betragtet, hverken gjødet,
 pløiet, eller paa nogen Maade behandlet bedre,
 end nu, ja! jeg vil ogsaa gjerne tilstaae, at vore
 Forsfædre aplede Rug, som ofte var maadelig af
 Vext, og ikke heller hvert Aar lige gibzig, men
 langt fra ikke saa almindelig fordærvet, som nu;
 saa følger jo heraf: at vælge upassende Jord til
 Rugsaad, at saae den sildig om Efteraaret, med
 mindre Forsigtighed at vælge Sæde-Rugen, Dug-
 gens og Solens Anfald paa Rugen, m. m., er
 (som jeg maatte være gandske usfordragsom, om jeg
 vilde modsigge) unægtelig Ting, som har stor Ind-
 flydelse paa Rugens Fordærvelse, men dog kun
 Bidaarsager til samme, og maae have en Hoved-
 Aarsag, uden hvilken selv disse ikke vare saa fare-
 lige, som de virkelig ere. Denne Hovedaarsag er,
 efter mine Tanker, Sommer-Rattefrosten; men
 vil man spørge: Havde vore Forsfædre da ingen
 Sommer-Rattefrost? Jo! jeg vil troe de havde
 den, maaskee ikke sjelden indtil midt i Maj, ja
 vel af og til indtil Maj Maanedes Udgang, maa-
 skee de med stor Forbauselse og kunde erfare Spor
 paa Rattefrost engang imellem til hen imod St.
 Hansdag, men i Juli og August vare de vist
 gandske sjæle, og det vilde vist have opvakt en sær-

gelig Sensation hos vore Forfædre, dersom de enten i Enge, eller paa Tagene, havde seet Kiimfrost paa bemeldte Aarstid, og dette er dog en Sandhed som af Tusinde kan bevidnes, især af dem, hvis Pligt det blev, som min, ved Dagens Anbrud at gaae i Marken til sine Creature: at Kiimfrosten ikke sjelden i disse Aaringer, undertiden i selv Julii og August, har lagt indtil en Time efter Solens Opgang, ja Frosten har siest i Julii i dette Aar været saa gjennemtrængende, at jeg maatte lade Heste, der om Morgenens skulde hjem til Arbeide, føre med næsten usammenfoblede Løire, da det ikke var mueligt ordentlig at bukke dem; men sandt, ved en Spadseretour i Marken efter Middagsspisning opdages ikke dette Tilfælde; men hvem der undertiden hele 8 Dage i Råd, ja længere, (thi det var en Sjeldenhed i afvigte Sommer, undtagen naar det var Regnveir, at vi jo havde lidet eller mere Nattefrost) erfarede ved Dagbrud næsten Vinterens Kulde, vil formodentlig tilstaae Mueligheden af sammes skadelige Indflydelse paa adskillige Planter; thi Rugen er just ikke den eneste, men maaskee den fæleligste, der lider derved.

Men hvorledes, paa hvad Tid og Maade virker nu Nattefrosten paa Rugen? dette kan og bør jeg, der mere er praktisk end theoretisk Agerdyrker, just ikke forklare; desuagtet vover jeg dog at blotte mine Tanker desangaaende for det ærede

Publicum, alt ligesom mine saare indskrænkede Begreber gav mig Anledning til at satte dem:

Jeg troer nemlig, at paa den Tid Kugkjernen allersørst udvikler sig, betrygges den af det Hylster der da gandske omgiver den, og saaledes i sit Eesb uanfaldet suer sin Moders Bryste; men ligesom higende efter at glæde den ventende Landmand med Haab om sin Guldkommenhed, anvender den sine første Kræfter paa at aabne Døren paa sin snevre Bolig, hvorved den blotstiller sig for Luftens umiddelbare Virkning. Ustenduggen, der paa denne Aarets Tid falder i Mængde, besugter den, og Frostens virker desto haardere. Solens paafølgende Varme, der ellers, for sig selv betragtet, var den hypperlig tjenlig, er nu en alt for hastig Forandring, og det hele forarsager, at Kjernen, der ofte maae udstaae disse Anfald, bliver nu uskikket til at modtage de Nærings-safter, der skulde bringe den til sin Guldkommenhed; den kolde og fugtige Jordbund er naturligviis meest udsat for Frostens Virkning, hvilket sees paa Engene, der undertiden ere belagte med Kimsfrost, naar der paa Agrene, helst hvor de ere sandige, ikke engang kan sees Spor paa Frost. Men hvorfra kommer Rust paa Straaet, om hvilket vi sige: det fordærver Ruغن? Er det ikke mueligt, at vi med ligesaa god Grund kunde sige: Kugkjernens Fordærvelse forarsager Rust paa Straaet? Er det ikke mueligt, at naar den kraftfulde Nærings-saft ikke længere kan modtages af den allerede

svage Kjerne, den da standset og størkes paa sin Gang igjennem Rørene i Straaet, og saaledes tilstopper Abningerne for de bestandig tililende Bædsker, der altsaa udbryder paa Straaet, som paa sit urette Sted, hvor det naturligtis gjør rette Virkninger? Og saaledes befindes Rugen, naar den høstes rustet, stjer og gusten paa Straaet, og Kjernen, der for tidlig lod af at nære sig, sammentrymper sin Hud om dens usfuldkomne Indre, og Landmanden seer sig med Bedrøvelse at være Kuffet i sit Haab.

Saaledes troer jeg, at denne Landeplage kan antages for Frugt af en Naturens Virkning, og naar man antager tillige: at Almagt skabte Naturen, Allidsdom ordnede den, og Algodhed havde dermed til Hensigt det Høies Vel og Lyksalighed, saa kan vi ogsaa antage Mueligheden af, at denne Naturens Virkning kan lade sig lede dithen, hvor den endog kan blive gavnlig for det Almindelige.

Mine Tanker, angaaende hvorledes denne hellige Pligt burde og kunde opfyldes, forbeholder jeg mig til en anden Gang. Imidlertid haaber jeg at de af det ærede Publicum, der ville nedlade sig til at skjenke disse mine Ytringer deres Opmærksomhed, ville bedømme dem med overbærende Staausel.

Terp, i Skivholme Sogn;
d. 28 November 1816.

Niels Kemmer.

Bemærkninger over den røde Klover og dens Afarter.

I Landoec. Tidender 4de B. 2det Hefte har S. T. Hr. Papir, Fabriqueur Drewsen fremsat det Spørgsmaal: "Dyrke vi mere end eet Slags rød Klover?" Anledningen hertil formodes at være den Opdagelse, Hr. Forfatteren for ikke længe siden har gjort, nemlig at der dyrkes to Slags rød Klover, en tidligere og en sildigere Sort. Rigtigheden heraf holde viist den største Deel af Byens Jordbrugere sig overbeviste om. Men at vi virkelig dyrke tre Slags rød Klover, er maaskee endnu ikke saa almindelig bekjendt, som det mueligen fortjener at være. I denne Forbentsning, og overeenhæstemmende med Hr. Drewsens Opfordring, har jeg holdt det for Pligt at anmeldte, hvad jeg med Flere, endog til Overbeviisning, i denne Henseende har bemærket.

Endnu før end jeg selv kom paa Landet, havde jeg saa ofte hørt tale om en tidligere og sildigere Slags rød Klover, at jeg ansaae den Ting, som noget almindelig bekjendt; men for det Særegne ved disse Arter var jeg derimod aldeles fremmed. Da jeg i Foraaret 1795 tiltraadte mine Embeds Jorder, maatte jeg strax indkjøbe 20 Lpd. røde Kloverfrøe, formedelsst at foregaaende Aars Udlæg ikke var besaaet med Klover. Jeg fik dette Parti

hos syv forskjellige Mænd; men sørgede nøiagtigt for, at hver Mands blev uden Sammenblanding faaet for sig selv, og numererede Pæle islagne, hvor ethvert lidet Partie slap paa Marken, hvilket Nummer jeg tilligemed Mandens Navn strax indførte i min Anmærkningsbog. Da jeg paa den Tid var uvidende om, at der gaves mere end to Slags rød Klover, var min Hensigt hermed blot denne: nemlig i den kommende Tid at erfare, hos hvilke Mænd, eller fra hvilken Egn jeg var bedst kjent med at kjøbe mit Frøe. Det følgende Aar, 1796, saae jeg sidst i Junii og først i Julii en mærkelig Forskjel paa mine forskjellige Klovers Sløter.

Med daglig at lægge nye Mærke til enhver foregaaende Forandring, fandt jeg, at jeg paa min Lod virkelig havde tre forskjellige Slags rød Klover, nemlig en tidligere, en mellem og en sildigere Art. I Henseende til Blomstertiden fandt jeg den Forskjel: Da den tidligste Sort stod i fuldeste Flor, viste sig endnu kun hi og her en enkelt Blomst paa Mellemarten, og paa samme Tid skulle man endog søge derefter for at opdage Blomst. Knoppen paa den sildigste Art. Da Mellemslagsen stod i fuld Blomstring, begyndte først enkelte Blomster at vise sig paa den sildigste Art. Under dets Hæftning opdagede jeg, at den tidligste Art gav et ulige mindre Produkt end Mellemarten, og denne igjen noget mindre end den sildigste Slags. Foruden det at den tidligste Slags gav

et ulige mindre Produkt, end nogen af de to andre; bemærkede jeg samme Aar, hvad jeg senere ofte fandt Leilighed til at bemærke hos andre Landmænd, nemlig at den tidligste Aart er mindst bladrig, og maae altsaa især af den Grund give et magrere og tørre Foder end nogen af de to andre Aarter; thi de fleste Landmænd, som ved deres Indkjøb uheldigviis have truffet paa denne Slags, begaae gjerne (i Haab om et rigere Udbytte) den Feil, at de lade det staae længere, end det burde staae, inden de skride til dets Høst, hvorved Straaet gaaer over i en halvmoden Tilstand, og giver desaaarsag et tørt, haardt og pindagtigt Foder.

Ved sit Indkjøb at sikre sig den Slags, man fortrinligst onsker, er ikke altid saa let en Sag, og i dette Fald vil jeg ikke tilraade, at henvende sig til de Folk, som drive Handel med denne Artikel; thi under deres Indkjøb tage disse kun Hensyn paa gode Handelsvare, uden al videre Betyrning om Aarterne; Følgen deraf maae nødvendig blive denne, at man her, som oftest, træffer kun paa allehaande Mænggods.

Ved at sammenholde Grøet af den tidligere med Mellemslagsen, har mit Die aldrig kunnet opdage noget Særkjende eller mindste Forskjel. Saa ofte jeg derimod har sammenholdt Grøet af den tidligere Slags med Grøet af de to tidligere,

6te Bind 1ste Hefte.

(5)

har jeg bestandig fundet, at Grøet af den sildige faldt mindre i sig selv, end Grøet af de to tidligere Slags. Ogsaa har det forekommet mig, at Bladene paa den sildige have en mørkere grøn Farve, end Bladene paa de tidligere Arter. Dog vover jeg ikke at bestemme, hvorvidt disse to Bemærkninger, jeg her har anført, kan ansees som eiendommelige Særkjender, eller maaskee kan være Følger af denne Arts stærke, frodige og overflodige Væxt; mueligen ogsaa deraf, at Grøet af denne Art modnes sildigere ud paa Aaret, end Grøet af de to tidligere.

Maatte disse Bemærkninger, saa usikre de end kan synes, i Tiden bidrage til, at give den opmærksomme Jagttager en tydeligere og sikrere Overbeviisning; har jeg naaet, hvad jeg attraaede, med at anføre dem.

At flere ikke allene holde sig overbeviste om, at der gives tre forskellige Slags rød Kløver, men ere endog bekendte med det Særegne ved enhver Art, kan Efterstaaende tjene som Beviis for:

Ved at adspørge en og anden Landmand, som jeg tiltroede Sagkundskab, hvad Slags rød Kløver de dyrkede paa deres Marker, har jeg, under mit fleeraarige Ophold paa Landet, ofte faaet det bestemte Svar: "jeg dyrker Mellemslagsen." Paa videre Tilspørgsel, om de bleve ved denne Art,

fordi de foretrak den for nogen af de to andre; sit jeg engang det Svar af Een: "Den tidligste giver
 "saa lidet Græs og Hø, at det paa ingen Maade
 "kan betale sig, at lægge sig efter den Slags.
 "Den sildige har jeg rigtig nok seet hos Andre at
 "give Overskødighed af Græs og Hø. Jeg har
 "ogsaa engang forsøgt paa, at indføre den hos
 "mig; men dette Forsøg faldt ikke heldigt ud for
 "mig; thi i Steden for den ægte sildige Slags, som
 "jeg attraaede, sit jeg noget Blandgods, deels af
 "den sildige, deels af Mellemslagsen, hvorved jeg
 "Aaret efter tog stor Skade paa mit Tærskeløber;
 "thi jeg avlede det Aar lidet eller intet Frø; som
 "jeg deels tilskriver, at det modnedes saa ulige,
 "maaskee ogsaa at jeg af den Aarsag ikke traf den
 "rigtige Høstid. Senere har jeg ingen Forsøg
 "gjort paa at indføre den sildige Slags paa mit
 "Mark; men har holdt ved min egen Mellemslags,
 "som jo giver meget godt Græs og Hø."

Hos en anden Landmand, der var meget godt underrettet om, hvor langt den tidligste Slags Kløver stod tilbage for den sildige, opdagede jeg engang, at omtrent 12 Skpr. geometrisk Land bar af den tidligste Sort Kløver, uagtet hans øvrige Kløverland bar den sildige Sort. Hans Hensigt hermed var denne, at han derved vilde sikre sig ikke noget Aar at blive udsat for den Rødvendighed, at kjøbe alt sit Frø; thi da det modnedes

til forskjellige Tider; saa om en af Sorterne, som var affat til Frøe, slog feil, havde han dog ingen tid havt det Tilfælde, at begge Sorter i et og samme Aar var slaget ham feil. Paa 2 Lpd. nær, folgte han aarlig alt Frøet af den tidlige Slags, dog aldrig til nogen Landmand paa Egnen; men stedse til Folk, som drev Handel med denne Artikel. Efter hans Erfaring gav den tidligste Art ham et forholdsmaessig rigere Frøe, Produkt, end den sildige, der desuden enkelte Aar ikke naaede at blive moden eller tjenlig til Tærskning.

I de første Aar, jeg kom paa Landet, forsøgte jeg flere Gange selv at ville avle det Frøe, jeg skulde bruge; men disse Forsøg havde, i det mindste for mig, stedse et uheldigt Udfald. Det høieste jeg nogen Tid naaede at udbringe af et Læs Tærskeløber, fra 60 til 70 Lpd. Vægt, var 2 Lpd. reengjort Frøe. Ufflog jeg det først, kom det anden Gang saa sildig paa Wei, at det ikke blev modent. Uden at slaae det, groede det i Almindelighed saa stærkt til, at det faldt ned og blev svangt. En tredie Maade kunde jeg jo have forsøgt med den Eløie, som var bestemt til Tærskeløe, nemlig tidlig at have ladet den afgræsse; dog blev dette ingen Tid forsøgt af mig, især af den Aarsag, at jeg, indtil Kornhøsten begyndte, staldforede alt mit Kreatur, naar uovervindelige Hindringer ikke afholdt mig deraf, som fra 1798

indtil 1811 kun mødte mig tre Gange. Ved at overveie, hvad disse to Lpd. Frøe kostede mig, deels med Hensyn til Tærskendgivten, deels derved at saadant et Læs Høe, formedelst sin Overmodning, var saa godt som tabt for Kreaturer, deels at Kløveren Aaret efter var gandske udgaaet og borte paa den Sløie, hvor der Aaret forud var avlet Tærskeløve; indsaae jeg snart, at Frøe-Avlen ikke svarede Regning for mig. I de sidste 10 á 12 Aar jeg opholdt mig paa Landet, kjøbte jeg desaaarsag som oftest alt mit Frøe; men, for at undgaae den tidligste Sort, saavidt mueligt stedse af bekjendte Folk. Hvad enten jeg fik mit behøvende Partie af 2, 3 eller 4 Mænd, saae jeg stedse hver Mand's for sig selv. Kun to Gange i 16 Aar traf det sig, at jeg havde et lidet Partie af den tidligste, hvilken Art synes paa de senere Aaringer at være meget udryddet, og nu sjeldnere at foretræffe. Efter hvad jeg har bemærket, er Mellemarten den Slags, som almindeligst dyrkes, og som man oftest støder paa.

Hos mig har den tidligste Slags kun vel til i et Aar; Mellemarten som oftest i to Aar; men baade hos mig selv og Andre har jeg flere Gange seet, at den sildige (og ingen anden end denne Slags) har endnu i tredie Aar givet en god, ja undertiden riig Grøde.

At den sildige Slags giver et rigere Produkt, end nogen af de to tidligere, er dette maaskee no-

get Særegent ved Arten, eller hidrører det mueligen derfra, at den maaskee slaar en forere og dybere Rod, som kan modtage en rigeligere Næring? At den conserverer sig bedre og længere, skulle ogsaa dette være en Følge deraf, eller maaskee tildeels hidrøre derfra, at den ruger eller dækker tilstrækkeligere end nogen af de to tidligere Arter, og derved længere og bedre udeholder Solens modnende Virkninger fra Roden? Thi at denne, naar den er gaaet over i en moden Tilstand, taber sin Groefkraft, og uddør, beviser den modne Lærsklover tilstrækkelig. — En fuldstændigere og mere tilfredsstillende Oplysning herom, kan maaskee forventes af den Kyndigere og mere Erfarne.

Saa overbeviist jeg holder mig om, at der gives to Arter af den tidligere røde Klover, saa tilbøielig er jeg til at troe, (uagtet jeg selv mangler Erfaring herfor) at der ogsaa gives to Arter af den sildigere Slags. Min Formening grunder sig derpaa, at jeg meer end een Gang har hørt Mænd, for hvis Sagkundskab jeg havde saare megen Agtelse, fortælle, at de der eller der, hos den eller den Mand, havde seet den fortrinligste sildige Klover, de hidtil har kjendt. Paa Grund af saadanne Ytringer finder jeg det meget sandsynligt, at der ogsaa af den sildigere Art gives to Slags.

At der i Holland og maaskee paa flere Steder i Udlandet mueligen dyrkes nogle ædlere og

fortrinligere Afarter, end de, som hidtil ere her bekjendte, synes det, som en sandru og i alle Henseender meget agtværdig gammel Mand, navnlig Hr. Funck, forhen Præst i Saaderup, har fortalt mig, at give meer end Formodning om. Dennes Broder, der var etableret som Kjøbmand i Holland, forærede for nogle og tyve Aar siden Præsten nogle Lpd. rødt Kloverfrøe, hvis Fortrinslighed han ikke noksom kunde rose eller beundre. Foruden den Overflodighed af Græs og Høe, denne Art leverede, var der endnu det Særegne ved den, at hver Stængel bar jevnsteds ved hinanden tvende Blomster, hvoraf den mindste var større end nogen af de Klover Blomster, han hidtil havde seet; Hovedblomsten var derimod af Størrelse som et maadeligt Hønsæg. Den gamle Mand beklagede meget, at denne sjældne og fortræffelige Art, efter nogle faa Aars Forløb uddøde for ham. Da Broderen imidlertid ogsaa var død; var han der ved sat ud af Stand til oftere at faae Frøe fra den Kant.

Da flere af vore Landmænd vist staae i saadanne Forbindelser med Udlandet, at det ikke vilde falde vanskeligt for en Deel af dem at erholde Frøe fra flere og forskjellige Egne; saa kunne ved saadanne Forsøg maaskee det Gode bewærkes, at vi her tillands kunne blive bekjendte med flere og fortrinligere Arter, end de vi hidtil i Almindelighed dyrke.

Uagtet den hvide Kløver ikke er omtalt i Hr. Drewsens Opgave, har jeg ikke fundet det upassende, til Slutning at tilføie et Par Bemærkninger, denne Art betræffende. Paa Jorder i Kraftstand troer jeg, at denne Slags Kløver, uden al Tilfats af den røde, med Fordeel kan anbringes. Anvendt til Høe, giver den i Almindelighed kun halv Produkt imod den røde; men i Henseende til Kynd og Trivselighed, troer jeg med Flere, at et Lispund Høe af denne Slags gjør samme Effect, som 2 Lpd. af den Røde. Og har jeg hørt mange at paastaae, at den, som Fødemiddel for Kreaturet, næsten overtræffer Havren. Anvendt til at aale Grøse efter, udfordrer denne Slags kun halv Slid eller Tærskning, imod hvad den Røde udkræver. I Forhold til den Røde, giver den i Almindelighed meer end det dobbelte Grøse; thi at et maadeligt Læs af 50 Lpd. Vægt, NB. godt bjerget, giver sine 12 á 14 Lpd. Grøse, er ikke ualmindeligt. Dog bliver her det samme at iagttage, som ved Raigræsset, nemlig at man lader det ikke blive alt for modent, hvorved der tabes for betydeligt. Straaet af den Hvide kan, efterat det er torstet, godt anvendes som Fødemiddel for Kreaturet, dette er derimod sjelden Tilfældet med Straaet af den Røde.

De fleste Landmænd stemme overeens deri, at den hvide Kløver, anvendt til Græsning, giver

ikke allene et overflødiger, men endog et federe Mælk-Produkt. Og da denne Formening har al Sandsynlighed for sig, ville det maaskee kunne lønne Umagen, ved nøiagtig anstillede Forsøg at erfare, hvorledes den hvide Kløver i denne Henseende forholder sig til den Røde.

Imellem Holsteen og Thyen ligge en Deel Smaa-Øer, hvoraf de fleste ere bekjendte for at være meget frugtbare. Paa nogle af disse Øer bruges det meget at dyrke den hvide Kløver, uden al Sammenblanding med den Røde; og staae mange af disse Debeboere i den Formening, at Dyrkningen af den hvide Kløver bidrager meget til Jordens Frugtbarhed. Saaledes har jeg flere Gange hørt dem at paaftaae, at naar man vilde besaae to ved Siden af hinanden liggende Agre, den ene med rød, den anden med hvid Kløver, skulde, naar de igjen optoges til Korn, Sæden paa den hvide forholde sig til Sæden paa den Røde, der har den røde Kløver, som om der var givet den hvide Ager en halv Gjødning. Relata refero. Een Gang har jeg anstillet Forsøg hermed; men eet Forsøg giver sjelden noget paalideligt Resultat. At der gives mange Landmænd, hvis Sagkundskab, endog i denne Green af Landoeconomien, langt overtreffer min, derom kan ingen holde sig mere overbeviist end jeg. At jeg desuagtet har vovet at fremkomme med disse saa Bemærkninger,

haaber jeg, vil hos disse saa meget snarere blive
undskyldt, som jeg er af den Formening, at der,
som Begynderen, eller den mindre Erfarne ingen
Nytte kan høste af dem, skade ham kan de ikke.

Kjøbenhavn d. 16 Decbr. 1816.

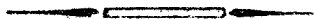
E. Bech.

Past. emeritus.

P. S. Da allerede flere Stykker angaaende de
forskjellige Arter af Rødkløver forhen i Land-
pec. Tidender ere indførte, være foranstaa-
ende interessante Afhandling dog den sidste,
for ikke at have alt for meget om een Sag!

De flere Beretninger, som desangaa-
ende mueligt kunne indløbe, ville ikkun
leseres i Udtog, og især saavidt de meddele
noget Nyt.

Redacteuren.

Nogle Betragtninger

i Anledning

af

Varberisens Skadelighed,
eller Uskadelighed

med Hensyn

paa nogle af de Sædearter, som
dyrkes her i Danmark.

Der er neppe i de senere Tider nogen frivillig
Fejde ført med større Hestighed eller Bitterhed,
end den: "om Barberisserne vare Aarsag til de
"flette Rugafgrøder, hvorover der saa ofte i et Par
"Decennier er ført Klage hos os, eller ikke?" og
overalt: "om de vare skadelige eller uskadelige for
"vor Agerdyrking." — Man har behandlet denne
Sag som om den angik Vre, Lis og Guds —
ja! man kunde neppe været hestigere om den og
havde angaaet Menneskets ypperste Eiendom, det
er: Samvittighedsfrihed. — Især ere Mogle,
vist ikke Alle, af Barberisernes Forsvarere gan-
gen saare vidt i denne Henseende: — Jeg mindest
endog i Aviserne at have læst de bitterste Skjelds-
ord og Ugenavne udstødte imod dem, som vare
Barberissen imod — ja! man har opfordret Po-
litiet selv, til at have et vaaget Øie med dem,
som fordriftede sig til at angribe hiin Plantes
Vre og Værdighed, saa at der neppe har fattedes
andet, end Magten, for at opvække en blodig

Forsølgelse for dens Skib. — Et sørgeligt Vidnesbyrd for Menneskets dybe Vanart og Fordærvelse, at sli­ en Anledning kan vække saa meget Fjendskab og give Anledning til saa meget Ondt! Hvor er da vore Tiders saa meget roste og op­ hvi­ede Cultur? Hvor er den store Oplysning, hvoraf man bram­mer? Endog Skribentere, ja! de som udgive sig for Videnskabsmænd, kunne ikke være af forskellige Meninger, og det i Henseende til en Plantes Virkninger, uden at indlade sig i Personligheder! — De kunne angribe Folk, som staae i Embeder — endog i Lære-Embeder, — paa gode Navn og Rygte og saaledes stræbe, at forstyrre Virkningerne af deres Embedsforretninger — kunne nedlade sig til Skjældeord, Øgenavne og Forsølgelseslyst! — Hvor maae ikke disse Tanker ydmyge vor Tidsaand! — Dog — den Tid, som har blusset saa heit i Henseende til de stakkels Barberisser, synes nu for en Deel at være dæmpet — og efter dette Dieblis har jeg købt med at tage fat paa Sagen igjen; thi i Kampens Hede seer, hører og føler man ikke rigtigt; men i roligere Diebliske kan dette ventes. — Flere Gange er jeg bleven opmuntret, især af mit Sogns Agerdyrkere, til at gribe den nedlagte Pæn for at samvirke med dem til at see Barberisserne handlyste og udryddede; men jeg har ikke villet give efter for Opfordringen; thi jeg sniskede mere at overbevise, end at tee mig, som en tappet Stridsmand. — Som sagt; derfor tøvede jeg

til roligere Tider. — Af samme Marsag, og fordi jeg finder dette passende og rigtigt, skal jeg gandske afholde mig fra enhver Personlighed, saa at jeg end ikke nævner dem, der have stridt for Barberisferne, som pro aris et Focis, hvorhos jeg og beder Enhver, som læser disse Linier, blot at søge Sandhed, uden i Forveien at hylde nogen Mening enten for eller imod Barberisferne. — Den der ikke læser med dette Forsæt; men tværtimod bestemmer sig forud, til at beholde sin Mening, vilde jeg bede slet ikke at læse det, da han jo ikkuns spilder sin Tid med at læse. Maatte nogen fordomsfri Mand ikke finde sig overtydet om Rigtigheden af det, jeg agter at nedskrive, og derfor i en beskeden Tone grundigen mol'je mig offentlig, lever jeg igjen, om Gud forunder Liv og Kræfter, offentlig at fremsætte mine Modbeviser, eller at tilstaae min Feiltagelse. — Skulde derimod Nogen, uden at afbevise det jeg har sagt, eller i en uanstændig Tone paa Prænt tage til Gjemmæle, er jeg vis paa, at enhver Læser, som ikke elsker Kjevlerier, vil holde mig undskyldt, for at svare. —

Altsaa, til Sagen: Og da erindrer jeg allerførst, at de i Barberiskrigen udfomne Skrivter vise, at Parterne som oftest ikke have forstaaet hinanden. — Havde de været mindre heftige og givet sig Tid til at fatte, den Ene den Andens Mening, da er det endog et Spørgsmaal, om ikke de Allerfleste skulde været enige? — Saaledes

have Barberisernes Forsvarere troet at Disſes Modſtandere ikke indrømmede nogen anden Aarsag til ſlet Sædafgrøde, end Barberiſerne, og at diſſe, under alle Omſtændigheder ſkulde være lige ſkadelige. — Barberiſernes Modſtandere have derimod meent, at Sammes Advocater gandske og aldeles nægtede deres ſkadelighed. Begge have uden al Tvivl miſforſtaaet hinanden. I det mindſte kan jeg forſikre, ſkjøndt jeg hører til dem, ſom have ſkrevet imod Barberiſerne, at jeg aldrig har været af hine Meninger og derfor troer jeg, efter Villigheds Lov, at deres Forsvarere ei heller have været af den ſidſtanførte. — Jeg indrømmer villigen, at ſlet Udsæd, Algerens Magerhed eller Tugtighed, dens maadelige Behandling, Regnveir i Drætiden, alt for ſtærk Hede eller Kulde, medens Sæden ſætter Kjerne, giftig Taage o. d. l. ofte ere Aarsager til en ſlet Afgrøde — jeg mener ifkuns at Barberiſſen ogſaa mueligt afgiver et Bidrag i denne Henſeende. — Det er og ikke min Paaſtand, at Barberiſſen under alle Omſtændigheder ſkulde være lige ſkadelig; — maaſkee den endog, under viſſe Forudsætninger, ſlet ikke er det. — Er det rigtigt, hvad jeg formoder, at dens ſkadelige Virkning hidrører fra en Engleſt-plante, en rødagtig Svamp, ſom voxer hyppigſt paa Barberiſſen; ſaa udfordres der maaſkee en Blæſt, paa den Tid Svampen brifter, for at henhøre dennes Sædſtov paa Sæden; ſaa kræves der maaſkee viſſe Slags Weirigt, for at dette Sæd-

flod kan fløbe fast til Planterne; og atter påsende Veirligt, for at det kan voxer og trives til egen Fremvæxt, til Rugens eller de flere Sædearters Udelæggelse; saa er det endog mueligt, at den svagere Plante stærkere angribes, end den frødigere; — og altsaa er det slet intet Bevis for Barberisssens Ufsadelighed, om der, visse Aaringer, naar hine Betingelser mueligt fattes, voxer god og vel kjernesat Sæd i Nærheden af Barberisssens. — Skal jeg stadfæste denne Slutnings Rigtighed med et andet Exempel, da vil dette ikke mangle mig: — At Møddingvandet ikke skader; men endog gavner, naar det paa en koldere Aars-tid, eller i Regnveir, udgydes over en afflagen Eng, det er bitterligt nok; og dog er det vel ligesaa bekjendt, at det forbrænder og udelægger Græsset, naar det en sommerhed Dag i Torke udgydes paa den afflagne Græsstub. — Hvad der under visse Omstændigheder er skadeligt, er det ikke under alle Omstændigheder. Dette beviser Erfaringen daglig for os i utallige Tilfælde; hvorfor skulde vi da ikke indrømme: at Barberisssens mueligt kunde være skadelig under visse Betingelser, skjøndt den maaskee ikke er det under andre? —

Dernæst maae jeg erindre, at man er gaaen en meget besynderlig Vej, for at godtgjøre dens Ufsadelighed, eller Ufsadelighed. — De Fleste have villet theoretisk bevise især den sidste. —

Man har derfor henvendt sig til Botanikere, som kjendte Planternes Klasser, Slægter og Arter, for at spørge dem: om det vel var umueligt, at Barberisken kunde indeholde nogen Bestanddeel, der maatte være skadelig for Sæden? — Man har ikke betænkt, hvor vanskeligt, eller rettere: hvor umueligt det er, at bevise: at en Ting ikke kan være, undtagen i de Tilfælde, at den er sig selv aldeles modsigende. — At f. Ex., Ild ikke kan være kold — og Vand ikke være tørt, det kan man erklære for afgjort rigtigt; thi saadant strider imod Ildens og Vandets Væsen; men i alle de Tilfælde, hvor der ikke er nogen saadan Modsigelse, der er det gandske umueligt, at erklære: en Ting kan ikke være, og der gjælder eet Vidne for: "at en Ting er", mere end Tusinde Vidner for, "at en Ting ikke kan være." — Dersom og nok saa Mange forsikrede, at Ingen kan bære gloende Jern i Haanden, og een paalidelig Mand forsikrer mig, at han selv har seet og erfaret, at hiin Spanier gjør det; saa troer jeg denne, uagtet alle Hines Modforsikringer. — Om altsaa hele Verdens Botanikere og Naturkyndige erklærede, at Barberisken ikke kunde skade Sæden; saa gjælder denne Erklæring ikke imod vor egen eller Andres Erfaring for, at den er skadelig, og det siger altsaa slet Intet til Sagens Afgjørelse, om de have afgivet hiin Eragtning. — Det Høieste, de kunne bebidne er: at de endnu ingen Erfaring

have, som stadfæster saadant, og at de ikke indsee, hvorledes sligt skulde gaae til. — Men fra dette Vidnesbyrd, til at erklære Sagen for umuelig, er der dog et uhyre Spring. — At erklære en Sag for "ikke at kunne være", fordi jeg ikke har erfaret dens Tilværelse, eller fordi jeg ikke indseer "hvorledes den skulde finde Sted", røber saa ubegribelig en Selvtillid, at man neppe engang burde forudsætte den hos det meest indskrænkede eller udyrkede Menneske. — Det forekommer mig, som om Nogen vilde sige: "Da jeg endnu aldrig har erfaret noget Mirakel, eller indseet, hvorledes det kunde finde Sted, saa erklærer jeg "ethvert saadant for umueligt"; — eller som om Indianeren vilde sige: "Da jeg aldrig har seet, at Vandet kan worde haardt og fast, ei heller begriber, hvorledes sligt skulde skee, saa erklærer jeg, at saadant aldrig kan være Tilfældet." — Vor Erfaringskreds er overalt saare snæver og indskrænket — der ere Tusinde Tildragelser, som vi endnu ikke have erfaret, naar der er een, som vi paa denne Maade have lært at kjende — og vi støde hvert Dieblis paa Hemmeligheder i Naturen, hvilke vi slet ikke kunne forklare, end sige: begribe. Selv det, vi indbilde os at begribe, fordi vi ere vant, til at see det, eller fordi vi, efter antagne Hypotheser, kunne forklare det, er i Almindelighed, om vi ville tilstaae Sandheden, ligesaa ubegribeligt, som Underværkerne selv. — Vi see, med Newton, Tæblet at falde, og slutte,

at der i Jordens Centrum er en tiltrækkende Kraft; men — hvad denne Kraft er? og hvorledes den virker, det vide vi ligesaa lidet, som vi vide, hvorledes Sjelen sætter Legemet i Bevægelse; at det er saa — det vide vi; men videre komme vi ikke. —

Altsaa: fordi vi endnu ikke selv have erfaret Barberisens Skadelighed, ei heller forstaae, hvorledes denne skulle finde Sted; derfor kunne vi endnu ikke erklære den for uskadelig; — theoretisk lader en Sag af denne Natur sig slet ikke bevise; men ville vi nærme os Sandheden, da bør det os, at gaae Erfaringsveien. — Jeg siger med Forsæt: „ville vi nærme os Sandheden;“ thi her vil blive meget, som skjuler sig for Sandserne og altsaa ikke, rigtigt sagt, kan erfares. — Barberisens Uskadelighed kan især, om jeg ellers vil tale filosofisk rigtigt, slet ikke erfares; thi „at en Ting ikke er“ kan ei erfares; ikkun „at Noget er“ naar dette „Noget“ er sandseligt, kan erfares. — Selv Barberisens Skadelighed kan ikke erfares, efterdi Sandserne ikke overalt eller bestandigt kunne forfølge Enkeltplantens Støb, eller hvad det ellers er, som virker; og altsaa kunne vi kun saavel med Hensyn paa Skadeligheden, som Uskadeligheden gaae Erfaringens Vej, forsaavidt, at vi af det, vi bemærke med vore Sandser, uddrage nogle Slutninger, som grændse til Visshed, og saaledes tillade, at vi nærme os Sandheden. Og her er nu Ovelvægten

ufeilbarligen paa deres Side, som paaftaae Skasdeligheden, efterdi det er meget lettere, at slutte sig til "at en Ting er", end "at en Ting ikke er, ja! ikke kan være". Vanker jeg til Exempel paa et Bistade, og hører Biernes brummende Lyd til Gjensvar, da slutter jeg meget flkrere: at der ere Bier i Kuben, end om jeg af deres Taugshed, som undertiden finder Sted, slutter: at der ingen Bier ere i Kuben, eller endog: at ingen kunne være der. — Naar jeg nu da erfarer, at Rugen, ikke eet, men flere, Aar er rustbefalden, at den visner og uddør før den modnes og har tynde, smale Kjerne, som neppe kunne udpilles af Axet — og at denne Ødelæggelse begynder allerførst langs med Barberissehegnet, i Nærheden af dette, og ikke ligeledes langs med en Pilehække, som staaer i samme Linie ved samme Ager; naar man endog langt fra paa Rugens sygelige Farve kan kjende den Bredde, som Barberishækkens Længde optager af Rugstykket; naar jeg seer at denne Ødelæggelse af Rugen aftager i det Forhold, hvori Rugen fjerner sig fra Barberissehækken, og først efter mange Dages eller nogle Ugers Forløb naaer den Ende af Marken, som er længst borte fra Barberisserne; naar jeg fremdeles i alle de Aar jeg har taget Tiende fra en Gaard, der har bedre og mere veldyrkede Marker, end Nabogaardene, faaer gold Havre, medens jeg fra de andre faaer Havre med god Kjerne, og jeg derefter opdager, at hiin Gaard har sine Marker indhegnede med

Barberisser; disse ikke; naar jeg indbydes til at se flere forskjellige Stykker Havre og befinder at den Havre, som staaer baade Østen og Vesten for Barberishækken, sort, halvraadden og svang, medens jeg paa samme Agre finder skjon, guul fuldskjernet Havre, langs med Hisehækken, som i een Linie med Barberisserne staaer paa samme Grøntevold; mon jeg da ikke skulde være langt mere besejret til den Slutning, at Barberisserne ere skadelige, end en Anden, som undertiden kan have seet god Sæd ved Siden af dem, er berettiget til at slutte, de ikke ere skadelige, ja! at de ei kunne være det? Og alle de anførte, med flere, Exempler har jeg, og dem have Mangesfoldige med mig, seet flere Gange. Er det da vist, at jeg sikrere tør slutte: "at en Sag er," end: "at den ikke er, og ei kan være"; saa tør jeg vel haabe, at være kommen Sandh den temmelig nær, naar jeg antager som rimeligt: "at Barberisserne ere skadelige for Rugen og Havren." Denne Slutnings Rigtighed, eller i det mindste dens Rimelighed bestrækkes ydermere, naar jeg betragter Phænomenet og sammenligner det med andre lignende: — At det ikke, som Mogle have troet, er Barberissens eget Blomsterskøj, hvilket bevirker Sædens Jordærvælsse, det formoder jeg paa den Grund, at Barberissen næsten har afblomstret, førend Havreplanten ret skønderligt har hævet sig over Jorden, og dog forærvæses denne lige saa fuldkomment, som Rugen. Jeg mener derimod, uden med

Stibhed at paaftaae min Menings Rigtighed: at
 de røde Pletter, som i uhyre Mængde findes paa
 Barberissen, ere Snylteplanter, et Slags Svamp
 pe, som indeholde et overmaade fint Frøe, der
 letteligen føres af Vinden bort til andre Planter,
 og der under Omstændigheder, som ere gunstige
 for deres Væxt, forplante sig. — Men nu er det
 ligesaa praktisk, som theoretisk vist, at enhver
 Snylteplante udsuger Næringskraft af de Planter,
 paa hvilke den sætter sig, og altsaa bidrager til
 disses hastigere Undergang. Er nu denne Me-
 ning, om Svampens, fra Barberissen udbredte,
 Støv, rigtig; saa indsees let, at de Sædeplan-
 ter, som staae dem nærmest og med passende Wind
 og under de nødvendige Betingelser baade først og
 overflødigt overses med Snylteplantens Støv,
 først og hastigst maae uddøe, ligesom de Planter,
 der ere længere borte, maae staae sig længere,
 Skøndt de og tilsidst bukke under for den fælleds
 Fiende; ogsaa indseer man nu, at Ødelæggelsen
 i større eller mindre Grad kan strække sig saare
 vidt, naar en stærk og stadigtstaaende Wind blæser
 fra Barberissen hen over Sædemarkerne — et
 heller falder det nu vanskeligt at forstaae: hvor-
 for de Marker, som paa alle Sider omgives af
 Barberishækker, almindeligen hvert Aar lide et
 betydeligt Tab, medens tværtimod de, som kun
 have slegt Hegn paa een Side, ofte undgaae Øde-
 læggelsen; — thi det kommer, i det antagne Til-
 fælde, an paa, at Vinden paa den Tid, da

Svampenes Frøe er modent, fører dette hen over Sæden. —

Om Nogen da og har plantet Barberisbuske midt i sin Sædemark og ei seer kjendelig Virkning til Sædens Odelæggelse; saa er her endnu intet afgjørende Beviis for deres Uskadelighed, ikke allene fordi der mueligt fattes adskillige af de Bestingelser, som ere nødvendige for at Svampens Frøe kan flæbe sig til Sæden og der trives; men end mere, fordi slige Buske, mindre end nogen fritstaaende Plante, ere udsatte for Vinden, og altsaa rimeligviis lade hvert Frøe blive hos sig selv, uden at udsprede det til det omstaaende Korn —; saa og fordi en enkelt Busk mueligt ikke har saa stor en Mængde Snylteplanter, at disses Frøe er tilstrækkeligt, til at dræbe den omstaaende Sæd. — Vilde man altsaa paa Erfaringens Bei komme til nogen, dog ikke fuldkommen sikker, Slutning om Barberisens Uskadelighed, saa maatte man enten omgive en Mark med denne Væxt, eller dog udplante den paa Hegnet i 2de paa hinanden stødende forskjellige Linier, og da i flere Aar lægge Mærke til, om Sæden ikke i den indsluttede Mark, eller paa een af Hegnets Sider havde taget Skade, fremfor anden Sæd. Der, som da flere Aars nøiagtige Erfaring viiste, at Sæden paa ingen Side af Hegnet, frem for andre Agress Afgrøde, havde lidt af saakaldet Rust og Svaghed, da, og da først var der Rimelighed for Barberisens Uskadelighed; dog — fuldkom-

ment Beviis manglede endnu, da der kunde fattes en eller anden, for Enkteleplantens Fremvæxt nødvendig Betingelse, hvorfor ogsaa Forsøget, om det skulde lede til højeste Grad af Sandsynlighed, maatte anstilles i flere forskjellige Egne. —

At Sæden, hvilket man og har anført til Barberissens Forsvar, har været underkastet samme Tilfælde, efterat Barberissen var udryddet, som medens den stod der, det beviser, i mine Tanter, Intet af hvad det skulde bevise; men ikkun, at der til en flet Afgrøde gives flere Aarsager, end Barberisser, og hertil kommer endnu, at den Enkteleplante, som ved Barberissens Hjælp der i Eggen har forplantet og forøget sin Afkom, mueligt kan have indquarteret samme paa mange andre Planter, som og ere skikkede til at ernære den, og at der nu hører en lang Række af Aar til, førend Vngelen udryddes, eller tilbørligen formindskes.

At der maae være meget, som taler for Barberissens Skadelighed, det bevises yderligere deraf, om man ellers vil lægge Vægt paa Autoritet, at flere erfarne Landmænd og iblandt disse Tydsklands udmærkede Lhaer*) med fuld Overbeviisning have erklæret den at være fordærvelig for Sæden. — Vil og Nogen svare, hvad jeg meget gjerne

*) I tredie Deel af "Grundsætte der rat. Landwirthschaft," siger han, pag. 135: Barberissen, (*Berberis vulgaris*) som man forhen, enten ene eller imellem andre Buskværter, anbefalede til Hegn, forkastes nu aldeles, da unægtelig Erfaring beviser, at den, i en Afstand af halvtredskindstyve Skridt, er skadelig for Sæden.

indrømmer, at man ei bør sværge paa Messerens Ord, og ikke lade noget Menneskes Mening gjælde for Bevis, saa gjentager jeg her, at man meget mindre kan beraabe sig paa Autoritet for "at en Ting ikke er, og ikke kan være", end for, "at en Ting er". Dersom kyndige og erfarne Læger f. Ex. forsikre mig, at China-Barken er styrkende; saa bør dette Vidnesbyrd gjælde mig meget mere, end om mange flere Læger forsikre mig, at denne Bark eller noget andet Lægemiddel ikke under nogen Betingelse er, eller kan være skadelig; desuden maae jeg erindre, at der, uden de tilforladeligste Erfaringer, grundede paa mange Aars upartiske Opmærksomhed, i det ringeste bærer megen Selvtillid til, at forkaste en Chærs Vidnesbyrd, naar dette angaaer Agerdyrkningssager — og at man i høi Grad maae være letsinde, dersom man, uden videre Omstændigheder, paastaar det Modfatte, spotter, beleer og haanligen afviser en Mening, der har saa udmærket et Vidne for sig. —

Efter det Anførte tør jeg da vel sige: at Barberissens Uskadelighed er langt fra at være bevisst, og kan ikke fuldkomment bevise. — Ikkens ved mangfoldige, i flere Egne, ofte gjentagne Forsøg, som faldt ud til dens Fordeel, kunde den bringes til en høi Grad af Rimelighed; men saadanne Forsøg ere endnu ikke, det jeg veed, anstillede, og altsaa kan hiin Uskadelighed ikke med noget Skin af Sandhedskjerlighed, dristigen paastaaes. — Derimod ere der allerede saa mange Kjends-

gjerninger, af hvilke dens Skadelighed med stor Sandsynlighed kan sluttes, og saa vigtige Vidner imod dens Uskadelighed, at man ikke kan andet, end frygte for dens Vedligeholdelse, end sige: Udbredelse paa vore Marker. —

Men — jeg sætter, at Nogen troede sig fuldt og fast overbevist om, at Barberisken hverken var, ei heller kunde være skadelig, saa bliver det dog endnu et Spørgsmaal, om man burde vedligeholde eller plante den i Nærheden af Andres Marker? Det er sandt: den afgiver et godt Hegn, hvor den slutter sig paa en Grøntevold, og den leverer en velsmagende Frugt; men om den og fremtød meget større Fordele; var det da billigt og christeligt, at nægte dens Udryddelse paa en Tid, da det er næsten almindelig Overbevisning, især hos den store Deel af Landets Agerdyrkere: at den er skadelig? — Jeg hører ofte Bønder fra flere forskellige Egne, at klage over Barberisken, at ytre sig heftigt over det store Tab, de aarligen lide paa Rug og Havre, fordi hiin Buskvæxt trives i deres Raboelaug, at forstyre: det vil være dem umuligt at svare deres Skatter og Afgifter, dersom Regjeringen ikke beskytter dem imod hiin Fiende — jeg hører dem at sige: "Det er de Store, eller Fornemme, (saaledes kalde de Folk i de finere Kjøler) som ei behøve at lide af Nol'ng, hvilke lægge sig efter hiin skadelige Væxt, fordi de hverken bekymre sig om deres egen eller vor Agerdyrkning, og jeg maae troe, at de ansee des

for Overmagtens Misbrug af de Høiere imod de Lavere, der gjør, at Barberissen fredes og beskyttes. —

Men — saa maatte jeg vel spørge: Skulder man da ikke Folkets Overbeviisning, den være uforfærlig feilende, eller den være grundet paa Sandhed, nogen Schaansel? — Vilde jeg da ikke selv, om jeg dælte Overbeviisning med Bonden, ønske at mine Naboer skulde befrie mig fra hiint Tab? Vær da ikke især den Fornemmere, mere dannede Mand bortryddet Skinnet af at ville undertrykke Andre? Er det ikke min Pligt, saavidt Retfærdighed og almindeligt Bedste tillader det, at vise Høielighed, at eftergive af min egen Ret og at forebygge ondt Sindelag og onde Handlinger, som Andre mueligt ved min Paaastaaenhed kunde ægges til at udøve. — Paa Barberissens Bedligholdelse og videre Udbredelse beroer dog intet Retfærdigheds Princip — ei heller Landets Velstand og Flor, end ikke min timelige Lykke. — Skulle vi endelig have Hegn, som dog, isald Staldforingen indføres, var unødvendigt; saa gives der andre ligesaa gode, endog bedre Hegnsplanter — og den Emule Krugt, som Barberissen leverer, kan deels undværes og erstattes ved Citroner, og kan deels avles i indelukkede Hauger, eller paa Steder, hvor Skove og andre Indhegninger hindre Cædskovet fra Barberissens Enlytteplanter at udspredes over Agrene.

Derfom alt Sligt tages i den tilbørlige Betragtning, tør jeg haabe, at mangen ædel Mand, selv iblandt dem, som troe Barberisfens Ustadelighed, vil føle sig overtalet, til at formindste og udrydde af sine Marker hin Væxt, der nu har den offentlige Mening imod sig — og han vil velsignes af Mange, ja! hans eget Hjerter vil vidne med ham, at han har gjort en god Gjerning, som er velbehagelig for den Gud, der vil, at Kjærlighed bør styre alle vore Jdrætter. —

Kyngbye d. 28 Februar 1816.

B. F. Rønne.

P. S. Da foranstaaende var skrevet længe førend jeg saa Hr. Professor Hornemanns meget læseværdige Afhandling, der med saamegen Beseffenhed taaler dem, der ere af anden Mening end Forfatteren, har jeg her ikke kunnet yttre de Betænkeligheder imod nogle enkelte af Hr. Professorens Cætninger, hvilke jeg maaskee ved given Leilighed skal fremsætte.

B. F. Rønne.

Betragtninger over Gjødningen.

Disse ere her nedskrevne i den Hensigt at give i Særdeleshed Begyndere i Landvæsenet et kort og tillige samlet Begreb om Gjødningens Natur, Bestanddele, Opbevaring, Behandling, Anvendelse og Birkning, og i den Orden vil jeg her omtale samme.

Talen er her om den almindelige Staldgjødning, og denne er efter sin

Natur

a) blot animalisk Gjødning, saaledes som den falder fra alskens Creature uden nogen Blanding med Straa.

b) eller i Sammenblanding med Straa i forskjelligt Forhold.

Den første frembringes ved de forskjellige Dyrarteres paa forskjellig Maade organiserede Fordøielsestredskaber. Den dannes af Næringsmidlerne, som Dyrene tage til sig, og fornemmelig af de Dele, som ikke kan tjene det dyriske Legeme til Næring, og af hvilke de nærende Substanter ere adskilte ved Fordøielsestværker. Disse fra de nærende Substanter adskilte Materier undergaae ikke allene ved Fordøielsen en stor Forandring, men der tilføies dem ogsaa ved de forskjellige Organer af det dyriske Legeme Dele, hvorved de, dersom

de ere af vegetabilsk Oprindelse bringes den animaliske Natur nærmere. Dyrenes Excrementer have altsaa ingen Lighed med sammens Næringsmidler, og de maae betragtes som egne dyriske Materier.

Den straablandede Gødning maae selvfølgelig være noget forskjellig i sin Natur fra hiin korte animaliske; thi Straaet har ikke undergaaet Forandringen ved Fordøielsen; det har nemlig ikke afgivet noget af sine Bestanddele til Dyret, og der er heller ikke tilføiet det nogle Dele af det animaliske Legeme. Det maae derfor være os magtpaaliggende at kjende noget til Straaets Bestanddele, for deraf at danne os et rigtigt Begreb om Savnligheden af Gødningens Formielse ved det i sin Natur uforanderlige Straa. Denne Oplysning maae vi have fra Chemikerne, som have beskæftiget sig med Planternes Analysering, og disse sige, at mange Planter, hvoriblandt vi kan regne Straaet, ere med Hensyn til deres Grundbestanddele Maaßen af det dyriske Legeme meget analoge, og at kunsk Forskjellen i Planternes quantitative Forhold af Bestanddele, og aldeles ikke sammens specifikke Natur, bestemmer deres qualitative Forskiel i Virkningen. Og naar vi desuden lægge Mærke til, hvorledes Naturen betjener sig af den animaliske Gødning, for at tilveiebringe Næringsmidler for Planterne, og ligeledes, at den igjen betjener sig af Planter, for at frembringe Næringsmiddel for Dyrene, saa kunne vi heraf med Grund

flutte os til den Homogene Natur i Dyrenes og Planternes Grundbestanddele. — At i Særdeleshed Straaet, med Hensyn til dets Bestanddele, maae være passende til igjen at frembringe Planter af samme Art, det maae jo være uden al Tvivl. —

Dette være for Landmanden nok sagt om Gjødnings Natur. — Forskjellen i Virkningen af ublandet og straablandet Gjødning vil vi siden tale om. —

Gjødnings Bestanddele

eller Grundstoffer kan i Almindelighed antages at være Vandstof, Kulstof, Suurstof, Salpeterstof, Phosphor, nogle Jordarter, oxyderede Metaller, Alkalier, og i nogle Tilfælde Svovl.

Forholdet af disse Dele er imidlertid meget forskjelligt, og deraf opstaaer Forskjelligheden i selve Excrementerne.

Næringsmiddelet og hvert enkelt Dyr's Constitution har stor Indflydelse. Endnu større er den Indflydelse, som den særskilte Organisation hos enhver Klasse af Dyr besidder, derpaa, og derfra hidrører fornemmelig den Gaenskab at forskjellige Dyrrarters Excrementer ikke ligne hinanden.

Gjødnings Opbevaring.

At denne har en stor Indflydelse paa den deraf attraaede Virkning vil ingen tænkende Land-

mand kunne nægte, og dette vil blive mere indlysende, naar vi siden komme til at tale om Gjødningens Evne til at fremvirke Vegetationen.

Efter Gjødningens Erhvervelse udføres den af Stalden og henlægges for større Bequemmeligheds og Kraftbesparelses Skyld tæt uden for samme.

Er dette Sted, hvor Gjødningen saaledes henlægges og samles, høiere eller lige med den tilstødende Jordflade, saa følger deraf at den gjennefyldes og udvaskes af den paakommende Regn og Sne, og derved unddrages en stor Deel Kulstof, og det i større eller mindre Forhold, efter som en i Gjødningehoben frembragt Forraadnelse har udviklet samme. De skadelige Følger heraf vil siden erfares.

Er Gjødningstedet fordybet under den øvrige Jordflade, saa forebygges derved, i det mindste for en kort Tid, Afløbet af det kraftige Gjødningsvand; men ved Gjødningens Formerelse, ofte indtrædende Regn, og, som ofte er Tilfældet, ved Tillob af andet Vand, opfyldes Hullet, og Tabet af Gjødningsvandet er dog uundgaaeligt.

En saadan feilfuld Indretning er af mange indseet, og man tilraader for at forebygge saadant Tab, at forskaffe sig dybe, med Stuur bedækkede Gjødningssteder, men hvor lidet dette paa de fleste Steder er anvendeligt viser Erfaringen, i Særdeleshed paa store Gaarde, hvor Gjødningsforraadet

er betydeligt, og Staldene i saadant en Afstand fra hinanden, at det vilde udfordre megen Umage og Tidsspilde at bringe samme paa eet Sted, som desuden maatte være meget stort.

Gjødnings Behandling

førend dens Anvendelse er en ligesaa vigtig Gjenstand for den rationelle Landmands Opmærksomhed, og dette giver her Anledning til at tale derom.

De fleste, og jeg tør sige næsten alle Landbrugere have lige indtil den senere Tid været enige om, at Gjødningsen, for at opnaae sin høieste Produktionskraft, skal, forinden den anvendes paa Ageren underkastes en vis Grad af Gjæring eller Forraadnelse, og for at frembringe denne har man anseet det for uundgaeligt at lade den ligge i store Høbe ved Gaarden eller paa Marken indtil langt ud paa Sommeren, for ved Solens Paavirkning at tilveiebringe den attraaede Gjæring eller, som mange kalde det, Sammenbrænding.

At denne Grundsætning har en Hjemmel af næsten to Tusinde Aar see vi af Columella, som i den første Deel af sin Bog pag. 168 siger: "Det Møg, som har lagt et Aars Tid er nyttigt for Sædemarkerne; thi det har endnu sin fulde Kraft, og avler ikke Ukrud, derimod jo ældre det bliver, jo mindre gavner det, eftersom det da ikke er saa kraftigt."

Dette Princip, som saaledes har forplantet sig indtil vore Dage, hylides endog af vores store Lærer i Agerbruget, Thær, dog under visse Forholdsregler, hvoraf jeg her vil anføre det vigtigste: — "En alt for hurtig Gjæring i Gjødningen ligner næsten en Forbrænding, og ved en skjodesløs og uhensigtsmæssig Behandling kan Gjødningen i det mindste tabe det Halve af sin Værdie, og derved tilføie Landbruget en uoprettelig Skade. Det er derfor en Hovedregel, at man ved Mødningens Omstikning maae søge at moderere, og jevnformig at udbrede Gjæringen i alle Dele af Gjødningen, indtil den antager en jevnformig grødagtig Consistens. — Hvorvidt denne Forskrift efterleves lærer Erfarenhed. Og man maae desuden nødvendig iagttage et ganske andet Forhold med den Gjødning, som bestaaer af bare korte, animaliske Excrementer, end med den straablandede. Hiin gaar, formedelsst sin Forraad af dyrist Skit og Ammoniak, meget hurtigere over i Forraadnelse, og forvandles til Muld (humus) end denne. Beviser herfor have vi paa mange Bøndermarker, hvor den derpaa udførte Gjødning, formedelsst Mangel paa tilstrækkelig Straa, og den Sommeren over paavirkende Soelvarme næsten er en reen Muld, som kun pder Jorden en karrig Næring.

Da vi nu see at denne saaledes antagne Behandling ved ubehindret Fremmskridt ikke har mindre til Følge end en fuldkommen Tilintetgjørelse

af Gjødningen, som den underkastes, saa udfordrer denne Proces vores strængeste Opmærksomhed. Og man maae derfor med Bøie beundre, hvorledes, om ikke Alle, saa dog de Fleste i en Række af Aar, støttende sig paa Forfædres Etik, med rolig Hengivenhed uden videre Forsorg overgive en saa vigtig Deel i Landbruget til en saadan uden passende Forholdsregler farlig Operation, som i Almindelighed ikke sættes andre Grændser, end den for andre Forretninger bekvemteste Tid til samnes Udførelse paa Ageren foreskriver.

Var det Tilfældet, at de ved denne Operation udviklede og adskilte fjernere Bestanddele af Gjødningen forbleve samlede og concentrerede i den tilbageblevne og saaledes halv forraadnede Gjødning, saa var Faren ikke saa betydelig; men da vi tydelig bemærke, at der under den fremskrivende Forraadnelse undviger Kulsyre, Ammoniak, Stikstofgas m. m., som ere saa saare vigtige og nødvendige til Planternes Produktion, i Særlighed Kulsyren, som indeholder det fortrinlig gavnlige Kulstof, saa skulde man være berettiget til at troe, at den allerringeste Grad af Forraadnelse paa denne Maade maatte være til Tab for Produktionen.

Jeg tilskaaer, at jeg er gandske af den Formening, og haaber ved nærmere Betragtning af Gjødningens Virkning og Indflydelse paa Vegetationen at kunne fremsføre Grunde derfor.

At den Gjødning, som har undergaaet en Grad af Forraadnelse, besidder megen Produktionsevne, det see vi. Og at de ved denne Forraadnelse mere udviklede frugtbargjørende Bestanddele af Gjødningen hurtigere vise deres Produktionssevne, end en aldeles frisk Gjødning, dette er ligesaa begribeligt som sandsynligt. Men hvem har beviist at en saadan forraadnet Gjødning har saa stor en Grad af Produktionsevne, som en uforraadnet? — eller omvendt, hvem har bevislig godtgjort, at en Ageren bibragt frisk Gjødning ikke har ligesaa stor og maaskee endnu større, skjøndt ikke saa hurtig Produktionssevne, som den forraadnede.

Jeg er fuldkommen overbeviist om, at uden foregaaende Forraadnelse kan de til Planternes Dannelse nødvendige Bestanddele af Gjødningen ikke udvikles og vorde Planterne meddeelt i den Form, som dertil udfordres, men deraf følger jo ingenlunde, at denne Forberedning skal skee førend Gjødningen betroes Ageren.

Naar derimod Forraadnelsen foregaaer i selve Jorden, saa modtager denne enhver udviklet Bestanddeel af Gjødningen, og der forebygges saaledes det allerubetydeligste Tab af Gjødningens Produktionskraft.

Hvad Benævnelsen angaaer, som man tilføjer den nylig omtalte Behandling med Gjødningen, da synes det ikke heller, at man dermed er i det Rene, eller at have noget bestemt passende

Navn derfor; thi Nogle kalde denne Procedure en Gjæring, Andre en Sammenbrænding, og atter Andre en Forraadnelse.

Gjæring er som bekjendt en ved egne naturlige Kræfter paafølgende successiv Udvikling og Adskillelse af visse hverandre ulige Dele af et Legeme, hvis forrige Bestaaffenhed sælgelig derved forandres.

Visse Legemer, saasom de, der indeholde Sukker, eller Meelstof undergaae under passende Foranstaltning først den spirituose, dernæst den sure, og omsider den raadne Gjæring.

Andre Legemer, som indeholde en fri Syre, gaae strax over i den sure, og derefter i den raadne Gjæring.

Atter andre Legemer, som ikke kan bringes i nogen geistlig eller suur Gjæring, men derimod besidde en Overflodighed af Slimblanding, saasom de allerfleste dyriske Dele, gaae ved foranlediget indvortes Bevægelse strax over i den raadne Gjæring eller med et Ord i Forraadnelse. Ved denne adskilles det organiske Legemes hele Sammenhang, det i samme dybt indsluttede Ammoniak udvikles og det hele Legeme forvandles omsider til Jord.

Den store og meget berømte Chemiker, Professor Hermbstädt siger: "Dünger überhaupt ist das Resultat der Verwesung, nicht das der Fäulniß organisch, animalischer und vegetabilischer Stoffe."

Vi have i det danske Sprog, efter min For-
 mening, ingen passende Udtryk for det Ord "Ver-
 wesung", men henholde vi os til Virkningen, og
 de ved samme fremstaaende Symptomer, saa kjel-
 ner jeg ikke rettere end at det maae ansees for en
 ufuldkommen eller mindre Grad af Forraadnelse,
 som ved Fortsættelse under samme Omstændighe-
 der giver samme Resultat, og at selgelig det Ord
 Forraadnelse bliver den meest passende Benævnelse
 for Behandlingen.

Vi komme nu til Betragtningen over

Gjødningens Anvendelse.

Den i saa mange Aar bekjendte Maade ved
 Midsommer og ofte senere at udføre den halv eller
 heelforraadnede Gjødning paa Algeren, og strax
 at nedpløie den, er saa almindelig, at jeg ikke
 behøver at tale vidtløftig derom. Hvorvidt jeg
 anseer denne Maade for fordeelagtig, derom har
 jeg i det Foregaaende ytret mine Tanker.

Jeg vil derimod noget udførligere omtale den
 anpriste nyere Methode, om Vinteren at udføre
 den friske uforraadnede Gjødning, og strax at ud-
 sprede samme paa Algeren, og saaledes at lade
 den henligge til om Foraaret.

Hvad der i Særdeleshed synes at modsætte
 sig denne Fremgangsmaades hurtigere Udbredelse,
 er den forudfattede Mening, at den saaledes ud-
 spredte Gjødning ved Paavirkning af Sol og Luft
 vil geraade i en Art af Forraadnelse, og de der-

ved udbillede frugtbringende Dele bortviktes af Vinden. Om dette endog er Tilfældet, som jeg endnu ikke er tilbøielig til at antage, saa viser dog den saaledes anvendte og efter hele Vinterens Fuldendelse temmelig uforandrede Gjødning, at den Grad af Forraadnelse ikke kan have været betydelig.

Jeg misbilliger ikke denne Frygt, men forundrer mig over, hvorledes man paa hiin ældre Maade forsætlig underkaster Gjødningen en høj Grad af Forraadnelse, og saaledes fremvirker et betydeligt Tab af de derved undvegne plantenerende Dele, og at man ved den nyere Methode befrugter et Tab, som endnu ikke er bevist. Desuden vise de velgjørende Følger af den omsider nedpløiede Gjødning, at det formeentlige Tab ikke kan tages i Betragtning.

Og dersom vi raadføre os med udenlandske Landbrugeres Forfattere, saa finde vi, at Thærø Erfaring taler for den Ting.

At mange af de bedste praktiske Landbrugere i Engelland betjene dem af denne Maade, og at Schwartz har seet lignende Forsøg i Belgien afbenyttet med Fordeel, og naar vi da jevnføre disse med de allerede talrige af danske agtværdige Landbrugere med Held kronede Forsøg af denne Art i vort eget Fædreland, saa synes Sagen allerede at have vundet megen Autoritet.

Og for at overtøye mine Læsere om at jeg ikke taler saa ganske uden praktisk Overbeviisning,

faa være det mig tilladt her kortelig at fremsære min Erfaring.

I Vinteren 1814, 1815 lod jeg paa tre forskjellige Steder i en Mark, som var bestemt til det Aars Brakmark, gjøde syv Tønder Land meget mager men vel tilberedt Jord, som ofte havde haaret meget maadelige Afgrøder, og ikke tilforlidsaet Gjødning i min Besiddelsestid af tolv Aar. I Marts Maaned blev Gjødningen nedpløiet og efter een Pleining besaaet med Vikkehavre. Afgrøden af samme, som blev anvendt til Sommerstaldforing, var paafaldende skøn. Efterhaanden som Vikkehavren blev afslaet, blev Ageren ompløiet, og den 14de og 15de September atter pløiet og besaaet med Hvede, som efter Udsæden gav mig 9 Fold. Førrige Vinter bleve 20 Tønder Land ligedan gjødede og behandlede. Afgrøden af Vikkehavren i sidstafvigte Sommer var lige saa snffelig, som førrige Aar, og den derefter i dette Esteraar nedlagte Hvede og Rug lover efter Udsæende en rig Høst.

Videre gaaer min egen Erfaring endnu ikke, men den afgiver dog altid et Beviis mere for denne nyere Gjødningsmaades Brugbarhed, og jeg har derved tillige den Fornøielse ved praktisk Overbeviisning at have opmuntret tvende Naboejendomme af Simlinge Sogn til lignende Forsøg, hvorved de i afvigte Sommer have staldforet adskillige Heste og ungt Kvæg, og derved tillige erhvervet mere Gjødning.

Men hvad der synes meget mærkbærdigt er, at Thaer siger selv i en Anmærkning til Engellænderen Diksons Værk, 1ste Deel pag. 196, at han næsten er overbevist om, at det ikke kan skade, endog om Sommeren at lade Gjødningen ligge udspreedt paa Jorden! og en agtet Landmand i mit Naboelag, som jeg ikke har Tilladelse her at nævne, har nylig forsikret mig, at fire Aars Erfaring berettiger ham til at hylde denne Eetning. *)

Om vi endnu ikke ville ansee disse Data for folgebærdige, saa kunne vi dog deraf uddrage den Slutning, at vi ikke behøvede at ængste os over en ved andre Forretninger forhalet Redpløining af Gjødsken om Foraaret.

Hvad her er sagt om Gjødningens mere eller mindre hensigtsmæssige Behandling og Anvendelse, vil blive mere indlysende, naar vi først have gjort os et tydeligt Begreb om

Gjødningens Virkning

og Indflydelse paa Vegetationen, som efter sin Natur og Anvendelse maae betragtes

som kemisk
og mekanisk.

Kemisk virker Gjødningen i det den afgiver væsentlige Bestanddele, som ere uomgængelig nød-

*) Delsaa jeg er overbevist ved meer end eet Forsøg om, at Gjødningen uden Skade, endog om Sommeren kan ligge længe oven paa Jorden.

Dreusén.

vendige til Planternes Dannelse og frodigere Væxt.

Alle Chemikere, saasom v. Helmont, du Hamel, Lillet, Ingenhous, Sannabier, Hassenfras, Parmentier og mange flere, som have beskæftiget sig med Forsøg sigtende til at udforske Maaden, paa hvilken Planterne modtage deres Næring og Dannelse, samt hvorvidt Gjødningen hertil kunde yde et virksomt Bidrag, have eenstemmig antaget, at Planternes Hovednæring er Kulstof, Vandstof og Saurstof, som ikke allene ved Kraft af Vegetationen adskilles af Gjødningen, men Produkterne af denne Adskillelse virke ogsaa desuden som Gæringsmiddel, dog ikke ved koldt og tørt Veir, men opvarmet af Solen og igjennemtrængt af tilstrækkelig Fugtighed, gaar de snart over i en Art af Gærning, og udvikle de forskjellige Gasarter, som de indeholde, hvorved tillige udvikles Varmestof, som stedse vedligeholder Livsbevægelserne i Planterne. Saaledes ere da Gjødningsmidlerne virkende Midler, som Naturen tilbyder og Kunsten tilbereder til at forarbejde Vandet, og bringe det i den behørig fortyndede Tilstand. Substanterne, som udgjøre Planternes Væv, ere derfor Produkterne af Lufts og Vandets Adskillelse, som ved den Kraft, der findes i Sædeformet næriere bestemmes, og som af dette overgaaer i Planterne. Endvidere, Planternes Styrke og Kraftfylde er afhængig af den Qvantitet Kulstof,

som det af Rødderne indsuges Vand fører med sig og der afsætter, og at selgelig Kulstoffet spiller en meget vigtig Rolle i Vegetationen. Og da Kulstoffet er udbredt i alle organiske Legemer, og findes i stor Mængde i Gjødningen, saa indsee vi letteligen, hvorlunde Gjødningen kemisk bidrager saare meget til Vegetationens Fremme.

At der ligeledes udfordres jordagtige Dele til Planternes Dannelselse, for at give de øvrige Bestanddele Fasthed, derom overbevises vi ved Planternes Forbrænding, hvorefter vi i Asken finde Kalk, Leer, Baryt og Kiseljord, af hvilke Kalkjorden udgjør Hovedbestanddelen.

At Jorden, som vi dyrke til Sæd, nødvendig maae være i tilbørlig fin og smuldret Tilstand, for at Planternes Rødder ubehindret kan udbrede sig og overalt finde en jevnformig fordeelt Næring, bliver en Selvfølge.

Mechanisk virker Gjødningen, i det den efter Nedpløiningen og Blandingen gjør Jorden porøs, og derved beforder den paakommende Regns bedre Indtrængning og Røddernes mere ubehindrede Udbredelse, og saaledes tillige forbinder Jorddelene bedre med hinanden og forhindrer Vandet at forløbe sig og derved lade Rødderne blive tørre og mangle den nødvendige Andeel af Vand, som af Rødderne indsuges og forvandles til Vandstofgas, og udgjør en af de nærende Bestanddele.

Mechanisk virker endvidere Gjødningen, naar den om Vinteren ligger udspreddt over Ageren,

fordi den nemlig holder Jordens Fugtighed tilbage og forhindrer dens Uddunstning, og foranlediger den til at antage den gasformige Tilstand, i hvilken den ligeledes har en stor Andeel i Vegetationen.

Denne meget mærkelige Egenskab giver ikke allene den nyere Gjødningsmaade et stort Fortrin for hiin ældre Maade, men berettiger os tillige til at formode, at den meget straablandede Gjødning dertil skulde være den fordeelsagtigste, fordi den byder en meget tættere Bedækning.

Uf samme Aarsag forklare vi os Nytten af den i Engelland længe og med megen Fordeel brugelige Obergjødning (Top dressing) paa Græs og Kløver.

Ja vi forklare os derved, hvorledes alle tætvoksende Planter, som Urter, Vifker, Kløver, Raal, Kartøfler, ja endog bar Straa og Sneer*), formedelsf deres Skygge og Bedækning kan forøge og befordre Jordens Frugtbarhed. Ja, hvorledes det paa Bleg udbredte Lærred kan befordre en

*) "Snee", siger Hassenfras i Hermbstädt's *Agricullurchemie*, "har efter dermed anstillede Forsøg følgende Nytte for Gæden:

- 1) Den beskytter Planterne mod Kuldens alt for heftige Virkning, som vilde medføre deres Undergang.
- 2) Over den Planterne bestandig den Fugtighed, som er nødvendig til deres Væxt.
- 3) Bringer den formedelsf sin Suurstof mange Græsbehold til at spire, som ellers være gaaede til Grunde.

frodig Græsbægt under samme, hvilket og er Tilfældet med henlagt afhugget Gjærdsel m. m.

Al Foregaaende kunde man da uddrage og samle følgende væsentlige Fordele af den nyere Gjødningsmaade:

- 1) Ved Gjødningens Udførsel om Vinteren bespares megen Tid om Sommeren, naar Høehøsten ofte udkræver alle Menneskers og Hestes udeelte Virksomhed.
 - 2) Gjøres det derved mueligt at kunne afbenytte Brakmarken.
 - 3) Man har derved baade chemisk og mechanisk Nytte af sin Gjødning.
 - 4) Man taber intet af dens Produktionsværdi ved et forudgaaet Tab af bortskyllet Gjødningsvand; ligesom man heller ikke lider noget Tab af dens plantenærende Dele ved den forsætligge Forraadnelse af Gjødningen.
-

Førend jeg slutter mine Betragtninger over Gjødningen vil jeg endnu omtale en i Agerbruget meget vigtig Gjenstand.

Det er nemlig i Almindelighed antaget, at jo flere Creature en Gaard kan holde, jo større er Gjødningens Formerelse, og maae altsaa have et større og kraftigere Agerbrug til Følge. Men at denne Grundsætning taaler Indskrænkelse, og kun under visse Betingelser finder Sted, derom er jeg

overbevist; thi naar jeg f. Ex. har to Køer, for hvilke jeg har 10 Læs Foring, som af disse reent opædes, saa erholder jeg deraf ikke mere end 10 à 12 Læs kort animalisk Gjødning. Føder jeg derimod ifkuns den ene Koe med de 5 Læs, og anvender de andre 5 Læs til Strøelse og Gjødnings Indblanding, saa bekommer jeg 18 til 20 Læs Gjødning.

Vel, vil mine Læsere svare, men ere da de 10 à 12 Læs Gjødning af de to Køer ikke lige saa kraftige og fordeelagtige, som de 18 à 20 Læs af den ene Koe? Dette besvarer jeg efter min Erfaring med Nei! Med den korte animaliske Gjødning rækker jeg ikke langt paa Algeren; den yder mig ikke heller den fordeelagtige mechaniske Virkning, hverken over eller i selve Jorden, og dens chemiske Virkning er kun af kort Varighed, og, naar den ikke anvendes i desto større Mængde, som oftest kun til Gavn for den første Halm.

Følgende Forsøg af Hassensras*) stadfæster dette:

To lige Agre bleve gjødede, den ene med lang Gjødning, hvori Straaet kun havde lidt den første Begyndelse af Forraadnelse; den anden med vel forraadnet og kort Gjødning. Begge Agre bleve lige behandlede og besaaede. Den sidste gav første Aar større, stærkere og kraftfuldere Planter, end hiin, men i det andet Aar derimod,

*) Hermbstædtes Agriculturchemie.

bragte hlin større og stærkere Planter, end denne. Og i det 3die Aar havde den endnu ligeledes noget Fortrin for den Ager, som fik den vel forraadt med Gjødning.

A. Young raader at frøe saa meget muligt med Straa, ja endog at benytte alt Straact til Strøelse.

Piepenbring*) paastaar, at Aarsagen til Landvæsenets Forsald i Egnen omkring Pyrmont og flere Steder i Nærheden deraf grunder sig paa det urigtige store Forhold af Creature til den dyrkede Jord.

Det bliver følgerlig en meget vigtig Sag for en Landmand at beregne det rigtige Forhold af Qvægbestand saaledes, at det fornemmelig fra Begyndelsen ikke formindsker men formerer Gjødningen, som da naturlig siden stedse formerer Forholdet af Creaturene.**)

Anmeldelse.

Endt og velhøstet Frø af *Spergula arvensis* (Spergellfrø) bekommes fra 1 til 50 Lispund af Løsthabende, som derom i portofrie Breve henvende sig til J. E. S. sen, Eier af Cathrineholm pr. Slagelse.

*) *Deconomische Möglichkeiten von Piepenbring.*

**) Man kunde desuden spørge: Hvor bliver Urinen af? og den af Gjødningen udrindende Saft, om den ikke opfanges ved Halm, eller et Halmfurrogat?

Dreusén.

Praktiske Anmærkninger ved Svineavlens;
fremfattede i Anledning af Hr. Drew-
sens Spørgsmaal udi Landoeconomi-
ske Tidender 4de B. 2det Hefte.

Spørgsmaalets egentlige Besvarelse: "Om Ebo-
neracerne ved Parring bør krydses med andre Ra-
cer?" for jeg ikke directt afgive mig med at be-
svare, men da Svinet, uagtet den megen Skade
det stundom forvolder, dog er et nyttigt Huusdyr,
og med en passende Røgt, inden vedbørkelige Skan-
ker, kan yde sin Eier mange Fordele, ved Gled-
nings Formerelse, ved sit Slækt og ved Opbræt,
saa vil jeg opgive de Erfaringer, jeg troer at have
haft ved eget Svine-Tillæg, og ved det jeg i min
Egn selv har seet. Maaſkee kunde disse Data
være nyttige for Nogle; maaſkee kunde de og ſke
være unyttige for Andre, der ville ſyſtelleſette ſig
med Spørgsmaalets Besvarelse enten ſtrag eller
i ſin Tid, efter at have ſamlet Erfaringer.

- 1) I 7 Aar har jeg benyttet et Slags
Svin, hvis Form syntes mig at være meget
lobende. Stammen var en Orne og 2 Soer
grise af eet Læg, og denne Pngel var i 3

Generationer holdt ublandet før jeg indførte den hos mig selv. Racen var jydsk og som jeg troer, en Blanding af de store Vesterboe Sviin, og de nok saa smaa, der habes i Venshyssel. Stundom vare de frugtbarere end ellers, men kun en eneste ung Soe, meget feed, har for 3 Aar siden frasagt sin Moderhu for 4 Grise hun fik i første Læg. Anden Gang, mindre feed, fik hun 9 og opamtede dem.

- 2) Den tænkende Landmand af nogenlunde stort Avlsbrug, som har et godt Svineslag og Leilighed dertil, holder gjerne Orne saavel som Soe; holder dem godt og velsødre. Men ligesaa vist som det er, at en god Køde er nødvendig for Hæn, Svinet, særdeles i Springtiden, ligesaa vist synes jeg at have bemærket, at en Soe, som, naar hun løber, er meget velsødt, ofte løber om, og bærer hun endog af, da lægger kun saa Grise.
- 3) Holder man baade Soe og Orne af eet Slags, da lukkes de ofte ind sammen eller gaae jevnlig hos hverandre, saaledes: at naar Soen vorder braad, (i Lysten) Ornen da uhin-dret løber med hende. Dette er neppe rigtigt. Erfaring har viist mig og Flere, der have holdt Orne, at en Soe, som Ornen gaaer ved i Løbetiden, sjelden faaer mange Grise, men

meget ofte 4, 3, 2, ja i Gris. At lade Søerne komme til Ornen de første halvandet Døgn de ere vræde, holder jeg og for urigtigt. En gammel Soe er gjerne vræd 3 á 4 Dage, en ung Soe 2 paa 3die. Væde jeg og Bønderne i Egnen her have den Erfaring, at jo længere man opsætter Soens Løb, naar hun blot endnu er vræd under Springet, jo strere afværes hun, og jo større vorder Griselægget, naar Ornen er tilbørlig. Da jeg selv holdte Orne, har jeg paa de sidste Aar ladet mine Søer løbe om Aftenen i 2det Døgn, og om Morgenens eller midt paa Dagen i 3die; og dette har jeg befundet tjenligt.

- 4) Naar Soen har løbet, bør den strax adskilles fra Ornen og andre Sviin, samt gives lidt Korn og Vand! sat sapienti!
- 5) Har man opskrevet Soens Løbetid, hvilket vist nok enhver ordentlig Landmand bruger, da bør hun adskilles fra andre Sviin henimod Faretiden. Almindelig gaaer en Soe drægtig 16 Uger, men jeg troer: jo større Race, jo længere gaae de. Mine nuhavende bære paa 3die Døgn efter de 16 Ugers Forløb, men jeg har seet Racer, der fare med 15 Uger 4 Dage. Kender man nu sin Races Faretid, da bør Soen i de

sidste Dagn' for Lægningen kun have tidet at æde, ikke heller de første Dagn efter at hun har faret. Hun bør stræbs, saa at den sidste er tørt hos hende, men Strælsen maae være kort, og aldrig bør hun stræbs saameget, at Grisene i deres Spædhed kunne skjule sig deri. Kornfri Bygavner, blandede med lidt strid, kornfrit Foder, er et godt Stræls i den første Tid. Gaaer Soen i Færdagen alt for meget at æde, da er hun ubeqvem, og herved, som og ved for meget Stræls, skæer det at mange Grise ligges ihjel. Under Lægningen bør Soen ligge paa et ikke for koldt Sted, saasom i et Afstykke udi Gaarstien, thi jeg synes at have bemærket: at ingen Soer lettere skrives til at æde Grisene, end de, der fare i stærk Frost paa meget kolde Steder.

- 6) Den bedste Føde for Soen, naar hun har faret, er Mælk og Valle, men ikke mere i Forsningen end til Rødtørst. At Vallens ei maae være varm, neppe lye, ved vi vist nok de fleste Landmænd. Et Foder har jeg — ikke af egen, men af Andres Erfaring hørt lasse, som skadeligt for Moderen i Grisenes Spædhed, og dette er Meel, saavel af Rug, som Byg — dog især det første. Jeg studsfede noget da jeg første Gang hørte dette; men seet har jeg i en nærliggende

Mølle, at gode Søer, som nedkom med 8 og 10 Grise, og nåde dette Foder, mistede Grisene inden 14 Dage vare omme. De laae tørt og jeg kunde intet opdage, som Marsag til deres Død, (da de vare godt i Stand og udbortes ubeskadigede) uden enten Bindelse eller indvendigt Slag. Jeg slutter altsaa at Moderens Melk, som Følge af hendes fede Mæring, har været dem deels for fødende, deels ufordøyelig.

- 7) Endnu nogle Ord om Grisenes Opbræt skilte fra Moderen. Fremfor alt bør de ligge tørt. Orred man tager fra Creaturens Krypbe er intet godt Strøelse i den første Tid; deels er det fugtigt af Nægets Mande, deels findes deri Kjerner, som Grisene røde efter, og under Rodningen besudle Leiet. Hvad der levenes af stivt Høe eller Kornstraa i Gaarehækkene, gammelt afbrudt tørt Tag, meget reentorsten Haln, især af Vintersæd, dette er god Strøelse. Man skal ikke være for sikker i at troe sine Grise velstræede. Daglig og tidt bør de stræes. Er Leiet i mindste Maade fugtigt bør de stræes vel, om endog Grisene ved Udseende ikke røde at ligge vaadt.

I Hedeegnen samler den sluttige Landmand megen Gjødske ved sine Sviin; han graver Hedetors, eller med et Provincial Ord — Soj — hermed belægges Svinestien.

Er det kommet under *Svinene* kaldes det *Træk*. Saa god som denne *Stif* er til *Gjædnin-*gens *Formerelse*, saa skadelig kan den worde, især for unge *Sviin*, naar daglig, ja flere Gange daglig, *Lilsyn* mangler med at forfriske *Trættet*, og især at unde dem et forhøjet tørt Sted i *Stien* til *Leiet*. En Dags *Korsømmelse*, hvorved de komme til at ligge urent, sætter dem meget tilbage, og efterlader saare ofte *Slag* og *Lamhed* i *Bagdelen*, over *Lænden* og i *Bagbenene*, der ofte worde *krumme*, hvilket alt seent eller aldrig forvinderes.

- 8) Jeg troer at mine *Sviin* faae rundeligere og kraftigere *Næring* og *Røgt*, end de fleste *Bønders* her i *Egnen*, der kunne have af samme *Race*, løben med min *Orne*, og dog naae mine aldrig den *Dybde*, som *Bøndens*. Mine sædes om *Sommeren* med *Melk*, *Balle*, alle *Slags Grønt*, saasom *Uffald* i *Haugen*, *Kløver*, *Boghvede**), *Gier***); ud paa *Efteraaret* *Kartofler*; om *Vinteren* endnu disse og kogte *Boghvede*. *Nøner* med agterst 2; det smaa *Korn*, som falder nærmest dem, der kaster *Korn*. *Bonden* derimod tvi-

*) Grøn *Boghvede*? Har *Forfatteren* ingen skadelig *Virkning* sporet heraf?

Dreusén.

**) D. e. *Spergel*.

Dreusén.

rer sin Soe, naar Grisene ere 8 Dage gamle og Veiret er godt. Her i Egnen lader han Soen løbe i Januarii, hun farer da i Maj. Af denne Yngel vælger han sin Grisefoe, og da han aldrig oversøder en gammel Soe, er hun altsaa kun 8 Maaneder naar hun løber, og Aar gammel naar hun farer; desuagtet er hun dybere, og næsten ligesaa stor, som mine velsødte Sviin, tillagte i Februarii. Mine veie i Almindelighed fra 12 til 16 Pnd. bestaaet Flæsk, efterat de ere fedede med 6 á 10 Ldr. kogte Kartofler. Bøndernes holde samme Vægt, men fedes med Korn og Spøl.

Men i Henseende til Dybden da troer jeg at have bemærket: den dybeste Soe er bedst stikket til at faae mange Grise og opføde dem vel. Saaledes faae Bøndernes Soer, af samme Race som mine, og 2 á 3 Maaneder yngre, oftest flere Grise, end mine. Føden allene er Aarsag til at mine Sviin ei vorde saa dybe. Opsøder man Grisene med god Mælk en lang Tid, (hvilket her er Tilfældet, da jeg for en Deel holder Meierie) da voxer de hastigt og vorde fede, langstrakte, men ikke meget dybe. Saaledes og med Kalve, de, man lægger til paa de store Gaarde og længe giver sød Mælk, vorde store, fede, langstrakte, men sjelden meget dybe, og denne Stikelse beholde de

som Køer; naar derimod Bondens kunst 14 Dage eller 3 Uger faaer Køens Mælk, siden mæles med Vand, afbløst Mælk iblandet døg-tige Vandportioner, lidt godt Hæ, et Stykke Rugbrød nu og da, lidt Meel o. s. v. Høe og vandede Dele udgjøre den meste Næring, men herved vorde de sidslavede og denne Form beholde de som Køer. De fleste Kjendere af Mælk Køer foretrække dog vist, naar de skulle købe, en dyb Koe for en letlivet, da man sædvanlig holder for, den første er bedre Mælk Koe. Bønderne derimod, naar de have taget Grisene fra Moderen, og de æde eller drikke vel, begynde strax at fortynde Melken med Vand. Ere de 8 Uger gamle, faae de allerede Spøl og fogte Abner, faavel af Rug, som Boghvede; Grisene gaae da sædvanlig ved Gaarden og æde tillige Græs. Allerede fra den tidlige Ungdom flykte de i Livet, hvilket vist nok er en Følge af det lidet Nærende de faae; da de kunne sluge mere i sig for de mættes, vorde de indvendige Dele mere udspendte, og Bugen synker.

- 9) Enkelte Undtagelser gives der vel, at en dyb, ikke for feed Soe, ei vil opamme sin Ungel — men Undtagelser er det kunst. Jeg har kunst seet dette Tilfælde med 2de, hvoraf den sidste hos en af mine Naboer, afvigte

Maaf. Soen fik 9 Grise, men vilde ei lade dem die. De bleve da opklækkede med sød Mælk, og de 8 af dem solgtes til samme Priser, som andre i 4de Uge. Soerne laae ikke ureent da jeg saae dem; man forstfædde og, de stedse havde været stræde godt. Ligger Soen ureent, og Grisene i det de bestrebe sig for at fravle hen til Patten besundles, da er det ikke urimeligt, om Moderen ei vil vedkjendes dem. Lammene, som Moderen strax efter Fødselen, sør det er slækt, vorder jaget fra, og som imidlertid vorder skident, vil, især et ungt, Gaar sjeldent vedkjende sig. Ogsaa er det Kunstgreb ikke ubekjendt, naar et Lam døer, og man vil have Moderen skal antage sig et andet, s. Ex. et Tvilling, eller Trillinglam, da at ombinde Skindet af det døde paa Stedlammet.

Disse ere de Erfaringer jeg har samlet ved dette Huusdyrs Tillæg og Opdræt. Der er vist nok kun lidet Nyt heri; ligesom det heller ikke er fyldestgjørende Svar paa Erørgsmaalet i denne Tidendes 4de Bind. — Men, hvad der er bekjendt i een Egn, er ofte fremmed i en anden; og da disse Blades ærede Udgivere stedse have viist, at de ønske praktiske Landmænd, vilde fremsætte deres Erfaringer, ligesom det og er vist, at vor hele Oeconomie for længe siden skulde have staaet paa et høiere Trin, hvis Erfaringer i Landvæse-

net lepnligt vare blevne bekjendtgjorte; saa har jeg, foranlediget ved hiint Spørgsmaal, ikke villet tilbageholde disse Linier.

Jeg formoder det vilde løbe til temmelig afgjørende Resultater, hvis man af en længe conserveret Race havde 1 Orne og 4 Søer; Ornen maatte være holdt særdeles vel, som og de 2de Søer; de 2 andre derimod, et Par Maaneder før Løbetiden, kun maadeligt fødte. Saasnart Søerne bleve bragte, maatte den ene af de fede og den ene af de magre under hele Løbetiden tillades at være ved Ornen, medens de 2 andre kun maatte løbe 2 Gange, siost i 2det og midt i 3die Døgn. Blevne flige Forsøg anstillede paa flere Steder med Nægtighed, da mueligt de vilde stadfæste for en Deel, hvad jeg her har anført.

I øvrigt beder jeg man ikke tilskriver mig mindste Hentydning paa, at den agtværdige Spørger, eller de hæderværdige Mænd han har nævnet i Spørgsmaalet, ikke skulde være langt bedre oplyste i dette Huusdyrs Opdræt, end jeg, ligesom og de ikke skulle have iagttaget de fleste eller maaskee alle af mig her opgivne Forsigtigheder. Dette Spørgerens Udtryk: "at selv blotte Vint ville med Interesse læses af Landmænd", har ene bestemt mig til disse Bekjendtgørelser.

Ejnddinggaard d. 14 Januarii 1817.

Ejelftrup.

Bidrag til Emnet om Brændeviinsbrænderier paa Landet i Danmark.

Da jeg i den foregaaende Afhandling om Sui-
nets Opdræt og Tillæg nogle Gange har nævnet
Spøl, som en Gode Landmanden i Jylland giver
dette Huusdyr, og man ikke let i mange, fra store
Kjøbskæder fjerner, Egne kan faae samme gilljeds,
saa vil jeg her kortelig berøre Maaden, hvorpaa
man forskaffer sig denne Artikel, saameget mere
som det Skrift, disse Blade ere bestemte for, i
den senere Tid ofte har drøftet Rytten, eller Skæ-
deligheden af Brænderier paa Landet.

I over 20 Aar har jeg været kjendt paa
Landet udi Nørrejylland, fra Horsens og Warde
til Gladsstrand, men jeg har stedse der fundet
mange Tusinde Exempler paa: at Bonden i de
fleste Egne brænder en Drif, som faaer Navnet
Brændeviin. Da det ingen Hemmelighed er, og
Talen er om hele Stifter og Amter, samt Exem-
plerne saa mangfoldige, tør jeg vel haabe mig fri-
kjendt for Navnet Anklager!

Brændeviin er her i Landet en Drif, som
Gædvanen har opstillet mellem Uundværigheder;
og den Husbonde, der ikke vil ofre sit Tyende lige
saa meget heraf, som andre hans Raboer, vilde
vanstelingen faae Tjenestefolk, og vanstelingen faae
sit Arbeide fortnet saa godt, som andre, der hyr

pligen skienke. Man behøver ei at have boet paa Landet i mange Aar, for at vide, hvad en velanbragt Snaps formaaer!

Mogle — især de større Smugbrændere — misbruge dog ikke Kornet, faae fra 14 til 16 Potter 6 Graders Brændeviin af 3 Skjeppe Rug 1 Skjeppe Malt og lidt Tilsætning af Værme; — men Mangfoldige ødse med Kornet, og tillave en Bædse, der ikke kvalificerer sig til andet Navn end — sødent Vand! — Disse Misgreb forarsages deels ved Ureenlighed, som og Uvidenhed om den bedre Behandling; deels fordi Planen er her for meget i det Smaa; stundom fordi man blander Kornet med Gjerfrø, der lettelig svier, og om ikke dette, dog afgiver en slem muggen Smag; ofte fordi Brænde-Apparaterne ere for smaa og utætte — f. Ex. en Jerngryde med Træ, Laag og Træ, Dæksel — tilklinet som bedst med Smurdeig; og endelig fordi Arbeidet, hoor Ketsbetjentene eller Andre foretage Excursioner i denne Anledning — behandles i Dølgemaal og med uueligste Hemmelighed. —

Mange Steder, saasom her i Egnen, vilde det være forbundet med betydelige Hindringer at faae sit Brændeviin, naar ikke Bonden leverede det. For ikke at sige noget uden Grund, vil jeg sage Exempler fra mig selv: Jeg har flere Gange forgjæves bestræbt mig at faae 1 á 2 Ankere Brændeviin tilkjøbt i Holstebro, denne Egns nærmeste Kjøbsted. Der eksistere ingen store Brænderier;

Kjøbmanden brænder kun saameget, som han i smaa Portioner selv lader skænke ud; og slæder sin Regning godt ved at affjæbe Landmænd deres Overskud af disse Vahre. Til Horsens have 13 Mile, dette er dog langt at hente denne Lædskes Drif, og dog antager man her i Egnen, at Horsens er den nærmeste Kjøbstad, hvor man kan faa godt Brændevin for Priser svarende til Kornets.

Jorddyrkeren har langt til Kjøbstæder, hvor Korn i nogen Mængde kjøbes! Holstebroer kjøber kun det, den selv consumerer, og dette er lidet, da Byen selv har megen Aol. Ringkjøbing har vanskelig Indseiling, og de fleste af de sidstvundne Aar har der heller ikke været kjøbt betydeligt.

Biborg kan bedre forsynes fra Galling og dens Omegn, desuden har man dertil en Deel fridløbende broeløse Aar at passere. — Hvor skal Landmanden da hen med sit undværlige Korn? I Horsens kan det sikkert og altid affættes til taalelig Priis, men man regner for godt, til at paatage sig denne Færse! — Elleve Mile hen, 11 Mile hjem, i flette, tildeels vildsomme Veie, vilde med 4 Tønder Rug til Læs, for maadelige Heste, kræve 4 Dages Travær. — Om Vinteren, som er Landmandens egentlige Tid til Korn-Transport, forbyde de ufremkommelige Hedeveie ham at kjøre, thi Landeveien fra Holstebroer til Horsens staaer for en stor Deel kun paa Kartet.

Men — er Kornet forvandlet til hiin klare Spiritus, da mangler det aldrig Kjøbere —

deels i Egnen af dem, der ei selv brænde, deels af privilegerede og uprivilegerede Kroeholdere, deels i de nærmeste Kjøbstæder, hvor Kjøbmanden hellere kjøber af Bonden, end betaler svær Formaling's Afgift. Alle Brænderier i Kjøbstæderne ere heller ikke i den Stand, som Kjøbenhavn's, hvilke vel for det meste have afgivet en, i det Hele vist nok vel høi, Maalestok, for hvad Brænderierne bør svære i Afgifter. Huusmanden, som ei er fjørende, kan saameget mindre transportere Kornet, han kan sælge. Mogle af disse, saavelsom intangen Gaardbruger, holde til deres Volds Drist allene Stude — men at kjøre lange Reiser med disse, der ofte ere smaa og svage, er ingen Fordeel.

Derfor brænder Hytteboeren, saavelsom Gaardmanden, og derfor omskibes saa meget Korn paa Landet til denne Almuens Nectar! Men vist nok gde Soiene, som holdes paa Affaldet, ogsaa en god Indtægt, hvilken medregnes, om noget af det reelle Produkt tabes. Velsøgte Soier finde altid god Af sætning, og i somme Aar til uforholdsmæssige Priser.

For ingen Egne vilde offentlig Tilladelse til Brændeblindsbrænderiers Anlæg vorde nyttigere end for dem, hvor Kornets Salg, formedels den lange Transport og flette Veie, er forbundet med Tab af saare megen fysisk Kraft, der ikke opveies ved Kornets Betaling, og bedre kunne anvendes i Landbrugets Hjemmedrivt.

At der end brændes saameget i Smug —
 æbertmod Lovgivningen, er ikke godt! Det væn-
 ner Statsborgeren til at overtræde og eludere Lov-
 vene med daglig Egegyldighed; — det forarsa-
 ger, at en stor Deel Korn kan bortsvies til ingent
 Nytte, da saare Faa af Smugbrænderne forstaae
 Behandlingen tilgavn; og aldeles ingen efter de
 nyeste og bedste Theorier.

Var det offentlig tilladt, da vilde Mænd af
 Oplysning og Formue vist ikke tøve med hensigts-
 mæssige Anlæg, hvor det kunde betale sig. Denne
 Drik vilde da faaes for bedre Kjøb, og bedre
 Vahre — Smaabrændere, som hverken kunde
 levere saa godt, eller saa letkjøbs, vilde da ei fel-
 fles til unyttig Odslen med hensigtsløse Redskaber.
 Kartofler vilde snart dyrkes i det Støre, som en
 Hoved-Ingredient til Brændevin. Jeg kjen-
 der mangfoldige Landmænd, der snart skulle anlægge
 gode Brænderier og for det meste nytte Kartofler
 hertil, saasnart Tilladelsen var offentlig. Jyl-
 lands Hedestrækninger ere for vidtloftige, til at der
 kan havees nok Opfyn med, at Lovene mod Bræn-
 ding paa Landet kunne overholdes. Ofte synes
 det som om Lovgivningen og dens Haandthævers
 selv stiltiende samtykkede i Misligholdelsen. Men,
 endog under strengere Opfyn, end nu, skulde der
 findes Leilighed til Udveie. Der ere for mange
 der bære lige Brode, desarsag findes ikke lettelig
 Angiver; Denne er og saa forhadet, at han ikke
 sjelden har maattet bøde forporlig for sin Klage.

Ja! man veed Exempler, at en saadan har mistet Livet paa voldsomme Maader! Jeg har flere Gange seet og hørt, naar en Inquisitor har været undervejs, hvorledes Alt hvad løbe kunde er sat i Vande, for at avvertere Naboer og Gjenboere denne uafjerkomne Gæst: at de i Tide kunne sige sig! — heri ere alle Mænd som een. Brister endog dette, saa gives der dog endnu Midler til at undgaae Inquisitorernes Strænghed, eller at disse ikke skulde opdage Rekvistita til Brændeviinsbrænding.

En god fuldstændig Anvisning til Brændeviinsbrænden af Kartofler, vilde vist være kjærkommen for en stor Deel Brændere, som, især i de jydskke Kjøbstæder (hvis man maae domme af Facta) lidet eller intet kjende hertil*), og denne kunde mueligt bevirke Kartoffelavlens Udbredelse i Landet af Kjøbstæder, hvor Produktet kunde være de betydelige Transport-Omkostninger. At erholde denne Underretning gjennem dette maaet søgte og læste Skript — er Fleres Ønske! — *)

Landmandens Moralitet fordærves sandelig ikke ved Tilladelsen at brænde; dette er allerede anmærket og beviist af Andre. Erfaring har lært mig, som Flere, ei at søge Oprindelsen til den erklærede Drankers Svaghed deri: at han stedse

*) Jær i de jydskke Kjøbstæder? I de sjællandske paa-
staaet man, at det der groer under Jorden durr
ikke til Brændeviin. Drensen.

i *) Maaffe Hr. Assessor Uldahl vilde gjøre sig fortjent
af Jyllands Kjøbstæder, ved at opfylde Forsatt. Ønske.
Redact.

Kan faae Brændeviin hjemme. Drankeren kan faae dette, enten der brændes hos ham eller ikke. Ei heller consumerer Bonden alt sit Brændeviin. Huusmoderen aftager hver Gang, hvad hun troer at bruge i Huset til næste Brænding; Resten sælges. I Selskaber, særdeles i Krøerne, til Lege- og Julestuer, til Dobbelt-Gilder, til Markeder, og fremfor alt ved Kjøbstæd, Reiser, der lokkes Bonden til Sviir og Drukkenskab; han, der ellers vender hver Skilling to Gange i Haanden før den gives ud, betænker sig ikke paa, at tilføje skundom den halve Værd af de til Staden bragte Produkter; derfor forsømmes saamangt et flakkels Arbeidsdyr, der sødende har trukket store Læs til Byerne, og nu forkjølet og sulten maae lystre sin drukne Husbondes Luner; — derfor kjøres saameget om Kap paa Veiene fra Kjøbstæder; — derfor væltes saa ofte; — derfor sees saa mangen Kjøresvend sovende at ligge udstrakt i Vognen; — derfor løbe saa mange Heste løbske og megen mere Skade affødtkommes. —

I sit Huus drikker ingen Bonde eller hans Folk til Umaade — han maatte ellers være en erklæret Dranker, vist saare sjelden vant til Umyndelse fra sit tarvelige Hjem. — De Egne, hvor hver Mand brænder, og de ved agtpaagivne Kjøbstæder tætliggende, hvor ei saa hyppig brændes, kunne ved Sammenligning afgive sandfærdige,

flere Resultater herover. Drifsfældigheden er vist nok større her, end hist.

For Statskassen troer jeg det vilde være en betydelig Indtægt, om det tillodes at brænde paa Landet. Vil man anstille Sammenligninger over hvad Consumtionen i alle Jyllands Kjøbstæder indbringer, da troer jeg denne, endog af egentlige Fødevare o. s. v., godt kunde frigives; Betjentene paa andre Maader forsynes og Statskassen have mere end det dobbelte af hvad den nu har i Behold af al Consumtion, naar en moderat Afgift paalægges saavel Kjøbstæds, som Land, Brænderier. Man mærk, jeg allene taler om Mørre, Jylland, da jeg i de andre Provindser mangler local Kundskab. Der ere vist mange Kjøbstæder her i Landet, hvor Betjenternes faste Lønninger og deres Gratialia have efterladt saare liden Netto Indtægt til Statskassen; ja mueligt endog mangensteds et Deficit.

Vilde man antage, at Kjøbstæderne, ved almindelig Tilladelse, vilde lide Tab i deres Næringsveie, da vil jeg svare: at dets Urigtighed er forhen af flere documenteret i disse Blade; jeg vil altsaa blot tilføie: at naar Kjøbstædernes Consumtion af Føde og Fødevare m. m. blev ophævet, maatte dette dog være en betydelig Lættelse!

Til Slutning vil jeg anmærke: at jeg, fiern fra Hovedstaden, Sædet for den egentlige Litter-

ratur, og formedelst Bøgers Kostbarhed, ikke har læst andre Afhandlinger i denne Materie, end hvad der indeholdes i de 5 Hefter af dette Skrive mig ere tilhændekomne; deskaarsag bedes tilgivet; hvis det jeg her har sagt blot skulde være Gjen- tagelse af Andres forhen fremsatte Meninger.

Sinddinggaard d. 19 Januar 1817.

Hjelstorp.

Et Spørgsmaal angaaende en Forandring i en Gaards Drift.

De Herrer Udgivere af Landoeconomiske Tidender ville gunstigt tilgive, at en af Dem ubekendt Landmand aleiliger med følgende Linier, som bedes værdiget Deres Opmærksomhed, og det freinsatte Spørgsmaal besvaret i et af de første udkommende Hefter.

Ved i Maret 1814 at komme i Besiddelse af en Landeiendom, hvis tilliggende af Ager og Eng indeholder et Areal af 400 Edr. Land, Hol-lands gode Jorder, inddeelt i 10 Marker, der altsaa hver indeholde circa 40 Edr. Land; blev min første Opmærksomhed henvendt paa, hvorledes disse Marker fordeelagtigst kunne dyrkes. Forud være det sagt, at de 9 Marker vare, ved at have været overdraget en Forpagter i 7 Aar, meget forhuttede, og stærk beløben med Kvæg og andet Ufrud; men den 10de, som Eieren selv benyttede, i udmærket god Kraft. Hollænderiet bestaaer af 80 Rser og 3 Tpre. Tillæget og Gold-Isærne udleies paa Græs. Høavlen, foruden Kløver, er aarlig circa 80 Læs. Gaarden drives uden Hoberie.

Der blev da valgt følgende Drift: Den Gaarden nærmest beliggende Mark blev deelt i 4 Dele, dog uden nogen Fralufning, og dyrkes saaledes: 1ste Aar Vifter, stærk gjødet til Som-

merstaldforing for Hestene. 2det Mar Rug, 3die Mar Byg med isaaet Klover, første Slet til Høe og anden til Grøe. De andre 8 Marker, der, saavel som den foran meldte, var i maadelig Kraft, og meget begaaet med Kvæd og andet Ufrud, dyrkes saaledes: 1ste Mar Grønlands Hø, 2det Mar Brak, som gjødes, 3die Mar Hvede, 4de Mar Vetter, 5te Mar Byg med isaaet Klover, 6te Mar Klover til at flaae, 7de og 8ge Græsning for Hollænderiet. Den 10de Mark, som var i udmærket Kraft, dyrkes særskilt i 3 å 4 Mar med afvekslende Sæd og nogle Kartofler, dels for at afgive Foder til Gjødningens Formerelse for de udmagrede 9 Marker, og dels fordi Kornproduktionen af denne Mark ansaaes at give godt Udbytte; hvilket og hidtil har vilst sig, saa der alt haves tilstrækkelig Gjødning til $1\frac{1}{4}$ Mark. Men, da sidstnævnte Mark efter ovennævnte Tids Forløb nødvendig skal under Drist med de øvrige Marker, saa er

Spørgsmaalet:

Hvorledes saadant iværksættes til mueligst største Fordeel, enten ved at forøge Hollænderiet, eller ved at formere Kornudsæden? I første Tilfælde maatte mere udlægges til Græs, da de 2 Græsmarker ikke kan græsse mere end de nævnte 80 Køer og 3 Tyre tilstrækkeligt, og i sidste Tilfælde maatte de forøgede Dristes Omkostninger nøie tages i Betragtning, der altid bliver vigtigt, hvor alt Arbeide forrettes uden Hoverie.

Endvidere bemærkes:

- a) At locale Omstændigheder gandske forbyde Hollænderiets Sommerstaldforing, saavel som at afbenytte Brakmarken i de 9 Hovedmarker, og, derfor ønskes de 8 Markers Drixt vedbleven, saaledes, som forhen anført, der ansees fordeelig, da Brakmarken ved gjentagne (i det mindste 5) Plaininger og Hævning, kan befries for de overhaandtagende Kvæker og andet Ufrud, og Sommeren giver Tid til Gjødningens Udførsel &c. Den i fire Dele inddeelte Mark ønskes heller ikke forandret, da den ligger saa beqvemt til Afbenyttelse for Hestenes Sommerstaldforing; men Drixten forandret saaledes, at der saaes Byg med Kløver efter Vifter, og Rug efter Kløver.
- b) At Hollænderiet, om man fik en 3die Mars Græsmark, kun kunde forøges med 20 Stkr., da en saadan Mark kun giver sparsomt Græs.
- c) I en Rotation ønskes ikke meer end eengang Vintersæd, da man altid vil forene at beholde Jorden i Kraft, med mueligst Fordeel ved dennes Afbenyttelse, og paa denne Grund maae heller ikke langhalmet Sæd følge 2 Aar efter hinanden; men stedse Bælgrugst til Mellesæd, hvori ikke Brak indtræffer.

d) At Vintersæd ikke kan med Fordeel benyttes umiddelbar efter Væter, da Tid og Veirliget sjældent tillader Jordens rigtige Behandling, og Byg lykkes fortrinlig efter Væter.

Med Undskyldning for min Bidseløstighed, hørmød jeg frygter at trætte M^{hr.}, undertegner jeg mig

Lolland, 28 Januar 1817.

Deres ærbødigste.

Erbsdigst!

Foranlediget af Deres Velædelheds Spørgsmaal i Landoeconomiske Tidenders 4de Bind 2det Hefte: "Dyrke vi flere end een Slags rød Kløver?" skulle jeg ikke undlade herved at meddele, hvad jeg i denne Henseende veed, saavel af egne, som Andres Erfaringer her paa Landet; saameget mere, da jeg just finder mig at være den Landmand fra Falslev, der, som De anfører, først forelagde Dem dette Spørgsmaal.

Man har i mange Aar her paa Falslev nævnet 2 Slags rød Kløver, nemlig: Sommer- og Vinter-Kløver, og kiendt den første paa sin tidlige Blomstring; men da man har bemærket, at denne almindelig ikke bliver saa lang og stærk, som Vinter-Kløveren, og forvandlet til Høe, ei giver saa stort Produkt, som hiin, har de Fleste søgt at beholde Vinterkløveren, og anseer det som Uheld, naar de ved at fiske Kræ, have faaet det af Sommer-, istedet for Vinterkløver; det er netop gaaet mig saaledes, thi i Troe om at have faaet Vinterkløver, erfarede jeg om Foraaret 1813 det Modsatte, jeg fandt nemlig at min Kløver viste sig fra Begyndelsen fremmeligere end mine Naboers, den havde en lysere Farve, større Blade og fik tidligere Blomster, uden dog at have opaaet nogen betydelig Høide, og den syntes fra

Begyndelsen at løbe godt; men da den var afflaagen og tørret, svandt den saaledes, at jeg neppe fik 2de maadelige Læs pr. Td. Land geomet. Maal, jeg havde paa omtrent $4\frac{1}{2}$ Td. Land saaet 5 Lpd. Erse i Byg, som var 3die Halm efter Gjødsken, Næret derefter slog jeg den 2de Gange og fik da noget større, skjøndt ikke forholdsmæssigt Udbytte, jeg høstede 2den Slæt til Erse, der ei var saa ringe. I det 3die Aar opbrækkede jeg denne Sommerkløver til Havre, jeg kan erindre mig at den havde sat temmelig lange Vælerødder, og saaede ud til at kunne maafee endnu i 3die Aar have givet en taalelig Afgrøde. Endnu udi afvigte Aar har jeg haft af denne samme Sommerkløver, der var saaet paa omtrent $3\frac{1}{2}$ Td. Land geomet. Maal, ligeledes i Byg, 3die Halm efter Gjødsken, men da dette Erse var saaet i Haserne, uden at være udforsket, kan jeg ei saa gandske bestemt angive Qvantummet, men anslaaer det, i Forhold til den Vægt reent Erse, jeg af nogle Sække fulde af Kløverhaver erholdt, til circa 4 Lpd.; $\frac{1}{2}$ Td. Land deraf lod jeg ved Gaarefoldene afgræsse 2de Gange, og kunde vel og 3die Gang dertil have brugt det, om jeg havde haft Trang dertil; det øvrige Stykke lod jeg alt staae til Erse, thi da det havde naaet en noget større Længde end sædvanlig, stod desuagtet godt opreist og dog sluttet, saa syntes det til saadant Brug at løbe et godt Udbytte, hvorimod Vinterkløveren var for størstedelen gaaet i Leie, og formentlig den baade Sommer, ikke syn-

jeg at ville modnes saa godt. Jeg høstede da 9
 gode Læs Frøefløver; Aarsagen til denne rigere
 Afl, troer jeg nok at kunne tilskrive deels den
 vaade Sommer, og deels at dette Stykke Jord
 var af en noget bedre Bonitet end det, hvor jeg
 først saaede bemeldte Frøe. At en vaad Sommer
 bidraaer til al Kløvers frødigere Væxt, især paa
 lette Jorder, er noksom bekjendt, thi saaledes fik
 jeg endeel Læs mere af en 2den Aars Kløvermark
 med Vinterfløver, end da den var 1ste Aars.
 Jeg synes overalt at have bemærket, at Sommer-
 Kløveren fræver et noget bedre Jordsmøn, og
 lyffes bedst, naar den kan have noget Læe, thi
 under disse Omstændigheder, har jeg endog paa
 enkelte Steder seet den i Størrelse at overgaae
 Vinterfløveren; men at den ved at tørre svinder
 mere end hiin, er en unægtelig Sandhed, hvor-
 imod den ogsaa, slagen i rette Tid, giver et mere
 fint og nydelig Vinterfoder; ligesaa sandt er det
 ogsaa, at den kan slaaes tidligere og vil altsaa
 være at foretrække, hvor man vil bruge den til
 Grøntfoder, især under Vexeldriften, hvor den
 saa at sige kan saaes i første Halm efter Gjød-
 ken.

I Henseende til den Virkning stræng Frost
 i Almindelighed viser paa Kløver, har jeg endnu
 ei mærket nogen Forskiel mellem denne og hiin, i
 de 4 Aar jeg har haft af denne Slags Kløver;
 og da jeg nu for en Deel har indført Sommer-
 staldfæring og driver min halve Lod efter Vexel-

bragt, har jeg for det første besluttet at have en Mark af hvert Slags, og kan da i Tiden noiere lægge Mærke til hvert Slags Kløvers Bestaffenhed. Jeg troer ellers at dette som vi her kalde Sommerkløver, har sin Oprindelse fra Holland, da jeg har hørt Flere sige: at det de under Navn af Hollandsk Kløverfrøe have faaet fra Kiøbenhavn, har ved Groeningen viist sig at være det, vi her nævne Sommerkløver. Selv har jeg sidste Aar besaaet nogle Lønder Land med Frøe fra Kiøbenhavn, hvilket efter Foregivende skulle være oprigtig hollandsk, det havde ogsaa et meget skjønt Udseende, jeg vil altsaa maaskee i Aar kunne erfare noget desangaaende; Skulle det forholde sig saa, at det vi kalde Sommerkløver er af hollandsk Frøe, har De maaskee selv høvt samme, og naar det vi kalde Vinterkløver, saaes i rigtig god og kraftig Jord, eller i første Halm efter Gjødskten, har jeg ogsaa seet den ligesaa tidlig, som Sommerkløveren, men som en Følge deraf grovere og tykkere i Stænglen; det er i øvrigt vanskeligt at kjende disse 2de Sorter Kløver fra hinanden, naar man el er bestobedre bekiendt dermed, thi under locale og tilfældige Omstændigheder kan Sommerkløveren overgaae Vinterkløveren i Alt, og det Mødsatte kan ogsaa finde Sted med Vinterkløveren, og at skjelne Frøet er maaskee umueligt, hvorforfore man enten maae høste det selv, eller have det fra en paalidelig Ven. At begge Sorter eksistere her paa Landet, derom er jeg overbevist, men da det

dependerer saa meget af forskjellige Tilfælde, har jeg ei den fornødne Erfaring, til at kunne sige hvilken Sort, der er fordeelagtigst at dyrke.

Dette er alt, hvad jeg denne Sag betræffende kan meddele Deres Velædelhed, og med Fornøielse skal jeg tilstille Dem en Pakke af det Sommerfrøe jeg selv har høstet; Vinterfrøe har jeg ei selv i Aar, men ikke desto mindre skal jeg ligeledes her fra Landet besørge Dem en Portion deraf, skulde De mueligen af hvert Slags ønske Dem 1 Lpd., beder jeg mig derom underrettet.

Taastrup af Nørre Hørslev By
pr. Nykøbing paa Falster,
d. 21 Januar 1817.

ærbødigt

J. E. Biering.

Til

S. T. Hr. Papirfabriquant,
J. E. Drewsen.

Et lidet Bidrag til at kjende det toradedes Bygs Givtighed.

Flere Landmænd vilde unægteligen aale det store toradede Byg, der har saa mange Fortrin for det almindelige sexradede, dersom de ikke troede, at hiint fordrede bedre Jord end dette, og ved at betragte begges A_x saae, at det almindelige Byg faktisk have 72 Kjerner i et A_x , medens det toradede sjelden har meer end 24 Kjerner. Heraf slutte de at hiint giver mere end dette, og vove altsaa ei at dyrke det toradede Byg.

Jeg har allerede i disse Tidender gjort opmærksom paa dettes Fortrinlighed og agter ikke her at gjentage, hvad jeg da sagde. Kun tilføjer jeg, at hvert Aar har meer og meer overbevist mig om Rigtigheden af det jeg den Gang sagde. Jeg skal derfor blot berette, hvorledes det toradedes Bygs Høst i Aar er falden ud paa 'mine Jorder.'

I Lundtofte saaede jeg paa en Ager, hvis Areal var $4\frac{1}{2}$ Td. geom. Land, 3 Tdr. 1 Skp. Byg ikke efter Overlæg, men ved feil Beregning af min Karl, som jeg havde leveret 4 Tdr. Byg, blev Ageren saa tyndt besaaet. Jeg kom først, da Saaeningen næsten var tilendebragt og jeg kunde altsaa ikke lade saae tykkere. Aargangen, som var gunstig for tynd saaet Sæd paa kraftig Grund, lod Byget snart brede sig saa stærkt, at det fuldkomment dækkede Jorden, og

høved der i Åar var saaret mere, vilde kun have
Kødet; thi uagtet den tynde Udsæd gik Byget,
men sildig, i Leie.

Efter hine 3 Edr. i Skp. torådet Byg hø-
fede jeg 65 Edr., uagtet en Deel tabtes paa Åger-
ren, formedelsk det flette Høstveir, noget fordi
Sæden stod i Stak, og atter noget fordi Byget ei
korstes før midt i Februar, og Rotter og Munk
altsaa fortærede en Deel. Skulde disse forstjæle-
lige Tab, tilligemed det der faldt af i Låben selv,
ikke kunne anslaaes til 2 Gold? Jeg anseer dette
som vist, men vil dog her blot holde mig til det,
jeg virkelig høstede.

Ved at dividere Høsten, 65 Edr., med Udsæ-
den, 3 Edr. i Skp., vil man finde at jeg av-
lede circa 21 Gold, men da ingen sand Beregning
kan gjøres paa denne Maade, fordi mange
Gold ikke stedse tyde paa riig Høst, men ofte blot
paa meget tynd Udsæd, saa ville vi blot dividere
Produktet 65 med Arealets Indhold $4\frac{1}{3}$ Edr. Land,
og da see vi at hver Tønde Land har givet 15 Edr.
Byg. Dette veiede netto 12 Lpd. Tønden,
eller hine $4\frac{1}{3}$ Edr. Land gabe 780 Lispund Sæd.
Havde jeg end høstet ligesaa mange Tønder sep-
raat Byg, saa havde dette dog kun veiet $10\frac{1}{2}$
Lpd. Tønden, i det Hele $682\frac{1}{2}$ Lispund, eller om-
trent 100 Lispund mindre end det torådede Byg.
For Tønden af dette er ogsaa hele Vinteren givet
2 Rbdlr. mere, end for det almindelige Byg, og
hine 65 Edr. var altsaa 130 Rbdlr. mere værd,

end om det havde været sevradet Byg; men 130 Rbdlr. mere paa $4\frac{1}{2}$ Ldr. Land, er 30 Rbdlr. større Indtægt paa hver Lunde Land. Hvorhen jeg vender mig, finder jeg Bekræftelse paa, at det foradede Byg bør fortrænge det sevradede.

Men Halmen! — Halmen! vil man svare, den er dog slet. Ja! tilvisse er Halmen slet af saadant Byg, som dette er, dersom den skal betragtes som Foder. Som Strøelse er den derimod ypperlig, da Halmproduktet staaer, efter Middeltal af flere Aar, i Forhold til Kjernens Vægt, og den altsaa i dette Tilfælde maae være rigelig. Men jeg beklager af Hjertet den Landmand, der maae betragte Halmen som Uvægets egentlige Næring, og jeg ynker i lige Grad de arme Dyr, som dermed skulle underholbes. Fylding, ved Siden af nærende Foder, kan Halmen være, men intet videre, og i samme Forhold som Kjernen, ved Jordernes forøgede Kraftfyldelse, Reenhed og dertil svarende tyndere Udsæd, forbedres, i samme Forhold siger jeg, forværres Halmen, der blottet for Uter, bliver slib og tyk som Rør.

Ikke vil jeg hermed have sagt, at det foradede Byg stedse yder saadant Udbytte. Dertil behøves en god Aargang, og Aaret i Forveien maastee — gjødede Kartøfler, thi jeg troer, at Bygget lykkes bedre efter disse, end om det saadant umiddelbart i Gjødning.

Paa den her omtalte Ager dyrkede jeg i Sommeren, 1815, Kartofler, hvortil gjødedes med 40 á 50 Læs frisk Gjødning pr. Tønde Land, der om Vinteren laae strøet oven paa Jorden. Hiint Aar var, som bekjendt, ualmindelig gunstigt for Kartoffelavl, og jeg høstede derfor hented 200 Edr. paa hver Tønde Land. Efterat Kartofferne vare indhøstede begyndte jeg at vinterpløie Ageren, men Frostens kom tidligere end jeg kunde ende dette Arbeide, og just Halvdeelen af Ageren blev liggende upløiet Vinteren over. Denne Halvdeel pløiedes een Gang om Foraaret, og da den besaaedes nedharvedes Byget. Den anden, om Efteraaret pløiede Halvdeel, besaaedes derimod om Foraaret uden Pløining, og Byget nedbragtes med Ekstirpatoren; hverken den ene eller anden Halvdeel bemærkede sig, men begge Dele stode saa fuldkomment eens, at jeg ikke skulde kunnet skjelne Grændsen imellem dem, om jeg ikke havde betegnet dem.

Jeg har altsaa i dette Tilfælde, efter at have gjødet en Ager med i det høieste 50 Læs frisk Gjødning, (en Ager, der i de 11 foregaaende Aar ikke har hvilet) der om Vinteren laae strøet oven paa Jorden, høstet 200 Edr. Kartofler og 15 Edr. toradet Byg pr. Tønde Land i to paa hinanden følgende Aar. Kloveren, som er faaet i Byget, regner ogsaa fortræffeligt, men bliver Sommeren ikke vaad, saa hjælper dette intet; thi saa hentes den stedse paa disse lette Jorder.

Paa Strandmøllens bedre Jorder har jeg i Aar, ligeledes efter gjødede Kartofler, høstet 19 Edr. Byg pr. Tonde Land. Kartoflerne gjødedes her svagere end i Lundtofte, men Jordsmønnen er bedre, tildeels endog leeret. Byget saædes med den coockste Saaemaskine, deels oven paa Jorden, ved at aftage den Deel af Maskinen, hvorved det ellers nedbringes, og deels i Rader af $4\frac{1}{2}$ Tommers Afstand. Ved denne sidste Saaeningsmaade kommer hver Kjerne i Jorden og lige dybt, og herved vindes blandt andre Fordele den, at man kan saae meget tyndt. Paa det Stykke, hvor Byget af Maskinen strøedes oven paa Jorden, nedbragtes det, uden fregaaende Foraarspløining, af Exstirpatoren, og den anden Ager, hvorpaa Byget nedsaædes, pløiedes heller ikke om Foraaret, men bearbejdedes blot med Exstirpatoren. Ploven kan altsaa, som herved atter besiges, selv paa et noget leeret Jordsmøn, om Foraaret erstattes af Exstirpatoren, naar den foregaaende Afsgrøde og dens Kultur blot tilstrækkeligen har skjærnet Jorden.

Strandmøllen, i Marts 1817.

Joh. Chr. Drewsen.

Et Par Ord i Anledning af Hr. Procurator Johan Stephansens i Landoeconomiſke Tidender ſte Bind 2det Hefte indførte Brev til Redactøren.

Skjøndt Urigtigheden af alt, hvad ovennævnte Forfatter har fundet for godt at anføre, med Hensyn til mine Betragtninger over Landets Pengevæsen, ligger klart for Enhvers Øyne, der forſtaaer danſk, turde det dog være betænkeligt at lade det hengaae upaataalt; thi ſandſynligviis ere mangfoldige af de Landoeconomiſke Tidenders Læſere ubekjendte med fornævnte mit Skrivt, og, derſom diſſe vilde troe Hr. Stephansen paa ſit Ord, maatte de fatte en ſaare ufordeelagtig Mening om mig.

Hr. Stephansen fortæller, at jeg ſkal have ſøgt at bevise, at Landmandens Skatter i Danmark nu egentlig ere mindre, end i Aaret 1806. Dette forholder ſig ikke ſaa. Da Landmandens Skatter i 1806 udgjorde et viſt Pengebeløb, de nu paaſbudne derimod, med Undtagelſe af den $\frac{1}{2}$ af Bankrenter, ſom Jorddyrkerne og de Tiendeberettigede maae bære, uden Bederlag i de

øvrige Skatter*), samt et Par ubetydelige og deri hos ubestemte Afgifter, bestaae i et vist Kornquantum, som betales i Pengerepræsentativer, efter hvert Aars foranderlige Priser, saa lader det sig ikke umiddelbar og ubetinget bestemme, hvilken af disse heterogene Størrelser, der er størst; og jeg har heller ingensinde givet mig af med saadan Bestemmelse. Hvad Solobeløbet angaaer, da har jeg, i mine Betragtninger over Pengevæsenet, § 50, blot funnet sammenligne Summen af Landmandens Afgifter til Staten i Aaret 1806 (2,723,065 Rdlr. D. E.) der bør reduceres til Soluspecies, efter det Aars Gjennemsnitskurs (38) med Skatternes Pengebeløb i Aarene 1813, 1814 og 1815, og, langt fra, ved denne Sammenligning, ubetinget at have udfundet det Resultat, Hr. Stephansen tillægger mig, har jeg endog vist, at de, i Særdeleshed i det Aar, hvormed han siden vil have Sammenligningen gjort, (1814) vare omtrent 40 Procent høiere i Solv, end i 1806**).

*) Denne $\frac{2}{3}$ har jeg ansat til 160,000 Rdlr. S. W., som et omtrentligt Beløb; og af de i Collegial-Risikobanken for dette Aar meddeelte Oplysninger om Rigsbankens Tilstand sees, at dette kommer det Nette overmaade nær; see S. 37.

**) I Aaret 1816 blev Landskatternes Solobeløb atter, som i 1813, kun omtrent $\frac{2}{3}$ mod hvad de vare i 1806. See nyt juridisk Archiv, 14de Bind, Side 217, 220.

Hvad Beløbet i Kornbare dernæst angik, har jeg
 udtryffeligt sagt og beviist, at de directe Skat-
 ter, som, efter de umiddelbar før Kri-
 gen bestaaende Anordninger, hvilede
 paa Landmanden, reducerede til halvt Rug
 og halvt Byg efter Middeltallet af Sjællands
 Stifts Capitulskatter i de sidste 10 Fredsaar
 (8 Rbdtr. 66 $\frac{1}{2}$ s. for 1 Tønde Rug og 1 Tønde
 Byg tilsammen) kun vare omtrent $\frac{2}{3}$ af det
 Kornquantum, hvis Værdie, efter For-
 ordningerne af 6 Maj 1812 og 9 Julii
 1813, skulde udredes af Landets Jorder
 og Eiender, den Tid 440,800 Tønder Rug og
 ligesaa meget Byg, men nu, efter Forordning 13
 Marts 1816, 22,800 Tønder mindre af hver
 Sort. At i nogle ældre Perioder Land-
 statternes Kornbeløb, med Hensyn til
 Brugerne af ufrie Jord, var større,
 skjøndt Soløbeløbet mindre, har jeg rigtig
 nok saavel paastaet, som beviist; men dette ved-
 kommer ikke Hr. StephanSENS Angreb.

Den Paastand, Hr. StephanSEN saale-
 des heel urigtig haver tillagt mig, skal, efter hans
 Fortælling, være gjendreven i Slagelse Avisen
 for 1816, No. 33, hvor det skal være beviist,
 at af en Gaard paa 8 Tønder Hartkorn svaredes
 i Aaret 1806, naar Beløbet reduceres til Byg
 efter Capitulskatten, noget over 19 Tønder,
 men at samme Gaard i 1814 maatte svare Vær-
 dien af over 38 Tønder Byg, følger det dob-

kelte. Jeg skulde ikke ventet, at man over 8 & 9 Maanedes efterat jeg, i nyt juridisk Archiv, 15de Bind, Side 225, 253, paa det omstændeligste har blottet de Misforstaaelser, som ligge til Grund for hiin Avisartikel, skulde be-
raabe sig paa samme, som en god og ufor-
kastelig Hjemmel. (Hr. Stephansen har
vel dateret sit Brev fra Maj 1816; men det er
først kommet ud i Februarii 1817, saa at han
havde haft rigelig Leilighed til at tilbagefalde sin
Wildfarelse, inden den blev offentliggjort; ikke at
tale om, at han, hvis han havde villet unage
sig med at gjenneblade det Skrift, han sandt-
Kald til at angribe, allerede derved maatte kunde
have fundet det Rette). Skjondt jeg vel kunde
forlange, at Enhver, der vilde have Mening
herover, skulde gjenneblæse hvad jeg forhen har
skrevet desangaaende, skal jeg dog, da jeg eengang
har grebet Pen mod Hr. Stephansen, tjene
dem, der ikke vilde gjøre sig saa megen Uleilighed,
med et Par Ord:

Forsaavidt hiin Forfatter i Slagelse Avis
(der for Næsten dog kjendte noget mere til det,
han skrev om, end Hr. Stephansen) søgte at
godtgjøre, at de Skatter, Landmanden havde at
udrede i 1814, vare langt haardere end i 1806,
kommer han i aldeles ingen Strid med mig, der,
som meldt, udtrykkelig har lært, at endog de
ordinaire Landskatter allene, i forsinævnte Aar,
vare i Selv omtrent 40 Procent høiere end i det

afdmeldte, og heller ikke har ladet ubemærket, at Landmanden, i 1814, var særdeles bekyrdet derved, at han ikke kunde udbringe sine Kornvare i saa høje Priser, som dem, hvorefter Skatternes aarlige Ansættelse fra Korn til Penge, med Hensyn til Capitelstaxterne for det foregaaende Aars Afgrøde, var beregnet. Derimod havde hiin Forfatter stor Uret, forsaavidt han heraf vilde udlæde noget med Hensyn til de nu paabudne Skatters staaende Størrelse, og forsaavidt han foretog sig at besejle mig. Vil man udfinde Landskatternes virkelige og faste Størrelse af hans Opgaver, saa maae man ikke reducere deres Pengebeløb i 1814 til Byg efter Capitelstaxten paa Afgrøden for 1814, (8 Rbdlr. 42 $\frac{1}{2}$ s.) saaledes som han har gjort, men til Rug og Byg, efter de samme Priser, som de, hvorefter Skatteberegningen for 1814 skeete, 33 $\frac{1}{2}$ Rbdlr. R. B. for 1 Tønde Rug og en Tønde Byg. Videre maae i de 331 Rbdlr. 40 s. R. B., som Gaarden, efter hans Opgave, har svaret i 1814, afgaae 27 $\frac{1}{2}$ Rbdlr., der var Beløbet af den overordentlige Skat, den maatte udrede som Bidrag til de russiske Troppers Forpleining, 3 Rbdlr. 43 s., hvortil han har ansat den nu ophævede Sløfdestkat for høit, og 2 Rbdlr. 61 s., der høre til de Regningen uvedkommende Communalafgifter. De, efter sig Afkortning, tilbageblivende 297 Rbdlr. 80 s. svare, efter nydmeldte Priser,

Kun til henimod 9 Tønder Rug og 9 Tønder Byg, hvilket var det Kornquantum, Bonden maatte betale for sine ordinaire Skatter. At han i bemeldte Aar, som i det følgende, maatte betale Kornet over de Priser, hvortil han kunde udbringe sin Axl, var et temporært Onde; hvorimod det, paa den anden Side, maae komme i Betragtning, at han, til andre Tider, har været og er saa heldig, at slippe med Betaling langt under disse Priser*). Han svarer saaledes endog lidet mindre pr. Tønde Hartkorn, end jeg havde beregnet i mine Betragtninger. Derimod bør der af de 64 Rbdlr. 86 sk., hvortil hiin Forfatter har opført Skatterne af samme Bøndegaard for 1806, udgaae 2 Rbdlr. 34 sk., som er Beløbet af nogle urettelig medtagne Communalafgifter; og, naar de tilbagestaaende 62 Rbdlr. 52 sk., der, i det Væsentlige, ikke grundede sig paa særegne Skattepaabud for det Aar, men paa staaende Bestemmelser, reduceres halvt til Rug og halvt til Byg, efter Middelaltet af Sjællands Stifts Capitelstaxter for de sidste 10 Fredsaar, 8 Rbdlr.

*) At Korn, efter hvert Aars Priser, i sig kun er en meget ufuldkommen Maalestok, og blot valgt i Nød, fordi vi intet fast Numerær havde, har jeg erkjendt og beviist i *Eunomia*, 1ste Bind, Side 537-538, (særskilt Afskrift af Betragtninger over Pengevæsenet S. 201-202) og nyt juridisk Archiv, 1ste Bind, Side 243, men at den i de fleste Aar dog har været mindre byrdefuld for Landmændene end om Skatterne havde været firerede i Sølv, har jeg og godtgjort.

66 $\frac{1}{2}$ Sk., saa udkommer over 7 Tønder 1 $\frac{1}{2}$ Skjeppe Rug og ligesaa meget Byg. Efter denne Regning maatte jeg synes skyldig i en Feil, den aldeles modsat som man har sigtet mig for, i det jeg har antaget, at Skatternes Kornbelsb, efter de nærmest for Krigen gjældende Skattelove, sammenholdte med den Tids Kornpriser, kun var $\frac{2}{3}$ af det ved Forordning 6 Maj 1812 og 9 Juli 1813 paabudne. Men denne Anse bortfalder, naar det bemærkes, at dette sidstnævnte Forhold har Hensyn til Skatternes Totalbelsb for Landet; hvorimod der i Slagelse Avis var Tale om Skatteforholdet for en enkelt Bondegaard, og for Bønderne ere Skatterne, som jeg har viist, langt fra ikke tiltagne i samme Forhold, som for andre Landmænd, da de gamle Hartkornsskatter, ved at ansættes i Korn efter de nominal høie Priser af 1811, ere blevne meget nedsatte, og de frie Jorder samt Tienderne have maattet tage betydelig Deel i de Skatteforhøielser, der ere bestemte til deels at dække hiin Afgang, deels at give et Overskud til Fordeel for Statskassen.

Som Folge af Jlostedskattens Ophævelse, ved Forordning 13 Marts 1816, betaler hiin Bønde nu 2 $\frac{1}{2}$ Skjeppe Rug og 2 $\frac{1}{2}$ Skjeppe Byg mindre end de ovenantagne 9 Tønder af hver af disse Kornsorter; og, hvad Aaret 1816 angik, nød han end videre godt af den overordentlige Lettelse, der, ved Placat af nysnævnte Dato, blev tilstaaet Landmændene. Hvad Forfatterens Bon-

de, efter disse tvende Forandringer, hvoraf den sidste dog blot var temporær, har maattet svare i Aaret 1816, er, ved Hjælp af Forfatterens egne Opgaver, sammenholdte blot med Skatteanordningerne, i nyt juridisk Archiv, 15de Bind, S. 244-245, beregnet til 177 Rbdlr. 76½ S. R. B., der, efter de i nyssmeldte Placat antagne Kornpriser, beløbe sig til Værdien af omtrent 7 Tønder 6½ Skjeppe Rug og ligesaa meget Byg; altsaa svarede han i Kornværdie kun gandske lidet mere, og i Sølvs langt mindre end i 1806.

Dette kan være nok, for at give Læserne et tydeligt Begreb om, hvorvidt Hr. Stephansen, med Føie, har kunnet indskyde sig under hiin Avisartikel. Vil Rogen have nærmere Besked, maae jeg henvise ham til mine ovennævnte vidtloftigere Afhandlinger.

Men Hr. Pastor Rønne har ledsaget hiin Allegation af Slagelse Avis med en Note, hvor efter det skulde synes, at jeg havde Uret, endog i langt høiere Grad, end Hr. Stephansen og hans Hjemmelsmand have sigtet mig for. Noten lyder saaledes: "For 1807 vare mine Skatter, af Gaard og Embede, reducerede til Byg efter Capitelstaxt, circa 10½ Tønde Byg, for 1814 "circa 113 Tønder, altsaa omtrent det femten Gange dobbelte."

Egentlig behøvede jeg dog, for at forsvare hvad jeg har sagt, aldeles ikke at røre ved denne Hr. Pastor Rønnes Anmærkning; thi, at

Tiendetageren og Brugerens af saa kaldet frie Jord
 maae nu betale flere Guld forhojede Afgifter mod
 dem, som han, under det ældre Skattesystem,
 havde at udrede, har jeg aldrig nægtet, men tvært-
 imod bestemt paaستاet og omstændelig forklaret.
 (See *Eunomia* Side 563, Betragtninger 227,
 og nyt juridisk Archiv, 15de Bind, Side 248-
 250.) Imidlertid tør jeg være vis paa, at,
 hvis det maatte behage H. R. næiere at angive
 sine Skatter nærmest for Krigen, og dem, han
 nu har at svare, vil det findes, at de, efter
 deres staaende Forhold, i det høieste
 dog ere blevene tre til fire dobbelte i Kornværdie
 mod det, de den Gang vare. Det bemærkes,
 at Rytte og Brugsskattens oprindelige Beløb
 vel tilsvares mangefold, dog ikke saa mangefold
 for Tiender, som for Jorder, men at dette og
 er i en meget forringet Valuta, samt at denne
 Afgift alt for Krigen var, ved Forordn. 21 Oc-
 tober 1803 og 6 Junii 1806, forhoiet med 50
 Procents Tillæg, og at derimod de Skatter,
 Præsterne svarede i Forhold til Hartkorn, ere
 blevene nedsatte ved Reduction til Korn efter
 Priserne i Maret 1811, samt at Extraskatten er
 blevet ophævet. Naar alt dette overveies, vil
 man endda vanskelig kunne tænke sig en saa stor
 Forhoielse, som den nyelig omtalte. At der for
 Resten, i Hr. Rønnes Note, har indsneget sig
 en betydelig Regnings- Skriv- eller Trykfeil,
 seer Enhver.

Endvidere har Hr. Stephansen berettet, at jeg skal have paaftaaet, at hvis Skatterne nu vare større end i 1806, saa maatte det netop drive Agerdyrkningen fremad, og i saa Henseende bemærket, at denne Paaftands Ugrund, som stridende mod Erfaring og Agerdyrkningens Historie, vel ikke behøver at afbevises (saaledes skriver Manden, men han mener vel bevises). Min Betræktning har det Fortrin, for hvad han ellers mig vedkommende har sagt, at den dog er halv sand; men mere er den heller ikke. Jeg har ingentunde paaftaaet den Urimelighed, at større Skatter paa Landet ubetinget bidrage til at anspore Agerdyrkerens Flid. Jeg har kun, med Hensyn til det lidet, det ufrie Hartkorn, efter det nu gjældende Skattesystem, (ikke efter de særdeles Forhold i de enkelte Aar, hvori Prisene, i Aarets Løb, ere gaaede ned under Capitelstaxterne, der vare lagte til Grund for Skatteansættelsen), maatte have at betale nu end før Krigen bemærket, at denne Forøgelse maatte kunne indhentes ved Vindskibelighed og Sparommelighed, hvortil en saadan lempelig Forøgelse, der maaske kunne lade sig bestride ved Produktionens Overflod, maatte indbyde. (Eunomia, 1ste Deel, Side 563, særskilt Afskrift om Pengevæsenet S. 227.) Hvad jeg saaledes har sagt, strider vist ikke mod Erfaring og Agerdyrknings Historie; i mange, maaskee de fleste Egne, af Lybsland, hvor Landmandens Byrder, under Krigens Anstræn-

gelder og det fremmede Næg, ere blevne meget forøgede, skal Agerdyrkningen netop i samme Tid have gjort betydelige Fremfærd.

I øvrigt maae jeg anmærke, at jeg, i mine Betragtninger over Pengesæsenet, ikke har udbredt mig over det nye Skattesystem anderledes, end med Hensyn paa Landets Evne til at bære Afgifterne; men at jeg der ikke har indladt mig paa den Indflydelse, Forhøielse eller nye Fordeling af Skatterne paa de productivne Eiendomme, har paa de pæbliklige Eieres Capitalsformue; fra hvilken Side jeg derimod, i Litteraturtidenden for 1816, No. 32, pag. 504-505, har betragtet Sagen, og det baade i Almindelighed, og med særdeles Hensyn til de gandske egne Forhold, hvorunder det nye Skattesystem hos os efterhaanden har udviklet sig.

Al det forestaaende vilde de Landoeconomiske Tidenders Læsere kunne erfare, at de Bemærkninger, jeg har fremsat over Danmarks Landskatter, ikke ere saa ilde grundede, som Mange vilde udskrive dem for, af hvilke dog kun Faa have fundet deres Regning ved at træde frem, og disse Faa uden Tvivl selv vilde erkjende, at de havde gjort bedre i at holde dem tilbage. Man vil tillige og heraf kunne bedømme, hvorvidt Hr. Stephansen har Indsigter og Modenhed nok til at skrive over saa vigtige og omfattende Gjenstande, som

en Deel af dem, han har berørt i sit Brev til Tidendernes Redacteur, og om han er competent til at sælde saa skjærende almindelige Fødsdomme, sesdomme over den nærværende Tids Mænd, som han S. 282 har tilskadt sig; hvilken hans Competence for Resten ikke kan være et Problem for nogen tænkende og dannet Læser.

Orsted,
Cancellie-Deputeret.

Udtog af en Skrivelse fra Helsingør, mod-
taget med Posten d. 23 Febr. 1817.

Efterat Forfatteren, paa egne og Fleres Vegne, har yttret det Ønske at 4 Hester af Landoec. Tid. maatte høre til eet Vind, begjærer han at Udgi-
berne af dette Skrift ville erklære sig over Patent-
Gypsums Virkninger, da han frygter at de i
Albiserne for 3 og 7 Febr. indførte Avertissemen-
ter kunne forføre Landmænd til at købe et ungt-
tigt; men kostbart, kunstigt Gjødningsmiddel.

Fremdeles spørger Forfatteren: om de videre
Resultater af Fiorin-Græssets Dyrkning.

Derefter meddeler han en interessant Efter-
retning om Markfred uden Hegn — og her bør
jeg lade Forfatteren selv tale, hvilket Bæstedenhed
i adskillige andre Pøster forbyder mig, som Med-
udgiver af Tidenderne. — Forfatterens Ord ere
disse: "I Anledning af den af alle Belsindede
"Landmænd saa høilig forønskede Markfred og
"Væredes Ophævelse, tjener: at for 20 Aar siden
"bleve Volsbrugene i Helsingør indbyrdes enige
"om at ophæve Væred, saaledes at intet Kreatur
"under nogen Omstændighed det hele Væred maae
"gaae løst — dette har de herligste Følger, saa-
"ledes at man seer Hauger anlagte paa frie Mark
"uden Hegn — og imellem de forskjellige Jord-
"teieres Lodder findes ei heller Hegn, uden at man
"spører Følgerne af de mange foreskillede Ulykker,

"Probst Lütken opregner, eller Sabnet af det
 "meget Gode, som samme Autor finder ved det
 "omtalte Hegn."

Forfatteren takker dernæst dem, der bestræbte
 sig for Bøxeldrivtens Udbredelse og især Hr. Drew-
 sen for hans Veivisning til denne Drist.

Endelig tilføier han følgende:

"Jeg slutter med det oprigtige Ønske: at
 "Deres Bestræbelser for Bøxelds Ophævelse maae
 "bringe et heldigt Resultat, da vil et dobbelt fro-
 "digt og grønt Monument blomstre paa Danmarks
 "yndige Gletter, som et Taknemmeligheds Tegn
 "for den ufortrødne Glid mine ærede Hrr. skjænte
 "den gode Sag."

"Fædrelandets Ven"

"G."

Redactøren.

Som foreløbigt Gjensvar paa foranstaaende
 tjener:

Dersom Pluraliteten af Tidendernes Læsere
 skulde ønske den foreslagne Forandring, ville Ud-
 giberne ikke mangle at følge det givne Vink, dog,
 fordi en Aargang holder 6 Hefter, saaledes at
 3de komme til at udgjøre eet Bind.

Angaaende Patent-Gypsum have de allerede
 erklæret sig 3 B. 2 Hefte pag. 344, og gjentage
 hermed, at de ikke endnu have sporet nogen stor
 Virkning af dets Brug, saa at de aldeles ikke
 vilse tilraade nogen Landmand deraf at kjøbe

Parti. — Ønsker derimod En eller Anden ved ubetydelige og smaa Forsøg at udbrede nyt Lys over denne Gjenstand, saa tør man ei fraraade saadant, da Erfaring endnu ligesaa lidet taler tilstrækkeligt nok imod, som for dets Anvendelse.

I Henseende til Resultatet af Fiorin, Græs, sels Dyrkning, da ville der i næste Hefte komme særdeles tilfredsstillende Efterretninger om det udmærket skønne Udsald, som denne Plantes Dyrkning atter i afsøgte Aar har havt paa Friderichs-Lund. Men — jeg bør overlade det videre herom til den Mand, der med saa megen Opmærksomhed og saa kostbare Forsøg har brudt Isen for de danske Landmænd. — Kunns dette bør jeg erindre, at i Bundet af dette Græs faaes hos Hr. Dankert for 10 Rbdlr., som er omtrent $\frac{1}{2}$ af hvad det koster fra England, hvor det allerede i mange Aar har været dyrket.

I øvrigt takkes Hr. Forfatteren saabel for den interessante Efterretning om Fred uden Hegn, som for hans gode Ønsker om Vorets Ophævelse, og Vexeldrivtens Udbredelse, hvilke vist ikke ville blive uopfyldte.

d. 23 Februar 1817.

Redactøren.

E. St. Læserne vilde undskylde, at endda eet Stykke om Rødtloveren, dels fordi det kun er kort, dels fordi det synes ret interessant, findes heelt indført, efterat man havde foresat sig, blot at levere saadant i Udtog.

Et Stykke, oplæst i det Kongl. Landhusholdnings-Selskab den 8 Januarii
1817, af B. F. Rønne.

Høderbærdige Forsamling!

Uden al Tvæls i den Art af Foredrag, som her kræves af mig, og uvant til at træde frem for et Auditorium, som det nærværende, føler jeg dybt min Uformuenhed t. l. at fyldestgjøre mit Kald i denne Time; men opfordret af Selskabets høit- agtede Præsident til at gjøre det, jeg gjør, ansaae jeg det for Pligt efter Eone at bidrage, til at fremme vort Selskabs priselige Indretning: i disse Winterastentimer at underholde sig med Betragtninger, som kunne have Indflydelse paa Agerdyrkingens, og altsaa paa Landets Opkomst. Jeg tør derfor med Tryghed vente de Tilstædeværendes blide Overbærelse, til hvilken jeg er saa meget mere trængende, som jeg her fremstaaer i Rækken

af Mænd, der ere vantede til dagligen at betræde Cathedret.

Hvad Valget af mit Emne angaaer, da gjør jeg den særdeles ærede Præsidents Ord til mine: "Det vil ikke synes underligt for Nogen, at jeg "helst valgte et Emne, som laae mit Embede nær, "mest." Nei det vil vist ikke undre Nogen, i Besynderlighed, da det er mit Kalds Medfør, at tale Religionens og Sædelighedens Sag, en Sag, der vedkommer Alle, og især ikke kan være fremmed for nogen Christen; dog ønskede jeg tillige, i en Samling, der har nærmeste Hensyn til Landøconomien, at henvende Opmærksomheden paa denne, og bestemte mig derfor til at foredrage

Noget om Religiositetens og Sædelighedens vigtige Indflydelse paa Agerdyrkningen.

Jeg siger med Forsæt ifkuns "noget", thi om jeg og havde Gode til at udtømme denne vidtløftige Materie; saa burde jeg dog ikke ville det i en Afhandling, som er bestemt til een Aftens Forelæsning, paa det jeg ikke skulde trætte, isædedet for at underholde mine Tilhørere. Og altsaa til Sagen: — Det er flere Gange yttret, at Religiositet og Sædelighed havde Intet med Landets Agerdyrkning at gjøre, og det er offentlig skrevet, at man gjerne kunde mangle baade Religion og Sædelighed, og dog være gode Agerdyrkere, og

omvendt: at man med en høj Grad af Religiositet og Sædelighed, dog kunde være flette Agerdyrkere.

At den sidste Deel af denne Ytring paa en vis Maade kan medføre Sandhed, det nægter jeg ikke; den gudfrygtigste og sædeligste Regent, Minister, Embedsmand, Kunstner eller Haandværker, med flere, kunne jo upaatvivleligen være flette Agerdyrkere; men er det derimod mit jordiske Kald, at være Landmand, saa vil sand Religiositet, dog unægteligen forpligte mig, til at stræbe efter de nødvendige Kundskaber, Færdigheder og Midler, formedelsf hvilke jeg kan opfylde min Bestemmelse, ligesom ogsaa den ægte Sædelighed, der indbefatter Flid og Orden, vil gjøre mig skicket hertil, saa at jeg baade maae ville og kunne blive en dyelig Agerdyrker. Skulde Naturen nu have nægtet mig de Gaver, som hertil udfordres; saa vil Religiositet og Sædelighed overtale mig, til at gaae en anden Vej, for hvilken jeg har mere Lyst og Talent; saa at jeg end ikke, med en høj Grad af Religiositet og Sædelighed kan blive en slet Landmand; men under de anførte Omstændigheder slet ikke bliver Landmand. — Dog — vi opholde os ikke længere ved denne Deel af hiin Ytring, som gjerne kunde staae ved Magt, uden at vi derfor turde nægte Religiositetens og Sædelighedens Indflydelse paa Agerdyrkningen. Vi have vel kjendt flere Botanici og Chymister, som vare flette Ager-

dyrkere; men hvorledes skulde vi derfor driste os til at nægte enten Botanikens eller Chemiens Indflydelse paa et godt Agerbrugs Fremme?

Selv den Paastand, "at man kunde være uden Religiositet og Sædelighed, og dog være en god Agerdyrker", selv denne Paastand vilde, om den og var rigtig, endnu ikke være tilstrækkelig, for at nægte Religiositetens og Sædelighedens vigtige Indflydelse paa Agerdyrkningen. Fra Muelighed til Virkelighed gjælder endnu ingen Slutnings Rigtighed, ligesom en enkelt Undtagelse ikke heller viser os, hvad der er det almindelige. — Lader os sætte, at der fandtes en Religionsforægter, som tillige levede i allehaande Laster, og dog var en god Agerdyrker; — sligt skulde jo slet ikke bevise, at alle Andre kunde savne Religion og Sædelighed og dog være gode Landmænd? — Vi have læst om store Naturhistorici, som manglede Synet; men derfor ville vi dog ikke nægte Menneskets vigtige Indflydelse paa Naturhistoriens Studium, eller paaastaae, at Enhver Blind gjerne kunde tælle Sommerfuglens mange smaa Dine? —

Men det værste ved hiin Paastand er, at den er aabenbare falsk; thi lad det og gjælde, at mangen en Herre, som var uden Religion og Sædelighed, befandtes at være en god Agerdyrker i Sammenligning med sin Egns Landmænd; saa

Blev han dog upaatvivleligen en flit Agerdyrker i Sammenligning med hvad han kunde og skulde været, dersom han havde været beprøvet med Gudsfrugt og Sædelighed; — havde han skøndt andre Sporer, til at anstrænge sig, saa fattedes ham dog den allervigtigste og den, som ene har Værdighed; — saa han og her gælder der nogen- lunde klart, han savnede dog det bedste Lyk — og skulde ved Hjælp af dette seet langt klarere; — Var han og undertiden flittig, ordentlig, opmærksom og drivtig, for at kunne have Midler til sine Lysters Tilfredsstillelse; saa skulde dog de Laster, han tjener, ofte røve ham Tid, forstyrre hans Orden, gjøre ham mindre opmærksom og svække hans Drivtighed. Men — jeg bør, skøndt her endnu kunde siges meget, ikke længere tøve ved disse Betragtninger; thi naar jeg taler om Religiositetens og Sædelighedens Indflydelse paa Agerbruget, saa taler jeg naturligviis om denne Indflydelse i Almindelighed og har saaledes det Hele for Øie, og dersom man da vilde nægte den, saa maatte man fornægte al Fornuft og modsiges al Erfaring. —

Hvad enten vi kaste vort Blik til Ørtingerne i Landet, eller til de agerdyrkende Husbønder, eller til disses Tjenere og de Flere, hvis Tilstand er dem nødvendig; saa er det vel soleklart nok, at sand Religiositet og Sædelighed maae

have en mægtig Indflydelse i Henseende til Agerdyrkningens Fremme.

At jeg ikke ved Religiositet forstaaer den offentlige eller hushlige Andagt, eller de flere udvortes Religions Øvelser, skulde jeg neppe erindre, dersom jeg ikke ofte nok havde erfaret, at der gives selv dannede Mænd, som indskrænke deres Begreb om Religiositet til hine udvortes Øvelser — og derfor spørge; om ikke de, der læse og bede meget flittigt, undertiden forsømme deres jordiske Kalds Forretninger? og om Saadanne ikke findes ligesaa vel iblandt Agerdyrkerne, som i andre Stænder? — Tilførladelig! det kunde vist ikke falde mig ind, at nægte denne sidste Paaastands Rigtighed; men bestemt nægter jeg derimod, at Religiositet beffeler hine Mennesker. — Det er vel unægteligt, at den der ringeagter og uden Nødvendighed forsømmer Religionens Øvelser, eller bidrager til at forstyrre disse for Andre, er langt fra at have Religiositet; men det er derfor endnu ikke sagt, at hver den, der iagttager hine Øvelser og opmuntrer Andre til deres Jagttagelse, derfor har den. De udvortes Øvelser ere et Tegn, som lader formode Religiositet, og de ere Midler til dens Fremme; men de ere ikke Religiositeten selv. — Det er jo vist nok, at den der ingen Dine har, kan ikke see; men deraf følger dog ikke, at hver den, som har Dine, derfor virkelig seer. Diet er et Tegn, som lader formode Syn; og er det Neds-

skab, uden hvilket man ikke ser de sandelige Gjenstande; men Diet er dog ikke Synet selv, og kan bedrage. — Ogsaa den Blinde har ofte Dine og det undertiden Dine, hvis Feil vi ikke kunne opdage, uden just af det manglende Syn. —

Saaledes et det og i Henseende til Religions udbortes Øvelser: endog skalkagtigt Hyklerie kan iagttage dem; men at Religiositeten ikke der finder Sted, det er fjendeligt nok af dens manglende Virkning.

Naar jeg altsaa taler om Religiositet, saa udelukker jeg vist nok ikke dens udbortes Øvelser; men jeg forbinder dog hermed tillige et langt høiere Begreb — jeg taler da om Hjertets dybeste Hviagtelse for Gud og hans Villie — jeg taler om en levende Følelse af alle hans guddommelige Egenskaber — om den inderligste Lyst til at behage det høieste Væsen — om en stedse nærværende Tanke om Ansvar for ham, hvis Nie følger mig paa alle mine Veie, og en uroffelig Troe eller Tillid til Forsynets Faderlige Styrelse. —

Men at Religiositet efter dette Begreb skulde være uden Indflydelse paa Algerdyrkningens Fremme, det maatte vist forekomme ethvert tankende Menneske ubegribeligt — det maatte vel meget mere forekomme os, som den aabenbareste Modsigelse. — Jeg tør endog med fuld Overbeviis-

ning paastaar, at Agerdyrkningen slet ikke kan tilberligen trives og gaae frem, hvor sig Religio- sitet mangler. —

Være sig, at de Styrende i Landet — saavel Over, som Underøvrighederne ikke besje- les af Religionens Aand; saa er det jo en afgjort Sandhed, selv ved mangfoldige Staters Erfaring tydeligt nok stadfæstet, at de ikke engang formaae at indsee, end sige at ville, og med kraf- tig Haand at udføre, hvad der tjener til Landets Bedste. — Forblindelse i Henseende til det Aan- delige affæder jo, som vi alle vide, tillige For- blindelse i Henseende til det Tímelige. — Ørig- hed uden Religion begriber ikke engang, eller føler dog ikke med en levende Overbeviisning, Sand- heden af Ciceros, en hedensk Philosophs: "Ni- hil utile, nisi honestum". Retfærdigheds-Prin- cipet er ham for høit. — Nytteens Principet er det eneste, eller dog det almindeligste og vigtigste, fra hvilket han gager ud; — men da det ikke er Mennesket givet, forud, med Visshed, og under alle Omstændigheder, at beregne hvad der er nyt- tigt, saa gjør han idelige Misgreb, som forstyrre, istedet for at fremme Tingenes heldige Gang — han maae ofte holde sig til det Jesuitiske Princip: "Hensigten helliger Midlet", og tager da ikke i Betænkning endog at krænke Medborgernes helligste Rettighed, det er: Frihed til at handle efter for- nuftigt Overlæg og Valg. — Kun at han an- seer det for nyttigt, da foreskriver han sine Under-

ordnede endog hvad og hvorledes de skulde dyrke, æde, iføre sig, o. s. m. — For Rytters Skuld vorder han uretfærdig imod dem, hvis Bedste han skulde fremme; men da Intet kan være nyttigt, uden det er retfærdigt, (ellers maatte Skabningen kunne modstaae Skaberen) saa forseiles Hensigten. Denne forseiles saa meget desto visere, som Mennesket, ledet af Rytters Principet, ietrest feer sin egen Fordeel og glemmer Andres. Derfor styres han og af Egen nytte, adskiller sit Bedste fra det Almindeliges, og maae ved utallige Leiligheder arbejde imod dette, fordi det ikke synes at bestaae med hans private Hensigter. — Og — hvad skal vel her standse den, som har Magten i Hænde, dersom det ikke er den Tanke, at han ogsaa har sin Herre i Himmelen, hos hvilken der ikke er Persons Anseelse. —

Vi sætte endog, at Øvrigheden uden Religion baade vilde det almindelige Bedste og forskød at ramme dette; hvad skulde da styrke og udruste ham med Kraft til at blive uroffneligen fast ved sin eensengang fattede Beslutning, naar han allevegne, som jo ofte er Tilfældet, fandt Vanskeligheder, for ikke at sige: en for menneskelige Kræfter næsten uovervindelig Modstand? — Besjeles han ikke af den levende Troe, at Guddommen selv vil den gode Sag, og at denne derfor umueligt kan gaae tilgrunde; da skal han jo vakle hid og did, som Røret for Vinden — og aldrig med Standhaftighed udføre sine Beslutninger. — Men hvorle-

bes kunde Agerdyrkningen, eller noget andet lovligt Erhverv, under sliq en Styrelse tilbørligen drives og fremmes? Enhver indseer jo, uden megen Eftertanke, at det modsatte maatte finde Sted, at den maatte vantrives og standses. —

Dog — jeg behøvede ikke at have vlist saa meget; thi egentligt skulde jeg kun vise, at Religionen maatte have Indflydelse paa Agerdyrkningens heldige Befordring; men hvilket fornuftigt, tænkende Menneske kan nu nægte saadant? Naar de, som anordne og styre, oplyste ved Religionens guddommelige Skin, erkjende hvad der er sandt og retfærdigt — naar de, ledede af Tanken om Gud og deres vigtige Ansvar, ikke ville andet end dette, og aande, tænke og leve egentligen, for at opfylde deres Herres Villie og fremme det almindelige Bedste — naar de saaledes endog glemme deres egen private, vist nok altid kun indbildte, Fordeel, for det Skald, med hvilket de ere kaldede, og de tillige styrkes af den Troe, at de umueligt kunne arbejde forgjæves, medens de arbejde for en retfærdig Sag; thi den Almægtige selv vil understøtte deres Bestræbelser: er det da ikke soleklart, at Alt vil vorde anordnet og styret saa viseligt og godt, som det i en usuldkommen Verden kan stee, at Alles Rettigheder ville agtes hellige, at Fornuften, denne Funke af Guddommens evige Lys, vil have Lov til at handle med mueligste Frihed — at Enhver, forvissat

at understøttes af Retfærdighed, uden Frygt
 at anvende al sin Kraft og Formue paa sin løslige
 Røringsvei — og at alt med Standhaftighed
 naaet fremad til Maalet. — Men — hvor-
 keds skulde ikke Agerdyrkningen, denne vigtige
 Hovedgreen, som de flere Grene paa Fædrelandets
 Træe, da trives og frembære herlige Frugter?
 Vi ville dog vel allerlidst nægte, at den, som af
 Gud har faaet Magten i Hænde, arbejder forgie-
 ves, naar han arbejder for en retfærdig Sag!
 Selv de lavere Stænders Bestræbelser for denne
 Sag have, som Historien viser os, aldrig været
 frugtesløse.

Ærede Forsamling! hvad der gjælder med
 Hensyn paa Øvrighederne: "at deres Religiositet
 maae have en mægtig Indflydelse paa Agerdyrk-
 ningens Fremme, det gjælder jo ligesaa upaatviv-
 leligt, naar vi tage Hensyn paa de agerdyr-
 kende Husbønder eller disses Tjenere,
 og de flere, hvis Bistand er dem nød-
 vendig.

Atter her gjælder hvad jeg i det Foregaaende
 har erindret: Uden det aandelige Lys vil ogsaa
 Landmanden og hans Hjelpere være blinde, selv
 i Henseende til det Timelige. — Egennyttens lede
 Mand vil styre dem, Modet vil tabes paa Mødens
 Dag og naar man finder Modstand ved sine Be-
 stræbelser. — Skulde jeg og indrømme, at Høst

Bonden uden Religion selv kunde arbejde lige saa ivrigt og heldigt for sin egen Fordeel, som den gudsfrygtige Agerdyrker; saa maatte jeg dog spørge: Vil han da og frembringe det størst muelige og det bedste Resultat for hele Landet? eller kan han da med gudsforglemmende Tjenere og Hjelpere, som kun styres af Egennytte, naa det samme Maal, som den, der kan bygge paa sine Hjelperes Gudsfrugt og Samvittighed? Kan det maaskee være Landmanden ligegyldigt, enten hans Tjenere bevise ham Dientjeneste, eller de tjene som for den alvidende Guds Afsyn? Kan han da selv til alle Tider og paa ethvert Sted være nærværende, saa at Intet af Utroeskab forsømmes og ødelægges? Jeg troer ikke at Noget for Alvor gjør denne Paastand. Men saa er det og vist nok, at Agerdyrkningen ikke tilbørligen kan tribes og gaae fremad, hvor Religionen savnes eller ringes agtes —

Hvor meget tydeligere er det ikke da, at denne umueligt kan være uden Indflydelse i sliig Henseende? —

Hvorledes kan jeg tænke mig en større Omhu for Markens gode og rigtige Behandling, end naar Høsbonden føler: "dette er Dit Kald af Gud — hans altseende Øie følger Dig — det er ikke nok, at Du arbejder for at leve; men Du skal leve for at arbejde — Du skal dyrke saaledes, at Du stifter det størst muelige Held, ikke

allene for Dig selv; men ogsaa for Dine Medborgere — selv for den usødre Slægt — Kan Du anvende en større Glid, saa tør Du ikke efterlade denne, thi ogsaa Du bør tage vare paa Dit Embede, efter den Formue, Gud giver — Kan Du lære en bedre Afsædret og vorde overbevist om dens fortrinlige Gavnlighed, var det ogsaa først de kommende Slægter, som skulde nyde den forøgede Frugt deraf, saa tør Du ikke af Egenfindighed eller Magelighed hænge ved Dine Bæner; thi Du har annammet et Pund, med hvilket Du skal aagre af al Din Kraft og Styrke — Kjerlighed til ham, der gav Dig Livet og alt det, Du har, bør bevæge Dig til at elske Dine Brødre, hans Børn, og at virke alt hvad Du formaar til deres Bedste — Ogsaa veed Du, at Du ikke arbejder forgjeves; thi Gud selv vil velsigne Dine Bestræbelser — Den som saar skal og upaatvivleligen høste. — Jeg spørger endnu engang: Kan jeg tænke mig nogen stærkere, allebegne og til enhver Tid virkende Bevæggrund, end just denne? Det er sandt: den udvortes Værelse kan virke; men den gjør det ikke længere, end jeg staaer til Skue for Mennesker, som ville yde mig Værelsebevisninger; og — hvad vil den virke, naar Jevnlige endog spotte min Glid og mine Bestræbelser? Viser ikke Erfaringen ofte nok, at utallige Forbedringer udebleve af Frygt for Andres Dadel og haanende Latter? eller at Medtjæ-

her 3 Bespottelser tilintetgjorde den ærefyge Tjehers Glid og Troskab? —

Ogsaa Fordeel kan virke til en omhyggeligen Udsdrikt; men just det fortsynede Begreb om Fordeel indskrænker Menneskets Bestræbelser, og tillader ham ofte ikke at tænke ud i den fjernere Fremtid, end sig, at arbejde for det almindelige Bedste. Er Landmanden Godseier, og besjeles kun af Tanken om Fordeel, saa giver han, til Ex. neppe slip paa Hoveriet, om ogsaa hans Gods i de følgende Tider siensynligen vilde vinde derved; thi han taber en nærværende Fordeel — endnu mindre gjør han det, for at vorde almindelig nyttig — thi han vil selv vinde og lader altsaa Forbedringen fare og Hoveriet blive hvad det er, naar han og uden Forandring heri lover sig selv den samme Gevinst; — om og det Hele taber — naar han kun selv synes at vinde, er han jo, ifølge sit Princip, fornøiet. — Er Landmanden Fæstebonde, saa vil han, ledet af Tanken om Fordeel, vel vogte sig for enhver Forbedring, som ikke lover ham, men Godseieren Gevinst. Om han og kunde gjøre Noget uden sin Skatte, kun ikke til sin Fordeel, saa efterlader han det — ja! han finder det endog utroeligt, at Nogen anden skulde gjøre sligt. — Godt og vel, om han ikke, uden Hensyn paa Fæstegaardens Forringelse, gjør sig enhver muelig Fordeel. Bevise ikke de hyppige Klager, som høres, Rigs

ligheden af disse Øttringer? Og saaledes gaaer det med de flere deslige Bevæggrunde — kun Religionens Fordringer, hvor disse tilbørligen agtes, gjøre en Undtagelse — de ere evige, alle, vegne nærværende, ædle, almeeennyttige, — hvorfor ogsaa hiin verdenskløge Tyrste, som dog selv ikke skjønnede Religionens rette Værd, alligevel maatte tilstaae, at de bedste Christne vare hans bedste Undersaatter. —

Vil maastee Nogen erindre, at Philosophien kan frembringe, ja! at selv hedensk Philosophie virkeligen har frembragt lignende Virkninger; saa maatte jeg allene spørge: Hvad er da Philosophie? Jeg spørger ikke om Sophistierie, som ei skammer sig ved at kaste Golt Sand i Vinene, for at besmykke Usandhed og Uretfærdighed; men jeg spørger om ægte Philosophie, som opofrer Alt for Sandhed og Retfærdighed? — Er den ikke ogsaa Religion? Og dersom den besjeler os, er det da ikke med den samme Overbeviisning, og de samme Følelser, som den aabenbarede Religion indgyder sine oprigtige Tilbedere — ikkuns at Dennes Lys er klarere — dens Straaler stærkere og almindeligere, samt at dens Bud ikke allene formedelst deres Fatteligheid; men ogsaa formedelst deres overordentlige Forkyndelse og herlige Forjættelser maae virke mægtigere paa Mennesket under alle Livets Omstændigheder. — Altsaa Religionen, som vel egenlyst og nærmest angaaer vort aandelige Vel og fornemmeligen har Hensyn til vor evige

Lyksalighed — er ikke uden Indflydelse i Henseende til det Etnelige, og derfor ei heller i Henseende til Agerdyrkningen.

Tilføje vi nu tillige, hvad vel aldrig noget tænkende Menneske har nægtet, at Sædeligheden er Religionens elskværdige Datter — ja! at Moder og Datter her ere uadskilleligen forenede med hinanden; saa er det allerede bevist, at denne og ikke kan være uden Indflydelse paa Agerdyrkningens Fremme; saa er det vel endog klart, at Agerdyrkningen ikke kan trives og fremmes tilbørligen, hvor Usædelighed hersker. — Ikke desto mindre ville vi dog, da man offentlig har nægtet saadant, endnu i nogle Diebliske tage et særskilt Hensyn paa denne Deel af vor Uttring. — Lader os antage at de Styrende i en Stat selv være usædelige! — Om de vare Bøllens Slaver, skulle de da vel have Mand og Tanke for det almindelige Bedstes Fremme? Skulde de da have Tid nok, for at bestjeftige sig tilbørligen med retfærdig Løvgivning eller dennes Overholdelse? Skulde de da have Villie og Kraft nok, for at beskytte Eiendomsretten og redde den Fortrykte? — Skulde de da uegennyttigen arbejde for Landmandens Opkomst, — og hans Jdrætters heldige Fuldførelse? Skulde de da altid skaffe Bonden Ret imod den Rigmand, som vidste at kildre deres Sandser? Eller skulde de selv ved deres Exempler anspore ham til Farvelighed og Flid? — Jeg mener, at den ringeste Estertanke vil besvare

ethvert af disse Spørgsmaale med "nei" og Erfaringen har tusinde Gange gjentaget dette Svar. — Ere ikke flere iblandt dem, som endog skulde vaage over Agerdyrkerens Vel og være hans Forsvarere, her og der gangne saa vidt, at de, ubekymrede om at tilveiebringe Forandringer i trykkende Indretninger, selv have misbrugt Bonden og hans Arbeidskraft til egen Forlystelse, ja! ved Trusler, som ikkun den eenfoldigste Landmand kunde frygte, tvinget ham til at betale flere Hundrede Dalere, for at nedskrive nogle Linier, dem han ei selv forstod at skrive — og saaledes have udpresset den sidste Skjerv, han eiede, tilligemed den, han laante — og det altsammen, for at de kunde fortære det i deres Bellsyster. — Men — hvorledes skulde Agerdyrkning, under slige Omstændigheder tilbørligen trives og fremmes? — Nei — de Overordnede Bellsyst maae nødvendigvis drage de Undergivnes Odelæggelse efter sig — thi hos Saadanne er den ædle Kraft slappet — og deres graadige Begjerlighed er et bundløst Svælg, som opsluger Alt, uden nogenfinde at mættes. —

Bedre gaaer det vist ikke heller, om Gjerrighed besjeler dem, som have Magten i Hænde. — Ogsaa denne Last er blind for det almindelige Bedste — den adskiller endog Regjeringens Tars fra Undersaattens — den frygter for enhver Udgift — den er bestikkelseslyg og umættelig — der

hvor den hersker, meer vist intet vigtigt Skridt til Agerdyrkningens Fremme, der lægges vel endog utallige Hindringer i Veien — der opsluges al Landmandens Fortjeneste — der lammes altsaa Dennes Kraft.

Eller er det Hovmod og Forsængelighed, som styrer de Foresatte, saa sees der jo med Foragt ned til ham, som boer i den straaatagte Hytte, saa værdiger man den vadmelsklædte Mand neppe nogen Opmærksomhed — saa søger man jo, ved indirecte Paalæg, at dække hans Udgifter's virkelige Størrelse, om og hine skulde vorde en sænderknuvende Byrde — saa ofrer man kun til sin egen Ære, om man og skulde begaae den største Uretfærdighed — saa vil man allevegne være Forsmynder og synes kunstig i sine Indretninger — saa indskrænker man enhver Frihed og foreskriver uoverholdelige Regler, for at have Skin af en uigjennemskuelig Klogskab; men — hvorledes skulde enten Agerdyrkning, eller nogen anden lovlig Næringsvei da trives eller lykkes? — Er det ikke uden min Grindring klart, at den maae vantrives eller dog standses i sine Fremfærdt? —

Og — hvad skal jeg tale om Agerdyrkeren selv eller om hans Tjenere og de Flere, som staae i Berørelse med ham! Kunne alle saadanne være usædelige og Landets Agerbrug skulde dog intet lide derunder? — Tilforladelig — jeg begriber ikke, hvorledes noget tænkende Menneske kunde

lade sig en Dyring flyde fra Pennen paa Papiret.

Den driffældige, spillesyge, nattesværmende, uordentlige Husbonde skulde endnu være en god Agerdyrker, og ikke skade sit Landbrug! De mange spildte Timer — de opslidte Arbeidskræfter og ødelagte Penge, som han bortkastede, skulde endnu intet Gavn forårsage i hans Gaards Drivt! — eller den svirende, utugtige, tyveagtige, bedrageriske Tjener ikke sinke Agerbrugets Fremme! eller den om sig gribende Uredelighed hos Haandværkere, Handlende eller flere, som ikke holde Ord, eller levere flettede Redskaber og Vahre, ikke sætte Landmanden tilbage i sit Arbejde! — eller tiltagende Dovenskab, Løsgjængerie, Ægteskabsbrud o. d. l., som forøge hans Udgifter til Gattigvæsenets Indretninger, ikke svække hans Kraft! Hvo er istand til at fordøie slige Paaastande? Vist Ingen af de her tilstædeværende.

Eller den gjerrige Agerdyrker skulde endnu kunne fremme sin Gaards Drivt med det tilhørlige Held — han skulde endog indføre en saadan Drivt, som stiftede det størst muelige Gavn for Staten! — eller være ædel imod sine Gæstere og Arbeidere! han skulde ikke, naar han kunde, forlibet eller intet Bederlag æde Frugterne af disses sure Sved og derved gjøre dem kraftløse! han skulde gjøre Omkostninger, der først betalte sig hos

Efterkommerne! han anvende saa meget paa sine egne eller faderløse Børns Opdragelse, at de i Tiden maatte være udmærket skikkede til at befordre et hensigtsmæssigt Agerbrug! Han, som angser sig over enhver Udgiwt, som med Suk vender enhver Stilling, før den bruges, som maaler Lyksaligheden efter Antallet af de Dalere, der hastigen kunne bjergeres i Kassen — han som ideligen Kjelber for at vove noget og anseer Intet sikkert uden den Stat, som i jernbundne Kister er fængslet til hans Sovestue, eller som er betrykket ved et tilstrækkeligt Pant, der har Caution og Tinglæsnings til nye Sikkerhed — han som troer paa Guld — som tilbeder dette og elsker det over alt Andet — han skulde endnu med Wijsdom og et klart Blik overstue og anordne et Agerbrug, som ikke allene bragte ham selv, men tillige Staten den størst muelige Fordeel! Tilforlæbelig — vi ville beklage den, der kunde troe sligt. —

Eller om Agerdyrkeren selv ikke er gjerrig, men de, som staae i Berørelse med ham, ere beherskede af denne Last — skal han da ikke alle vegne, hvor han behøver deres Arbeide og Trostaa — deres velvillige Laan eller Understøttelse, standse i sine Bestræbelser og see Frugterne af sine Forætter formindskede!

Eller er Landmanden hovmodig eller forsænelig — vil han da ikke tillige være selvsløg og

ulærvillig? vil han ikke troe, at Ingen kan lære ham noget, som han jo selv bedre forstaaer? vil han ikke med en ubøielig Egenfindighed hænge fast ved sine egne Meninger og Indretninger? — vil han ikke, som Erfaringen ofte nok har viist os, endog modsigge en god Sag, fordi ikke han selv, men en Anden har den Ære, at have bragt den i Forslag, eller begyndt dens Udførelse? Skal han ikke overalt søge at have Skinnet for sig, og af denne Marsag skjule ethvert ufordeelagtigt Forsøg — og derimod udbasune ethvert heldigere Foretagende med en overdreven Berømmelse? Skal han ikke saaledes bedrage Andre og skade Agerbrugets Fremme? —

At hovmodige, forsængelige og selvskloge Tjenere, Haandværkere og flere saadanne ligeledes ville lægge ham Hindringer i Veien, er jo ikke mindre tydeligt. — Overalt betragte man hvilken Art af Ufædelighed, man selv vil, saa er det aabenbart nok, at Agerdyrkningen, hvor samme hersker, ikke kan fremmes og trives tilbørligen.

Men — hvorledes vilde man nu endog nægte, at Sædelighed maatte have en vigtig Indflydelse paa Agerdyrkningens Fremme? —

Skulde da Ørigheder, som ere maadeholdne og tarbelige, og som egentligst ikkun leve for deres vigtige Kald, maaſkee Intet kunne virke til

Bedste for Landets vigtigste Næringsvei? Skulde
 en redelig Foresat, som langt fra al Bestikkelse,
 følger Retfærdighedens Vei — og udleder alle
 sine Anordninger og Idrætter fra det, som er Ret,
 maaskee arbejde forgjeves? Skulde det maaskee
 intet gavne, at han af al sin Kraft besyttede Eien-
 domsretten og værne om en fuldkommen borger-
 lig Frihed? Skulde han, besjelet af Ydmyghedens
 blide Aand, tilbørligen agte det Guddommelige
 hos enhver Medbroder, aldrig tilfidesætte den
 menneskelige Værdighed — ei heller blot søge sit
 eget, men det almindelige Bedste, og dog ikke
 nogensinde forstaae at ramme dette; saa maatte
 jeg spørge: hvortil havde vi da Stat eller Ørig-
 hed? Men — jeg kan ikke indrømme saadant —
 tværtimod: Den retsindige Ørighed, som aander
 og lever for sit Embede — som ikke tørster efter Vel-
 lyst, Guld eller forsængelig Ære, men efter Sand-
 hed og Retfærdighed, han maae upaatvivleligen
 anordne og styre saaledes, at mangen Ufuldkom-
 menhed afhjælpes, mangt et Gode fremmes —
 han vil uimodsigeligen forøge Sikkerheden og be-
 fæste den anstændige Frihed — han vil dette saa
 meget vissere, som han vinder alle Godes Hjerter
 — erhverver sig en stor Tillid og har den offent-
 lige Mening for sig — han virker ikke imod,
 men for Folket, og dette virker af denne Marsag
 med ham. — Hvilken menneskelig Magt kan da
 gjøre ham Modstand? — Han maae gavne det
 Hele, og Agerdyrkningen, som en væsentlig

Deel af det Hele, kan ikke savne denne Virkning. Dens Børn finde i ham stedse en Fader, som vaa-
ger for deres Liv — som beskytter dem imod
Vold og Undertrykkelse — som afvender listig
Udsuelse og Bedragerie, som letter dem deres Byr-
der, forsvarer deres Frihed, aabner dem Leilig-
hed, til at indsee og vælge det bedre og skjenker dem
Udsigten til en sikker Frugt af deres lovlige Be-
stræbelser — han er kun lykkelig, naar de og
alle deres Brødre ere det — Kjærlighedens og
Förtroelighedens stærke Baand sammenknytter dem
— han arbejder med en mægtig Kraft. —

Kaste vi et Blik fra de Magthavende til de
Underordnede — See vi hen til Agerdyrkeren
selv og til dem, der arbejde for ham eller paa no-
gen anden Maade staae i Forbindelse med ham,
da er det vel mere end tydeligt nok, at alle Dikkes
Gædelighed maae have Indflydelse paa Agerdyrke-
ningens Fremme.

Det være sig, at jeg tænker mig Godseiere
eller mindre Gaardes Brugere, hvorledes kunde
jeg da nægte, at den ædruelige, maadeholdne,
tarvelige Mand, som opofrer sig sit jordiske Kalds
Forretninger, fremmer sin Gaards Drikt betyde-
ligt bedre, end den, der fører et modsat Liv? —
Opsynet er bedre — og Arbeidet troeligere —
megen Tid vindes, Arbeidskræfter spares og den
Pengesum, der ikke ødelægges, bliver tilovers for

Agerbruget. — Hvorledes skulde alt slikt Intet virke? —

Det er vel ogsaa begribeligt nok, at jeg med ædruelige, redelige og retsindige Tjenere og Dagelønnere udretter mere, end med hine forfaldne, tyvagtige, utroe og slettænkende Hjelpere. — Det samme gjælder om enhver Anden, fra hvem Agerdyrkeren skal have enten Redskaber eller nogensomhelst Bahre: — hos den ædruelige, tarvelige og redelige Mand erholder han dem saa gode, som Omstændighederne tillade, i rette Tid — og for den billigste Betaling. —

Er Agerdyrkeren selv langt fra Gjerrighed — besjelet af Lyst til at stifte Held hos sine Medborgere — hvo seer da ikke det Haab, der dages for Agerbrugets Fremme? Er han Godseier, da lyser Virkningen af hans Jdrætter som en Bernstorps — de Reventlowers, Holsteiners, Rybergers og flere Edles: — Fæstebonden faaer Arvret — Høvet lettes eller forvandles til Afgifter — Udskiftning fremmes — Underviisning meddeles — nyttige Indretninger gjøres — den forhadte Tvang fjernes fra fribaarne Mennesker — nøgne Heder forvandles til blomstrende Enge og frugtbare Marker — almindelig Virksomhed og Velstand komme istedet for Træghed og fulstort Armod. —

Er Agerdyrkeren simpel Bonde, saa skinner vel Virkningen af hans Daad ikke saa stærkt — men dog undgaaer den ikke det grandstende Die — Vi have jo seet Bønder, som med Lyst til at anvende deres Formue have vovet forholdsmæssigt betydeligt paa deres Jorder, selv paa Fæstegaarde; have frembragt en meget forsøgt Afgrøde — have lønnet deres Tjenere og Daglønnere rigeligt — ladet Andre leve med sig, og sørget saaledes for deres Børns Opdragelse, at denne spaaer Agerbruget en endnu lysere Dag. — Jeg kunde her nævne en Selveier, som med en Familie af 6 á 7 Personer lever anstændigt af 20 Edr. Land, betaler Enhver sit og endda gjør vel imod de Trængende — jeg kunde nævne en Fæstebonde, som har sat sine Jorder og sin Waaning i en ønskelig Stand, skjøndt Andre fraraadede ham saadant, fordi han havde ingen Arveret; men jeg veed ikke om jeg har Tilladelse, til at nævne den Første og jeg har forhen offentlig nævnet den Sidste med fortjent Agtelse. —

Er nu Tjenere, Daglønnere og de flere, med hvilke Agerdyrkeren staaer i Forbindelse besjelede af samme gode Aand, som ikke først og fornemmeligen spørger: "hvad er her at vinde?" men: "hvorledes kan Du her stifte Held og Velsignelse?" saa behøver man vist ikke megen Grublen, for at indsee, hvor meget hans Bestræbelser derved maae lettes og hans Agerbrug forfremmes. —

Er Agerdyrkeren fremdeles gjenkemtrængt af den Overbeviisning, at han ikke selv i alle Dele er den klogeſte — at Andre vide det, han endnu ikke veed, at han hver Dag kan lære, og det ikke kommer ham ſaa meget an paa, at roſes, ſom paa at opfylde ſin Beſtemmelleſe — det er ham alſaa vigtigere at være, end at synes den bedſte af ſin Egn's Landmænd; ſaa vil han jo være aaben for enhver nyttig Underviisning; ſaa vil han jo være Die og Dre overalt, hvor der er noget at lære; ſaa vil han ikke forſmaa ſelv den Ringere's Erfaringer, ſaa vil han aldrig lee over nogen Forbedring eller noget nyt Forſlag, ſom ikke aabenbare ligner bærer Uvidenhedens eller Afſindighedens Mærke — ſaa vil han altid prøve, førend han forkaſter. — Men — hvilke mægtige Fremſkridt maae han ikke med ſlig en Tænkemaade nødvendigen gjøre i ſit Agerbrug! hvor langt vil han ikke lade den hovmodige, ſelvſyge, forſængelige Daare efter ſig!

Saa vil han og aldrig lægge Skjul paa ſine fejlſlagne Forſøg; men adbare Andre og derved gavne diſſes Agerbrug. — Ligeſaalidet ſom han følger hvad nyttigt, han har opdaget, ligeſaalidet vil han overdrevent roſe dette; men med Beſtedenhed bekiendtgjøre Sandheden og ſaaledes atter worde ſine Meddyrkeres Lærer. — Fra hans Forſøg, Erfaring og Exempel vil da et nyt Lyſ udbrede ſig, ſom ikke kan være uden Virkning. —

Hes ham hører, seer og troer man — og hver den, som ikke stivstindigen har foresat sig, at modstaae al Forbedring, gaaer hen, om han kan, og gjør ligesaa. — Endog den eenfoldigste Almues Mand giver efter for saa siensynligt et Beviis. —

Ogsaa her er det nyttigt, at alle Agerdyrkerens Hjelpere ere af samme Mand og Tænkesmaade; thi jo villigere de ere til at undervises, og jo ivrigere de ere for at fremme det, som er sandt og nyttigt, desto kraftigere er og den Bistand de yde ham.

Jeg haaber saaledes, at have godtgjort Religioøitetens og Sædelighedens vigtige Indskydelse paa Agerdyrkingens tilbørlige Fremme. — At meget, som jeg har forbigaaet, endnu kunde været tilføiet, om ellers Beviset skulde kaldes fuldstændigt, det føler jeg ligesaavel, som at Andre i et tæffeliger Sprog og med strengere Orden ville kunne føre det; men hvad det første angaaer, da troede jeg ifkuns at burde anføre Exempler, paa det jeg, som sagt, ikke skulde trætte ved en alt for stor Vidtløftighed — og hvad det sidste angaaer, da maae jeg søge Undskyldning deels deri, at jeg i den Tid, andre Pligtarbeider levnede mig, ikke formaaede at gjøre det bedre — og deels i den ærede Forsamlings Overbærenhed, hvilken jeg allerede forhen har udbedet mig. Har jeg ikke for-

svaret min Sætning tilstrækkeligt, saa er det ikke
Egens, ei heller min Villies; men min Ufor-
muenheds og min indskrænkede Tids Skyld, —
og jeg anbefaler den da til Andres fuldkomnere
Bearbejdelse.

Lyngbye d. 8 Januarii 1817.

B. F. Rønne.

3die Efterretning om Fiorin-Græsset, eller Agrostis Stolonifera.

Jeg skulder Læserne af dette Blad at give dem nogle flere Oplysninger om mine Forsøg med Fioringræs.

For at kunne være desto tydeligere og for at fatte mig des kortere, beder jeg Læserne først at erindre, hvad jeg skrev desangaaende i Februarii 1816 i 3die Bind's 2det Hefte, og som jeg er nødsaget at referere mig til.

Jeg skrev iblandt andet:

- 1) At jeg agtede til Foraaret at høste Resten af 2de Edr. Land Mosejord, som vare beplantede med Fioringræs, og som altsaa stod hele Vinteren paa Roden, og at nogle Stakke af dette Græs, som vare blevne opsatte i November Maaned paa samme Mose, skulde først bortføres derfra og benyttes til Foraaret.
- 2) At jeg ligeledes paa denne Tid agtede at høste Afgrøden af min høitliggende Mark paa circa 13 Edr. Land.
- 3) At jeg havde behandlet omtrent 10 Edr. Land Mose, ifølge Dr. Richardsons nye Opdagelse, nemlig ved at gjøde Mosen, og

trække smaa Grøster igjennem den, i Haab at Fioringræsset skulde komme frem af sig selv.

Disse 3de Hovedpunkter vil jeg berøre i ovenstaaende Orden.

Det var et frydefuldt Syn i sidste April, da endnu ikke ringeste Tegn til Vegetation viste sig ved noget andet Græs, at see Arbeidsfolkene beskæftigede med at flaae Fioringræsset, paa den omhandlede Mose, hvilket siden førtes hjem til Køerne og af dem blev fortæret med største Begjærlighed. Denne mærkværdige Høst, paa saa usædvanlig en Aarstid, fandt Sted i Nærværrelse af forskjellige af vore bedste og meest indsigtsfulde Landmænd, som tillige med mig glædede sig over et Syn, der var saa fremmed for os alle.

Stakke, der havde holdt sig fortræffeligt hele Vinteren igjennem, bleve nu adspredte og bleve snart til tørt Hø, og ligeledes hjemførte. Da de vare alt for vaade til at føres hjem i deres grønne Tilstand, foretrak jeg, som meldt, først at udsætte dem for Vindens Paavirkning, som snart forvandlede samme til hvad jeg kalder Fiorin-Hø, skjøndt det beholder sin hele indvendige Saft. Disse Stakke vare af mange Landmænd blevne undersøgte i Løbet af Vinteren 1815 : 1816, da de fleste vare overbeviste om, at de maatte raadne eller brænde sammen; men langt fra dette, fandt

man tværtimod, at Stolonerne midt i Stakke-
ne havde begyndt at spire paa nye.

Jeg maae anmærke, at begge Slags Fiorin-
Høe, nemlig det, der først blev afhugget i Fora-
ret, og det, der havde staaet i Stakke hele Vin-
teren igjennem, bleve ligemeget tørrede, inden de
bleve benyttede til Dvæget.

Vi fandt snart, at det, som havde staaet i
Stakke, var meget drøiere at fore med, end hvad
der var bleven staaet om Foraaret, og at Køerne
synes nok saa godt om det første, som det sidste.
Vi fandt ogsaa, at hvad der kom fra Stakke-
ne, havde en større specifikke Vægt, end hvad der var
bleven staaet om Foraaret, skjøndt begge, som
sagt, havde samme Grad af Tørhed.

Jeg bestemte altsaa, at for Fremtiden vilde
jeg afslaae alt om Efteraaret, om ogsaa Græsset
skulde ligge paa Staar hele Vinteren igjennem,
naar Tiden ikke tillod at sætte det op i smaa
Stakke, som vist nok var bedre.

En besynderlig Omstændighed var det, at
jeg nogle Timer efter at have fattet denne Beslut-
ning, fik et Brev fra Dr. Richardson fra
Irland, hvori han melder mig, at man nu havde
opdaget, at Fiorin, der staaer hele Vinteren paa
Roden, har ikke samme fortrinlige Egenskaber,
som det, der bliver staaet om Efteraaret og staaer
hele Vinteren i Stakke. Herved er intet tabt, thi

man har i Almindelighed bedre Leilighed sildig paa Efteraaret, end tidlig i Foraaret til at hugge dette Græs, og, som sagt, det beholder sin hele Saft og Grønhed Vinteren igjennem, Skjøndt det staaer i Stakke.

Jeg kommer nu til min høitliggende Mark, som skulde været høstet i Foraaret 1816:

Da jeg skulde begynde at høste denne, frygtede jeg, fordi det var den første Afgrøde, og fordi jeg i det foregaaende Aar havde været temmelig efterladt med at luge, at alt for meget Ukrud vilde komme frem igjen, naar det overvintrede Græs i Foraaret blev afhugget. Jeg troede ved at lade Græsset staae, vilde det voxer desto frodigere og desto bedre qvæle Ukrudet. Imidlertid hørte jeg dog en Ager, som siden viste mig, at jeg havde taget feil i mine Formodninger; thi ikke allene var der ikke mere Ukrud paa denne Ager, end paa det øvrige af Marken; men da hele Marken i November Maaned blev høstet, var bemeldte Ager ligesaa rigelig forsynet med Fioringræs, som de øvrige Dele af Marken. Det var altsaa et reent Tab for mig, at jeg havde ladet Græsset staae over, thi jeg kunde have høstet det om Foraaret, og siden alligevel erholdt samme Quantum, som jeg nu fik i Efteraaret.

Imidlertid havde jeg dog ikke Marsag til at være misfornøiet med bemeldte Marks Afgrøde; Høsten fandt Sted i Slutningen af October og

i November Maaned, og gav mig circa 60 Læs Fiorinhø, hvert Læs beregnet til 50 Lpd. Naar jeg tager i Betragtning den liden Umage, jeg har anvendt paa at holde denne Mark reen, og hvor ufordeelagtigt den ligger til Græsmark, da den er en temmelig høi Bakke; saa troer jeg at have Aarsag til at være fornøiet med bemeldte Afgrøde, skjøndt den er langt fra det Quantum Fiorin, den lavt liggende Jord i Fugle, Mose atter gav mig i Aar, som jeg kan regne til 900 á 1000 Lpd. Hø pr. Tonde Land; derimod gav mig en anden Mose, som havde staaet for længe under Vand, betydelig mindre Fiorin i Aar end i Fjor.

Hvad nu det 3die Punkt angaaer, nemlig at forvandle de omtalte 10 Edr. Land til Fiorin, uden at pløie eller plante, da maae jeg tilstaae, at dette Forsøg er mislykket for mig, forsaavidt Frembringelsen af Fioringræs angaaer; thi det var mig ikke mueligt at opdage noget Fioringræs imellem det Græs, der kom frem; derimod fik jeg en meget fyldestgjørende Afgrøde af almindeligt Enggræs, som rigelig erstattede mig de Omkostninger, jeg havde haft ved at trække smaa Vandgrøfter i bemeldte Mose, og den Gjødning, jeg havde anvendt paa samme.

Skjøndt jeg ikke har stor Tillid til, at Mosen skulde frembringe Fiorin paa denne Maade, thi den er al for vaad endnu, og derved har Moseplanterne for megen Næring, maae jeg dog best. Vinds 2det Hefte. (13)

hjerde, at jeg ikke har opfyldt alle de Betingelser, Dr. Richardson foreskriver, nemlig at luge, og at forvandle Indhøstningstiden til November eller følgende Foraar. Reenholdelsen ansaae jeg for alt for besværlig, og Afgrøden af Enggræsset i September Maaned var alt for skjøn, til at jeg skulde vove den længere ud paa Aaret. Man vil spørge: hvorfor jeg ikke har reserveret et Stykke og ladet samme staae Vinteren over? Jeg vil oprigtig tilstaae, at denne Idee, der var saa simpel, og saa naturligt maatte opstaae hos mig, først frapperede mig, da det var for sildigt.

Dette Forsøg agter jeg dog at fornøye med et lidet Stykke; men vil Fiorin ikke fremkomme af sig selv i saadanne Moser, uden at man skal luge alt hvad der ikke er Fiorin, saa anseer jeg det mere for en Curiositet, end noget der kan være til virkelig Nytte, thi i det Store vil Arbeidet neppe kunde overkommes; paa høit Land derimod lader det til, som om Fiorin er lettere at frembringe paa denne Maade.

Jeg har nu 2de andre Forsøg i Gang, hvis Udfald vil være meget interessant:

Det første er omtrent 2 Edr. Land Moserjord, som ere plantede med Fiorin. Planter med Rod, omtrent paa samme Maade, som man planter Kaalrabi.

Det andet er et Stykke af samme Jord, som er saaet med Fiorin. Hakkelse, eller Stoloner

flaarne i smaae Stykker. Disse Prøver, der bleve gjorte i Sommer, stode meget godt i Efteraaret og jeg lover mig et godt Resultat deraf, som jeg i sin Tid agter at bekjendtgjøre.

J Henseende til Fiorinens Egenheder og dens fordeelagtige Indflydelse paa Kærnes Melk og Fedme, har jeg ikke haft mindste Anledning til at forandre min Meening desangaaende, men dens Credit tvertimod stadfæstes mere og mere, ikke allene hos mig, men ogsaa hos alle mine Folk.

Efter nu at have hørt mig og Dr. Richardson tale saameget om dette Græs, vil det maaskee være Læseren behageligt at erholde noget desangaaende fra en anden Pen, og jeg gjør mig altsaa en Fornøielse af at meddele her, hvad en Landsmand, Hr. Nytton i Scotland, har bekjendtgjort i denne Anledning:

Der er maaskee (siger Hr. Nytton) ingen Plante, hvorom man har sagt saameget baade for og imod. De, som anbefale Fiorin, sætte den langt over alle andre Planter; Andre omtale den, som et Ukrud, hvilket man ikke burde have anprist. Da jeg nu i forskjellige Aar har dyrket denne Plante, skal jeg meddele mine Jagttagelser. Jeg skal først tale om den Jordbund, som den mest elsker, dernæst om hvad den giver af sig, og endelig om Græssets Egenheder.

Den agtbærdige Dr. Richardson, som har gjort os bekendt med Fiorin, er bleven foranlediget ved den ubegribelige Opposition man gjorde ham, til at anbefale denne Plante paa al Slags Jordbund og i alle Situationer. Derved ere mange bleven mislede; men det som er meget sikkert, det er, at overalt hvor man til Fiorin har benyttet et Jordsmon, som var lavliggende, moseagtigt eller tørveagtigt, der har denne Plante, under behørig Dyrkning, givet Afgrøder, der i Henseende til Qvantiteten vare tre Gange større, end nogen anden Græsafgrøde af hvilken som helst Jordbund. Fiorin kan ogsaa give fordeelagtige Resultater paa anden Jordbund, men jeg tager ikke i Betænkning at forsikre, at enhver Eier af Lærvejords Bund, som ikke benytter denne til Fiorin, skader sig selv lige saavel som det Almindelige.

Den Mængde, som den giver pr. Acre, forandrer sig efter Omstændighederne, ligesom ved enhver anden Afgrøde. I nogle Tilfælde har man høstet 3000 Stone af en skotsk Acre. *) Den 31 December 1814 blev der hugget i Nærværelse af Sir James Steward, Hr. Grotter og Hr. Livingston, i en "Fall" nærved Cambusnethan, sexten Stone (à 16 Pd.), som giver 2560 Stone af grøn Fiorin pr.

*) Den skotske Acre er omtrent $\frac{1}{2}$ Deel større end den Engelske, nærmer sig altsaa mere til vores Ed. Land.

ffotst Acre, eller omtrent 2560 Lpd. Det er en Sandhed, som Erfaring har vist, at en Høst af 1600 Stone er kun en Middelhøst af dette Græs, naar det bliver godt dyrket paa en tilbørlig Jordbund.

Dets Fortrinlighed som Foder frem for alt andet Græs er nu afgjort saaledes, at her ingen Tvivl mere kan blive tilbage. Det er blevet be-
vist ved Sir James Stewarts Forsøg, at 3 Stone (circa 3 Lpd.) af grøn Fiorin om Dagen ere tilstrækkelige til at fæde, i en Tid af 100 å 150 Dage, (efter som Dyret er mere eller mindre tilbøieligt til at blive fedt) en ung Stud. Mange Stude (hvoraf det blotte Kjød veiede 30 Lpd.) ere blevne fedede paa Coltness, (allene med Fiorin og med den nyssævnte Qvantitet deraf om Dagen) og enhver af dem i mindre end 150 Dage. Jeg spiste i Januar 1815 Orefjød, der var bleven fedet paa denne Maade, og som var fortreffeligt i alle Henseender. Paa samme Gaard fandtes unge Stude af samme Alder og Race, som de første, hvilke man fedede med $8\frac{1}{4}$ Stone Turnips og en halv Stone godt Raigræs om Dagen, men de vare langt fra at være saa trivelige, som de, der kun fik 3 Stone grøn Fiorin om Dagen.

Man seer altsaa heraf, at 5 Stude af middelmaadig Størrelse kan blive stærkt fedede i 150 Dage med 2200 Stone Fiorin, men denne Qvantitet er mindre, end hvad en Acre ofte frembrin-

ger. For at fæde samme Antal af Græde, vilde der behøves $1\frac{1}{2}$ Acre med Turnips og 2 Acre med Raigræs.

Mængden og Godheden af Smørret af de Køer, der blive forede med Fiorin, anbefaler ogsaa denne Plante paa det kraftigste:

12 Potter Mælk af Køerne paa Coltness gaveden Tid der blev foret med Havrehalm 44 Uncer Smør, men da de samme Køer erholdte 16 Pd. Fiorin om Dagen, gavede 12 Potter af deres Mælk 74 Uncer Smør og bedre end det første.

En anden Landmand, Richard Preston af Lincoln, Medlem af Parlamentet, skriver i Farmers Journal som følger: "Jeg er nu saa fuldkommen overbevist om Fiorinens Værdie, at jeg agter at udlægge en $\frac{1}{10}$ Deel af enhver af mine Gaarde med dette Græs, og det er min Plan at tage den allerværste Jord dertil."

I Irland har Landhuusholdnings-Selskabet udsat en Præmie af 50 Pd. Sterling, eller circa 1200 Rbdlr. N. B. for den bedste Fiorinafgrøde i Aaret 1816.

Dr. Richardson har bekjendgjort, at han ogsaa vil concurre til denne Præmie. In-

spections, Commissionen var hos ham i October, og ifølge de Forsøg der af samme bleve anstillede, svarede hans Afgrøde til 4000 Lpd. grøn Fiorin pr. Acre.

Marken bestaaer af 17 à 18 Acres og er høitliggende Jord. Den er hverken bleven oppløiet eller plantet med Fiorinplanter, men disse ere blevene fremlokkede ved at gjøde Jorden med en Blanding af Aske og Kalk, og ved at trække smaa Grøfter, hvor det var nødvendigt. Man seer heraf, at Afgrøden af dette høitliggende Land var endnu betydeligere, end den af de lavtliggende Jorder, som Hr. Ayton omtaler.

Kjøbenhavn d. 23 Martii 1817.

Fredr. de Coninck.

E. Sk. Jeg har nu ingen flere Fiorin-Stoloner at overlade, men til næste Efteraar, som er den bedste Plantningstid, vil jeg atter overlade til Gartner Dankert paa Østerbroe, hvad jeg kan undvære.

Hvorfor er Tangassen skadelig for Vegetationen, og er den det under alle Omstændigheder?

Som Kystbeboer har Tangen allerede for længe siden tildraget sig min Opmærksomhed. Det har altid forekommet mig høist urigtigt at lade den Mængde Vegetabilier, som Søen aarlig udkafter, henligge ubenyttede, til de atter bortføres ved høie Bølge eller bortviskes af Vinden; men at bruge dem i den Tilstand, hvori de ligge paa Strandbredden, er forbundet med mange Vanskeligheder for mig og for enhver i min Stilling. Ikke heller er det tilstrækkeligt belyst, paa hvad Maade Tangen anvendes til mest Gavn for Agerbruget.

Det er bekjendt nok, at Tangen kan nyttes paa flere Maader. Den skal, efter hvad man har sagt mig, være det bedste Surrogat for Krolhaar. Landmænd, som boe nær ved Kysterne, bruge den til dermed at rygge Husene, og spare saaledes en Deel Halm, der kan gives en nyttigere Bestemmelse. I fodertrange Aar kan man spare megen Strøelse ved at bruge Tang i Stedet for Halm, men den maae da i Forveien tørres, fordi den ellers giver Kvæget et vaadt og usundt Leie, og desuden ei kan opfylde en af Strøelsens Hovedhensigter, den, at opfange Gødningvandet og Dy-

renes Urin, der netop indeholde en stor Deel af Gjødningens bedste Kræfter, som omhyggelig bør bevares. Men Tangens Mængde er for stor, til saaledes at kunne forbruges, og blot naar vi erkjende at den er god Gjødning, kommer den til at forlade sin gamle Plads paa vore Strands Bredder.

Agerbruget paa Dreise, som v. Essen har bestrebet, synes at bevidne, at Tangen i nogle Tilfælde, blandet med Staldgjødning, kan være et godt Gjødningsmiddel. Han forsikrer, at Indbyggerne paa denne De frembringe skjonne Afgrøder, uagtet de drive deres Jorder uafsladeligen, og at ene Tangen gjør dette mueligt. De ere saa fuldkommen overbeviste om dens Værd, at enhver Jordeier indsamler med største Omhu den Part af Tangen, der ved en almindelig Deling falder i hans Lod. v. Essen paastaar, at hvis Indbyggerne paa Dreise ikke havde Tang og Kæledskab*) — deres Jorder ere ikke udskiftede — skulde de ikke kunne ernære sig, da enhver har kun et meget lidet Areal; et nyt Beviis for den gamle Sandhed: Ingen Regel uden Undtagelse.

For rigtigt at bedømme Tangens Værd i det her omhandlede Agerbrug, maae man ikke lade ubemærket, at Jorderne paa Dreise bestaae, efter v. Essen, af stærkbindende Leer, hvor Tangen

*) See v. Essens mærkværdige Jordbrug, oversat ved Dalgaard.

allerede kunde gjøre megen Gavn, blot som Middel til at skjære dem. Om den, foruden denne mekaniske Virkning paa Leret, endnu besidder Evne til at forbedre de lette Jorder, som i Almindelighed findes ved Strandkanten, er en Sag, hvorom maaskee een eller anden Landmand, som har anstillet Forsøg i denne Anledning, ville behage at underrette os. *)

Skal Tangen imidlertid først samles i Bunker, for ikke at bortføres ved høit Vand, dernæst transporteres til Møddingestedet, for der at blandes lagvis med Gjødningsen og endelig atter kjøres paa Algeren, saa fremkommer derved et nyt Kjørfelsarbejde, der ikke er ubetydeligt og som ei stedse kan overvindes. Jeg søgte derfor at udfinde en Maade, hvorved jeg kunde nyde de Fordele, som Tangen synes at tilbyde mig, uden at bebyrde mig med en temmelig vidtløftig Transport, og jeg haabede at have fundet dette, ved at brænde Tangen, og gjøde med Asken.

Det er velbekjendt, at adskillige Sorter Aske ere gode Gjødningsmidler. Jeg vil blot nævne Brændeasken, Torvasken, Sæbesyderasken og den Aske, der fremkommer ved at brænde Grønsbæren. Saavel i England, som i Tydskland og flere Steder, gjøder man heldigen med Aske. I Belgien

*) Hr. Pastor Nonne har allerede behaget at berette om Tangens gavnlige Anvendelse ved Isfjorden. (See Landoc. Tidender 4 B. 2 Hefte pag. 262)

er dens Værd saa erkjendt, at den hentes lange borte og betales stærkt. I Rusland og Sverrig har man brugt at nedbrænde Skovskrøftninger, for at saae i Asken, og derved vundet et Par gode Afgrøder; men man kunde formodentligen have flere, om man paa meer oeconomisk Maade havde benyttet Jordens Kraft, og havde brugt den til at vinde Gøder, der havde gjengivet Gjødning. Torvasken er gavnlig paa lerede Jorder, men dens Virkning ikke varig. Torvemoser forbedres, naar den øverste Skorpe nogle Sommer ryk affrælles, brændes og Asken nedpløies. Sæbesyderasken er virksom til Jordernes Forbedring, og gavnlig saa vel paa sandede som lerede Jorder. Endog Steenkulasken anbefales af forskjellige oeconomiske Skribenter. Da Træe altsaa i Almindelighed er gavnlig for Jorden, saa havde jeg vel Anledning til at haabe, at Tangasken ogsaa vilde være det, og at jeg derved skulde faae et nyt Middel til mine Jorders Forbedring.

Paafaldende er det mig, at jeg, hvis min Hufommelse ellers ikke bedrager mig, aldrig har fundet Tangasken, enten som gavnende eller skadende, omtalt i noget af de landoeconomiske Skrifter jeg har læst. Arthur Young nævner et eneste Sted i hans oeconomiske Reise — Kelp ashes — som Gjødningsmiddel, hvorved han dog ei forstaaer Tangasken, i den Tilstand den brændte Tang yder den. Dette gjælder ogsaa om den

Kelp eller Afke-Salt, hvorom Sommer vilstaler, i hans: Gjødningsmidler, da han blandt andet siger: "At den største Banffelighed ved Kelpens Anvendelse til Gjødning, bestaaer i den stærke Sammenbindelse af dens enkelte Dele, naar den er tilberedt paa den sædvanlige Maade. Forend man altsaa kan bruge den som Gjødningsmiddel, maae den fremfor alt senderslaaes med store Hammere eller maales fin paa en Mølle." Dette passer slet ikke paa den simple Tangasse, der ligesaa lidt hænger sammen, som Træassen, og behøver altsaa hverken at senderslaaes eller males. Skulde Tangassen altsaa virkelig være undgaaet Ugerdyrkerens Opmærksomhed, eller har den været forsøgt, uden at man derom har gjort Anmeldelse? Selv i Thaers Skrifter finder jeg intet om Tangassen, endskjøndt adskillige andre Sorter Afke anbefales deri. Det være nu som det vil, saa agter jeg dog herved at forelægge mine Landsmand Resultaterne af de Forsøg, jeg anstillede sidste Sommer med Tangassen, som Gjødningsmiddel. Maaskee kunde denne Anmeldelse lede dertil, at en eller anden Kystbeboer kunde værdige Tangen nye Opmærksomhed, eller maaskee meddele, allerede samlede, men hidtil tilbageholdte Erfaringer derom.

Tangen brænder meget villig, næsten som Halm, men med en bestandig Knittren, lig den, naar Salt kastes paa Gløder. Er der megen

Blæreklær (*Fucus vesiculosus*) mellem Bendeltangen, (*Zostera marina*) saa hører man endnu, foruden hiin Knittren, mange Smaafnald, frembragte ved Blærernes Bristen. Har man blot samlet en Deel fuldkommen tør Tang, for dermed at antænde et stort Baal, saa kan man siden brænde den der kun er halvtør, forudsat, at man ikke kaster paa eengang for stor en Mængde paa Jiden; ja det er endog rimeligt at Tangstængen faaer mere Værd derved, at Brændingen gaaer langsomt; thi man paastaar i Almindelighed, at Asken af Vegetabilia, brændte ved en ulmende Jid, overgaaer i gjødende Kraft den af det samme Material, fortæret af en stærk luende Brand. Tangen blusser kun et Dieblis, men selv efter flere Dages Forløb, finder man det Indvendige af et Bunte Tangstænge gloende rød. Saalænge den er sort, er den kun at betragte som Kul; men naar den antager en hvid Farve, er Forbrændingen tilendebragt.

Efterat jeg havde skaffet mig en, til de Forsøg jeg agtede at anstille, passende Deel Tangstænge, begyndte jeg med at lade et Stykke Jord, bestemt til Havre, gandske tyndt bestrøes dermed. Da min Formodning om Tangstængens Brugbarhed, som Gjødningmiddel, som sagt, egentlig grundede sig derpaa, at Asken af forskellige Vegetabilia er tjenlig dertil, og at især Bøgestænge ofte bruges dertil, saa lod jeg paa samme Ager, hvorpaa Tang-

Asken var bragt, et Stykke overstroet med Brændeste, for saaledes at kjende dennes Virkning og deres indbyrdes Forhold. Mellem begaae disse Stykker laae et tredie, hvorpaa ingen Gjødning kom, da dette var bestemt til at angive den Kraft, hvori Ageren befandt sig, og at være en Maalestok, hvorefter Aflegjødningens gavnende eller skadende Virkning kunde bestemmes.

Da Ageren allerede var tilberedt inden Asken strøedes derpaa, saa blev Havren saaret og nedbragt, ligesaa vel som Asken, med Exstirpatoren. Jeg ansaae denne Fremgangsmaade for den rigtigste, da jeg overalt har fundet anbefalet, at holde Asken nær ved Jordens Overflade, og at blande den paa det inderligste med Jordsmonnet. For endvidere at erfare, om Asken gjorde større Virkning, naar den strøedes oven paa Ageren, efterat den var besaaet og tilharvet, i hvilket Tilfælde den da vilde blive liggende oven paa Jorden, bestrøede jeg ogsaa et tilharvet Stykke ved Siden af de to andre, saavel med Tångeste, som med Brændeste. Ageren, hvorpaa jeg anstillede dette Forsøg, bestod af en noget leerblandet Muld.

Paa en anden Ager, bestemt for toradet Bøg, blev ligeledes et Stykke bestrøet med Tångeste. Et andet Stykke paa samme Ager, blev gjødet med Sæbesyderaste, og midt imellem disse, blev, ligesom paa den Ager, liggende et tredie Stykke, hvorved intet videre blev foretaget, end

de til Jordens Tilberedning nødvendige Arbeider. Saavel Byget, som Tangasken og Sæbesyderasken blev nedbragt og blandet med Jordsmonnet ved Hjælp af Exstirpatoren. Denne Alger var af Naturen meget sandet, og da den laae høit, udtørres den, som Følge af den i Mar vedholdende Tørke, meget stærkt.

Paa en tredie Alger, tæt ved denne sidste, og som havde lige Beliggenhed og Bestanddele som denne, overstrøede jeg et Stykke Kløverland med Tangaske, der tildeels blev liggende paa Kløverbladene, som allerede begyndte at reise sig. Saavel her, som paa de andre Alger, dækkede Algen blot som tyndt Støv Jorden, saaledes som man ofte i tørt Veir, ved stærkt befærede Veie, seer denne at hylle de nærmeste Vexter.

Foruden disse her omtalede Forsøg, anstillede jeg endnu nogle andre, men lidt sildigen, i min Have. Et Par Bede overstrøedes paa den ene Ende med Tangaske, og besaaedes siden med Vexter og Boghvede i deres hele Længde. Jeg kan ikke her lade uanmærket, at mange Forsøg lade sig anstille ligesaa godt i det Smaa, som i det Store, og give ligesaa sikre Resultater i Hanger, som paa Marker, saa at man har Uret i, som intetbevissende at foragte et hvert Forsøg, der er anstillet under saadanne Omstændigheder.

Udfaldene af disse forskjellige Forsøg vare hverandre lige deri, at Tangasken allevegne, dog

meer eller mindre, viste en skadelig Virkning paa de Vexter, der vare bragte i umiddelbar Berørelse dermed. Kun Havren gjorde tilsidst en Undtagelse herfra, ved lidet efter lidet at overvinde det første skadelige Indtryk, og tilsidst at fremvise den frodigste Vegetation.

Det var imidlertid forbausende at see med hvilket sygeligt Udseende den kom frem af Jorden. Bladene havde vel Stikkelse og Dannelsel, der vidnede om kraftfulde Planter, og de groede ogsaa i nogen Tid næsten lige saa hurtigt, som deres ugjødede Naboer, men med en Couleur, som man ellers kun finder hos Planter, der mangle Lys. Den var blegguul og undertiden rød, som om de først drevne for stærkt, kunde siden, i en saaledes forskjelet Tilstand, været udsatte for Kuldens Indvirkninger. End ikke en eneste Plante var grøn. Den ugjødede Havre derimod, groede raaskt frem og vidnede, ved en frodig Vext, om Jagerens Kraft; men den maatte dog staae noget tilbage for den, til hvilken der var gjødet med Brændeaske. Lidet efter lidet blev ogsaa Havren i Tangasken grøn, og efter en liden Regn syntes den især at bedres. Nogle Planter vare imidlertid døde, hvorved den kom til at staae meget tyndt, men lidet efter lidet vandt den dog Fortrinnet, saavel for den ikke gjødede, som for Havren i Brændeasken. Den blev længere af Straa, mørkere af Farve, havde større Røsmær og var endnu

græsgreen, da begge de andre Stykker vare fuldt modne. Jeg kunde for Resten slet ingen Virkning see af Brændeassen paa det Stykke, hvor den var lagt oven paa Jorden, men Tangassen derimod syntes dog ogsaa her at vise dens ikke gunstige Virkning paa Havren, derved, at dennes Blade visnede længe førend den øvrige Havres.

Alt hvad jeg her har sagt om Havren, fandt ligeledes Sted med Byget; men skøndt dette ogsaa syntes at overvinde Tangassens første Indvirkning, saa blev det dog snart atter tilbage, hændede tildeels og blev i det Hele meget svagere, saavel i Straa som i Kjerne, end dets ugsødede Mahoe. Straaet antog endog et Udseende, somt var det smittet af Røst, og dette Byg modnedes tidligt. Det i Sæbesyderassen var derimod fortræffeligt, skøndt det dog hist og her, ved Misbrug af denne kalkagtige Gødning, var bortgaaet. Jeg havde nemlig af Mangel paa Kjendskab til Sæbesyderassen begaaet en Hovedfeil ved dens Anvendelse. Dette Affald, der for en stor Deel bestaaer af Kalk, har nemlig ligesom Muurkalken stor Attraae til at hærde sig; naar det udsættes for Luftens Indvirkning; strøes det fugtigt paa Algeren, saa sammenbindes det snart i hårde Klumper, som Harven ei kan knuse. For altsaa at faae fuldt Gavn af denne virksomme Gødning, bør den først tørres, aldeles pulveriseres, og da strøes meget tyndt over Algeren; men af al-

dette Skete intet. Jeg lod Affen stræ over Algeren i den Tilstand hvori jeg fik den, haabende at kunne fordele den bedre, naar den blev tør; men det var da for Alldigt, og deraf fulgte, at den pletteviis virkede for stærkt og pletteviis for svagt.

Tangassen virkede i lige Grad paa Kloveren. Denne, der i Aar leed meget paa tørre høitliggende Agre, henvisnede næsten gandske, saavidt Overgjødsningen naaede. Da første Slet var slaaet og der endelig faldt Regn d. 23 Juli, som blødte nogle Sommer ned i Jorden, saa skød en Deel af den overgjødede Klover hurtigere i Veiret, end Resten, men med en saa paafaldende smukkelig Farve, at dette Stykke, medens den øvrige Agre viste mørkegrønne Planter, hvilke stedsvis vidne om frodig Væxt, var lysgrønt. Det havde egentlig samme Farve, som den nydeligen udsprungne Bøgeskov, og dog kunde man ikke sige, at Kloveren her stod flattere, end den øvrige, hverken i Henseende til Høide eller Tæthed.

Boghveden, som var saaet paa det ene Haugebeed, syntes at lide allermest af Tangassen, og aldeles ikke at kunne taale dens Virkning. Ørterne bleve næsten reent borte, men da dette var Tilfældet saavel paa den gjødede, som ugjødede Ende af Bedet, saa antager jeg, at andre mig ubekjendte Aarsager have været Grund hertil.

Uf alt hvad her er saant, synes det næsten bevist, at Tangassen er skadelig for de Væxter vi dyrke, naar den bringes om Foraaret paa Jorden

og naar Aaret er tørt. Om den har samme Virkning, naar den Vinteren over laae paa Jorden, er en Sag, hvorom jeg haaber næste Aar at være oplyst. Imidlertid troer jeg, at Udfaldene af de Forsøg, jeg i Aar har anstillet med Tangasken, ikke ere tilstrækkelige, for deraf at uddrage den Slutning: at den under alle Omstændigheder, og til alle Tider er skadelig, og følgerig bør forkastes. Da der ved en heldig Brug af Tangasken kunde fremkomme betydelige Fordele for Agerdyrkere nær ved Kysterne, saa er det klogest ei at domme overilet, men videre at fortsætte de begyndte Forsøg.

Jeg har mere end een Gang seet, at et og andet, som ved første Biekast havde et ufordeelagtigt Udseende, ved næiere Overveielse og ved hensigtsmæssige Modificationer befandtes gavnligt. Endnu i Aar har jeg haft et paafaldende Beviis paa, at et og det samme Gjødningsmiddel, anvendt under forskjellige Omstændigheder, kan give høist forskjellige Resultater. Tager man derfor ikke det fornødne Hensyn til disse, saa kunde de uddragne Slutninger letteligen blive feilfulde; man kan bedrage sig selv og skade den Sag man vil gavne.

Saabel forrige Aar, som før, har jeg anstillet Forsøg med forskjellige Gjødningsmidler, og søgt at udfinde deres indbyrdes Forhold. Blandt disse vare ogsaa Hornspaaner, der saameget mere fortjene Opmærksomhed, som man i Nærheden af

store Stæder kan faae temmelig en betydelig Deel deraf, til taalelige Priser, da deres Værd ei endnu almindeligen erkjendes. Den første Gang jeg brugte deraf, var til Byg, og da lod jeg Spaanene nedbringe ved sidste Pløining. Udfaldet blev, at Byget stod slet, fuldt af Ukrud, og i det Hele havde et Udseende, liig det, der i Aar var saaet i Tangasken. Jeg glemte nu Hornspaanene i nogle Aar, men da jeg forrige Aar fandt Leilighed, til at skaffe mig et nogenlunde stort Partie, saa forsøgte jeg dem atter, saavel til Byg, Væter, Boghvede, som til Kartøfler, og faae nu overalt den skønneste Virkning deraf. Især groede et Stykke Boghvede overordentlig stærkt efter denne Gjødning, og da jeg netop havde gjødet tilstrækkeligt med Staldgjødning til Boghvede, som stod tæt ved Siden deraf, saa var her Leilighed at iagttage, hvormeget Hornspaanenes Kraft overgik Gjødningens, hvilket tydelig beviistes i den høiere, tættere og mørkere Boghvede, saavidt Spaanene naaede. Endnu i Aar var disses fortrinligere Virkning kjendelig paa den Rug, der var saaet efter Boghveden; thi denne overgik ikke allene betydelig dens Naboe, men var endog den eneste fuldkommen sluttende, jeg havde i dette for Rugen uheldige Aar.

Efter at have seet saa fordeelagtig Virkning af Hornspaanene paa disse forskjellige Væxter, og efter at have glemt, at Byget mislykkedes for

nogle Aar siden, da dertil gjødedes med Hornspaanene, troede jeg i Aar gandske sikkert at kunne bruge alt hvad jeg deraf havde til Kartofler; men dette fik et saare uheldigt Udfald. Trefferbedele af de Kartofler der bleve lagte, kom aldeles ikke op, og de øvrige, der sildigt vixte sig, ansatte kun lidet, skøndt deres Top havde et frodigt Udseende. Jeg tabte saaledes næsten hele Afgrøden af en halv Tønde Land, deels fordi jeg ikke kunde forudsee, at Sommeren skulde blive saa særdeles tør, deels fordi jeg havde glemt, at min Sæd allerede engang før var mislykket i et tørt Aar, da dertil blev gjødet med Hornspaanene. Ved at erindre, at i Aaret 1813, der var vaadt, alt lykkedes godt efter Hornspaanene; at Virkningen af disse fra forrige Aar endnu vixte sig i dette, men, at derimod de i Aar anvendte, virkede aldeles ikke, eller endog skadeligt for Vegetationen, mener jeg at turde slutte: at Hornspaanene behøve Fugtighed i Jorden, for at gjøre god og fuldkommen Virkning, og at de, naar de ved denne engang ere i fornøden Gjæring, endog i et tørt Aar, gavne. For at naae sit Maal, gjør man formodentlig bedst i at bringe dem om Efteraaret i Jorden, da de derved om Vinteren sættes i den Forfatning, hvorved de næste Sommer kunde gavne Sæden.

Er det tilladt at slutte fra Hornspaanenes forskellige Virkninger i de to sidste Aar, til Tangøssens, saa er det mueligt at denne dog kan være

god Gjødning, skjøndt den i Nar har vilst sig.
saa skadelig. Paa hvad Maade den skader Bege-
rationen, ligger uden for min Synskreds; om
ved det Salt den indeholder; om paa andre Maa-
der, bover jeg ei at bedømme.

Skrevet i Efteraaret 1814,

af

Joh. Chr. Drewsen.

Da Hr. Drewsen ved sit venstabelige Besøg i Sommeren 1815 yttrede det Ønske, at jeg skulde bekendtgjøre de af mig gjorte Forsøg med Diablen, og senere skriftlig har opfordret mig dertil; saa vil jeg herved opfylde saadant Ønske.

At anbefale mine Medborgere Diablen, som et nyttigt Hverv for Staten, vilde være overflødigt, da derom er skrevet saa meget af kyndige Forfattere, en Fleischher, Rønne og flere; da ikke allene vores priselige Landhuusholdnings-Selskab har udsat Præmier for Diablen; men endog Verdens store Regenter, f. Ex. Cathrine den 2den og Friderick den 2den, have ikke allene indseet Vigtigheden af Diablen for deres Stater; men endog til sammes Fremme givet Love og gjort virksomme Foranstaltninger. Jeg vil da allene til Diablens Anbefaling anmærke, at jeg er af den Tanke, at Honning er det bedste og letteste Surrogat, Naturen har tilbudet os istedet for Sukker, som nu er blevet til en af Livets Nødvendigheder, endog til Sundhedens Vedligeholdelse. — Adskillige have vel gjort den Indvending, at Honningen har noget egent ved sig, som giver Mæden, hvortil den bruges, Affmag; men bliver Honningen ikkun vel behandlet, tabes denne Affmag saa aldeles, at der skal en fin Gane til

at adskille, om Mæden er tillavet med Sukker eller Honning; i det mindste kan jeg forsikre at have haft Mennesker ved mit Bord, endog af den finere Klasse, som have talet mod Honningens Brug, og med den største Velsmag have spist Mæd, som var tillavet med Honning, uden at mærke det.

Men skulde jeg hidsette alt, hvad der kan siges til Fordeel for Diablen, og hvad der er at iagttage ved samme i dens fulde Omfang; saa maatte jeg skrive en heel Bog og vilde optage Rummet i Tidenderne, for andre mere kyndige Forfattere's Arbejder.

Jeg vil derfor allene indskrænke mig til at fremsætte mine Tanker om Magazin-Behandling, grundet paa flere Aars Erfaringer.

I Begyndelsen gjorde jeg adskillige Forsøg med at udtromme og copulere mine Bier, men enten jeg feilede i Behandlingen, eller tilfældige Omstændigheder forarsagede, at Forsøgene mislykkedes, saa kom baade jeg og min Kone, som hos mig er selv Bivarter, til den Overbeviisning, at naar vi vilde beholde Bier og deraf høste Fornøielse og Fordeel; saa maatte vi allene indskrænke os til Magazin-Behandling, som vi i 9 Aar have brugt, og jo længere vi vedblive samme, jo mere overbevises vi om Nyttens af denne Behandling, naar man skal have den sikreste og mueligst største Fordeel af sine Bier; da man ved denne Behandling aarlig kan have Honning og Vox, om endog det er et uheldigt Aaar, saa man faaer ikkun

faa eller ingen Sværme, og behøver dog ikke at dræbe sine Bier, naar de majsommelig har indsamlet os Honning og Vox.

Jeg vil da nu fremsætte den af os antagne Fremgangsmaade med Magazin-Behandling:

Vi dele vore Bier i 2 Classer: 1) Svärmestaderne, 2) og Magazinstaderne.

Til Svärmestader vælge vi de Stader, som ere Sværme fra sidste Aar, som er dem fra 1816, da jeg skriver dette 1817, og naar vi ikke ansee disse for tilstrækkelige til at forskaffe os saa mange Sværme, som vi ønske os 1817, saa tage vi til Svärmestader saa mange af dem fra 1815, som vi ansee fornødne til det Antal Sværme, som vi ønske næste Sommer.

Disse saa kaldte Svärmestader gives naturlig ingen Undersøg det Aar, man af dem ønsker at faae Sværme, førend de have givet en Sværm; men naar et Stade nogle Dage efter det har givet første Sværm ytrer, ved at ligge for og sætte Klump, at det vil give anden Sværm, gives Stedet en Undersøg enten af Straa eller Træ, 3 á 4 Tommer i Høiden og 12 Tommer i Kvadrat, som oventil er forsynet med et Dæksel, hvorpaa er gjort et rundt Hul efter Kubens Størrelse, men Hullets Diameter maae være 1 Tomme mindre end Kubens, at Kuben ikke skal synke ned i Undersøgen. Jeg raader alle, som vil have stærke og kraftfulde Stader, ikkun at tage een Sværm, da Eftersværme som oftest blive svage og altsaa

sjelden kan overleve Vinteren, og Moderstædet svækkes, som er til Tab næste Aar, hvad enten Stædet er bestemt til at give Sværme, eller skal forvandles til Magazin. Hertil kommer endnu, at de svage Stæder vanskelig kan forsvare sig mod deres Fiender, Kobbier, Væspere, Fugle &c.

Det forstaaer sig, der gives ingen Regel uden Undtagelse. Jeg har vel sagt, at man ikke bør tage mere end een Sværm; men den anden kan vel tages, men da maae den første være kommet før St. Hansdag, og den anden i Slutningen af Junii eller først i Julii; sildigere bør ingen Sværm tages; thi nu er den bedste Blomstertid forbi, saa det er sjelden, at de sildige Sværme kan samle det fornødne Forraad af Honning og Godermeel for Vinteren, kan altsaa ikke overleve, og folgelig er til ingen Nytte, uden for at kunne gjøre Parade med mange Stæder.

2) Den anden Klasse er Magazin-Stæder, som egentlig er den Deel af Biavlen, hvorsom jeg vil skrive.

Til Magazin-Stæder bestemme vi de Stæder, som forrige Aar have givet Sværme, og som i næste Efteraar efter den sædvanlige Maade skal dræbes, eller som det hedder i Bisproget, skal tages op. Naar man i Slutningen af Maj mærker, at det til Magazin bestemte Stæde er svært, har belagt de underste Rager og ligger paa Stambrættet; saa gives det en Undersats af Straa eller Træ, 3 å 4 Tommer i Høide og 12 Tommer i

Quadrat, og paa Bagsiden gøres et firkantet Hul med en Lem, fastgjort med Hængsler af Læder eller Staaltraad; og indad til Bierne sættes en Rude for Hullet, at man desbedre kan bemærke, naar Undersagen er næsten fyldt med Rager, og Ragerne belagte; thi da maae Stedet gives en ny Undersats, hvorved det taber Mod og Lyst til at sværme, som det ikke maae, naar det skal være Magazin. Thi hvad er Aarsagen til at Bierne sværme, uden Mangel paa Rum? og ved at give Stedet Undersats, faaer saavel de gamle, som yngre Bier det fornødne Rum. Og naar den sidst givne Undersats er fyldt, gives det atter en Undersats, og saaledes vedbliver man til midt i Juli og ofte længere, naar Veiret er gunstigt og der er Blomster, hvoraf Bierne kan trække.

Conferentsraad Gleischer, som opvakte hos os Tanken om Magazin-Behandling, siger vel: at man kan vedblive at sætte under til hen i August, men det nytter neppe i Danmark, da vore Sommere ere saa korte. Og vel bør man ikke forsømme at give sine Magaziner Undersats, naar det behøves, det er, naar de have fyldt den sidst givne Undersats; men man maae og vogte sig for at give dem oftere og længere Undersats, end behøves; da de derved blive modløse og tabe Lyst til at arbejde og samle, som endog deraf kan mærkes, at Bierne aldrig ere saa muntre og virksomme Dagen efter de have faaet Undersats, som Dagen før, hvorefter jeg endog formener, at naar

Bierne ikke have bygget betydeligt ned i den underste Undersats, gjør man bedst i, om Eстераaret at tage den bort, og, hængte nogle smaa Kager ned i den nederste Undersats, kan samme med en Kniv affkæres. — Andre er af den Formening, at det er godt at lade dem beholde til Foraaret den ledige Undersats, da det giver mere Luft, saa Kagerne ikke saa let blive mugne, som jeg ikke vil nægte. Men min Grund, hvorfor jeg helst vil have den ledige Undersats borttaget om Eстераaret, er: at jeg formener, naar Kassen om Eстераaret borttages, forskaffes derved Stedet mere Varme, som om Foraaret er fornøden til at udruge den nye Yngel. Og endnu har jeg den Grund for min Formening, at naar Bierne have lidet eller intet tomt Rum, kan de lettere forsvare sig mod Rovbier og andre deres Fiender. — For at beskytte sine Bier mod enhver Fiende saavidt mueligt, er det høilig fornødent, saa ofte man har sat Kasse under et Stade, saasnart skee kan at tilkline det øverste Flyvehul og enhver Aabning, som kan være paa Kasserne, eller hvor de samles; og om Eстераaret at tilkline det nederste Flyvehul, saa ikkun en saare liden Aabning bliver tilbage, som er fornøden til at give Luft.

Jeg har nu fremsat mine Tanker om, hvorledes Magazinerne skal behandles, for at kunne tilvejebringe sine Eiere Fordele. Jeg maae nu og sige noget om, hvorledes og hvad man kan haabe at indhøste af Magazin-Behandling.

Det første Aar et Stade er gjort til Magazin, kan sjældent deraf afskæres, og Udbytte håabes; men næste Aar oftere, naar man er vedblevet af give sit Stade Undersats til hen i Julii, kan sidst i August eller først i September, naar Stadet foruden Ruben har 4 á 5 Undersatser, som ere fuldbyggede, Ruben afskæres, og næste Aar, naar Stadet har 6 á 7 Kasser, kan 1 á 2 Kasser afskæres. Dog bedre at tage for lidet, end for meget, at Magazineet ikke skal svækkes. Thi jeg er af den Formening, at Aarsagen, hvorfor Magazineet Behandlingen for Mange er mislykket, er netop Gjerrighed, at man har taget mere fra et Stade, end det kan taale, saa det ikke beholder saa meget af Honning og Fodermeel, som Stadet behøver til Winterprovision. Hvortil kommer, at naar man skjærer for meget fra et Stade, saa nødes man til at dræbe mange Bier, som er Tab for Magazineet, som derved berøbes sin Befolkning. Man bør derfor vogte sig for, ikke at afskjære flere Kasser, end dem, som ere forladte af Bierne, hvilket kan sees igjennem Glasset, som er for Aabningen paa Bagsiden af Kassen. Thi fra denne Aabning vil man blive vaer, at Bierne drage ned efter.

Naar Magazineerne saaledes behandles med Forsigtighed, kan man aarlig fra hvert Magazin tage fra 1 Lpd. til $1\frac{1}{2}$ Lpd. Honning og dog beholde sit Stade. Jeg har saaledes et Magazin, som var Sværm 1808, gav Sværm 1809, blev

saamme Nar, efter at have givet een Sværm, gjort til Magazin, og 1810 gav 2 Lpd. 6 Pd. Honning, og siden aarlig har givet et saadant Udbytte, at dette ene Stade har givet 15 Lpd. 6 Pd. Honning og forholdsmæssig Bøx; og endnu lever Stadet og er i god Stand. Sandt nok, ingen af vore Magaziner har givet saameget, men alle have de dog givet noget, endog i de uheldigste Aar. Og det er een af Fordelene ved Magazin Behandlingen, at om end et uheldigt Aar indløber, give Magazinerne dog noget Udbytte. Men jeg maae tillige anmærke, at den, som vil give sig af med Magazin Behandling, maae ikke vente at kunne prange med et stort Antal Bistader, men vil i flere Aar kunne høste destovæere Honning og Bøx. Saa at naar jeg skulle udsætte Præmier for Bistavl, blev det ikke for det største Antal Stader, men for den største Qvantitet Honning og Bøx i 2 à 3 Aar.

Til Veiledning for dem, som ikke have gjort Forsøg med Magazin Behandling, bemærkes: at naar jeg vil give mit Magazin Undersats, maae en Karl høre Magazinet eller det til Magazin bestemte Stade fra Stambrættet, medens en anden sætter Undersatsen under, og saa længe en Karl kan høre Magazinet, medens en anden sætter under, er det sikkerst ikkuns at bruge een dertil, men naar Magazinet bliver saa vægtigt, at en Karl ikke kan løfte det, maae jeg dertil bruge 2de, og da der ikke er nogen Hank, hvori man

kan tage fat paa Magazine, har jeg et Jern 2 Tommer bredt, udhamret tyndt til den ene Side, som er noget længere end Magazine, hvilket Jern føres ind under Magazine, ved at hælde det til den modsatte Side, og derefter føres ligeledes et Jern under Magazine paa den modsatte Side, og paa hver Ende af begge Jernene ere Hanker, i hvilke 2de, som opløste Magazine, tage fat, naar de skal have samme, medens den 3die sætter Undersatsen, og paa givet Tegn maae begge have Magazine paa een Gang; saasnart see kan, borttages Jernene, at Kasserne kan samles og rettes, om de ikke gandske passe, som de maae, at der ikke skal blive Abning imellem, hvorforsø de steds maae være af eet Maal, og skulde der blive nogen Abning, maae den nøie tilklines, at end ikke Drentvister skal kunne snige sig ind, da disse og ere Biernes Fiender.

Jeg har vel i det foregaaende sagt: at man kan give sine Bier Undersatser enten af Straa eller Bræder efter Behag; men maae dog erindre, at vel anseer jeg Undersatser af Straa for bedre, end af Træ, da de ere lunere for Bierne, men naar flere Palm-Undersatser sættes paa hinanden, bste de sig let ved Vægten til en af Siderne og saaledes staae Fare for at falde. Jeg har derfor maattet vælge Træ-Undersatser, som ere stivere og lettest kan gøres efter eet Maal. Hvoertil kommer, at paa Træ-Undersatset kan anbringes paa Bagsiden en Abning, med eller uden Glas, men

forsynet med en Lem, som kommer til Nytte naar man skal skære fra Bierne, da man derfra kan see hvor mange Kasser for oven Bierne have forladt, og for neden kan see hvormange Kasser Bierne have fyldt, som endog kommer til Nytte naar man vil sætte under.

Det forstaaer sig, at hvad man skal tage fra Bierne, er for oven, som er efter hvad jeg har sagt: første Aar Kuben, og andet Aar een eller 2de Kasser, eftersom Magazine er vægtigt og har mange fyldte Kasser. Ved Afskæringen maae iagttages: at hvor man vil afskære, afribes først Leeret, hvor Kuberne eller Kasserne ere sammenføiede, derpaa tages en nogenlunde tyk Messingtraad, saa lang at man paa Enderne kan gjøre Hanker, drager den igjennem Sammenføiningen, for at overføre Ragerne, og for at lette Arbeidet, lægges i hver Undersats man giver sine Bier, 3 å 4 firkantede Pinde i Overkanten saa dybt, i dertil gjorte Skurer, at Pindene gandske slutte med Overkanten, ved hvilke Pinde Bierne sætte deres Rager, og naar man vil i Tiden skære fra Bierne, følger Staaltraaden disse Pinde. Men førend man drager Staaltraaden igjennem, maae man først stifte 2de Knive, helst Forskæreknive, som ere lange, en fra hver Side ind imellem Kasserne, for at gjøre Abning for Staaltraaden, da Kasserne deels ved Vægten trykke saa tungt paa hinanden, at det er vanskeligt at faae Staaltraaden igjennem, naar man ikke i Forveien har gjort

Åbning med Kniven, deels ere Kasserne ved Biernes eget Arbejde saa nøie forbundne med hinanden, at Staaltraaden, uden Kniven gaaer foran, vanskelig kan drages igjennem. Strax efter man har gjennemskåret hvor man vil borttage, tages den affkaarne Kube eller Kasse bort, og lægges igjen et Laag paa det tilbageblevne Stade, som maae passe nøie, at der bliver ingen Åbninger imellem Stadet og Laaget, og tillige maae Åbningen tilklines med Leer. I den affkaarne Kube eller Kasse bliver altid nogle saa Bier tilbage, som maae dræbes, ved at sætte Kassen eller Kuben over et Hul i Jorden, eller over 2de aabne Kasser, hvorunder efter den sædvanlige Maade sættes Vinde, forsynet med Lapper, som ere dypede i Svovl, som antændes inden Kassen sættes derover *).

Men jeg maae nu lægge til: at vil man bruge Magazin-Behandlingen med Held, maae man uden Tvivl dertil anskaffe sig et Biehuss, at Magazinerne kan staae under Tag, da det er vanskeligt under aaben Himmel at sikre Magazinerne, naar de blive høie, for Fugtighed, som Bierne ikke kan taale. Jeg tilstaaer det koster noget at bygge sig et Biehuss. Men da alle vore Huusdyr maae gives Huuslye om Vinteren, skulle vore Bier da ikke kunne fortjene sig Huuslye? Føden forskaffe de sig selv, og med deres Honning og

*) Det gaaer meget let an, at ndtromme disse saa Bier, som da søge hjem. Redact.

Dor betale de rigelig den Bekostning, som ikke kan blive stor, naar man bygger med Oeconomie. Enhver vil let kunne tænke sig hvorledes en saadan Hytte bør bygges.

Forsiden, som vender mod Sønden, maae være gandske aaben, den nordre, vestre og østre Side kan enten flines, mures eller lukkes med Bræder, paa den vestre Ende er Indgangen, og paa den østre er det uden Tvivl godt at en Taal er aaben, for at give Lust. I Begyndelsen lukkede jeg for Bierne om Vinteren med en Presenning mod Sønden, for at afværge at Sne og Regn ikke skulle trænge ind, men jeg mærkede at derved blev der qvalmt i Bihuset, saa Bierne derved for tidlig om Foraaret, inden Sneen kom af Jorden, bleve satte i Bevægelse, hvorved de ikke allene for-
tære deres Winterprovision, men staae Fare for at dræbes, naar de flyve ud og falde paa Sneen; Hvorfore jeg nu ikke lukker for Bierne om Vinteren, men sørger allene for at Stambrættet holdes reent om Vinteren for Sne, som kunde foraa-
sage Fugtighed.

I Huset anbringes enten Bænke eller Ræsker, hvorpaa Magazinerne sættes. Jeg har anbragt 2de Rader Bænke, den bageste noget høiere end den forreste, at Solen kan kaste sine Straaler paa Flyvehullerne paa den bageste Bænk; og for at nytte Rummet, har jeg anbragt en Rad Bænke oven over den forreste Rad. Men 2 Alen maae der i det mindste være imellem den øverste og nederste Bænk, saa der kan være Plads til Maga-

zinerne, naar der skal sættes under. Tillige maae jeg advare om, ikke at sætte den forreste og bageste Bænk for nær hinanden, saa der kan være Plads for de Mennesker, som skal have Magazinerne, naar dem skal gives Undersats. — Mit Raad er til den eller dem, som mueligt vil bygge Bihuus, at de ikke maae lade Bjelkerne gaae paa tværs, men paa langs i Huset, da Bjelkerne siden komme i Veien for Magazinerne, naar de blive høiere end til Bjelkerne. Af Mangel paa Erfaring satte jeg Bjelkerne paa tværs, men disse ere mig nu stedse til Hinder, naar vi give Magazinerne Undersats, hvilket undgaaes, naar Bjelkerne gaae paa langs. Dette troer jeg kan være nok til Veiledelse for dem, som ønske at gjøre Forsøg med Magazin-Behandling, og vil ønske, at flere maatte finde sig lige saa fornøiede som jeg med denne Behandling, da jeg troer den giver den sikreste Fordeel af Viablen.

Dog maae jeg anmærke, at jeg ikke raader nogen til at bruge Magazin-Behandling, som ikke finder selv Fornøielse i at omgaaes Bier, eller har et Menneske, en Gartner eller andet Menneske, som vil nøie eftertænke, hvad derved er at iagttage; thi vel er Behandlingen ikke forbunden med mange Vanskeligheder, men ikke destomindre fordres dog Estertanke, saa man hverken sætter for tidlig Undersats under Kuberne, eller flere Undersatser, end Bierne kan fylde, og er den sidste Undersats ikke fyldt, da at borttage den om For-

aaret eller Efteraaret, eftersom man selv finder rigtigst. Men Ingen bør give sig af med Magazin-Behandling, som ikke gandske sætter sig ind i Behandlingsmaaden. Det gaaer dermed, som med mange andre oeconomiske Forsøg, som enkelt Mand har gjort med Held, men ere mislykkede for andre, ikke fordi Forsøget er urigtigt, men fordi man har overladt Udførelsen til Mennesker, som havde Fordomme mod alt, hvad der forekom dem fremmed. Og naar Forsøget eengang er mislykket, enten ved en begaaet Feil, eller ved locale Omstændigheder, tabes Mod og Lyst til at gjentage Forsøget, deels for ikke at lide Tab, deels og for ikke at ansees for en Windmager, der vil forskaffe sig Celebritet, ved at begynde noget nyt. Mit Raad skal derfor være til hver den, som fatter Lyst til at bruge Magazin-Behandling, at han ikke strax forkaster Behandlingsmaaden, fordi et Magazin-Stade gaaer ud, enten fordi man har frataget det for meget, eller fordi det bliver ødelagt af Røbbier, Bæsjper, Muns, Fugle eller af andre Aarsager, som ofte ikke vides. — I det oeconomiske er det ikke mueligt med mathematisk Visshed at kunne beregne Fordelene af ethvert gjort Forsøg; da Udfaldet ofte ikke berøer paa enkelt Mands Lyst, Flid og Kundskaber, men paa locale Omstændigheder af Tid og Sted, som ikke staae i Menneskets Magt at forandre. —

Jeg har nu fremsat de af mig gjorte Forsøg med Magazin-Behandling. Skulde jeg enten have forbigaaet noget, eller ikke været heldig nok til at gjøre mig forstaaelig, skal jeg altid findes villig til at oplyse og vejlede enhver, som mundtlig eller skriftlig forlanger mit Raad og Veiledelse.

Taarneby d. 3 Februar 1817.

L. W. Bruun.

Ogsaa et Bidrag til det toradede Bygs Anbefaling.

Efterat have seet hos Hr. Drewsen og flere, ypperlige Afgrøder af det toradede Byg, og det paa lette Jorder, besluttede jeg i Aaret 1815 jevnfides paa eet og samme Numer at saae halvt af det toradede og halvt af det sevradede Byg. — Numeret udgjorde 4 Edr. Land geom. Maal, og var nogenlunde lige af Bonitet. Det blev deelt i tvende Dele, 2 Edr. Land i hver, den ene Deel imod Østen, som vi ville kalde "A," og den anden imod Vesten, som kan hedde "B." — Litr. A var Aaret i Forveien (1814) dyrket med Kartofler, til hvilke jeg havde gjødfket med omtrent 40 tospændige, stærke Læs frisk Gjødning pr. Ed. Land, for første Delen udført og spredet i den forangaaende Vinter. — Litr. B havde Aaret forud (1814) baaret Vikkehavre o. d. l. til Staldforing; men kun den ene Tonde Land var, af Mangel paa Gjødfkning, bleven gjødfket, og da Vinterens Mængde af Sne havde forhindret Udførselen, var denne Ed. Land først bleven gjødfket i Foraaret med nogenlunde sammenbrændt Gjødning, og omtrent et lignende Quantum. — Hele Litr. A blev liggende urørt efter Kartoffeloptagningen i Efteraaret til sidst i April 1815, da det blev overskuffet med Exstirpatoren; den omhandlede ene Ed. Land af Litr. B, som var gjødfket til Staldforing i 1814, blev

i Sommeren og Efteraaret pløiet 2de Gange, og derefter i Foraaret 1815 behandlet paa samme Maade, som Litr. A. — Den anden Ed. Land af Litr. B, som i 1814 ingen Gjødsfning havde faaet, blev i bemeldte Mars October Maaned pløiet een Gang, fik i Foraaret (1815) et lignende Quantum tildeels udbrændt Gjødsning og blev, som sædvanligt, pløiet 2de Gange til Byg. — Den 3 Maj (thi Foraaret var mildt, og havde tidlig indfundet sig) blev i Litr. A saaet 1 Ed. 7 Ekpr. toradet og d. 4 Maj i Litr. B ligeledes 1 Ed. 7 Ekpr. sexradet Byg. — Alt nedbragtes strax med Ekspiratoren og overharvedes derefter et Par Gange. — Aaret var, som vi alle vide, ikke gunstigt for Agerdyrkningen og især ikke for Bygets Dyrrkning. — Kulde og overflødig Regn skadede Afgrøden meget, især leed det sexradede Byg, og blev for en stor Deel guult — ogsaa det toradede guulnede hist og her.

Høsten svarede derfor ikke gandske til det, jeg med gunstigere Veirligt havde funnet vente; dog var den endnu langt over det Maadelige; thi jeg høstede 26 Edr. toradet og 20 Edr. sexradet Byg.

Da der var gjødsfet umiddelbart i Foraaret, og paa sædvanlig Maade pløiet til den ene Ed. sexradet Byg — og Gjødsningen til Staldforingen Aaret i Forveien ikke allene var bleven strax nedpløiet; men og var ældre; det toradede Byg derimod alt var saaet i andet Aar fra Gjødsningen, hvilken havde ligget udsprede Vinteren igjennem —

og der slet ikke blev pløjet i Foraaret til dette Byg, saa vilde vel de fleste have ventet mere af det sevradede, end af det toradede — og dog fandt det Modsatte Sted. Jeg holdte mig nu saa overtydet om det toradede Bygs Fortrinlighed, at jeg besluttede paa min lille Jordlod i 1816 ikke at saae andet Byg, end dette. —

Den 21 Maj 1816 tilmaalte jeg min Lærker, Hendrich Fridrichsen af Lynghøje, (thi min Nolskarl var indkaldet til Waabenøvelse) 3 Edr. 2 Skpr. toradet Byg til et Areal af 3 Edr. 2 Skpr. Land geometrisk Maal; — jeg fulgte ham paa Marken, for at see hans Kast, da han ikke før havde saaet før mig; det forekom mig, at han saaede hverken for tykt eller for tyndt (han kjendte min Villie desangaaende); ogsaa var Kasket jævnt, og tilbørligt samlet, hvorfor jeg overlod ham til sig selv, og gik hjem. — Da han kom tilbage fra Marken, bragte han 1 Ed. af Sædefornet med sig, og havde altsaa kun saaet 2 Edr. 2 Skpr. paa det hele Areal, hvilket var tyndere saaet, end jeg til den Tid havde vovet. Af ovenmældte 3 Edr. 2 Skpr. Land geom. Maal var $1\frac{1}{2}$ Tonde Land bleve gjødskede i Foraaret 1814 og havde i samme Aar givet en maadelig Afgrøde af sevradet Byg, nemlig 12 Edr. i alt; derefter havde disse $1\frac{1}{2}$ Edr. Land baaret Kartofler i 1815, uden at der til samme var gjødsket, og bleve nu atter besaaede med Byg, uden Gjødning. Resten havde Aaret tifforn, nemlig 1815, saaet

Gjødning, deels til Kartofler og deels til Vikke, havre, som Grøntføder. — Alt dette var vinter, overgjødsket; dog med Undtagelse af et lille Stykke, hvorpaa Gjødningen var bleven udført i Foraaret 1815 og strax nedpløiet. — Der blev altsaa tuns saaet imellem 5 og 6 Skpr. toradet Byg pr. Td. Land; dog viste det sig strax efter Fremspiringen, at der var saaet tykt nok; — længere hen paa Sommeren syntes det snarere for tykt, end for tyndt saaet; thi det gik ved den overflødige Væde i August Maaned paa adskillige Steder i Leie. — Ogsaa beviser det, der af bemeldte toradede Byg er opmaalt fra Løen, at der ei har været for tyndt saaet, ligesom ogsaa dette taler til det toradede Bygs Berømmelse; thi der er ved samme Hendrich Fridrichsen af en Lade, i hvilken der ikke var andet Byg indkjørt, udtørsket og opmaalt 46 Tdr. 5 Skpr., som er circa $20\frac{2}{3}$ Fold efter Udsæden, eller circa 14 Tdr. pr. Td. Land. Da Høsten var vanskelig, saa tabtes en Deel paa Marken, uagtet Kornet for største Deelen blev optaget og bundet i sinnaa Meeg lige efter Meieredet. — Ogsaa er der i Laden, hvor mange Korter have indsneget sig, tabt Noget; thi Tærskningen er først fuldført til Midten af indeværende Maaned. —

Vist nok ere 14 Tdr. Byg pr. Td. Land intet mere, end hvad flere have af sexradet Byg; men saa bør ei heller glemmes, at hiint er bedre, end dette, og at omtrent Halvdelen af det Numer, jeg her omhandler var 3die Rar fra Gjødningen,

høortil endnu lægges den Anmærkning, at Jordbunden for første Delen er enten meget let eller og Moseagtig, samt at jeg kun i 3de Aar har haft Besiddelsen af dette Stykke Land, der før var overdraget Andre — og at det vist ikke i de sidste 50 Aar, før jeg fik det, har været gjødsket oftere end et Par Gange; men derimod har baaret Havre mange Aar i Ræk, indtil Høsten neppe svarede til Udsæden.

Hvad Halmen af mit Byg angaaer, da er den vist, som Foring, ikke fortrinlig; men jeg er fuldkomment af Hr. Drewsens Mening: at man maae beklage den Landmand, der regner paa Halmen, som egentligt Foringsmiddel.

Lyngbye d. 17 Marts 1817.

B. F. Rønne.

Et Brev til Pastor K o n n e, angaaende Høstmaaden i Norge.

I Anledning af Deres Velærværdigheds Yttring i Landoeconomiske Tidenders 4de B. 2det Hefte pag. 346 angaaende forskjellige Maader at bjerge Kornsæden paa, bruges den Frihed at meddele Underretning om, hvorledes Kornsæden i Norge paa forskjellige Maader bjergeres.

Formedelsk den liden Mængde der i Almindelighed avles i Norge, søges at behandle det lidet de har med megen Omhyggelighed, da det er for kostbart for dem at spille saameget paa Marken, som det skeer i det kornrige Danmark. Indbjergningen skeer derfor paa følgende Maader.

1) For det meste affjæres Kornsæden ved Segle, og den som skjær det, binder samme strax i Meeg med Baand af Kornstraaet, hvilke Baand trækkes saaledes til, at der bliver en lang Ende udenfor, som skal bruges til at binde det paa Stør ved. Denne Skjæring med Segle medtager vel noget længere Tid, end at afmeie det, men saa spildes dermed Intet, da Skjæreren holder fast om Straaet, medens det med Seglen hugges løs fra Roden, og de som ere vant dertil, for det meste Fruentimmer, kan foretage dette Arbejde meget hurtigt. At Kornsæden affjæres og den herefter anførte Behandling, er uden tvivl Marsag, at man i Norge regner paa flere Guld end i Dan-

mark, under ellers lige Behandling, og neppe, som mange have troet, almindelig bedre Jordbund, thi den er der, som her, baade god, middelmaadig og slet.

2) De fleste Stæder i Norge sættes det saaledes skaarne og bundne Korn paa Stør eller Stabrer, det er: unge afhugne Grantræer, 4 á 5 Alen lange, 2 á $2\frac{1}{2}$ Tomme tykke ved Rodenden, der spidses til begge Ender, tages Barken af, og afjevnes. Med en Jernstør eller Kofod stødes Hul i Jorden, hvori disse Træstør nedsættes saa, at de staa fast. Paa dem bindes der 2 og 2 Reeg ved Siden af hinanden, ved de lange Ender af Baandene, som foran ere omtalte, og det saamange der kan rummes, dog at de nederste ei røre Jorden, gemeenlig 6 á 7 Par eller 14 á 16 Reeg paa en Stør.

En voxen og stærk Karl maae der til at binde dem paa Stør, hvor 4 á 5 Fruentimmer stjaere.

Hvorhen Top eller Rodenderne skal vendes, beroer paa Omstændighederne. Er ei alt Kornet modent, som tidt kan hændes, vendes Toppene mod Solen, for at modnes paa Støren, som meget ofte skeer. Er Kornet derimod modnet nok, men enten har endeel Græs blandt Halmen, som vil holde sig længe sugtigt, især under Baandene, da vendes Rodenderne mod den Kant, hvorfra tør Luft og Vind ventes, der i Norges Dale er forstjellig, og Halmen udsprede tillige, at Luft og

Vind kan trænge ind deri. Endog efterat Kornet er bunden paa Stør, kan det vendes derpaa, som man finder det tjenligst. Naar det skal hjemføres oplastes Støren af Jorden og Megene affryges til Topenden, som er tyndest.

3) Nogle Stæder, især Nordensjelds, bruges isteden for Stør, lange Rækker af Stænger, som kaldes Hestier, disse bestaae af Pæle, $2\frac{1}{2}$ á 3 Alen lange, og 2 á $2\frac{1}{2}$ Tomme tykke, paa hvilke er ved Afhugningen og Tildannelsen bleven siddende 3de Steneender paa den ene Side, de staae saaledes ud, at derpaa kan lægges lange Stænger, saa at de udgjøre en Række af 3 Stænger i Hæiden*). Paa disse Rækker lægges Kornnegene tvært over og bøies noget til begge Ender, at Vandet kan flyde fra, om det regner derpaa. Befrygtes Blæst, eller det er i trange Dale, hvor der er megen Sno eller Vindtræk, lægges øverst over den 3die Rad Kornneeg atter en Stang eller Række, som bindes fast ved Pælene og som hindrer at Kornet ei afblæser. Hvor Top eller Rodender skal vendes hen, beroer ligeledes paa Omstændighederne.

Naar Kornet er indfjort, optages Rækkerne ligesom Størene og gemmes under Tag til næste Aar. Disse Materialier af Stør, Pæle og Stæn-

*) Haves ikke saadanne vorne Træer, hvorpaa Greenen, der i rigtig Grafsand kan faaes, bores et fraae Hul i Pælen og deri indslaaes en Nagle af stærk Træ, som gjør det samme.

ger kan under Forsynlighed vare i adskillige Aar, og vil man inden de bruges, brænde de Spidser af Stor og Pæle, der skal sættes i Jorden, kan de vare endnu længere.

4) Indtjeringen af Kornsæden skeer i Norge for det meste paa Glæder, derved rystes det mindre og altsaa spildes mindre. Nogle, dog kun faa, sætte smaa Kuller eller smaa Hjul under Glæderne, til at ballancere paa, men da ryste de mere. Over græsdbunden Mark glide Glæderne ret godt, men paa Veie ere de tunge.

5) Rugen skiftes almindelig paa Marken inden den sættes paa Stor, det er: den afflaaes Reeg for Reeg paa en stor Bankeskammel, der staaer paa et udbredt Lagen. Derved afflaaes alle de fuldmodne Kjerner paa Lagenet, og der spildes da Intet paa Støren eller ved Hjemførselen, og denne Rug er naturligviis den fortrinligste og hvoraf Sæderugen tages.

6) Foruden forberørte Mark, Heskier eller Kornrækker, som aarlig opsættes hvor de behøves, og igjen nedtages, have endeel Landmænd ved deres Gaarde opbygget bestandige faststaaende Heskier, der bestaae af lange Træer, satte mod hinanden med Toppene, og med Rodenden mod Jorden, med Krydsstræer og Stiver inden i, og belagte med Lægter udenpaa; de see ud omtrent som et spids Spærbærk med Lægter paa. Over Spidsen er sat et lidet Tag af Bræder, for at dække det øverste. Kornnegene hænges over Lægterne med Top-

pene indad, Rodenderne udad, der ligne et Palmetag. Wind og Luft kan stryge ind fra den ene til den anden Ende; her lade de Kornet ligge indtil det skal tørstes. Inden i hænges iblandt Kartoffelgræs til tørre.

Kan noget af dette give Ideer til nogen Forbedring ved Kornbjergningen i mit Fædreland, vil det meget glæde mig, der har boet i lang Tid i Norge og der havt Jordbrug. Stør vil neppe mange Stæder kunne have, men Kækker kan være af Elletræer, hvoraf nogle Stæder have endeel; ogsaa kunde maaskee med Tiden, paa Digerne plantes saa mange Naaletræer, at deraf kunde faaes Materialier dertil. Læt saaede Naaletræer paa Diger, ville give godt Hegn og idelig behøve Udhugning.

Forblivende ic.

D. . . .

Udtog af en Efterretning fra S. T. Hr.
Major Hinchelden, angaaende
Rødkløver.

Foruden de forhen i disse Tidender indførte Efterretninger om flere Arter af Rødkløver, er ogsaa indløbet et Stykke fra S. T. Hr. Major Hinchelden, hvilket den ærede Forfatter vil tillade, at vi ifkuns levere i Udtog, da Læserne allerede ved hine Efterretninger for størstedelen have erhholdet de fornødne Oplysninger denne Sag angaaende. Dersom flere Afhandlinger desangaaende endnu skulde indløbe, ville vi af samme ifkuns meddele, hvad der over Sagen maatte forekomme os at fæste et nyt Lyd.

Hr. Major Hincheldens Beretning gaaer ud paa: at han i Aaret 1800 avlede 2de Sorter Rødkløver efter Frøe, som var kjøbt paa tvende forskjellige Steder, og havde af begge en udmærket god Afgrøde, skjøndt Jorderne vare magre — videre: at Sælgerne berettede, at den ene Sort var Sommer- og den anden Sort Winter-Kløver, o. s. v., overensstemmende med hvad de andre Forfattere have meddeelt; men derefter yttre Hr. Majoren, ifølge Erfaring og anstillet Forsøg, at han troer Frøet Forandring Underkastet, efter Plantens forskjellige Behandling. Han fortæller, at han omtrent 1803 affatte 2de lige store Stykker Kløver af samme Art; — det ene blev ei af-

flaaet, førend det var modent og gav da 12 Læs Høe, hvoraf blev udtørket $4\frac{1}{2}$ Lpd. Grøe. Det andet Stykke lod Hr. Forsfatteren afflaae 14 Dage før St. Hansdag. Det modnedes sidst i September, gav 9 Læs moden Kløver, (foruden 5 Læs Høe af første Slet) og af bemeldte 9 Læs 110 Lpd. Grøe.

Af begge Sorter Grøe besaaedes en Mark — hveranden Ager med tidlig modent og hver anden Ager med sildig modent Grøe. Afgrøden efter dette sidste, som det synes stærkere, Grøe stod sig godt, medens Afgrøden efter hiint, kjælner Grøe ved Frosten i næste Foraar lod sig trække ud af Jorden.

Denne Forsfatterens Erfaring synes at for tjene megen Opmærksomhed, over hvilken der vel burde anstilles flere Forsøg, da ikke allene Qvantitet, men ogsaa Qvalitet af det som høstes, er saa saare forskjellig.

Udgiverne.

Et lidet Bidrag til Kundskab om Beyeldrivt.

I denne — som man tør haabe — for vort Landbrug lykkelige Crisis, maae enhver Erfaring, som kan bidrage til at uddrøbre Sandheden, være af Vigtighed. Det er især Beyeldrivten, der med alle dens nødvendige og tilfældige Følger, synes at ville gjøre Epoche i vort Landvæsen; og enhver Erfaring om denne Drivt maae derfor lede til sikke Resultater, saa sikkert som Erfaring i Agerdyrkningen er den rette Kundskabskilde. Til denne være nærværende Stykke offret som en liden, dog reen og usorfsalstet Draabe.

Til Randlev Præstegaard er en Toft paa 3 Tdr. Land geometrisk Maal, letmuldig Jord, som nu i 5 Aar har været dreven efter det engelske Firemarksbrug saaledes:

1. Hvede gjødet efter to Pløininger.
2. Kartofler efter tre Pløininger.
3. Bøg efter to Pløininger (ifjor efter 1 Pløining).
4. Kløver som er afbenyttet til Gaarefolding.

I første Omgang af denne Brugsmaade havde jeg fuldkommen Årsag til at være fornøiet med Indavlen; men den anden, som nu er begyndt, tegner til at ville fyldestgjøre mine dristigste Fordringer. Hveden staaer nu — den 17de April — grøn og busket; Skøndt ikke i stand til heelt at skjule Jorden. Hvedestubben, som tidlig i Efteraaret blev lagt, og idag pløies 2den Gang 8 Tommer dybt, er saa reen, løs og sprød, at Kartoflerne kunne sættes med det samme (hvilket ogsaa bliver prøvet med een Ager om en halv snees Dage, efter at den før Pløiningen er bleven harvet). No. 3 er efter det her gængse Udtryk — saabel tillavt, at Bygget kan saaes deri efter een Pløining. I No. 4 staaer Klevaren bedre end nogensteds her i Egnen — ja maaskee 8te eller 14 Dage fremmeligere end den beste, hvilket er en høist betydelig Vinding for Staldfodringen. Saa fordeelagtig som denne Vexeldrivt i og for sig selv betragtet er, saa vil dens — og naturligvis andre Vexeldrivters — Fortrinlighed bedst fremlyse ved Sammenligninger med de almindelige Drivtsmaader. Den være herfor sammenstillet med een af de her i Egnen brugelige hølsteenske Sædskifter, for grandzavelig at see til hvilken Side Vægtfaalen helder.

Frei Zehnder Land und Hofsteinfeld Otfenmarfs Driol.

		Abbr.	Arbeitszeit.	
			Arbeitszeit.	Arbeitszeit.
No. 1.	Heide 3 Efr. Jndahl 30 Efr.	135		
	4 Efr. Ranghalm	24	Arbeitszeit.	Arbeitszeit.
	den vorige Gmaahalm	5	12 Efr. E.	9 Efr. E.
No. 2.	Myg 3 Efr. Jndahl 36 Efr.	66	9 Efr. E.	6 Efr. E.
	2 Efr. Foder	20		
No. 3.	Heide 4 Efr. Jndahl 24 Efr.	30	3 Efr. E.	3 Efr. E.
	2 Efr. Foder	20		
No. 4.	Heide 4 Efr. Jndahl 21 Efr.	25	3 Efr. E.	3 Efr. E.
	1 1/2 Efr. Foder	15		
No. 5.	6. 7. Silber 6 Hb. Jndahl 8 Efr.	154		
No. 8.	Arbeitszeit.			
Summa		494	27 Efr. E.	21 Efr. E.

Seiðer Land med Skimmars Rejelsbríot.

	Madr.	Arbeid.	
		Mening.	Parning.
Mo. 1. Sveðe 6 Efir. Gubal 60 Efir. Eðden fraregnet varð	270		
8 Kraver Langbalm varð	48		
den øvriga Emaabalm varð	10	6 Efp. R.	6 Efp. R.
Mo. 2. Kartoffel 7 Ebr. Gubal 70 Ebr. Eðden fraregnet varð	378	18 Efp. R.	12 Efp. R.
Mo. 3. Myg 6 Efir. Gubal 72 Efir. Eðden fraregnet varð	132	6 Efp. R.	12 Efp. R.
4 Kræð Rober . . . varð	40		
Mo. 4. Skiver 12 Rb. Gubal 6 Kræð; Kræet fraregnet, varð	108		
Summa	986	30 Efp. R.	30 Efp. R.

Hertil kan og bør lægges følgende Bemærkninger: I første Omgang af Fiirmarksdrivten er pløjet 12 Skpr. Land mere end paa Schemaet er anført; men saa er ogsaa Høpningen ansat som Pløining, og i anden Omgang, falder de 12 Skpr. Lands Pløining bort som unødvendig. Indavlen er ansat lige i begge Drivtsmaader, skjøndt enhver som kender begge veed, at den holsteenske her er aabenbar favoriseret. Priserne ere de før gjældende, skjøndt Kartoflerne nu koste 7 a 9 Rbd. Ed.; og til Nøgghoveders Fodning ville og burde de udbringes meget højere — atter en Begunstigelse af den holsteenske Brug. Gjødningen er ikke beregnet hverken til Udgiot eller Indtægt, da Fiirmarksdrivten — især naar der sommerstaldfødes og ingen Kartofler sælges, vil skaffe lige saa fuld Gjødning til sine 6 Skpr. Land, som Ottemarksdrivten til sine 3 Skpr. I Henseende til Arbeidet, da er det vist: 1) at Ottemarksdrivtens Pløining af 27 Skpr. Land er besværligere end Pløiningen af 30 Skpr. i Fiirmarken; og 2) at Harvningen især den tunge evnslige Brakharvning i h i n, udfordrer baade mere Tid og Arbeide, end i denne; ja, naar denne fordrer kun to og tre Tænder, saa fordrer h i n fire, sex og flere. Saaledes behøver Ottemarken, naar Harvningen beregnes efter Tænder, endog mere Arbeide, end Fiirmarken; dette kan da gaae lige op mod Haandarbeidet ved Kartoflerne.

Hoved-Resultatet af den hele Sammenligning bliver da dette: at Bøxeldriften mod Holsteensk giver dobbelt Indtægt med lige Arbejde. Endskiøndt jeg, for at dette Udslag ikke skulde underkendes, i Beregningen har vist mig aabenbar partisk for det Holsteenske, vil jeg dog endnu gøre en Indvending, som jeg seer, at flere end Jens Jensen vilde gøre — egentlig støttende sig paa bemeldte partiske Beregning. De kunne sige; "Vores Havrehalm er bedre Foder, end deres megen Hvedehalm, og vores 9 Skjæpper Lands Kløver mere end deres 6 Skjæppers: ergo kan vi holde flere Creature, og producere mere Gjødning." Jeg svarer: mine 63 Tønder Kartofler overbeie Fortrinnet af deres Havrehalm, og mine 6 Skpr. Lands Kløver saa nær efter Gjødning i saa vel beredet Jord er bedre end Deres 9 Skjæppers i den ved 4 Halme udpidskede — jeg forlanger ikke at bytte. Nok en Indvending: "Vor Jord faaer sin fornødne Hvile — Deres ikke." Jeg svarer: min faaer dobbelt Gjødske; at det er meer end Hvile, viser 1) vore Hauger, 2) Afstedjorden, som i Fælledskabet fandtes hos de fleste Byer, og aldrig hvilede; 3) Tomarksdriften paa Dreise, og 4) foruden min egen Erfaring de i Engelland anstillede Forsøg, hvor blandt andre en Landmand ved Bøxeldrift har tvunget Jorden til at give rigelig Afgrøde uden Gjødning i eet og to Aar.

Og maae jeg da tilføie, at om jeg — uagtet al min overdrevene Føielighed mod det holstenske Agerbrug — dog skulle ansees for partisk for Vexeldrivten, da er jeg det virkelig saa vist, som jeg holder to — ja vel tre — for at være mere end een.

En Bemærkning — skjøndt ikke umiddelbart hidrørende — maae jeg her vedføie. I denne Tidspunkt, da der yttres sig en Glaring hartad i alle Videnskaber, da denne er ledsaget med Strid og Lyst til Strid, der — saa smertelig den end stundom kan være for de Stridende — dog vil have sin Nytte: var det dog ønskeligt, om Agerdyrkningsvidenskaben fritoges for slige krigeriske Optrin, og især om de Mænd forstaaedes, der ærligt og dristigt vandre fremad paa denne Vej. Ingen af disse have vel paastaet at være useilbare; men fordi de ikke stedse fremsatte deres paa Erfaring byggede Grundsætninger i optativist eller conjunctivist Form, fordi de ikke altid indlede deres Meninger, som hiin engelske Professor med: "Jeg fordrister mig at troe; jeg skulde næsten vove at have den Formening." Fordi de, hvor de have erfaret, ligefrem sige: "Vi veed;" fordi de ikke paatage den Bessedenhedsmasse, der kun alt for ofte skjuler Stoltighedens Måsyn — derfor burde de dog hverken søle Jens Jensens Plovkjæp — en Mand, der paa Sproget nær, hverken i sin Angrebsmaade eller i sine Angrebsvaaben fornægter Bonden; ikke heller trædes paa Tærne med

saadanne Træffoe, som de, i hvilke Anonymen i Minervas Decemberhefte 1816 heel vægtigen fremtræder.

E. C. Blicher,
Cand. Theol.

E. Skr. Skjendt den Forfatter, hvis Fritagelse for uartige Angreb, i foranstaaende Stykkes sidste Bemærkning ønskes, selv har rttret for mig, at man vel uden at fornærme Indsenderen, kunde udelade denne Bemærkning, og jeg ikke er af modsat Mening, har jeg dog troet, at jeg burde lade den blive staaende, ei fordi jeg meente, at hiin Forfatter jo lettelig kunde oversee slige Angreb, der ere saa meget ubetydeligere, naar de gøres af navnløse Personer; men for deres Skyld, som gjøre dem, da disse saaledes komme til den Overbeviisning, at der gives flere, end de Angrebne, som erkjende det Uværdige i sligt et Forhold, og det altsaa mueligt kunde bidrage til deres Forbedring.

Redacturen.

Fragment af et Brev fra en Godseier i
Sjælland til J. E. Drewsen, for-
nemmelig angaaende St. Hans
Kuglen,

Meget agtede Hr. Drewsen!

Jeg tillader mig hermed at opholde Dem med nogle Betragtninger over Landvæsens Gjenstande fra min Egn og efter min Synsmaade, i den Tanke — sluttende fra mig selv til andre — at, om der end intet Mærkeligt findes i dem, vil det dog ikke være Dem ukjært, at have opoffret nogle Dieblitte paa sammes Gjennemlæsning.

Saavidt jeg erindrer, skrev jeg Dem forrige Aar noget om St. Hans Kug, som jeg havde foresøgt: at jeg nemlig efter et Hjerdingaar deraf, faaet i Julii 1814, havde avlet 6 Skpr, der dog efter bedre Rensning ifkun udgjorde $5\frac{1}{2}$ Skjeppe, som jeg anseer for en god Frugtbarhed efter den maadelige Behandling Jorden havde faaet. Disse $5\frac{1}{2}$ Skp. Kug saaede jeg den 30 Septbr f. A. i en giødet og tilbørlig behandlet Brakjord, som er mere let end stærk, og høstede derefter i Aar til sædvanlig Tid 27 Træd. 14 Neg. gode jevne Bind, som veiede Træden 30 Lpd. 4 Pd. eller circa 24 Pd. pr. Neg. Jeg lod den strax udtærsk, og erholdt deraf 22 Tønder meget reen Kug og godt Maal,

som man pleier at opmaale fra Boen — Tønden deraf veiede 198 Pd. Denne paafaldende Frugtbarhed, 32 Fold af Udsæden, gjorde mig begiærlig efter at vide Arealen, som jeg ikke noie kjendte, endstjøndt jeg vidste at den efter Ordre var saaet tyndt, og jeg fandt da ved Opmaalning, at den var saaet paa circa 13 Skpr. Land eller 22700 □ Alen, folgelig var Afgrøden over $13\frac{1}{2}$ Ed. godt Maal pr. Tønde Land. Dette er vel ikke noget overordentligt; men naar jeg betragter den i Sammenligning med den danske Rug, der er saaet som almindelig omtrent 8 Skpr. pr. Ed. Land, i samme gjødede Mark, og som, efter hvad jeg hidtil har torstet deraf, ikke kan formodes at ville give mere end 11 til $11\frac{1}{2}$ Ed. pr. Tøndeland, saa synes mig hiin Rug at fortjene et stort Fortrin, saa meget mere, som det ikke er mig usandsynligt, at denne Rug var saaet for tyndt, og vilde — saaet i et Forhold af 5 a $5\frac{1}{2}$ Skp. pr. Ed. Land*) — have givet et større Udbytte. Ikke blot for Kornets Skyld er denne Rug saa fortrinlig, men ogsaa i Henseende til Straaet, der er kjendelig længere og skønnere end det indenlandske. Efter den foran beskreyne Vægt paa den indhøstede Sæd, bliver Halmens Vægt 8700 Pd. og Kornet 4356 Pd., folgelig forholder det første sig til det sidste, som 100 til 50 omtrent, og jevnholder man dette med hvad Thæer antager, som høieste Forhold i Almindelighed, saa finder

*) Hos mig have 3 Skpr. Udsæd pr. Ed. Land baade i 1815 og i 1816 været rundelig nok. Könne.

man, at min Rug har havt et større Forhold i Vægt af 6 pCto, eller et lige Forhold med Hvede *).

Jeg meldte Dem nok ogsaa forrige Aar, at have saaet $\frac{1}{2}$ Tonde St. Hans Rug den 4de Julii i 5 Skpr. Land meget mager og let Jord, som vist ikke i mange Aar har været giødet, samt ligesaa 5 Skpr. dansk Rug i 6 Skpr. Land, Jord af selv samme Beskaffenhed og ved Siden af hiin — og at jeg derefter havde besaaet hele Stykket paa 11 Skiepper Land med Boghvede. Her er Resultatet, hvad Rugen angaaer: a) Efter den $\frac{1}{2}$ Tonde St. Hansrug blev i Aar høstet 7 Trav. 17 Meeg ubeiet, som efter Tærskningen udmaalte 6 Edr. 6 Skpr., ligeledes ubeiet, reen Rug, men Strygmaal. NB. den $\frac{1}{2}$ Ed. Saaerug, som jeg købte her, blev ikke eftermaalt, men da den var ureen med Støv og Heire, saa lod jeg den efterrense, og den har sikkerlig derefter ikke indeholdt over $3\frac{3}{4}$ Skp., som jeg ved et lige Tilfælde i Aar har erfaret. b) Efter de 5 Skpr. dansk Rug høstede jeg 4 Tr. 4 Meeg, som veiede Traven 23 Lpd. 9 Pbd., og udmaalte 2 Edr. 1 Skp. Rug Strygmaal til en Vægt af 180 Pbd. pr. Tonde; a har altsaa givet $10\frac{4}{5}$ Tonde Strygmaal pr. Ed. Land eller $14\frac{2}{5}$ Fold, og b derimod ifkuns $2\frac{1}{5}$ Tonde eller $3\frac{2}{5}$ Fold — atter et Beviis paa St.

*) Denne ligesaa vigtige, som interessante Beregningsmaade af Kiørnens og Halmens Vægtforhold, see Ehaers Grundsatninger.

Hans Rugens Fortrinlighed. Forholdet af Halmens Vægt til Kornets, af den danske Rug, er her omtrent som 100 til $32\frac{1}{2}$; men man bør mærke, at der i denne Sæd var endeel af en Slags saakaldet Rødbynke med fint rødt Frøe i, som gjerne pleier at groe paa mager let Jord — dens systematiske Navn kiender jeg ikke — hvilken har forøget Halmens Vægt. Iblandt St. Hans Rugen var meget lidet af dette Ufrugt, endskjønt Jorden, denne stod paa, var fuldkommen liig hiin. Jeg formoder ellers, at Boghveden, som var isaaes begge disse Stykker Rug, og som jeg meldte Dem at være groet saa overmaade stærk til, at jeg maatte skynde mig at slaae den, maa have quælet den danske Rug eller bedærvet dens Rødder, ved at ligge flere Dage paa Skaar over samme.

Skulde St. Hans Rugen hos os vise sig saa constant, som Thaar siger, og ikke, som mange bore erfarne Landmænd paastaae om den fremmede Rug i Almindelighed, at den efter 2 à 3 Aar forandrer sig og bliver ufrugtbar, saa fortjener i Sandhed dens Dykning at gøres saa almindelig som mueligt — den giver ogsaa et herligt Brød. Ikke blot hos mig har denne Rug viist sig saa frugtbar, men adskillige, hvoriblandt Hr. Justitsraad Riisén paa Solitude, have som bekjendt i flere Aar i Række dyrket den med samme Held. Jeg sender Dem herved en Prøve af Rugen til Bedømmelse efter Diesyn. Adskillige mine Raboer, Proprietærer og Bønder, som have erfaret og selv seet

Rugen og dens Frugtbarhed, har jeg måttet overlade deraf i tonde, og Skjeppeviis for, som man udtrykker sig der, at heie sig selv det fornødne Saaeforn til næste Aar. Jeg saar denne Rug to gange om Aaret, første gang i Julii med påsaaet Boghvede for at afbenyttes til Staldfoder, og sidste Gang paa sædvanlig Saaetid, og troer at finde Regning ved den tidlige Saaening, da jeg hidtil ikke har bemærket, at Rugen i det påafølgende Aar har givet ringere Afgrøde, end jeg kunde vente efter Jordens Bestaffenhed og Kraft; imidlertid agter jeg adaaere at gjøre et sammenlignende Forsøg, om Boghveden skulde svække Rugen, og i sin Tid at meddele dem Udfaldet — om jeg lever.

Endnu noget om Rug: De veed, at jeg forrige Aar forskrev $\frac{1}{2}$ Læst af den hos Thaar berømte Stauden-Roggen, som jeg kalder Bülfrug; deraf saae jeg i giødet Brakjord i Ed. 6 Skpr. paa omtrent ligesaa stort Areal, og høstede i Aar 28 Tr. 3 Meeg, som veiede 27 Lpd. 8 Pd. Træven; samme udmaalte efter Tærskningen i 9 Eder 4 Skpr. reen Rug og Strygmaal, som veiede ikkun 180 Pd. Tønden. Dette udgjør en Afgrøde af ikkun $1\frac{1}{2}$ Ed. eller Fald, og har altsaa ikke vist sig frugtbarere end den danske Rug; men jeg bemærkede Spring i mange af Arene, som ikke var Tilfældet ved St. Hans Rugen — den danske iagttog jeg ikke — formodentlig maae Dræningen, som kom meget sildigere end hiin, ikke været gaaet saa lykkelig for sig. Kornets Vægt imod Palmens er

omtrent 40 pCt.; men jeg har ikke seet Mage til Straaets Længde, da det i Almindelighed holdt 12 Qvarter og mange iblandt 14 Qvarter. Ogsaa af denne Rugart, som De maaſkee ikke har seet før, sender jeg herved en liden Prøve: De vil finde den besynderlig langagtig — den giver et skjønt og godt Brød.

Korrigt har sit jeg $\frac{1}{2}$ Ed. Patentgibs, som jeg stræde tværs over Agrene paa 2 Skpr. Land af det d. 4de Julii besaaede Stykke St. Hans og dansk Rug, paa en Tid, da den paaſaaede Boghvede var kommen op med sit 3die Blad; men jeg mærkede ikke den allermindste Forskiel i Uppighe- den paa disse 2 Skpr. Land frem for paa det øv- rige Stykke, hverken i Boghvedens Væxt, eller i den i Har høstede Rug.

Ovenstaaende Brev, som jeg har havt den Ære at modtage fra en meget agtet Godseier, meddeles, paa Grund af den mig givne Tilladelse.

Vi finde deri atter Bekræftelse paa St. Hans Rugens Siotighed, saavel med Hensyn paa Kiærne, som Straae; men det, hvorom ingen dansk Landmand, førend Brevets Forfatter, har underrettet os, er, at denne Rug kan udsaaes med Staldforingsurterne, og naar disse ere afhugge- de, uden videre Dyrfning fremvoxne og yde riig Afgrøde. Brevets Forfatter tilstaaer forresten,

at han ligeledes maae takke Thær for denne ham saa gavnlige Idee, som han har fundet etsteds i dennes Skrifter. Ogsaa mig var denne Fremgangsmaade bekjendt. Saavidt jeg troer, findes den beskrevet i Annalen der niedersächsischen Landwirthschaft, eller i Annalen des Ackerbaues, og jeg havde allerede besluttet at forsøge, hvorvidt den vilde lykkes mig med St. Hans Rug, da et Forsøg jeg anstillede med almindelig Rug ei faldt heldigt ud, fordi den kom til at staae for tyndt. Den sædbartige Rug taaler nemlig ikke at staaes i Julii Maaned, den Tid, da den sidste Staldforings Boghvede nedlægges. Jeg agter i Julii Maaned paa denne Maade at udsaae Rug paa 5 Tønder Land tilligemed Boghveden, og næste Aar haaber jeg, at kunne meddele Tidendernes Læsere Udsalget deraf. Enhver, der paakionner Arbeidsbesparelse, vil let indsee, hvor gavnligt det maatte være, at kunne udsaae Rugen med Gøderurterne, og derved befries for det med Rugfødens Nedlæggelse forbundne Arbeide. Derte kunde mueligen endog blive en Omuntring for Mange, til Brakmarkens Benyttelse.

Joh. Chr. Drewsen.

Anm. Jeg har og fundet St. Hans Rugen udmærket, og derfor i 1816 besaaet $3\frac{1}{2}$ Td. Land med $10\frac{1}{2}$ Skp., som staaer meget godt og tet nok.

B. G. Rønne.

Saa meget jeg end skønner paa den Nytte, som Landoeconomiske Tidender stifte enten ved theoretiske Afhandlinger, eller ved Forslag til at indføre en ny og bedre Drift, nye og bedre Agerdyrkningsredskaber; saa synes mig dog, at det vilde ikke være mindre gavnligt, naar vore Landsmænd meddeelte hinanden deres praktiske Erfaringer i Landvæsenet, som havde afgjort Visshed.

Saaledes har det Afgjort Visshed, hvad Hr. Oberst Falkenskjold beretter om Svin: at blive Søerne for fede, da blive de mindre frugtbare, og æde deres Grise. For mange Aar siden tilfødte mig dette Uheld, uden at jeg kunde faae Marsagen at vide. I den senere Tid blev en trivelig Soe af blandet dansk og spansk Race mig forfeed, den fødte 13 Grise og aad dem alle. Jeg havde da baade hørt af Andre, og selv overbevist mig om, at Soens Fedme var Marsagen; men da hun forhen stedse havde faaet mange Grise, og opfodt dem meget vel, og var af en særdeles god Art, saa vilde jeg nødig lægge hende øde. Det lykkedes mig ikke at faae den ret mager, den fædede igjen med 7 Grise, som den ligeledes fortærede, hvorpaa jeg slagtede den. Betjendtgjørelsen af saadanne afgjorte Erfaringer synes mig maae være hver Landmand kjærkommen; og derfor har jeg taget

6te Bind 2det Hefte. (17)

Pennen, for ganske at underskrive og stadfæste, hvad Hr. Obersten har meddeelt.

Ligeledes er det Afgjort Erfaring: at unge Grise, naar man holder dem idelig i Huus, og lader dem gaae i blødt Foder, og fornemmelig naar man foder dem med Urter, blive froghafede, saa at de næsten ikke kunne bære Ledemodene eller gaae; ogsaa blive de ganske slæde i Livet, som om de vare klemte imellem et Par Brædder. Bliver man Tilfældet vaer itide, da kan det hjælpes, ved at lade dem komme ud i Luften, og ideltigen røre dem, men dog fortager det sig meget seent. Har Sygdommen derimod naaet en høi Grad, da er den uheilbredelig.

Ogsaa er det vist: at vore Huusdyr ofte besalpes af den hvide Stær, (Bønderne kalde den Stierre) som er en hvid Brusk, der fra Øjenfrogen af groer ud over Øjet, og udbreder sig stedse mere og mere, og hvoraf Creaturet ufeilbarligen døer. Jeg har saaledes mistet adskillige i Begyndelsen, jeg var bleven Landmand. Sygdommen paafalder fornemmelig Grise og Gaar, men ofte ogsaa Køer. Da jo hyppigere den indtreffer, desto mere maa man undre sig over, ikke at finde noget derom i vore Lægebøger om Huusdyrene, med mindre det skulde være i de sidste Udgaver, som jeg ikke har seet. Tilfældet cureres ellers meget let. Hele Operationen bestaaer deri: at man tager en temmelig fører Synaal, med en stærk Traad og skikkelig Knude paa Enden, fører Naalen ved lidet at

flemme Diet ind under Bruffen, fliffer igiennem denne og ved Hjelp af Knuden trækker den faa langt ud, at man nemt kan klippe den af med en Sax. Helbredelsen er næften altid siebliffelig.

Indsenderen, som faaledes har meddeelt et Par Erfaringer, der ere paalidelige, onskede igjen til Belønning, at erholde Svar eller Raad ihenseende til følgende Punkter.

I. Hvorledes faaer man sit Hør frø fri for Hveen (Frø af Hvenegræsset)? Spørgeren troer ikke at Hør er af de Ting, som man i Danmark bør kjøbe hos Ublændingen, faaledes som man for ikke længe siden læste i Kjøbenhavns Skilderi. Han avler selv sin Hør, og hans Fremgangsmaade er følgende: Da han ingen Eng har at opbryde, faa faaer han stedse sin Hør efter vel gjødede, hyppede og rensede Kartøfler. Han faaer i den første Halvdeel af Mai, naar Jorden er ret beqvem, mere tør end vaad; han giver Jorden 3 til 4 dybe Pløininger og lader en temmelig svær Jernharve gaae imellem Pløiningerne; efter sidste Harvning ligger der ligesom smaa Furer af Harvetænderne, heri faaer han paa langs og tværs 4 Skpr. Hør i $2\frac{1}{2}$ Skp. Bygland; fældet det ned med de sædvanlige smaae Jernharver ved Rundharvning og tilsidst paa langs; hvorpaa han lader Tromlen gaae over det, hvis Jorden er mere tør en vaad, men er den vel flam, bier han 1 til 2 Dage; kommer imidlertid Regn, behøves Tromlen ikke. Ved denne Fremgangsmaade avler

han har, som ikke giver den udenlandſke noget efter og har vundet det Kongl. Landhuusholdningſ ſelfſkabs Præmie. Han er ogſaa i det rene med ſin Høravl paa Hønenen nær. Men, til al Kortred! i denne velhandlede Jord vover ethvert Hønefrø ſtørk til, og giver mange Fødd, og dette Frø er ligesaa vægtig og næſten ligesaa ſtor ſom Hørføet, og lader ſig hverken kaſte eller ſælde fra. Han luger aldrig, og man har ſtedſe erklæret hans Fæd for reen, medens den groede, men man ſeer ikke Hønenen før henimod Høſten. Og vilde han hjælpe ſig ved at luge, da gaaer dette ikke an; thi Hønenen er ikke kjendelig, før det er for ſilde, at luge. Kort, han kan paa ingen Maade befrie ſig derfor, og ſpørger om Raad. Man har raadet, at naar man kneblede ſkulde man kaſte og tage de hele Frøhuſe ved Gavlen, og i et vidt Vertesfædd lade alt Smaat løbe fra, ſaa beholdt man kun de hele Frøhuſe og altsaa reent Frø. Men dette Raad er, ſom ſaa mange andre, deſværre ikke probat; thi hvert Frøhuſe ſidder paa en liden Stiik, der gjør det laaddent, ſaa at det holder paa Hønenen, der er dannet ſom en Viſte eller udbredt Haand, hvorved det heller ikke gaaer igjennem Soldet.

2. Den Gjødſke, der om Sommeren falder ved Nøgetſ Staldforing, kan den ſamme Efteraar bruges med Nytte til Vinterfæd? Spørgeren har ſtedſe overgjemt ſin Sommerſtaldforingsgjødſke til Foraaret og endda fundet den temmelig uforraadnet. Denne

Gjødning er nemlig af en meget kold Natur; og skal Staldføring om Sommeren ikke være alt for ureenlig, maae der strøes vel med Halm. Denne Halm vil i hans Tanker om Efteraaret være ganske heel, til Hinder for Ploven og skadelig for Vintersæden. Derfor bruger han som sagt denne Gjødning om Foraaret fornemmelig til Haven. Hertil brugte han forhen den om Vinteren i Huus samlede Svinegjødning; men han har befundet Sandheden af Hr. Prof. Oluffens Advarsel i hans Lærebog: at Svinegjødning giver en Mængde Ukrud. Jaar er Spørgeren i det Tilfælde at kunne behøve denne Sommerstaldførings Gjødskke til Efteraaret; men han frygter at det ikke gaaer an, og derfor spørger han sig for.

3. Hvorledes undgaaer man Rust paa Hveden? Dette er nok et af de vigtigste Spørgsmaal som den danske Landøkonom i senere Tid kan opkafe. Indsenderen, som ikke har fundet nogen af de opgivne Grunde til Rusten antagelig, vil herom sige sin uforgribelige Mening, uden derfor at gjøre denne til en Troeskartikel. Først vil han da ikke holde Berberisserne ganske uskyldige, men troer dog at deres Indflydelse ikke strækker sig meget videre, end til hvad enhver anden levende Hætte ogsaa kan virke; han har saa ofte seet Hvede uden Rust i Nærheden af Berberisser, og rustangreben Hvede der, hvor ingen Berberisser fandtes indtil nogle Miles Afstand. Dernæst troer han, at vort meget forandrede Klima har større Skyld;

Den megen Kulde og Væde, der i de sidste Sommere herskede, have meget tjent til at udbrede denne Plante, Epidemie til alle skrøbelige Plante, Constitutioner; men disse skrøbelige Plante, Constitutioner gjøre vi os selv Umage for at opelske; og dette er i Indsenderens Tanker den største Skyld. Han har bemærket og havt Leilighed til at bemærke, at Bøndernes Hvede meget sjelden er angreben af Rust *), imedens denne Sygdom griber dræbende om sig paa Hovedmarkerne, og det endog hos Landmænd, som ere klogere end alle andre Mennesker. Den Kure, Bonden vender til Høve, er som oftest ikke mere end 3 høst 4 Sommer dyb, og denne tynde opsløede Jordskorpe møges nu med et Overlag af Gjødsko, som Jorden ikke kan tage imod, hvorved den overmættes og vælter, især om der er saaget tykt, en Mængde Hvede af sig, som voxer saagodtsom i bare Møg; men ved den overvættes Fedme blive Gafterne i disse Planter for mange, og ved Mængden usunde, ligesom vi

*) Men vore Bøndera Hvede laborerer af en anden Sygdom, Brand, som desværre! er alt for gjængs iblandt dem. Denne Sygdom kunde let undgaaes, og har allene sin Grund i kjodesløs Omgang og Behandling med Sæden; thi denne er enten smittet, eller ikke bleven moden nok; eller det Svange er ikke tilbørligen taget forfra; eller Gyltningen er ikke fæst tilgavns, saa at mange Kjerner blive liggende uden omkring Hoben, feies ikke omhyggelig nok ind i Dyrngen, men blive uden for Gyltningen. Kort Indsenderen anseer det for et sandt Stymperie, at have Brand i sin Hvede; en Sygdom, der ikke længere burde taales iblandt Danske.

see det menneskelige Legeme og overhovedet det tyriske Liv at svæktes og blive sygelig ved en alt for stor Graadsen. Steer det nu et Aar, at alle Elementer staae bi, da kunne alle disse forkjælede Planter vel bære gode Frugter, men derimod ville de ved enhver ublid eller noget pludselig Forandring i Veirliget bukke under. Saaledes bortmeier Pesten og Forandring af Clima de menneskelige Constitutioner, som ikke holde Diæt; og ligesom mangen en om Moder pleier sin kjære Pøde til døde, saaledes gjøre mange Landmænd det med deres Hvede. Hertil kommer, at da der saaledes pløies Aar ud og Aar ind, saa bliver der under den tynde Jordforpe et steenhaardt Underlag, hvori Hveden ikke kan fæste Rodder. Derfor vil ved enhver noget stærkere Regn denne uhyre Mængde uopreiselig falde, hvorved Gafterne endnu mere gaae istaae og fordærves, Livet ophører og Sygdommen viser sig paa de udvortes Dele; derfor seer man ogsaa stedse Leiehveden meest angreben af Rusten; og derfor seer man Leiehveden fornemmelig paa de lavere Steder, hvor Gedmen er løben ned.

Med andre Ord: jo mere naturlig god Jorden er, jo grundere der pløies, og jo stærkere der gjødes; desto mere er Hveden der udsat for Rust. Og da disse Tilfælde i Almindelighed stode sammen paa Hovmarkerne, saa har og Rusten der sit rette Hjem. Vil man svare, at den samme Bonde, som pløier til Høve, pløier ogsaa egen Jord; da turde

Han dog vel hjemme staae Ploven lidt dybere i, men det, som her gjelder mere, er, at han har mindre og magrere Gjødste og strækker den videre, følgelig træffe Tilfældene fiendene ind hos ham. Hvad her er sagt om Hveden, gjelder ogsaa om Rugen, skjøndt i mindre Grad.

Indsenderen har engang yttret disse Tanker for et Par store Landmænd, og at han ansaae det for en af de vigtigste Forbedringer ved sin Lød, at han havde ladet Frugtbarheden gaae lidt under Overfladen; men han blev udleet som den, der pløiede død Jord op. Ligesom der ikke var Maade i alle Ting, (est modus in rebus,) men saadanne floge Folk nyttre det nu engang ikke at tale til eller skrive for. Naar de tage imod Grunde eller lade sig overbevise; da maa Verdens Ende være nær. Og for disse Klogek-Skyld nok et Spørgsmaal.

4. Kan Hvede og Rug udarte og forandres (Bønderne sige: hverve om) til Heire? Saaledes menes og tale Hine, og have derved gjort det for Bonden til en Troes Artikel. Indsenderen er aldeles af modsatte Tanker, men ønsker, at Andre, ligesom Hr. Drewsen i dette Aars Almanak, vilde ret gjøre sig Umage for at udrydde denne fordærvelige og pestilentialste Mening; thi er den sand, hvad nyttre det da at besitte sig paa reen Sæd? Saa længe denne fordærvelige Mening hersker, ere vi Danske fordømte til at staae tilbage for andre Nationer, og bringe skidne

Vare til Torvs. Indsenderen er ikke alene af hin Fro, men da han i 20 Aar ikke har seet et Heirestraae paa sin Mark, kjendt denne ogsaa har Huller og siede Steder; saa tillader han sig endog at være af anden Mening end Thaer (der ellers udtrykker sig med Barsomhed herom) naar han siger: "Heirens Frø kan sandsynligviis ligge i Jorden uden at spire, indtil det bringes i en Tilstand, der er gunstig for dets Vegetation." (See Albrecht Thaers Grundsætninger for Landoeconomien, oversat af Joh. Ehr. Drewsen 2den Deel Side 161; et Skrift som ingen cultiveret dansk Landmand kan nu være bekjendt ikke at eie.) Samme Troesbekjendelse aflægges Indsenderen ihenseende til Wrters Omhyerøning til Biffer. I det mindste har han ikke slig Erfaring.

E. Skr. Da Forfatteren af foranstaaende Stykke stadfæster Erfaringsætninger, havde det været onskeligt, at han havde behaget at nævne sig, efterdi et anonymt Bidne slet ikke er noget Bidne. Med al Agtelse for Hr. Oberst Falkenskjolds Erfaring, bør jeg dog anmærke, hvad Hr. Obersten ikke heller har modsagt, mod hvad den anonyme Forfatter synes at modsigge: at jeg dog undertiden har seet Undtagelser fra Reglen, i det jeg har seet fede Eger at opføde store Kuld af Grise.

Ligesledes havde det været ønskeligt, om den ærede Hr. Forfatter havde bestemt: hvad han forstaaer ved "Hveen, eller Hveenegræs" som er saa ubestemt, at den ubotaniske Almanue vel benævner 20 eller 30 Slags Græs under denne besynderlige Titel. Ogsaa det ubestemte Udtryk "2½ Skp. England" vilde vist nok den, der her søger Veiledelse ved sin Udsæd af Høfrøe, bede sig forklaret.

Anlangende Rusten paa Hvede og Rug, da er Forfatterens Hypothese artig nok at læse — og det kan vel være, at slig Behandling af Jorden muligt er en af de Aarsager, som bidrage til Rustens Fremme; men dog kan Undertegnede forsikre, at Rust paa Rug er her i Egnen saare almindelig, skjøndt den anførte Behandling af Jorden her ei finder Sted. Ogsaa Redactøren, som lader pløie 6, 8 à 9 Tommer dybt, er ikke fri for at have den.

Bondens Mening om Hvedens og Rugens Forvandling til Heire er vist urigtig; men er dog neppe en Hovedgrund til at der saaes ureen Sæd; thi selv den, der nærer hiin Fordom, vil vist, om han hører til de ordentlige og omhyggelige Landmænd, ikke med Forsæt saae Heire, som ei behøver at forvandles, for at frembære Ufrugtfrø. At Forfatteren ikke har Heire paa sin Mark, beviser vel Intet mere, end at hans Jord er mindre skikket til at producere denne Græsart, og at han saaar reen Sæd. Ell Bessyrkelse for den meget erfarne Thærns Mening, tør Undertegnede anføre,

at der i Gaanen af Lyngby ofte i nogle Aar fremkommer Heire, hvor der er saaet reen Rug, skøndt den udebliver andre Aaringer. Heirefrøet kan altsaa sandsynligvis ligge i Jorden, uden at spire, indtil det bringes i en Tilstand, der er gunstig for dets Vegetation, hvilket og er Tilfældet med *Crysantemum segetum*, *Sinap. arvens.* og flere Arter af vildtvoksende Planter's Frøe.

Redacteuken.

De ærede Udgivere af Landøkonomiske Tidender tillade, mig at meddele nogle Erfaringer, der maaſtee ikke ere almeen bekjendte om Afbenyttelsen af Kør, hvor diſſe gives, paa tilgængelige Steder, i Særdeleſhed til Staldforing og Kørhøe.

Enhver, ſom har Kørmoſer paa ſine Marker, har et fordeelagtigt fedmende Næringsmiddel for ſine Creature, ſaa vel Heſte ſom Kiø, der ikke alene med Begjærlighed nyde ſamme i grøn men endog i fortorret Tilſtand, naar de kun tages i deres unge Væxt.

De Kørmoſer, jeg har her til Gaarden, ere af temmelig Omfatning, circa 30 Edr. Land. Da jeg tiltraadte Gaarden den 1ſte Mai 1814, var min førſte Omſorg at aflede Vandet fra de ſidliggende Enge og Moſer, ſaa at diſſe kunde blive tilgængelige og høſtes. Med ſtore Bekoſtninger er dette Arbejde nu i det væſentligſte fuldbjyrdet og alle Steder ſom før vare utilgængelige, endog i Sommerens tørreſte Tid, hvilke ikke vare ſaa eller af liden Omfatning, ere nu ved Medhjælp af Situationens heldige Beliggenhed, i det Moſen har et umærkeligt Fald mod en tilgrændſende Fjord, ſaaledes faſtnede og ſammengroede, at der ikke paa circa 70 Edr. Land, Eng og Kørmoſe, gives en Plet —

med Undtagelse af nogle faa gamle Tørbegrave — hvor jo Leen sidste Aar har gaaet over og saavel Rør som Græs høstet fra Stedet, det blev slaaet, uden at soppe eller vade det op paa høiere Steder til Tørring. Herforuden har jeg og Rørvæxt langs med Bredderne af Fjorden og den Ferskvandsaae, som omgiver mine Marker.

Jeg forudsætter dette for at give Idee om hvorledes de Rørmosers Beliggenhed er, som jeg har i Besiddelse.

Forinden jeg imidlertid gaaer over til Forklaring om Maaden, hvorledes og til hvad Tider jeg nu i to Aar har afbenyttet Rørene til forskjellig Brug, vil jeg blot i Korthed omtale det, jeg troer at have iagttaget i Henseende til Forskjelligheden af Rørenes Væxt efter Jordbundens Bestaafenhed.

Det er noksom bekjendt, at Rør ikkun voxer i siede Enge, sumpige Steder, Moradser, Damme, Søer, samt ved Landbredderne af Fjorde og Aaer eller paa Holme som gives i disse. De ere altsaa meer eller mindre tilgængelige, alt eftersom Stedet hvor de groer er fast, dyndet eller for bestandig staaende under Vand.

Vøxe Rørene paa en fast tilgængelig Jordforpe, er Underlaget dog et med Tiden tilgroet og styrket Mudder, som for det meste indeholder tørvagtige Bestanddele, thi de trives ikke uden paa grundfugtig Bund der har fedmende og nærende Dele i sig.

De Kær, som ved Udgravningen betages deres Fugtighed uden i det mindste fra Efteraar til Foraar at kunne gives den igjen, vil med Tiden og ved Leens Brug af sig selv gaae bort. Vel kan og de Kær, som have og beholde fornøden Grundvædske, gandske udryddes, naar de 4 å 5 Gange om Sommeren afflaaes til Grønsforing eller hjemhøstes som Kørhøe, dog vil deres Undertrykkelse ikke fuldelig blive opnaaet i første eller andet Aar, som Kør, søg med et Stykke har vlist. Erholder derimod Kørbunden behørig Fugtighed om Vinteren og den Sommeren over har Vædske at indsuge fra Grunden af, vil det aldeles ikke skade men tværtimod fremme dens Væxt at afflaae den engang først eller midt i Mai Maaned. Naar man altsaa, som Tilfældet er hos mig, har Kormoser af den Beliggenhed, at de Wintermaanederne staae under Vand, men dette derimod ved Udgravning ikke kan have Stæde paa Jorden fra April Maaned og fremdeles hele Sommeren over, derimod har behørig Vædske fra neden, saa har man i sin Magt enten at beholde frødig voxende Kær, eller — som bedre til Tækning — at bringe dem til et finere Kørstraae, eller ganske at udrydde dem og forstæffe sig Høeslet. I første Tilfælde kan man uden deres Skade, for saavidt som det i to Aar har vlist sig, afflaae de unge Kørskud engang fra medio til utimum Mai, men ikke oftere. I andet Tilfælde for at bringe dem til et finere Tækningsrør, der giver jevnere og tettere Lag end de grovere, kan man

foruden engang i Mai endnu aflaae dem engang i Juni Maaned, omtrent 3 høist 4 Uger fra første Gang og de faae da en liden Svækkelse i Korheden, men ikke bemærkeligt i Længden. Raadeligt vil det vist neppe blive at gjentage denne to Gange Afslagning meer end i to Aar, naar de endda ligesfuldt i samme Aaringer og fremdeles skal kunne tjene til Tækningsværk. I tredje Tilfælde, naar man ganske vil udrydde dem, kan de slaas saa ofte som de efter Væxten findes tjenlige, der hos mig har været 4 á 5 Gange fra medio Mai til Udgang October.

Jeg anseer imidlertid min Korbæxt af for megen Værdie til at ødelægge den for at faae Græsbund, da jeg ikke kan beregne at Hæslættens, hvoraf jeg desuden har Mængde, giver mig den Fordeel som mine tetsluttede Korbholme. Det er altsaa kun der, hvor Korne staae tynde og korte, eller hvor de gaae op med spidse Tunger i Engene, eller der hvor smaae Stykker ved de gravede Bandedgrøfter ere komne til at falde ind i Englodderne, at jeg tilintetgjør Korne, for at have saavidt mueligt een Slags Høst i hver Englod for sig.

Saavidt som jeg af mine Forsøg kan slutte, bliver for undertrykt Korbæxt ikkun en Græsdot tilbage, der ikke lader til at ville brede sig. Det er altsaa antageligt, at Roden ikke giver Sideskud, naar Væxten selv qvæles, og deraf følger, at enhver som vil og kan samt finder Fordeel ved at forvandle sine Kormoser til Engbund, maae være betænkt

paa at faae Græsbejter blant Kørstubbene, pås-
fende til Jordsmonnet, thi ellers vil han tage
Korene uden at opnaae Hensigten af en sluttet
Græsbund, hvis denne ikke allerede er tilfaldet,
som paa flere Kørlander er Tilfældet hos mig.

Voxe Korene derimod i Moradser, Damme
eller Søer som ikke ere eller kan blive tilgængelige,
har man kun det eneste for sig, at lade dem staae til
Vinteren gjør det mueligt at høste dem paa Jis
til Gids eller Tælningsrør. Disse Kør ere al-
mindeligen sværere og længere i Straaet end de
der voxer paa tilgængelige eller udgravede Kør-
holme. Vel kan de maaſkee mange Steder affjæ-
res eller affegles paa fladbundede Baade eller Søer,
men dette har dog megen Vanskelighed ifølge med
sig, der kun seent vilde udføres i det store og flere
Aar i Rad mueligen slet ikke, eftersom disse Kør
ikke bør tages førend i deres fulde Modenheds Til-
stand, der først finder Sted sidst i November, naar
alle Bladene ere affaldne og man da enten ved
Frost, som hverken brister eller bær, eller ugun-
stigt Veirigt forhindres fra at høste dem paa denne
Maade. Jeg skjøner heller ikke, at det lod sig
gjøre, at afflaae dette Slags Kør til Staldføring
i deres tidlige Væxt, deels fordi det neppe vilde
lønne Umagen, dernæst fordi de maatte opfiskes
med Riser af Vandet og saaledes ikke komme i sin
fulde Reenhed for Creaturene, da Vandet, hvor
saadanne Kør voxer, sædvanlig er flammet, endes-
lig og fordi jeg tør troe, at Kør, der affjæres saa

langt fra sin Rod som et Rørstub har at styde ind, den det kommer fra Grunden op over Vandets eller det bløde Dynds Overflade, bortdør, i det mindste for det Aar, hvilket jeg har lagt Mærke til at finde Sted med Rør, som stod i en af de Torvegrave, der gives paa mine Englodder.

Rør derimod, som voxer ved Fjord eller Aalebredder, taber ikke ved at man i Maa Maaned, naar Vandet er forløben eller, som Tilfældet hos mig, naar der ved de paa den Tid indtræffende østlige Vinde bliver længere Tids Lavvande i Fjorden og Aalen, der omgiver mine Marker, afflaaer dem fra Landsiden saavidt de da staae paa det tørre. Dette giver dem endog en paafaldende Forøgelse i Væksten til en ny Høst i Esteraaret eller Vinteren.

Staaer Rørene enkelte eller tynde paa tilgængeligt Jordsmon, er jeg af den Formening, at, naar Rødderne gives Luft ved Gravning eller Pløining, vil de brede sig og give frodig Væxt. Denne Slutning drager jeg deraf, at der hos mig paa de Steder hvor Gjennemgravning har fundet Sted og for saavidt den opkastede Masse, spredt til en eller begge Sider af Vandgrøften, har indeholdt Rørrødder, er Rørvæksten i andet Aar bleven særdeles tilsluttede, føre i Straaet og høie i Længden, langt overgaaende de jevnfides staaende Rør, hvis Rod ikke er bleven rørt eller forstyrret. Fra først troede jeg, at denne forstærkede Væxt fremkom ved Næringsmiddelet af den udsprede Masse, der meddeelte sin Virkning som et Slags Gødning paa 6te Vindes 2det Heste. (18)

de gamle Rødder, men dette er ikke Tilfældet. Ved Undersøgelse har jeg befundet at det har været de med Spade opgravede, for størstedelen overflaarne og uden anden Hensigt end at see Jorden jævnet og planeret, henslængte Rødder, der har givet saa kraftige Skud, og ikke de gjeennem den gamle Grønsvær opskydende Rør.

Af disse Rørmoser har jeg alt tildeels og end videre fremdeles vil kunne drage fire forskjellige væsentlige Fordele, alt efter Jordbundens og Rørvæxtens Beskaffenhed, enten nemlig:

1. ved at slaae Rørene i deres tidlige opvæxt til Grønforing,
2. bringe dem i en fortorret Tilstand til paafølgende Aars Foraarsforing,
3. afbenytte dem til Gids og Tækningørør, eller
4. til Brændsel ved Bugning, Brygning &c., hvortil dog kun hos mig bruges affald eller Rør som ved Fugle, Storm, Hagelbygger ic. ere sønderflaaede og brækkede.

Som Strøelse er det for stridigt og forraader ikke saa lettelig som Halm. For den der har sær Overskødighed af saa kaldet Røs eller Brændselsrør og heller vil have det i Gjødning end til Ildbrand, er det bedre at lægge det Lagvis paa Indkjørselsveien til og i Gaarden, som Brug er paa mange Steder med Halm, thi da knuses det ved Rørselen og efter et halvt Aars Forløb er tjenligt, til at komme i Blanding med anden Gjødning.

Det sees heraf, at Korne afgiver endog dobbelte Fordele, som bestaaer derudi: at man efter at have benyttet dem som oven anført til første og anden Bestemmelse, endda kan vente at høste lige saa frodige ja end frodigere Tækningsrør end om man urørt havde ladet dem staae.

Saavidt om Kornees Væxt og Anvendelse. Maaden paa hvilken denne Anvendelse, uden derfor at paastaae samme som den rigtigste, er iværksat hos mig, staaer altsaa tilbage at give Meddelelse om.

I Aaret 1814, som det første Aar jeg kom i Besiddelse af Ydernæsgaard og tilgrænsende Bondegård Lundegaarden kaldet, havde jeg ikke synnerlig Nytte af Normoserne og de sidliggende Enge, da disse det meste af Sommeren stode under Vand, vare for størstedelen utilgjængelige og afgave, hvad Høet angik, intet uden maadelig Høestet paa enkelte Holme, der endda var forbunden med megen Vanskelighed at faae høstet formedelst Tilløbsvand fra oven, som ingen Aflob havde uden først at stige til en vis Høide ved Fjordmundingen, hvor det da gjennem Korne og Jordegange sivede sig ud i Fjorden. Dette som Hindring for Høets Fremvæxt og Høst om Sommeren, var det end mere for Kornees om Efteraaret og Vinteren; thi almindeligen træder Fjorden i September Maaned med Høivande over sine sædvanlige Bredder og de Kær, som ikke kunde bjergeres inden den Tid, hvilket formedelst Kornhøst var vanskeligt, blev overa

ladet til Winterveirligt at tages paa Is, men var
 høist usikker at faae høstet, thi faldt Sneer for
 stærk Barfrost, sammensygede denne sig i Rørene
 saa at der kun blev halve Rør eller Toppe at faae,
 og gav en afvejlende Winter siden Leilighed at
 komme til dem, havde Sneens Tyngde som oftest
 brækket og gjort dem uduelige. Kaldt Winteren
 ind med Barfrost, varede denne dog aldrig saa
 længe at saa store Rørstrækninger, som her gives,
 kunde høstes af Folk — hos hvem jeg desuden da
 jeg indlod mig med dem om Maaden, hvorledes
 Indhøstningen hidtil var steet — ikke sporede syn-
 derlig Lyst til denne Winterhøst, som faldt dem for
 fald i længere Tid at vedholde. De side Enge og
 Rørmoser her til Gaarden og LundeGaarden bleve
 derfor i forrige Besidders Tid enten slet ikke eller
 dog kun høist ufuldkomment benyttede mod det de
 kunne bringes til. Alt dette laae ved første Over-
 sigt og Undersøgelse af Localets Beskaffenhed mig
 klart for Nie og besluttede strax ved Gravning at
 raade Bod herpaa, som ved antagne Holstenere
 strax i 1814 blev begyndt og i Aaret 1815 og 16
 continueret hvert Aar fra medio Mai til ultimum
 August, sædvanligst med 4, men og imellem med
 6 á 8 og engang flere Uger med 12 Mand. Fol-
 gerne heraf har viist, at disse Beføstninger ikke ere
 spildte, skjønt jeg ved at beslutte det, ikke dengang
 tænkte mig andre Fordeler end at faae Engsiderne
 udtørrede til større og bedre Høeslet, samt at kun-
 de om Efteraaret, naar Kornhøsten var forbi, kom-

me til at faae Kørhøsten bjerget, den jeg, alene som Tækningsmiddel, alt skattede meget.

Tilfældet bragte mig imidlertid i Samtale med et Par Rabobønder hinside Fjorden og disse som selv havde Kørhøst paa deres Lodder, underrettede mig om, at de sædvanligen, naar Kørene vare i deres unge Opvæxt, pleiede at afsmee og efter et par Dages Lørring, hjemage dem til Overgjemning for næstkommende Foraar indtil Ploietiden, da de blev skaaren i Hakkelse til Hestene, isteden for Vikehavre eller andet Kjørnesøer.

Jeg erkjendte mig noiere om Sandheden heraf og fleres Udsagn bekræftede Rigtigheden, men det var i Aaret 1814 for sildig at benytte nogen hertil hos mig, eftersom det var langt hen i Tiden og Kørene for store. Dette vakte min Opmærksomhed til at gaae videre: kan Kørene, tænkte jeg, bragte i en fortorret Tilstand og overgjemte i Huus circa 9 Maaneder af Aaret, have det Nærende i sig at kunne træde ved Siden af andet Kjørnesøer, hvad sedmende Sastrighed maae de da ikke indeholde naar Creaturene gives dem som Grønforing. Jeg besluttede derfor i Foraaret 1815 at gjøre saavel Forsøg med det ene som det andet. To Heste og fire Kiør bleve derfor hensatte for sig, og den 8de Mai 1815 vare Kørene alt saa fremmelige, at de kunde slaaes til Staldforing af en Englod som ligger i Lunet af en Skov mod de skarpe Østen Vinde. Med Begjærlighed toge Creaturene til at æde deraf, og da jeg den 28de

Mai satte min øvrige Dvægbesætning paa Løtræs, havde saavel de 4 Kjør som 2de Heste der foredes med Kør faaet en paafaldende Tilvæxt i det gode Huld de ellers før havde. Formedelst Sygdom blint mine Tjenestefolk samt andre nødvendige Arbeider og dertil Banskeligheden at faae Folk, maatte jeg opgive den begyndte Grønforing først i Juni Maaned. Jeg lod derpaa afflaae et Stykke Kør, hvis Væxt dengang var circa 1 Alens Længde, dette blev liggende paa Staar i $1\frac{1}{2}$ Dag, godt Weirligt, derpaa bragt i Staf og efter to Dages Forløb hjemført udi 3 Læs, som var alt hvad jeg formedelst andre Arbeider og Mangel af Folk kunde overkomme at faae høstet paa denne Tid. Disse 3 Læs Kørhøe bleve hensatte for sig til Foraaret 1816, men da Foringen for mine Dvæghøveder slog med Knaphed til, i det Halmen af 17 Edr. Rudsød blev gjort i Langhalm for Huse, jeg agtede at bygge for at faae Arbeidere, saa blev dette Kørhøe givet Dvæget, som med Begjærlighed fortærede det og befandtes vel holden derved. Den øvrige Deel af mine Kør maatte jeg i Aaret 1815, formedelst vedholdende Sygdom blandt mine Folk og Mangel paa at faae Arbeidere, lade høste til halvtien med Folk her fra Egnen, som endog halvtanden Mål borte fra, paa denne Maade hentede deraf. Endeel tog jeg siden paa Jis, men dette, foruden min Beholdning fra 1814, var dog langt fra ikke tilstrækkeligt for den Mængde af Tækningskør jeg behøvede og endnu behøver, saavel til Dvæ-

næs som til Lundegaardens forfaldne Tæge, saa og for de nye Huse, af hvilken Marsag jeg maatte tage Langhalmen af Rugen til Hjælp og dertil endda kjøbe for at faae det allernødvendigste tækket, saa at jeg den 21de Mai 1816 blev nødsaget af min Dvægbesætning, som var 36 Malketjør foruden Tyre og Ungkvæg, at sætte 21 Malketjør og 5 Hjorkalve paa Græs og havde endog inden denne Tid kommen tilfjort med Winterforet, dersom mine Kormøser ikke alt i 12 Dage havde ydet mig sin Bistand med Grønforing til 18 Dvæghoveder og 2 Heste. Disse sidstnævnte 20 Stkr. Creature, hvoraf dog siden nogle i Juni Maaned kom i Løir, vedblev jeg at føre paa Stald med Grønrør indtil August Maaned, da jeg af Mangel paa at kunne affee Fokkene fra andet nødvendigt Markarbeide, maatte lade disse komme i Løir med. Til Creaturenes Pasning brugtes en fuldvoksen Dreng eller saakaldet Halvkns, der tillige hjemførte Grønforet og vilde vel endog kunde have afflaet Kørerne, naar han ikke havde haft den Legemsfeil, at være Halt. Jeg maatte desaaarsag lade en Karl en Time baade Formiddag og Eftermiddag assistere, med at afflae og sammenrive Kørerne, der var des vanskeligere at faae slaaet tet med Jorden, som de forrige Mars Kørstube ragede høit over Grønsværen. Arbejderne have nemlig i den forrige Besidders Tid, ikke gjort sig den Umage at følge Bunden med Leen, for saavidt de hist og her kunde komme til noget. Det var disse mageligere

at rage dem af en $\frac{1}{2}$ Alen eller mere fra Jorden, hvor Rørene vare tyndere end længere nede, altså ikke udfordrede saamegen Armkraft at faae af og hvad Leen ikke tog, blev dog brækket, der saaledes ikke faldt i Øjnene, naar man fra Fjærne saae Rørene afflaade. Disse gamle Rørstubbe hindrede imidlertid at komme i Bunden, og gav Rørene $\frac{1}{2}$ Alen kortere end de ellers kunde blive, men da det var mig om at gjøre, at komme Grønsøveren saa nær som muelig, saae jeg ingen anden Udvei, for at naa dette, end ved en paalidelig Karl at lade dem afflaae til Staldforing, thi Erfaring havde lært mig i Varet 1815, at dette ikke lod sig gjøre af flere Arbeidere samlede, i det vel Enkelte med raske Slag kunde gaae Bunden temmelig nær, men Andre derimod ikke, saa at Hensigten ikke opnaaedes og Rørhøsten desuden herved meget forsinkedes. Uden saaledes at gaae Jordsmonnet saa nær det lod sig gjøre og tage de gamle Stubbe med, vilde de unge Rør heller ikke have givet noget tidlig Staldforingsmiddel, efter som de da først skulde styde $\frac{1}{2}$ Alen inden Leen kunde naae dem, hvorved de bedste Saftvædsker tabtes. Ved denne Fremgangsmaade havde jeg desuden den Fordeel at faae meer end tilstrækkelig Strøelse for min Staldforing, som de afflagne gamle Stubbe gav mig Material til og Creaturene godt vidste at flubbe til side fra de unge Rør. Jeg vilde uden dette kommet ilde an med Strøelse, da al min Foring, som foran berørt, var gaaet med og der

ved Fjordbredderne ikke var kastet nogen Tang i Land, hvilken jeg ellers havde benyttet: dertil conserverede disse gamle Rørpiber Grønforet saaledes, at det enkelte Gange, lagt i Bunker udi Stalden, kunde i meer end Nat og Dag ligge sammendynget som det kom fra Moserne, uden at tage mindste Varme til sig.

De staldforede Creature fik daglig 8te smaa Gifter og to gange Vand, hvorved der da til samme Tid, medens Creaturene vare ude af Stalden, blev muget eller røgtet fra dem.

For hvergang de fik Væde, blev Rørpiberne eller saa kaldet Dret draget fra Forrummet ned under dem, og disse Rørstilke, som ved Vælde alt vare skjøre, bleve det end mere ved Søndertrædning af Creaturene og saaledes indszugede eller tiltrak den vædskende Gjødning i sig, saa at Creaturene til alle Tider stode rene og tørre.

For ikke at bringe Grønforet paa to Steder, stode Hestene i samme Stald som Qvægshovederne, og fik samme Føring som disse.

Alle Creaturene bleve inden 6 á 7 Uger fede, saa Qvæget endog var slagtesedt og Hestene i langt bedre Stand, end paa det Foraarsføer de forhen havde faaet, nemlig Vikkehavre med et Fjerding, for reen Havre for hver Hest om Dagen til, og dog havde de under Grønføring lige saa stærkt Arbeide som udi Pløietiden, thi kun i Pløietiden giver jeg mine Heste reen Havre. I Aar skal Rør

høet, skaaren i Hakkelse, træde i Billehaveens Sted.

Af Forskiatighed, om Creaturene skulde være blevet fæde af Kørene i Længden, havde jeg i Foraaret 1816 saaet Billehave, Boghvede og Spærgel til Grønforing hen i Sommeren, men langtfra at trættes af Grønrørene, foredrog de endog disse for Grønkløver og Raigræs, der var saaet blandt hinanden, og da de siden, imod min Bestemmelse, kom i Løir, spæredes denne Sæd til Modning og Høst. Det Areal, Staldforingen medtog, fan jeg i det hele anslaae til 4 Edr. Land, hvoraf circa 3 Edr. Land blev slaaet 2 og det øvrige 3 Gange. Kørene paa det som blev slaaet to Gange, stode tætte, derimod tyndere paa det der blev slaaet 3 Gange, men sidste havde godt Bundgræs, som dog først i 3die Slet udi Juli Maaned kunde naaes med Leen, hvilket Creaturene dog ikke vilde tage til og altsaa for storstedelen blot tjente til Dret eller Strøelse. Iffun til de to Heste blev sidst i Juli og i August Maaned fra 2 Skiepper Land slaaet nogen Billehave og givet disse.

Af Rør vorret paa circa 4 Edr. Land, deels slaaet 2 deels 3 Gange og af Billehave paa 2 Skpr. Land, har jeg altsaa staldforet:

- a. Fra sidste Mars 9de Mai, til 5te Juni; 18
Dvægghøveder og 2 Heste;
- b. fra 6te til 21de Juni; 14 Dvægghøveder
og 2 Heste;
- c. fra 22de Juni, da 3 Rjør som havde talbet

kom paa Græs, til 3die August, 11 Qvæghoveder og 2 Heste; endelig:

d. fra 4de til 16de August 2 Heste.

Mekken af de Kjør, som malkede paa Stald, befandtes ligesaa velsmagende og god som deres paa Græs.

Alf alt foranførte sees det, som jeg ved Erfaring er overbevist: at unge Kør er et særdeles fortrinligt Staldforingsmiddel og det saameget mere som den, der eier Kormoser, herved har en Grønforing, der sparer ham at faae anden Sæd til dette Brug og conserverer ham Høet fra sine Enge til Winterbehold.

Jeg agter derfor i indeværende Aar, med Undtagelse af Kalve, der fødes i Winteren og Foraaret, at staldfore min hele Besætning, som er 45 Qvæghoveder og 12 Heste, og det allene med Material fra Kormoserne. Mine Faar komme i Fold paa Spærgelgræs. Ved denne Staldforing vil jeg erholde en god Forraad af Gjødning, hvor til de fra Fortiden udslidte Jorder saa høiligen trænger, mine Kormoser vil jeg faae rensede fra det gamle Rø, som staaer i Bunden, og derved i Fremtiden komme Grønsværen nærmere til at faae længere Kør end hidtil. Paa mine for størstedelen endnu ikke ret fastnede Enge, vil ingen Creature komme, den i min Brakmark saaende Billehave vil give et skønt Winterføer for mine Creature, og Boghveden i samme Brakmark, vil jeg, alt efter

som den viser sig, enten slaae grøn eller lade modnes til Høst.

Til Strøelse for min agtende Staldforing har jeg udi År Halm i Overflodighed, foruden den Mængde af Røst, der ved første Afslagning følger med Rørene. Folk har jeg forberedt mig paa og ved at have aflagt Udjord til 12 Hunslodder, hver paa 3 Edr. Land, som alle ere bortførfede, samt ved at bortleie nogle Huse, jeg eier i Næstved, mod Arbeide her til Gaarden, har jeg aarligen 1362 Arbeidsdage af Folk, som holder sig paa egen Koft.

Vel er herved 36 Edr. Land, udlagt til Husene, afgaaet fra Ydernæssgaard og Lundegaardens Areal 248 Edr. Land Åger og Eng geometrisk Maal, men jeg har dog hellere foretrukken et mindre Areal vel behandlet end et større maadeligt.

Disse Arbeidere paa egen Koft trængte jeg saameget mere til, som Tjenestefolkene i 1814 og 15 vare vanskelige at faae og det vil vare flere År inden jeg i det hele faaer Jorderne udi nogenledes Cultúr. Vel er betydeligt med store Bekostninger bragt fra Haanden. Flere tusinde Favn Vandgrøfter ere gravede, en 7 Al. bred Dæmning er i en Længde af 44 Favne, lagt over en Mose, i hvis Midte er anbragt en af hugne og flakte Steen paa 5, 6 á 7 Alen nedrammede Ristbøger, hvillende Glusebroe med 5 Alens Vandslug og to Stigborer, hvilken Dæmning og Gluse saavel forebygger Strandbandet, naar det fra Fjorden stiger over

sine Bredder at gaae længere end hertil, som og lader det i min Magt, ved en stridløbende Bæk, der gaaer igjennem Englodden, at sætte 26 Tdr. Land jævnsid Eng, der ligger ovenfor Væsen under Vand, til hvad Tider jeg fra tidlig om Efteraaret til ud paa Foraaret vil.

Vel har jeg ladet Markerne inddele, meer end 4000 Læs Steen opgrave, skyde, flække og bortføre foruden Smaaesteen fra Agrene, men endnu kan jeg kun sige at have to Marker i opdyrket Tilstand, saa at der endnu er langt tilbage for mig inden jeg saaer gaaet 9 Marker rundt. Jeg taler ikke om hvad Arbeide jeg har havt med at bygge Huse og indrette Beboelse til saa mange Huusfamilier, ikke om Vdernæsgaards Istandsættelse af dens dybe Forsæld paa Tag og Fag, ikke om nye Mellemhegn i Mark eller temmelige Strækninger; af saavel dobbelte som enkelte Streengjærders Opsørelse til Fredning om en stor Deel Hauge ic. ic., jeg forbigaaer at omtale Fiskedammes Opnudring, Sumpers Udtørring, Broer og Steenslusers Bekostning samt nye Bygningers Opsørelse til Torvehuus, Vognremisser, Svinehuse ic., jeg er kun glad ved at have overskridt de besværligste Udgifter og Arbeidsaar, det øvrige vil vel give sig i den Ordensfølge alt er inddeelt udi, særdeles naar jeg efter Localet, Omstændighederne og Jordbeskaffenheden paa en rigtig Maade med de Erfaringskundskaber i Landvæsenet jeg alt har, nyttre gode Skrifter og det meget Gavnliges som de ærede

Udgivere af Landøconomiske Tidende ved dette deres Skrift udbreder, ligesom jeg anseer det som en betydelig Fordeel for mit Nolsbrug i Tiden, ved Hr. Drewsens Godhed, at have seet for Dje, hvorledes velbehandlet Vexeldrift, Aarefoldning paa Spærgel med mere jeg fik Kundskab om, lønner Umagen.

Saa snart jeg i anstundende Foraar faaer overbevisende Visshed om hvorvidt Kørheet, Aaaren i Haffelse til Heste, kan som Foering træde i Billehabres Sted, skal jeg give mig den Frihed at meddele Resultatet. For Næghoveder er det et meget nærende Hse.

Vdernæsgaard, den 12te Februar 1817.

• March.

Med Længsel vente Udgiverne fortsatte Efterretninger fra ovenstaaende Afhandlings hæderverdige Forfatter, da det allerede meddeelte forekommer dem lige saa interessant, som ledende til gavnlige Resultater, for Landmænd i Forfatterens Stilling.

Landhuusholdnings-Selskabet i Winteren
1816 og 1817.

Af

Eratsraad Collin.

Dplæst i Selskabet, den 7de Marts 1817.

Selskabet er vant til, ved Slutningen af hver Vinters Møder at høre forelæse en Fortegnelse over de Præmier og Agtelsestegn, som i det sidst tilbagelagte Arbeidsaar ere herfra tilkjendte, og denne Fortegnelse er dernæst ordlydende meddeelt Publicum igjennem de offentlige Blade. Har denne Meddelellesmaade end funnet gjøre Fordring paa Guldstændighed forsaavidt Præmierne og Hædersregnene cægis, og var den tilstrækkelig for de Læsere, som deri kun søgte Underretning om Udfaldet af indgivne Beskninger, saa fyldestgjorte den ikke deres Ønsker, der vilde vide, hvad Selskabet i den omspurgte Tid havde i det Hele bestræbt sig for at udrette. Jeg har derfor troet, ikke at foretage mig et aldeles ufortjensligt Arbeide, naar jeg, til et Forsøg, giver Selskabet et almindeligt Oversyn over hvad det hidtil kun stykkevis i Møderne har hørt, istedet for at lade den sædvanlige Liste forelæse. Det skulde glæde mig, om denne korte Fremstilling vil vise, at Selskabet vedbliver atter at vant

dre fremad til sit Maals Opnaaelse, og derved gjøre sig fortjent til fordomsfrie og erkjendelige Medborgeres Agtelse: og at vi følgerigen kunne haabe, at Selskabets ophæiede Beskytter, Hans Majestæt Kongen, vil, saaledes som Han Selv har behaget at udtrykke sig *), optage vore Beslutninger: "med saa meget større Landssfaderlig Velbehag, som Allerhøistamme tilfulde erkjender, at Landbrugets videre Forbedring er den sikreste Kilde til at ophjælpe Statens Velstand."

*

*

*

Af Selskabets Skrifter er for kort Tid siden udkommet et nyt Hæfte. Administrator Carlies Veiledning til at affatte fuldstændige Districtsbeskrivelser (som i forrige Aar vandt den af Grev Holstein til Holsteinborg for dette Æmne udsatte Priis) optager det meste af Hæftet. Da Selskabet i Aar har ved udsatte Præmier bestemt opfordret til Chorographiers Forfattelse, saa er det at haabe, at hiin Afhandling vil borde saa meget mere velkommen. Jeg finder det i øvrigt ved denne Leilighed ikke overflødigt at gjøre opmærksom paa, at der, ved denne Priisopgaves Udsættelse, ingenlunde er tilsigtet, at erholde et Schema, der skulde tjene til en ufravigelig Norm for dem, som

*) I et Reskript til Selskabet af 27de August 1816, opløst i denne Vinters første Møde, trykt i Selskabets Skrifter 4 B. 2 Hefte.

til Selskabet vilde indlevere eller i anden Henseende udarbejde deslige Beskrivelser, men at det skulde tjene til, at de, som ville sysselsætte sig med deslige Arbejder, kunde have alt det for Die, hvorpaa de skulde fæste deres Opmærksomhed, for at intet vidværdigt blev forbigaaet; en Følge deraf er, at et saadant Schema ikke passer sig i eet og alt for noget Sted; men har ogsaa just derved, som Ledetraad betragtet, Fortrin for enhver nok saa vel forfattet Chorographie.

Hvad den nye Veiledning er for Beskrivelsen af Egne udenfor Kjøbstæderne, skal det Skrift vorde for de egentlige Topographier, som i Aar er indkommet til Selskabet, efter den derfor fremsatte Prisopgave. De bedømmende Commiissioner have fundet det i det Hele at svare til sin Bestemmelse, men dog tillige meddeelt en Deel Bink, dem Forfatteren vist med Taknemmelighed vil imodtage og afbenytte, forinden det ved Trykken offentliggøres. Høist ønskeligt var det, om disse to Arbejder maatte fremkalde gode Bidrag til en ny Udgave af det saakaldte danske Atlas, et Arbejde, som foruden udbredte locale Kundskaber, manges velvillige Meddelelser, uhindret Adgang til Archiverne og fortrolig Benyttelse af dem, kræver Jernflid.

(Ved den forseglede Seddels Aabning befandt sig Hr. Administrator Carlieb, Dr. Ph. at være Forfatter; ham tilkommer altsaa den udsatte Præmie af Selskabets tredje Medaille i Guld.)
6te Bind 2det Hefte. (19)

Hans Excell. Geheime Conf. Raad Bülow til Sønderumgaard i Kjøbenhavn, hvis altid virksomme og redebonne Haand til at fremme Videnskabelighed og Kunst i Fædrelandet, paa saa mange Steder spores, har i adskillige Aar udsat en Præmie for den bedste Undersøgelse, om Aarsagerne til Kloverens hyppige Missvæxt. Nu og da har vel en Forfatter forsøgt sine Kræfter paa dette Emne; men hidindtil aldeles uden Held. I Aar derimod har Selskabet den Fornøjelse at anmelde et Skrift, hvis Forfatter paa en meget genial Maade opløser dette vanskelige Problem, paa samme Tid, som han lægger for Dagen at være en erfaren Praktiker.

(Den forseglede Seddel viste, at Forfatteren er Hr. Joh. Chr. Dreyer, der altsaa tilkommer Selskabets tredje Medaille i Guld.)

I hvorvel vor Literatur ikke savner gode baa-
de Læse- og Læsebøger, hvorved Almuen og den
tilvoksende Ungdom kunne faae rigtige Begreber om
de i deres Kreds forefaldende Begivenheder, saa har
Selskabet dog ønsket, at kyndige Mænd ville for-
øge deslige Skrifteres Tal, da mangen heldig Idee,
som i Tiden kan bære gavnlige Frugter, paa den
Maade fremstaaer. Selskabets Opgave i den Henseende
har foranlediget et Skrift, under Titel af:
Naturkundskab for Menigmand. Med
Commissionerne, som have haft det til Censur,
have ikke fundet, at det i den Grad udmærker sig
fremfor Funks og andre allerede trykte Værker i

dette Sag, at Selskabet skulde deeltage i at fremme dets Udgivelse. Endskjøndt de derfor ikke nægte, at Skriftet kan være en nyttig Bog for Almuen, have de dog ei fundet, at dets Forfatter derfor kunde tilkjendes nogen Præmie.

Det er af Opgave-Programmet bekjendt, at man attraaede at faae en fyldestgjørende Undersøgelse over det Spørgsmaal; kan Vexeldriften udbredes i Danmark under nærværende Forhold? Et Spørgsmaal, som det ene Partie uden Betænkelighed ligesaa hurtigt besvarer med Nei, som det andet Partie, trodsende paa sine større Afgrøder, besvarer det med Ja. En Udarbeidelse over dette Emne er indkommen; den røber en tænkende, sagkyndig og praktisk Forfatter; men hans Undersøgelse synes ikke at være bleven ganske fuldendt, ligesom heller ikke den Punkt, som just ønskedes oplyst, er truffet. Den udsatte Præmie kan derfor ikke tillægges Forfatteren; men jeg var berettiget til i Selskabets Navn at nævne ham med Hæder, hvis hans Kjendtes.

Den uanvængibne Forfatter af en til Selskabets Bedømmelse indsendt Afhandling om Etaldefodring, og som, endskjøndt ingen Præmie for dette Emne var udsat, fandtes værdig til at hædres med tredie Guldmedaille, har, paa Anmodning, erholdt sit vakkre Skrift tilbage, da han frabeder sig Præmie *).

*) Man har siden erfaret, at Forfatteren er Hr. L. Chr. Drewsen.

Flere Udarbejdelser af Betydning ere i Aar ikke indkomne til Selskabet, men jeg kan ikke forlade denne Materie uden at have for et Øieblik tilbagekaldt Selskabets Opmærksomhed paa de nye høist interessante Materier, som for indedørende Aar ere opgivne til Bearbejdelse, nemlig:

1. Hvorfor er Sels. Eiendoms Indførelse i de senere Aar standset? og hvilke ere de bedste Midler, ved hvilke de Hindringer, som staae denne Sag iboien, kunne bortrøddes.
2. Hvilken er den Maalestof, til hvilken samtlige Jordbrugere (Eiere og Leiere) maae ønske det, som de til det Offentlige og Private have at betale, henført, for at dette kan komme i rigtigt Forhold til deres Indtægter; og hvorledes bør disse, forsaavidt de beroe enten paa Lovforskrifter eller paa Vedkommendes egen Villie, regleres, for at dette Forhold saameget lettere kan opnaaes?
3. Hvorledes kunne private Korntørrings Indretninger bedst fremmes i Danmark, og stifte den størst mulige Nytte?
4. Ved hvilke Midler kan det opnaaes, at Huusflidens Varer fornemmelig uldne og linnede, Vadmel, Olmerdug, Lærreder, Dreiel, Hvergarn, Sækkelærred, Hestebækkener, kunne blive forfærdigede efter saa almindelige Regler, at deraf kan erholdes større Quantiteter af eensbestaaende Løier, og

af saadant udsortes Anseende, at de kunne gjelde for godt Kjøbmandsgods?

5. I hvilket Forhold staaer den østersøiske Handel til den danske Stat? ved denne Leilighed maaſkee oplyses: hvorvidt Danmark for nærværende Tid driver denne Handel, hvorledes den kunde og burde drives, og hvilke Hindringer denne Handel har for Danmark, og Midlerne til at hæve dem.

Disse Opgaver, i Forbindelse med den forhen nævnte:

6. Om Bidrag til Fædrelandets fuldstændige Beskrivelse;

og de 4 ældre, i Aargjentaane:

7. Det bedste isærksættelige Forslag til et med Hensyn til Agerdyrkningens Fremme velordnet Landpolitie.

8. Om de Indvendinger, som anføres mod Bæxelbrugets almindelige Indførelse, ere grundede i andet end Fordomme?

9. Om Lørøenes Oprindelse, dens Bestanddele og dens Reproduction, og Angivelse af de Betingelser, under hvilke Reproductionen især befordres.

10. Nye hensigtsmæssige Læseböger for Almuen i Danmark.

Disse Opgaver, siger jeg, ville, som jeg haaber, vidne om, at Selskabet og dets Embedsmænd lade sig dets Vel og Anseelse ligge paa Hjertet.

I det jeg nu gaar over til, i et saa meget som muligt sammentrængt Oversyn, at fremskille for Selskabet de praktiske Foretagender, som det har fundet belønningsværdige, vil jeg, til en Forandring, vælge en ny Wei, og classificere dem efter de tilkjendte Belønningers Værd. Vel er det muligt, at Selskabet derved finder, at Eens Virksomhed og Vindskibelighed er relativt paaskjønnet enten for meget eller for lidt. Nu vel! saa vinder Sandheden derved, og vi søge en anden Gang at komme den nærmere.

Selskabets ypperste Hæderstegn er dets første Medaille i Guld.

Denne Medaille er udslovet for det største og tillige betydeligste Foretagende i 1816 til skadeligt Vands Afledning.

Et saadant, eller egentligen et Inddæmnings Arbejde, er anmeldt for Selskabet, som iværksat af 7 Gaardmænd og 6 Huusmænd af Gjerskov Bye, Skebye Sogn, Odense Amt. De have afoudet Stranden 63 Tønder Land geom. M. ved en Dæmning af 1350 Alens Længde, 12 Al. Brede i Grunden, 3 Alen oven til og 3 Alen høi. Dæmningen er forsynet med en hensigtsmæssigen anlagt Sluse. Da een Medaille ikke er noget afbenytteligt Tegn for 13 Personer, saa har Selskabet anseet det for mere passende at tilskille dem Medaillens Værdie, 36 Spec. Ducater, som efter den nuværende Cours vilde for hver blive omtrent 30 Rbd. R. B., med mindre nogen af dem, eller alle,

heller skulde ønske sig et af Selskabets Hæderstegn, i hvilket Tilfælde hver kunde erholde Selskabets 6te Bøger med een til Anledningen passende Indskrift. *)

Til samme Priis, første Guldmedaille, har Niels Pedersen, Gaardfæster i Nafide By, Snefere Sogn, Præstøe Amt, godtgjort sig at være fuldkommen kvalificeret. Med utrættelig Flid og store Beføstninger har han opvundet, indeelt og planmæssig dyrket en i 1813 udskiftet Udskytterlod paa 130 Edr. Land. Af de opbrudte Steen har han reist 1700 Ravne Steengjerder; ved GræfTEGRAVING har han vundet 4 Edr. Eng; sin Torvemose har han forbedret, anlagt Veje af 3000 Al. Længde og forsynet dem med 8 Eluser; desuden har han forskjøttet Gaarden med en nyttig Frugthave. Efter sit eget Ønske erholder Manden, istedet for Guldmedaille, Selskabets første Hæderbøger, med Paastrift: for den særdeles udmærkede Aalsbruger Niels Pedersen af Nafide.

Den 2den Guldmedaille er tilkjendt følgende:

Korpagteren af Kringelborg paa Falster, Hr. Peter Ditlew Faber, han har i Sommeren 1815 staldfodret Gaardens hele Besætning, og i Aaret 1816 fra 1ste Juli indtil 29de August med grønt Foder staldfodret 53 Køer, 3 Tyre, 6 Kalve, 11 Stkr. Gaar, Lam og Beder, samt

*) Paa Forespørgsel have 8 erklæret sig for at modtage Bøgeret og 5 Pengene.

10 Arbeidshefte med 1 Kol. Til Foder er forbrugt Afgrøden af 24 Edr Land. Hr. Faber har tillige meddeelt en meget interessant og lærerig Beretning om Fremgangsmaaden ved dette Arbejde; denne Beretning, som forhen er foredraget Selskabet, vil vorde offentliggjort i de Landoekonomiske Tidender.

Kjæbmand Rottbøll Friis i Odense, Eier af Gillestedgaard, har i Sommeren 1816 staldfodret 40 Køer og 1 Eyr. Det Areal, som han dertil har brugt, angives at være 8 Edr. Land.

Selskabets nærmeste Hæderstegn er det første Bøger. Dertil har Fæstee og Høverie, Gaardmand Jørgen Jensen af Dongsgaarden, Skaarup Sogn, Svendborg Amt, gjort sig fortjent, da han har opfyldt Selskabets Fordring i den 13de praktiske Priisopgave med Stengjerders Sætning. Han har tillige udgravet en Ellemose af 2 Edr. Lands Størrelse og gjort den til Pleieland.

Det andet Bøger er tilkjendt en tredje Mand, med hvis feldne Staldfodrings Indretning, man er bleven bekjendt, nemlig Hr. Jørgensen, Eier af Bromme Mølle, Sorø Amt. Han forlanger ingen Præmie, men blot at hans Bestræbelser maatte vinde Selskabets Bifald, og dette fortjene de i høieste Maade. Og saa om disse tvende mærkelige Agerbrug, vil Almeenheden faae behørig Underretning.

Det tredie Hædersbæger er tilkjendte følgende:

Den agtværdige Gaardbruger, Jørgen Knudsen i Frederiksberg Bye, Kjøbenhavns Amt, har ved sit forstandige Jordbrug længe tildraget sig Selskabets Opmærksomhed. Hovedsagen i Agerdyrkningen, en hensigtsmæssig Plan, finder man hos ham. Hans Lod er kun 20 Edr. Land geom. M og hans Besætning: 13 Kvæghoveder, 3 Heste, 2 Stier og 200 Stkr. Smaaafcreature. Sit kraftfulde Agerbrug, som er grundet paa, at der gjædes 2 Gange i Omgangen, har han naaet ved Staldfodring.

Gaardmand Peter Knudsen af Frørup, Svendborg Amt, har røddet og bragt under Ploven 12 Edr. Land, han har opført nogle Hundrede Favne Steengjerder og driver sin Lod med Orden og Flid.

Huusmand Hagen Sørensen af Jørgenshave, Ribe Herred, har kastet 3000 Al. Grøfter af forskellig Bredde og derved befriet sin Englod for skadeligt Vand; da han 1806 tiltraadte Jorden kunde derpaa kun græsses 1 Ko og 2 Faar, nu derimod: 2 Køer, 2 Stude og 10 Faar; han har desuden anlagt en Kjøkkenhave og en Viehave paa 22 Stader.

Huusmand Jens Larsen af Gudumbye, Sorø Amt, fodrer og græsser paa sin Lod af 20 Edr. Lands Størrelse, hvoraf en stor Deel for 10 Aar siden var uopdyrket Udmærksjord,

2 Heste, 11 Qvægshoveber og 7 Kaar; han har indhegnet Jorden med 500 Favne Jordvolde.

Gartner Anders Hansen ved Grebflabet Holsteinborg, som i Aaret 1813 for Bønderhaugers Anlæg erholdt Selskabets 3die Medaille i Sølv, har i de paafølgende 4 Aar anlagt og beplantet 40 Haver for Bønderne der paa Grebflabet; han giver dem tillige Anvisning til at dyrke Humle, Haveurter, Kommen og Sennop; ligeledes underviser han dem i at plante og forædle Frugttræer.

Thomas Petersen, Borger i Hjørring, har betydeligen bidraget til Byens Udsiftning og indhegnet sin egen Lod, hvilket er et sjældent Syn i den Egn; i sin Mølle har han indrettet et Grubbeværk og et Stampeværk til stor Nytte for Egnens Beboere; han har tillige der anbragt en Oliepresse, ogsaa har han anlagt en Vognfabrik og et Teglværk.

Til det fjerde Bæger har gjort sig fortjent:

Gaardmand Peder Andersen i Hjørleunde, Frederiksborg Amt; han har opført saa mange Favne Steengjerder, som i Selskabets trykte Opfordring er gjort til Betingelse for at erholde hin Præmie. Han er ogsaa især rigt en meget agtværdig Bonde.

Gaardfæster Christian Hansen af Erholm's Gods, Odense Amt, for en Torsmose's Forbedring, levende Hegn og Træplantning.

Det femte Bæger er tilkjendt følgende:

Ellen Rasmussen, Arbejstær Peter Rasmussens Kone, i Grønderup, under Baroniet Trolleborg, som har anlagt en smuk Have paa 6 Skpr. Land, selv plantet og podet.

Knud Holdt, Ejer af Ifast Kirkegaard, Hammerum Herred, Ringtjebing Amt, for Haveanlæg, Mærgling og Grøftegravning; han har tillige udstøttet Bagerovnen fra Gaarden og indrettet den tillige til Hø- og Hampetørring.

Jørgen Hansen af Bangstrup, Vends Herred, Ny Odense Amt, for at have plantet over 2000 Skr. vilde Træer, udgravet en Mose og udmærket sig ved Hunsflid.

Anders Rasmussen i Byllerup, samme Herred, ligeledes for betydelig Træplantning.

Selskabets sjette Bæger er tilkjendt:

Skolelærer Niels Larsen i Birken, Odense Amt, for Havers Anlæg og Frugttræavlens Udbredelse.

Skolelærer J. Nielsen i Udesundby, Frederiksborg Amt, for samme fortjenstfulde Vindstabelighed.

Gaardmand Søren Nielsen af Tørrild, Hads Herred, Aarhus Amt, i samme Anledning.

Gaardmand Hans Rasmussen af Rjerbyeholm, Vends Herred, Ny Odense Amt, for Plantning af vilde Træer.

Gaardmand Hans Petersen i Markgaard, samme Herred, der ligeledes har sørget for selv at producere sit Gavntræ og Brændsel.

Selskabets første Medaille i Sølv vil vorde tildeelt:

Blikkenslager Kames's Hustru her i Staden, for hendes i mange Aar vedligeholdte Huusflid.

Enken Christiane Hedeberg Bef af Buddinge, Kjøbenhavns Amt, ligeledes for gode Tiers's Forfærdigelse.

Soldkasserer Dalls Kone i Odense for at have fabrikeret mange meget smukke baade frikkede og vævede Truentimmer, Halstør, Klæder.

Til Selskabets anden Sølvmedaille har

Birthe Peders Datter, Skolelærer Christensens Kone i Bexbo, kvalificeret sig ved en Mængde Tiers's Forfærdigelse af god Bessaffenhed.

Den tredje Sølvmedaille tilkommer:

Peder Jøversen, Lærer ved Borger-skolen i Middelfart, for Anskaffelsen af en passende Samling Bøger, der udlaanes frit til Byens og Omegnens Beboere; en Hjelp af 25 Rbd. til Samlingens Forøgelse er desuden tilstaaet ham.

Johanne Rasmusdatter her af Staden for Huusflid.

I alt uddeles altsaa 10 Medailler og 31 Bagerer.

Af Pengebelønninger uddeles:

50 Rbd. R. B. til Skolelærer Petersen i Eggitslev magle for Bønderbørns Underviisning i Haandarbeide.

30 Rbd. R. B. til Gaardmand Morten Hansen af Hjørunde, Frederiksborg Amt, for betydelig Høravl.

25 Rbd. R. B. til Forsøgelse af en i Eberdrup oprettet Laanebogsamling for Stedets Beboere.

20 Rbd. R. B. til Adam Zachariasen i Buddinge Sogn, Grevskabet Frisenborg for Indhegning og Græstegravning.

Endskjøndt jeg paa ingen Maade vil optræde som Præmiesystemets Forsvægter, saa troer jeg dog, at hine Hæderstegn, uddeelte af et Selskab, der ved andre og større og tillige videnskabelige, formere end Øjeblikket beregnede, Jdrætter, søger at befæste og vedligeholde sin Anseelse, have gavnlig Indflydelse i de nærmeste Kredse, hvor de blive bekjendte. Paa eet Sted opvække de Kappelysten, paa et andet henlede de Opmærksomheden og Samtalerne paa Gjenstande, som Eftertanken med Nyttedvæler ved; de fornye Mindet om den fraksfulde Alders raske Færd, og opmuntre Ungdommen til, ogsaa at tage fat paa noget, der tildrager den dens Medborgeres hædrende Omdømme.

Men, for at disse Præmier skulde have denne Værd, maa, som jeg sagde, Selskabet, der

Vilkjender dem, ad andre Veje hævde sin Ansæelse. Om dette lykkes for vort Selskab, maae andre afgjøre. At det i de sidste Aar har ibrigen arbeidet derfor, tør jeg vel paastaæ, og den betydelige Deeltagelse *), Selskabet i de to sidste Aar har vundet, synes at tale for min Paastand. Opmuntrende for os er det, og hædrende, at dygtige Agerdyrkere, flittige og talentfulde Kunstnere sætte Priis paa vort Bifald; at de Kongelige Collegier henvende sig til Selskabet og agte paa dets Dom; og dobbelt opmuntrende er det, naar Selv Hans Majestæt Kongen behager at affordre Selskabets Skjon over oekonomiske Anliggender, og dette har atter i Aar været Tilfældet.

Alf de Indberetninger, hvormed de provinciale oekonomiske Selskaber have bæret vort Samfund, nævner jeg fortrinligen den fra det Hollandske, Selskabs første Selskab til Oplysningens og Industriens Fremme. Landhuusholdnings-Selskabet har med Glæde deraf fornummet, at hiint Selskab fortrinligen og næsten udelukkende anvender sin Kraft paa at fremme planmæssig Drift, Vexelbrug og Sommerstaldsoдрing, og at det til dette Viemeds Opnaaelse har ladet Hr. Drewsens Bog om Vexeldriften uddele i Stiftet, hvor den har virket fjendeligt Gavn.

Den Sag, hvorover det danske Cancellie har forlangt Selskabets Betænkning, nemlig;

*) At Moderne ere meget besøgte, og over 100 Medlemmer indtraadte.

hvorsidt det var ønskeligt, at Møllerne befalede at modtage og aflevere Kornet efter Vægt, til Sikkerhed nemlig for Mølle-giesterne, er endnu ikke fuldkommen afgjort af den Committee, som det blev overdraget, foreløbigt at gjenneengaae den, saa jeg ikke er i Stand til derom at give Selskabet nogen fyldestgjørende Efterretning.

Fra Selskabets Side er derimod gjort, hvad der staaer i dets Magt for at fremme Udbredelsen og Afbenyttelsen af den engelske Kornvægt, hvoraf den unge Mechaniker F. A. Thiele havde sendt et af ham forfærdiget Exemplar til Selskabet. Efterat den nemlig nøje var prøvet, og befundet ikke blot at være fuldkommen ligesaa nøjagtig, som de her hidtil bekjendte, men endog at have afgjorte Fortrin i Henseende til Simpelt-heden, har man anmodet det danske Cancellie om, at foranledige at den kunde vende udsolgt fra Justice-Kammeret. Jeg bør ved denne Leilighed anmærke, at naar man gjør den Fordring til en saadan Vægt, at den paa Lod og Poinctin skulde correspondere med de store Vægter, saa gjør man sig uden tvivl et urigtigt Begreb om dens Bestemmelse; den skal, som en Prøve paa Qualiteten, gaae Maalet ved Siden; og en Different af 1 til 2 Pd. paa Tønden, derom spørger Kjøberen ikke. At Kunstneren allerede har affat omtrent et Douzin Cyf-fer, bør jeg isærigt anmelde.

Kontekammerets Opfordring til Selskabet om, at medvirke til at den Humleplantage, som ved afdøde Slotsforvalter Voigt blev anlagt ved Charlottenlund, kunde blive afbenyttet, vil for indeværende Sommer være uden Virkning; men det er paalagt Selskabets Plantører, naar de vandre omkring her paa Amtet, at opmuntre Bønderne til, nu saameget mere at lægge sig efter denne nyttige Vøl, som de nu faae Planterne for intet. Kunde man kun faae Bønderne til, flittig at plante Pøl, Poppel og Ell, saa vilde den vigtigste Hindring mod Humleavlens Udbredelse, Mangel paa Stager, bortfalde. Torde vi gjøre en Slutning fra den Af sætning, der i det sidste Aar har fundet Sted fra Selskabets Planteskoler, saa var der nogenlunde gode Udsigter i denne Henseende. Thi adskillige Tusinde unge Poppelstammer, foruden Ask, Birk og Pørn, ere blevne afhændede; deraf ere omtrent 5000 afgaaede til Jylland til Udplantning paa Hederne, og det er derfor saa meget mere gjort Plantørerne til Pligt at anvende al Kraft paa, at de Lysthavende ikke skulle melde sig forgjeves.

Den Kornrensningsskuffe, som Snekermester Kalle i Mariboe havde forfærdiget, og hvoraf han havde indsendt en meget vel udarbejdet Model til Selskabet, er, som fortrinlig hensigtsmæssig, herfra anbefalet til General. Toldkammer- og Commerce-Collegiet, for at Opfinderen, efter

fit Ønske, kunde for et vist Aaremaal erholde Patent paa Forsærdigelsen.

Selskabets Anmodning til Rentekammeret om, at benytte den Leilighed, som nu, og siden aldrig mere, tilbyder sig for at afbøde et af de største Savn, den ellers saa frugtbare De Amager lider under, Savnet af Brændsel, blev af Collegiet optaget med megen Velvillie og Bifald. Det skulde nu nemlig skee ved Udskiftningen af det store, til Hollænderbyen liggende, og hidtil lidet benyttede, Overdrev. Om imidlertid dette vigtige, og for Amager selv saa høist nyttige, Forslag maae bukke under for Drangvillie og Fordomme, vil Tiden lære.

Over et baade af Landoekonomer og Planterephysiologer omtvistet Æmne, har Selskabet nyligen igjennem Rentekammeret modtaget en Kongelig Befaling at afgive sin Betænkning: Berberissens Indflydelse paa Sæden. Denne Sag har naturligtviis ikke kunnet undgaae Landvæsens Collegiets Opmærksomhed, og det har derfor allerede for nogle Aar siden derom sat sig i Brevveksling med kyndige og erfarne Mænd i Landets forskjellige Egne. En til Hans Majestæt Kongen fra nogle Gaardmænd i Ordrup, her paa Amtet, i Begyndelsen af dette Aar indgiben Ansøgning om, at Berberisserne der i Egnen maatte worde udrøddede fordi de formeentligen forarsagede Rugens og Havrens Misvæxt, har reist Sagen paa ny, og det er i denne Anledning bleven

ste Binds 2det Hefte. (20)

allernaadigst paalagt Kammeret, at indhente dette Selskabs Mening, om der i denne Sag maatte være noget at foretage. Det vigtigste af det, som kan siges om dette Emne, vil man uden tvivl finde i den instruktive Afhandling, Professor Hornemann desangaaende har oplæst her i Selskabet.

Et meget interessant Hvers er ibrigt det, som Kongen har overdraget Selskabet: at sørge for nogle islandske Bønder sønners Oplærelse og Dannelse her i Landet i økonomiske Kundskaber og Færdigheder, fornemmeligen i Havedyrkning, Kartoffelavl, Træplantning og Husholdningens Behandling. Om Valget af due- lige Subjecter og deres Hidsendelse har man tilskrevet Amtmændene i Island. Den unge Islander, som i forrige Efteraar, efter Selskabets Indbydelse, hidkom, opholder sig i Sommer hos Hr. Drewsen paa Strandmøllen.

*

*

*

En heel Deel andre Sager have, foruden de her ommeldte, været paa Bane i vore Møder i de sidste sex Maaneder; men, saavidt jeg mindest, ere de tiattio her omtalte. I Selskabets Navn takker jeg hver den, som har bidraget sin Stjerne til dets Krentharv. Det er en tiattig Sag, den, for hvilken vi have forenet os, og som vi arbeide for; uden selv at være virksomme, fordre vi det forgjeves af andre. Hvad der saa kjendeligen har fremvirket fornyet Liv i Selskabet, er de ti den

skabelige Oplæsninger i Møderne *) ; for at vedligeholde dem, maae vi med forenede Kræfter arbejde; og enhver, der med mig føler for vort Samfunds Viatighed, vil derfor ikke misbillige, at jeg indstændigen lægger Medlemmerne denne Sag paa Hjertet.

Og hermed ville vi nu, da de landlige Sygler falde mange iblandt os fra Hovedstaden, ønske hinanden at leve vel, indtil vi atter om 5 til 6 Maaneder kunne, det haabe vi, glade mødes for her at gavne i vor liden Kreds.

*) I Vinter er oplæst Afhandlinger af Hr. Pastor Jacobsen, Hr. J. C. Drewsen, Hr. Etatsraad Viborg, Hr. Pastor Rønne, Hr. Etatsraad Pram, Hr. Etatsraad Lehmann, Reise = Jagttagelser fra Hr. Kammerjunker Rabert, og, i Anledning af disse, Bemærkninger over den preussiske Landboeforgivning af Hr. Etatsraad Ørsted.

I Anledning af Hr. Etatsraad Orsted's Erindring i Landocc. Tid. 6 Bd. I H., pag. 153 ic., skøder jeg den Høttærede Hr. Forfatter og mine øvrige Læsere følgende Erklæring:

Den af mig under Hr. Stephansens Afhandling anførte Note, var ikke nedskreven i den Mening, hvori Hr. Etatsraaden mener, at den kunde tages, nemlig for at bevise Urigtigheden i sidstnævntes Beregning. Jeg havde for længere Tid siden ifftunds cursorist gennemlæst Hr. Etatsraadens Betragtninger over Landets Pengevæsen, det faldt mig under Læsningen ikke ind, at der kunde være feil regnet, og nu, da jeg skrev Noten, havde jeg ikke hiine Betragtninger ved Haanden til Eftersyn. Min Hensigt var meget mere at gjøre opmærksom paa den Feil, som efter Rimelighed maatte være begaaet i Slagelse-Udvælgelse, da denne formodentlig maatte være alt for lav; thi at jeg, som privilegeret og Embedsmand, endog for 1816, betalte mere end det dobbelte, det stod mig nu levende i Tanke, da jeg just i de samme Dage havde, for at undgaae den Execution, som traf adskillige Andre, maattet gjøre Udveie for at faae mine Skatter for sidstnævnte Aar afgjorte; thi at Embedsmanden af sin Løn eller af den Jord, der

som Løn er ham tilkagt, ikke allene skulde betale Skat (hvilket jeg veed er Tilfældet med alle Embedsmænd) men endog skulde betale mere end Andre, og sige i et langt andet Forhold, end disse, og dog endnu kaldes privilegeret, det forekom mig alt for underligt; slikt pleier ikke at kaldes et Privilegium. Det syntes mig da, som sagt, rimeligt, at Brugerne af ufrie Jorder vel og maatte svare mere end det dobbelte.

J øvrigt ere der, som Hr. Statsraaden behager at erindre, indløbne adskillige Feil i denne lille Note, som i Hast blev tilføjet, saavidt jeg erindrer, da Arket var hos mig til Correctur. Tilstedet for at der staaer "før 1807" og "omtrent femtengange" skulde der staaet: "før 1803" og "omtrent 11 Gange". Den sidste Feil ligger aabenhbar for Hørs Dine, da der staaer, "10½ Td. og 113 Tdr." Den første er en Trykfeil;

Men, naar Notens saaledes læses, da vil det befindes, at den, nogenlunde har sin Rigtighed: For Aaret 1802 betalte jeg, ifølge min Skattebog, 36 Rdlr. 46 s, skriver Credite og Sex Rigsdaler 46 s. D. E. i Skat af Embedsløn og Præstegaards Jord. Jeg har ikke det Aars Capiteltaxt optegnet, men Taxten var i Nærheden af samme Aar 3 Rdlr. 2 á 3 Mf. og har vist ikke for 1802 været meget forskjellig herfra. I Aaret 1814 betalte jeg efter samme Skattebog (Indkomstskatten iberegnet) 987 Rbd. 12½ s. siger Ni Hundrede, Firesindstyve og Syv Rigs-

Bankdaler 12½ fl. Capitelstaxten for bemældte Aar var 8 Rbdlr. 42 fl. og altsaa vilde der endog udfomme omtrent 117 Tdr. Byg. Herimod kan nu med Høie gøres den Erindring, at jeg for $\frac{1}{2}$ af Renten til Rigsbanken nød godtgjort 125 Rbdlr. 90 fl. *); men naar det igjen paa den anden Side erindres: at den Grundskat, Refusion og dsl., som er kaldet tillagt i Penge, ved Rigsbankts Forordningen reduceredes fra D. C., forhen gode Penge, til Rbdlr. S. B., som upaatvlelig er et Skattepaalæg, og som især sættes i 1814, da alle Kaldets usigse Indtægter endnu modtoges i de reducerede D. C. Sedler, samt at Fattigskat og Afgifter til Skolerne vare tilkomne, saa kunde de 125 Rbd. 90 fl. vel anses for langt mere end likviderede. At Skatterne siden 1814 ere betydeligen formindskede, og at den Privilegerede nu end ikke betaler det firdobbelte, af hvad der forhen betales, det paastønner jeg fuldeligen, og nærer det visse Haab, især med Hensyn paa de Embedsmænd, der have endnu flere Byrder end jeg, at Lettelse fremdeles vil forundes dem af den kjerlige Landssfader, der med Glæde maae see, at de kunne leve anstændigt og sørge for deres Børns

*) Hvilket, da jeg i Hast nedskrev Noten, blev overseet; thi det var som sagt ikkun egentlig min Hensigt, at gjøre opmærksom paa det, som man maatte troe, i Glagelse Nvis urigtigt anførte Forhold.

Opdragelse til Statens Tjeneste; thi fra Embeds-
Classen er det dog vel især, at denne maae vente
sine Tjenere.

L yngbys d. 29de April 1817.

B. F. Rønne.

E. Skr. Til ydermere Beviis for det Ovenanførtes
Rigtighed, tilføies her Afskrift af min
Skattebog for de 2de benævnte Aar:

1802.

Consumtion for hele Aaret	11 Rdr. 50 S.
Embedsstat	20 — 40 —
Doct. og Chirurg. Stat	36 —
Brandpenge	4 — 16 —
Summa	36 Rdr. 46 S.

1814		
Gamle Hartkorns Skatter	35 Rbd.	44½ p.
Paabuddet	360 —	72 —
Dito af Tiender	259 —	16 —
Doctor Skat	—	68 —
Jldstedskat	14 —	63 —
Renter til Rigsbanken	76 —	95 —
Dito af Tiende	74 —	14 —
Krigsskat	50 —	2½ —
Skriverpenge	1 —	—
Brandpenge	13 —	60 —
Extra Dito	10 —	85½ —
Delinqventpenge	9 —	68 —
Indkomst, Skatten beregnet af		
Indtægt i 1813	80 —	—
Summa	987 Rbd.	12½ p.

✱ ✱

**Bidrag til Onskerne om et forbedret Land-
Politie, især med Hensyn til
Tjenestefolk.**

Det har længe været ønsket: at Politie. Væsenet paa Landet, især med Hensyn til Tjenestefolk, maatte faae en anden Indretning, end den, Forordningen af 25 Marts 1791 bestemmer. Lovgiverne have vel sine Aarsager, hvi de dvale med et Værk saa vigtigt for det Almindelige; ikke heller kan man nægte: at en Lov før den sanctioneres som Lov, nøie bør drøstes, ligesaa vel som overholdes, naar den er offentliggjort. Men Tiderne omstiftes; et Folks og dets forskjellige Classers Moralitet forandres. I selve Lovene ligge undertiden Kilderne til Forandring! hvad Under da: at Jordfællelskabets Ophævelse, Stavnssbaandets Løsning, hyppige Utparcelleringer have fremvirket Forandringer, som ikke endnu vare i fuld Gang 25 Marts 1791? thi da vare hine Lovgivninger 6te Winds 3die Hefte.

endnu saa at sige i deres Barndom, og endelig ere Love, om endog skrevne med en Solons Blisdom, dog kun et menneskeligt Værk, behøvende altsaa jevnlig Tilsyn, Forandring og Forbedring.

Da Krigen begyndte 1807, fandt Regjeringen det nødvendigt at forstærke Armeen, eftersom Landet paa flere end een Side truedes med fiendtligt Overfald. Næsten alt Mandfolk fra 20 til 45 Aars Alder indkaldtes til activ Tjeneste; de som bleve tilbage vare da enten Krøblinge, Børn eller gamle Folk; herved opstod en Forlegenhed for Arbeidere, der aarsagede: at disse sølte alt for vel, hvor meget man var nødt til, deels at give dem i Løn hvad de forlangte, deels, det som værre var, at see igjennem Fingre med deres Ulydighed, Selvrædsdigbed og undertiden høist skammelige Udsærd. Jeg skal ikke nægte: at Landmanden jo sølte Spor heraf, endog før 1807, men dog langt fra ikke i den Grad som siden. Er dette Onde da hævet, nu da den velsignede Fred igjen besøgte sit rovante Danmark? visseelig ikke! Og dog kan man langt fra ikke beklage sig over: at Danmarks Serius under Krigen var nogen Morder Engel! Krigen aarsagede vel snarere en Tilvæxt af arbejdende Kræfter for den kommende Elægt, end stedsevarende Affaen for den nærværende!

Afskedigede og permitterede Soldater vandrede skærsvis til deres Hjem: Egne! men — beklagede de sig over, intet Arbeide at kunne faae? Intet mindre! de bleve alle bortførte saa Dage

efter deres Hjemkomst. Saaledes var det i Jylland; om Sjælland, Fyen og de mindre Øer tør jeg af Mangel paa local Kundskab ikke domme. I det Hele er og dette kun et Beviis for, at Jylland under Krigen savnede mange Hænder, nødvendige for Agerbruget. Jeg veed virkelig ikke et eneste Exempel paa: at Tyende have ved Kirkestævne eller Ting budet Tjeneste til.

Udparcelleringen har i de 2de sidste Aar tiltaget saare meget og bidraget til Folkeformerelsen, men hvorfor dette ikke har afhjulpet Manglen paa Tyende, skal jeg siden vise.

Føde- og Døde-Acterne vise, hvormegret Folkemængden i de danske Stater aarlig tiltager, især siden Vaccinationen satte Grændser for Kopperpestens Morderhaand; men disse talrige Indviider, bevarede for Samfundet, ere endnu for smaa til at bøde paa den beklagede Mangel.

For ikke at vildlede dem, der kunde troe jeg sigtede til personlig Interessé, eller talede af Had mod den tjenende Klasse, vil jeg foreløbig tilføie: Undertiden ere Husbonden og Madmoderen selv Skyld i, at de ingen Tjenestefolk kunne faae eller beholde, men dette Tilfælde er dog ikke almindeligt, ja kan ei engang med Rimelighed antages at være hyppigt; derimod er Erangen for Tyende paa Landet almindelig; og skulde dette end bevirke nogen Mangel for en Deel af de Tyendeholdende, saa maatte den anden Deel have saa meget desto større Overflod, som ikke spores. Dernæst at jeg, skjøndt

Selv holdende en talrig Skare af Tyende, aldrig har været udsat for at mangle Folk, jeg har endog under Krigen haft Hænder nok til det Arbejde, jeg havde Tøne og Penge til at lade iværksætte; men dette har beroet paa locale Omstændigheder. Min Omegn maae vidne, hvorvidt jeg taler Sandhed.

J øvrigt udgiver jeg ikke mine Sætninger for infallible, mindre vil jeg indlade mig i nogen Pennekrig desangaaende. Men — i et Land, hvor Regjeringen villig laaner Øre til Undersaatternes Køst, maae denne fremsættes med vedborlig Beskedenhed, tør vel den enkelte Borger ogsaa give sin Skjærv til et erkjendt Ondes Afhjælpning. Regenten og hans første Embedsmænd kunne foruden den bedste Villie bjsidde udstrakte Kundskaber om Landets Lærø, endda vil meget undgaae Stats-Bespyrellens Opmærksomhed, mangen Worden indsnige sig, hyppige Misbrug foresalde; og end mere: Lovgiveren udtænker Loven, passende til Landets Lærø, den er det, han giver den Lovs Kraft, Fædrelands Vennen glæder sig herved, men hvor længe overholdes den? eller blev den ikke mange Gange, naar den allernunderdanigst var tinglyst og allerydmygst oplæst fra Prædikestolen, for stedse henlagt paa Forglemmelsens Hylde? og atter andre finde juridice og injuridice truffet ud af Meening og Aand for at eluderes? Forordningerne om Hegn og Fred, om Veivæsenet, om øde Gaarde, om Løsgjængere, om Fattigvæsenet

og mange flere saabelsom Collegiernes Rescripter hertil frembyde daglige Exempler paa gode Love, slet overholdte. Er det Vanskeligheden i at fremføre sine Klager for Thronen? (Danmarks Konge hører villig sine Børns Stemme). Er det en Følge af Mager, hvorunder Trykkefriheden bryede sig? Er det Følelse af, at alle Stænder lide og det Onde er almeent? eller er det Bessedenhed, Dan-nemands National-Character, der afholder manges tænkende Borger fra at give Sit til Lys i disse Mørker? Det være hvad det vil — en Hoved-Marsag er sikket: at man ei vil bryde Staven over sin egen Koe, man reddes for de Forsølgelser, der lure paa den, der vover at ymte om mislig Haandthævelse af det gode! — Man haaber til det bedre og tier!

Men hvorfra skal da Regjeringen vide Landets sande Tilstand, naar alle tie? Eller formaaer vel en Læge, han være Hippokrates Selv — at helbrede fraværende Patienter, naar disse ikke opgive Sygdommenes Symptomer?

Disse Linier beder jeg kunns anseete for det, de ere: Bidrag til Ønsker om et forbedret Landpolitie, især med Hensyn til Tjenestefolk!

Med Overlæg vil jeg forbigaae alt, hvad der kunde ligne de Afhandlinger, der findes indførte i nye oeconomiske Annalers første Bind om denne Gjenstand. De indeholde meget sandt og meget ønskeligt, men ere nu engang fremstillede for Publicitetens Domstoel!

I. Den første Marsag jeg vil fremsætte, som aarsagende Mangel paa Lyende, er Udparcelleringen. Dens Nytte, især under den Betingelse, at Lodderne kunne ernære en Familie, vil jeg ikke bestræbe; jeg erkjender meget mere Nueligheden af samme. — Men Udparcelleringen gav Leilighed til Speculation paa at gribe Guld ved Jordegods Handel. En utrolig Deel, især af Jylland, udstykkedes. Hovedgaarde før drevne ved Hovierie, som blot holdt en Ladefoged, Folk til Creaturenes Kjøbt, samt et Par Piger, deelttes nu i flere store Stumper, foruden en Hærskare af smaa Parceller. Erfaring lærte, at den hovieriefrie Bønde holder ligesaamange Tjenestefolk som før, og kan altsaa ikke afgive Lyende til Gaardenes Bedrift. Bøndergaarde, som kjøbtes i dyre Domme, havde forholdsmæssig samme Skjebne. Jeg behøver ikke at dokumentere, hvor mange flere arbejdende Hænder her udfordres, og hvor mange flere tærende Lemmer dette har erhvervet Staten; man anstille kun Paraleller mellem den første den bedste udparcellerede Hovedgaard i sin Egn og den samlede; mellem en heel Bøndegaard og en udstykket, da vil Resultatet snarlig erfares. Nu overbeie man tillige den Mangel af physiske Kræfter, der udfordres til de betydelige Udskytninger af ældre og Opbyggelse af nye landlige Huse, henlagte paa Jordlodderne. Udskytninger af hele Bøndergaarde, som Følge af Udskiftning, mener jeg aldeles ikke; dette er for første Delen tilendebragt, og ved Jorddrot-

tens, samt Godsets eller Byens forenede Hjelp, skeete dette uden synderligt Savn i Agerbruget. Men Udskyftningen af en Gaard, være sig Herregaard eller Bondegaard og disse Parcellers Bebyggelse, den er det, som berøver Agerbruget mangen arbejdende Haand. Det første Aar Parcellisten hoesætter sig, saaer han langt fra ikke alle sine Bygninger færdige, om han endog kjober Stumper af den udparcellerede Gaards ormstufne Bygninger til Hjelp. 2 ja 3 Aar medgaae for det meste, inden han kan saa Parcellen bebygget. I disse Aar iler han med sit eget Markarbeide, forretter dette hverken paa den passende Tid eller til gavn. Bygningen skal paaes, er han af det Slags Parcellister som for at ernære sig, enten maae tjene stedse eller for endeel, da seer man let, at Bygningen, hvor indskrænket den end er, borttager den Tid han skulde tjent. Har han kjobt en større Parcelle, saa vorder og saavel Bopælen som de oekonomiske Bygninger større og medtage flere physiske Kræfter, som undrages Agerbruget. Byggede Parcellisten saa endda trofast af gode Materialier, men fattig er han, godt Kjøb maae han have, — et gammelt faldefærdigt Tæhuus maae afgive Materialier til hans nye Baaning, og det manglende erstattes ved skøbeligt smaat Gran- og Tjørretømmer, ja endnu oftere især i den senere Tid med Bøge og Elle-Tømmer, der snart vil true Bygherren med Indstyrtning, og atter Bygning.

Har Parceller. Kjøberen endog Tøne til at bestikke Haandværksfolk, da er dette dog sielden uden en Landsbys. Sommermand, der sammenslifter en Hunsfigur, og som, da han aldrig ordentlig har lært Professionen, kræver Haandlangere i Mængde, forretter Arbeidet langsomt og slet. Og denne Haandværker, ogsaa han er Bonde eller Bondesøn, som første har han Selv Jord, der burde passes, som opholdende sig hos Kaderen, faaer han Lov at tjene den Stilling Haandværket smider af sig, for igjen i sin Tid at kunne købe sig et forventende Lykkens Sæde. Men har nu vor Parcellist faaet sit Hunsstrog sammensliffret, saa er han nu bunden til sit Hjem, der ideligen kræver, ja med Rette bør kræve hans meeste Omhu. At Parcellisten i det han bosætter sig, tillige vorder Familiefader, hverken benægter eller overseer jeg, og at han rimeligviis maae lade sine Børn tjene, hellere end at betle eller stjele, troer jeg og. Men deels kan Parcellisten, naar han har 3 Kjør og 4 Faar, gjerne bruge et Par af sine Børn til at flytte Kjøerne og drive med de løsgaaende Faar deels er Bonden ikke meget for, at hans Børn tidlig skulle mellem Fremmede, og endelig er denne Folkeformerselse et Gavn, som endnu neppe i mange Aar vil fjendes. Ja maastee Nyttens af Parcellisternes Virkning paa Lyende. Formerelsen ei engang vorder mærkelig, for enten Udparcelleringen har naaet sit non plus ultra, eller den ved et Lovbud er givet Indskrænkninger.

I Sammenhæng hermed kan man antage:

2. At den Staausel Landsfaderen kjerligt og billigt vilste den gifte og boesatte Jordbruger, naar der udkommanderedes, bidrog saavel under Krigen som endnu meget til, at Tyendet ilede med at udvælge sig en Mage, kjøbe en Parcelle, bygge paa den, tildels drive den Sels, især om han havde 15 Eder. Land i hele Eiendommens Circumference, og saaledes forhaabe at blive ved sin Hjemstavn, naar ikke Faren var tæt for Døren.

Man tænke sig om Bonden hvad man vil, man haabe Mueligheder og Umueligheder af hans Dannelse ved Seminarister, Halslærde og Heelslærde; han er, ikke allene i Danmark, men hele Verden over, ingen Elsker af Vrens Stand. Udskrivning er hans høieste Glendighed. Frygten derfor overstiger langt det virkelige. Sels det frigerste Frankerig, under den frigerste Napoleon, hadede Conscriptionen, og Landets Sønner unddroge sig hyppigen dette Forhadte. Gav man end og her i Danmark Bondesønnen Haab om at fremmes til Officeer, imod vis Tjenestetid, udmærket Duelighed o. s. v., man gav ham tillige mindste Glimt af Haab om Befrielse fra Udskrivning, han skulde gribe efter det sidste som den Skibbrudne efter Bragstumpen. Ja i hvor tydeligt end det er befalet, at den Værnepligtige ei maae fæste eller kjøbe Hus og Gaard, før 28 Mars Fylde, staaer dog Mængden af Bønder i den Formening, at Cessjonen eller i al Fald Cancelliet

nok vil skaane den Boefatte. Sels enkelte straf-
fende Exempler have ikke overbevist dem om det
modsatte. Det er ikke sjeldent i min Egn, at man
paa 100 Edr. Hartkorn kan fremvise 30 til 40
smaa Parcellister, og en Deel af dem have for-
mælet og bosat sig i Gaabet, deels om en tilkom-
mende Guld-Alder, deels i Tillid til Kattig Com-
missionernes Kundhed, deels for at vorde frie for
Udfriining. Imidlertid savner man baade Man-
den og Konen i den tjenende Classe.

3. Løbsagtighed er og en Aarsag til Mangel paa
Tyende, især af Qvindelkjønnet. Krigen udkom-
manderede ikke Dannemarks Amazoner; Pesten
rasede ikke mellem dem; et forholdsmæssigt Antal
viser Annalerne aarlig at indtage og have indta-
get de Hensøvedes Pladser, og dog er Mangel paa
Tyende af dette Kjøn langt større end af det
andet. Wiiselig det er Løbsagtighed, altfor vidt
om sig gribende Løbsagtighed, der for største Deel
aarsager dette. Jeg tilstaaer, at nogle Fruentim-
mer under Krigen søgtes som Tyende af dem der
før havde holdt Karle, og at dette mueligt kunde
bevirke paa enkelte Steder nogen sieblikkelig Man-
gel. Men Aarsagen er hævet — Trangen vedva-
rer. Hvor Landmanden kan have en Karl til Karle-
Arbeide, tager han ingen Pige. Desuden er det
vist en Sjeldenhed; hvor Sædvanen ei forlængst
har indført det, saasom paa Smaa-Verne, at
Qvinderne ville forrette Karlenes Dont. Ikke

heller beløb Tallet af disse sig ret høit i Danmark, endog under Krigens trangeste Periode.

Jeg vil nu trolig nedskrive Sandheden uden at overdrive, og saaledes som jeg Selv kjender den, og dog vil mange maaſkee anſee det jeg fremfører for Eventyrer.

Mere end den fjerde Deel af Tjenestepiger her paa Landet og i denne Egn, ere besøvede. Noget af Børnene ere henføvede tidlig, men mange have 1, andre 2, somme 3, ja endog 4 Børn at ernære. Det almindelige Bidrag, et nægte Barns Fader her har at udrede, er 15 Rbd. R. B. derimod koster et Barn at faae udsat, fra 40 til 60 Rbd. aarlig, foruden Klæder. Moderen skal altsaa af sin Løn udrede omtrent 40 Rbd. aarlig til hvert Barn, hvad skal hun da have til Klæde for sig og Barnet? Husbonden frymper sig ved at tage Børnene tilligemed Moderen; ligesom og ved at give hende højere Løn end den ubesøvede Medtjenerinde, og dog kan hun ikke tjene uden paa disse Vilkaar. Egetestab med Forsøreren eller rigtigere med den udlagde Barnesfader, (saare ofte den Forsørte) er sjældent at tænke paa. Har hun tiere været besvangret, hvem skal da være den lykkelige? — snarest den som ikke formaaer at udrede sine 15 Rbdr. aarlig. Men saare ofte er Barnesfaderen i forveien gift. Ja jeg veed Exempler, at Fruentimret 3 ja 4 Gange besvangres ved 1 og 2 gifte Mand. Hvad vorder nu Slutningen? hun leier sig en Stue, vel endog i selve Gaarden

eller Huset hos Barnefaderen, sanker der Børnene til sig, faaer den Hjelp, Amtmands Resolutionen hjemler hende, stundom og et lille Bidrag af den gifte Mand, der ikke directe skjattede om at udlægges som Barnefader og "sidder" (som Udtrykket lyder) paa sin egen Haand". Det er: hun fuser enten paa en Væv og kaldes da Væv-Pige, eller hun spinder Hør og Blaar for Penge, hedder da Spinde-Pige, oftest, især i denne Egn, sidder hun Klar ind og Klar ud ved en selve St. Hansdag opvarmet Raffelovn, borger Uld af Høseprangerne, for til dem igjen at sælge den realiseret til Huer, Trøier, Strømper &c., under Navn af Bindtsi. Men nu er det almindeligt: at disse Alffens saakaldte Piger, med deres Tilbehør, tildeels ikke kunne, tildeels ikke gide ernæret sig. — Hvad da? ikke andet — de høre jo til Sognet — fattig, Cassen staaer dem aaben — de mælde sig — Trængende kan de let bevise sig at være, om og Præsten vilde modsætte sig deres Fordringer. De faae da Almissekorn — det er, de sidde for bestandig paa egen Haand og ernære sig ved stræbsomme, moraliter bedre; Medsognefolks Kliid, og lykkelige maae disse endda prise sig, om det tillades dem at yde deres Bidrag i Korn, Tørb, Penge eller andet, i en fast til hende leiet Bopæl; at ikke Fruentimret med sin Hærskare tilkjendes, af Mangel paa Bolig, at vandre Sognet rundt, 8te Dage hos en og 14ten Dage hos en anden, for der at lade sig og Børn huse, varme, føde og klæde.

Under denne Periode arbejder hun for sig selv, om hun ellers gider, er fræk nok til ikke at skamme sig over sine Feil og fortæller, hvilket Sted i Sognet hun er bedst blevet beværtet, for at opvække de Øvrige til lignende Daad. Exempler herpaa og paa alt det Anførte ere til Tjeneste, ja endog i meget stort Antal.

Vel veed jeg ikke, at Forordningen af 19de Marts 1751 er gjenkaldt, men den overholdes ikke. Jeg kjender flere Exempler her i Eggen paa Qvindedøds personer, som 3 ja 4 Gange have avlet Børn i Løbsagtighed, men de frygte saalidet for Tugthuset, at naar Fattig-Commissionens Medlemmer eller andre stundom erindre dem herom, faae de til Svar, det gaaer os ikke værre, end saamange andre. Ikke heller har jeg i de Egne, jeg har været kjendt, hørt endnu, at nogen for at være 3 Gange besøvet, er tildømt Tugthuusstraf. Guldbyrdes vel og nogensinde Straffene, som staae i Danmarks Lovs 6 — 13 for Løbsagtighed? jeg mener forsaavidt de ei ere gjenkaldte eller forandrede. Er 15 Rbdr. aarlig R. B. Halvdelen af et Barns Opdragelses Omkostninger, som efter Forordningen af 14 October 1763 paalægges Barnesfaderen at udrede?

Gjerninger have bevist og skal fremdeles bevise: at jo lemfældigere Lovgivningen er for Løbsagtighed, jo mere fremmes den. Den Skam, der i fordum Tiid var forbundet med aabenbar Skriftemaal, holdt mangen Vellystig tilbage. Leiermaal

Bøder da den ikke ved Praxis dengang reent op-
 hævede Straf for alstens Liderlighed, som og et
 afstraffet Exempel nu og da, holdt dog Løbsagtighe-
 den noget i Skranke; nu derimod er det, som om
 alle Straffens Bånd vare løsnede. Ikke formaaer
 jeg at fatte Løvgivernes Hensigter med endeel af
 Løbsagtigheids Straffenes Ophævelse, men jeg har
 troet, de for endeel sigtede til at afværge Gudseler i
 Dølgsmål; dog forfeile de visstelig dette Djevled.
 Gives Lasten kunns Tolten, da er Overgangen fra
 den ene Last til den anden intet stort Spring for
 Liderlige. Neppes skal man ogsaa opvise en Perio-
 de, hvor saa mange er tiltalte for Børnemord som
 den nærværende; og Fleerdelene af Forbrydere
 gaae endda upaatalte, deels uangione, deels have
 de, som Udtrykket lyder, vidst at komme godt der-
 fra. Maaskee vil man indvende; Løbsagtig-
 heds maade jo da meget mere befordre Tyendemængden
 end formindste samme? Jeg svarer: ikke for den
 nærværende Slægt, tvivlsomt nok for de kommen-
 de. Vel ere de Uægte fødte sædvanlig bestemte
 for den tjenende Klasse, men en stor Deel miste
 Livet i Gudselen eller strax efter; Børnet i sin Spæd-
 hed fordrer moderligt Tilsyn og Pleie; har den
 løbsagtige Kvinde Lyst og Leilighed til at stjenke de
 hjælpeløse Skabninger sligt? har hun flere, da
 voxer saavel Ulykken til, som Umueligheden i at
 pleie dem. Derfor dse ogsaa mange af dem i
 Barndommens første Aaringer, og atter mange
 lægge ved den sætte Tilsyn og Pleie Grund til uhel-

bredelige Sygdomme. Alle Slags Skidenheder og Huudsygdomme ere udeblivelige, men hooftjender hele Hæren af Sotter og Skader, der i sin Tid tildeels vil komme under Sessionernes Bedømmelse, og berøbe Samfundet Nyttens af mange nægte født Individ, der med en bedre Pleie i Barndommen havde vordet en kraftig Yngling og en stærk Tøs. Om og hvorvidt Forældrenes syndige Lyster, ligemed andre Sjæls og Legems Feil, kunne arves, og gaae over paa de uskyldige Børn, er ikke min Sag at omtale; Psychologen undersøge dette! om Tilbageholdenhed og Lyst til at skjule sine Feil ikke for evig sætter en Dæmning for dybere Indtrængen i dette Naturens hidtil uoplyste Spil. Saameget har jeg sagt: at de løsgagte og besvorne Pigers Tal ere Regio og at disse for en stor Deel maae udgaae af Lyndeklassen.

4. Omvandrende Natmænds og Glarmesters folk, berøve ogsaa Landet mangfoldige Lyende. Det skulde ikke være vanskeligt i et Herred at opgive fra 20 til 40 flige Subjecter. Selv disse Børn vorder en Byrde for Staten. Seer man flige vandrende Familier, da have de næsten altid Børnene med sig. Knuse og Tøse fra den spædste Alder til 15 Aar i utrolig Mængde ledsager dem. Deels frygter Landmanden for at tage dette Slags Folk i Tjeneste, eftersom deres Qualiteter ere problematiske, deels ville Forældrene ei tillade at Børnene tjene, da den arvede Næringsvei er mangeligere. Jeg veed flere Exempler paa, især un-

der Krigen, at flige Børn have været tilbudne Tjeneste; men saavel de som Forældrene have ikke villet entrere. Saadan en Knøs og Løs have da neppe naaet Mandbarhedens Aar, før de vandre sammen paa Eventyr og udgjøre en ny Familie, bære, Kvinden paa en Bugge, Manden paa en Kasse, deels med Glas, deels med Hægter, Bliktsi, Brystnaale af reducerede Kobberskillinger o. s. v. hermed er Planen lagt til Fremtids Forjærgelse. Under det fatale Navn Kjeltringer hjemføge de nu Landboen, som, deels af Frygt for deres Mængde, deels for deres tvivlsomme Caracteer, giver dem fuldt op hvad de forlange. Men mangfoldige Tyende unddrages herved Algerbruget.

5. Bissekræmmere, Prangere og boesiddende Kræmmere paa Landet, ere ligeledes mange. Saa længe vore Penge forbærredes, kunde Enhver, som enten havde Penge eller Credit, ikke handle saa galt, at han jo kunde tjene. Mangen Bondeskarl tjente og virkelig saare meget, men dette lokkede alt for mange til denne Prangen, Lediggang og Kramliste-handel; den er nu saaledes bleven dem til Bane, at de ikke let igjen gaae over til Tyende-Elassen.

6. Fra Vestkanten af Jylland især reise mange Tjenestefolk til Holsteen og Sønder-Jylland, for der at faae Selsk til Løn. Denne Reiselyst befordredes især, da Selsket søgtes saa begjerligt af Jøder og Kræmmere. Ogsaa var det dengang Tilfældet, at Tyendet snart aldrig kunde affordere sig saame-

get i Løn, at de jo dog fik for lidet, især med Hensyn til Klæders Kjøstbarhed; og de Tjenesteholdende der frivillig gabe deres Tyende Tillæg, eller mange Gange det dobbelte af den afforderede Løn vare vist den færreste Deel især blandt Bondestanden. Dog endnu vandre mange did ud, og jeg hører kun sjelden de komme tilbage, uden de ellers retournere som Sognestakler.

7. Lyst til at sidde paa egen Haand er udbredt blandt Bondestanden, især dens Qvindesjøn. Ved Vævning, Spinden, Binden, gives der dog noget at tjene, kan dette ikke slaae til, og de aldeles ingen Grund have til at hængsle sig under de Trængendes Tal, da opstandt Industrien, uløbligt Krohold, Dobbelt-Gilder, Legestuer for Betaling og andre ald Moralitet fordærvende Behikler. Den der saaledes blot en Winter har sadt paa egen Haand, er næsten for stedse udstrøget blandt de Tjenendes Tal. Her ere de deres egne Herrer; sidde stedse murede op til en varm Døn; slide kun lidt paa Klæderne; staae op og gaae i Seng, naar de lyst; gaae fra Dør til Dør for at høre Gladder og bringe den; samles om Aftenen i Landsbys Klubber, (her bære de Navn af Vindstuer) og føle sig herved saare lykkelig — i Følge Menneskets Lyst til Uafhængighed. En saadan Indsidderste tager i det højeste Tjeneste i Høe og Kornhøsten, og da denne Narstid er travl, faaer saadan en Høstemæ hartad, for 6 á 8 Ugers Tjeneste, ligesaa 6te Winds 3die Hefte.

meget som en anden Pige for hele Aaret. Ja jeg veed, at saadanne Piger, fæstede blot for Høstens 4 Uger, have faaet 30 Rbd. i Løn, 2 Pd. Uld, 4 Alen Lørred, 1 Par Træsko. Desuden 2 Grovbrød, 1 Faarelaar og en Ost med paa Hjemreisen. Ogfaa mangen Karl der kunde og burde tjene, lever paa sin egen Haand; det er: han tinger sig ind et Sted hvor hans Kost kan staae, og hvor han kan tye hen de Helligedage eller anden Tid, naar han intet gider bestilt. Nu gaaer han i Dagleie fra en til en anden om Vinteren. Om Sommeren kaster han Græster eller skærer Løv til Høsten nærmer sig, da forlanger og faaer han for 4 Ugers Høst- Arbeide en uhyre Løn og Aggredienter til.

8. Selv det der burde være en Tilflugt for sande Trængende, som ei længere kunde arbejde, eller i det mindste ikke ernære sig ved Arbeidet, Fattigforførgelsen i Sognene, selv dette bidrager til Trængen paa Lyende, — her kan man vel fristes til at tænke med gamle Ovid — igne quid utilius, o. s. v. Det er en Sikkerhed Bondestanden nu er inddysset i, at Sognene skulle ernære dem uden Gjengjeld af Arbeid, naar de kun have været der 3 Aar. Gaardmanden opgiver sin Gaard, Huusmanden sit Huus, for at give Søn eller Svigersøn Skjøde derpaa. Lidt betinge de sig i Ophold, og ofte faae de ikke dette lidet, da enten den nye Besidder ikke kan, eller under allehaande Paaskud

ikke vil rykke ud med Aftægten; saare tit handler Bonden med sine Børn bona fide, og opretter ei engang nogen Aftægts Contract, meest for at skaa-
ne stemplet Papiir, Tinglysning o. s. v. De Gamle vorde trængende, syge, til Rattig: Com-
missionerne iile de. Commissionens Medlemmer
skulde være, Præsten, Herredsfogden, største
Lods: Ejer og et Par gode Sogne Mænd som Med-
hjelpere. Men det træffer ikke sielden ind, at de
ere Præsten med, et Par selv udfaarte Bønder,
hvoraf siendoms en paa 4 Edr. Hartkorn, repræ-
senterer største Lods: Ejer, naar Sognene endog
have flere der eier 6 Edr. Hartkorn, ja Hoved-
gaards Besiddere mellem sig. Herredsfogden kan
sædvanlig ikke møde for Embedsforretninger. Præ-
sten er da den, paa hvem hele Byrden hviler;
thi hvo kjender Bonden og troer, at han indvender
eller anfører noget mod Præstens Willie. Præsten
har Selo valgt dem, desuden er han Secretair,
og de andre Herrer virkelig Assessorer i Ordets
egentlige Forstand. Den Trængende kommer til
Præsten. Sætter man sig i hans Stilling, da er
det ham ikke godt at give Afslag. Selo skal han
opmuntre til Medlidenshed og Godgjærenhed; Selo
give gode Exempler herpaa; da han er det største
Hjul i Maskinen, bebreider man ham endnu for
Haardhed, hvis Hjelpen nægtes. Imidlertid sid-
de de Unge Besiddere ved Stæderne, hvor de
Gamle endnu uden hiin Fryghed om Hjelp af Sog-

net, ville rolig have sat i mange Aar, og Knøsen med sin Brud have tjent. Og nu disse Udbandrende, der som Arme komme tilbage; disse Indfiddere der søge Hjelp hos Sognet, disse Løsgjængere og Dagdrivere, som dog tilfidsst og tye hen til et eller andet Sogn; ere ikke alle disse forviisfede om, at Sognene skulle huse, føde, varme og klæde dem, uden Arbeide til de hensove?

Disse ere som jeg troer de vigtigste Aarsager til Manglen af Tjenestefolk paa Landet her i Jylland og i denne Egn, i nærværende Periode.

Order Udparcelleringen i dette Uendelige mindre hyppig, og ingen Epidemier indfinde sig, da ville vore Efterkommere maaskee ikke have denne Mangel at beklage. Men det første er der liden Grund til at troe, uden det befales ved Lovbud; thi Landmandens Kaar synes ikke for Tiden at bedre sig, Armod truer ved manges Dørre, man griber da til dette som giver øieblikkelig Hjelp, sælger Parceller fra Gaarde og Huse, og denne Smaaheds Salg kan fortsættes endnu gennem flere Generationer. Selv de mange Stæder, der i den senere Tid her sælges for resterende Kongelige Skatters Betaling, ere næsten alle fra Herredgaarde til Huse bestemte til Udstykning. I Almindelighed skal en stor Deel af Kjøbesummen contant betales; En Mand har i denne Tid kunns faae Penge liggende — flere træde saamen i Interes-

fentskab — og Folgerne af Interessentskab om
Tordegods har altid været Udskykning.

Noget vil jeg endnu gjøre opmærksom paa,
i Henseende til Lovgivningerne om Tyende.

1. Forordningen af 24de Marts 1791 siger
i sin 12te §. "Ingen Tjener maae uden sin Høsbondes Tilladelse udeblive fra sin Tjeneste og for-
sømme sit Arbeide nogen Søndag." Men
maaе han da være borte om Natten, uden sin
Hosbondes Vidende, hvor ilde bestødt er ikke Høsbonden da i paakommende Ulykkes Tilfælde? og
hvor megen Lidelighed vil det ikke foraarsage?
End mere — maaе han være fraværende de
Helligedage uden Tilladelse? Mange formene
det, saaledes troer og den Deel af Tyendet som
faaer Forordningen i Hænde. Men hvad skal nu
en Hosbonde foretage sig med de Folk der rygte
altlags Creature? Heste, Kjør, Stude, Faar,
Sviin, trænge og de Helligedage til Passelse.
Hvis Bedriften er meget stor, kan Hosbonden dog
umuelig forsyne dem alle hver Søndag, om end
hans øvrige Stilling og physiske Kræfter tillader
det. Ikke heller har det været Lovgivningernes
Hensigt, men Stedet kunde ønskes et Tillæg eller
Forandring.

2. Anordningen af 29 Juli 1814 om Almue-
Skolevæsenet paa Landet, byder i 2 Cap. §. 10,
at hvert Barn bør søge Skolen 3 fulde Dage om

Ugen med nogle Modificationer i 11te og 12te, som tillader 4 Uger frie i Kornhøsten og 5 til 7 Uger i Sædetiderne.

Dette kan maaſtee gaae an i de fleſte Egne af Sjælland, Fyen, Derne og paa de Steder i Jylland, hvor der habes ſaa god Jordbund, at Creaturerne kunne toires eller gaae i Indhegninger; men — i de ſkarpere Sand- og Hede-Egne kan det ingeniſinde lade ſig gjøre; i det mindſte ikke før de have opnaaet en høiere Cultur, hvortil ſikkert vil medgaae ſi re Menneſke-Aldere. Her er intet for Kjer'og Stude til at toires paa. Et enkelt frugtbart Stk. der mueligen kan findes, er beſteemt til Ploug-Creaturene ſom toires, de øvrige maae ſøge deres Næring i Moſer og Grønner. Strækningerne ere deels for ſtore til at hegne; deels have de at kjæmpe mod phyſiſke Umuligheder, ſaaſom Uhl, Sandflugt, Uføre og mere — Vand til diſſe nævnte Creature, ſom og til Faarene, behøves hver Time paa Dagen Tilſyn og Vogtning; deels at de ei ſkulde gaae paa Naboernes Marke, deels at de ikke ſkulde løbe i Sæden, deels og for ei at gaae i Bløder, Grøfter og Uføre. Da Naturen har nægtet diſſe Egne for en ſtor Deel Umueligheden af varigt Hegn, ſaa har man hidtil raadet Bod paa denne Mangel og paa Uføre ved Hyrder, og hertil har ſtedſe været brugt Børn fra 7 til 13 Aar. Boyne Tyende ere ikke i ſaadan Mængde, at man kunde vælge af diſſe; ei heller vilde man for

nogen Priis faae dem til' at afgibe sig med Hyrde-
livet; Danmark er intet Arcadien! Hvorledes
nu denne Sommer, Skolegang skal kunne bringes
i Harmonie hermed, indseer jeg ikke, men jeg hol-
der for: at kan en Lov umuelig overholdes, da er
det bedre at forandre den, end stiltiende samtykke
dens Uoverholdelse; thi en Esterladenhed drager
lettelig flere, og maaskee Forsømmelse af det vige-
tigste og det muelige, efter sig.

3. Med faae Undtagelser holder jeg for: at vere
Love som de ere, med enkelte Tillæg og Forbedrin-
ger, kunne bevirke en mindre Mangel paa Tjene-
stefolk — naar de paasaes og efterlevedes. Ble-
ve Løsgjængere, Kræmmere, Betlere, Glarme-
flere, Ratmændsfolk tilholdte at tage fast Bopæl
og Tjeneste, med samt deres Værlinge, eller ved en
simpel og kort Rettergangsmaade revsedes, bedst
ved corporlige Straffe; denne Hær som nu hjem-
 søger Jylland, liig Græshopper Arabien, skulde
snart forsoinde.

Bleve Forbuddene efterlevede om at hensesidde
paa egen Haand og en Straf tilføiet og exequeret
for Overtrædelsen, da skulde ogsaa dette meget af-
hjælpe Mangelen. Nu mældes Over-Dyrigheden,
at det for Sognet eller Herredet har mange saa-
danne hensesiddende. Denne befaler Herredsfogden
at forbyde sligt. Herpaa sendes frygtelige Promes-
morier til alle Kirkestøvnere; Sognefogden oplæser
dem, paategner til Herredsfogdens Sikkerhed at

be ere læste; og Tingen bliver affurat ved det Gamle. Blev de ikke gjentaldte, Anordningerne for Løbsagtighed fuldbgyrdede, det maatte dog sikkert afftrække mange; Men jeg nægter ikke, at aabenbar Skam og corporelig Straf vilde være, efter mit Kjendskab til Almuen — de hensigtsmæssigste og de hurtigste Straffemidler at iværksætte; men ogsaa veed jeg de stemmer ikke med den Aand, der viser sig i de nyeste Criminal-Love.

Sindinggaard, den 3die December 1816.

Gjeldstrup.

Brev fra Oberst Falkenskjold til M. M.

Jeg billiger fuldkommen Deres Beslutning at ville opofre Deres Fremtid til Landbruget, og ønsker Dem af et oprigtigt Hjerter al Lykke med den Gaard, De melder at have kjøbt. Jeg kjender fuldkommen, hvor utafnemmelig og utilfredsstillende den militaire Vej er i Fredstider for den Virksomme, og hvor belønnende Afskruget kunde være, naar man bruger Estertanke, vedholdende Flid og Orden med sine Folk, bliver stadig hjemme paa sin Gaard, og har tilbørligt Tilsyn med sine Folk, Creature og Redskaber. Det er en Lykke, at De og Deres gode Kone ere opfødte paa Landet; efterat De nu i nogle Aar har maattet flytte omkring, vil De vist skjenne paa Landlivets Uafhængighed, Sundhed og dets fornøielige Syssel; De vil aldrig der lade Tiden blive Dem lang eller kjedsom.

De forlanger at blive underrettet om, i hvilken Drikt jeg dyrker mine Jorder; men da de tilige har sagt mig, at Deres for det meste falde Jerede, saa troer jeg ikke, at min Drikt kan være anvendelig paa Deres Jorder, eftersom mine for det meste bestaaer af Sand, Sand blandet med Leer og Mosejord. Saaledes har jeg af det første Slags 23 Tønder Land, hvilke jeg dyrker i følgende Omgang med syv lige store Inddelinger.

- No. 1. Kartofler, hvortil stærkt gjødes, for det meste med Kogjødning.
- No. 2. Toradet Byg, hvortil pløies to Gange om Foraaret, nemlig den anden Gang, naar Udsæden nedpløies.
- No. 3. Bikker, som høstes til Hø. Saasnart Høet er høftet, saaes Lodden med Boghvede, som nedharves. Om Efteraaret, førend Michaeli, naar den begynder at blomstre, bliver den nedpløiet til
- No. 4. Rug.
- No. 5. Erter, hvortil pløies om Foraaret.
- No. 6. Den halve Lod saaes med Bikker og den halve med Boghvede til Sæd.
- No. 7. Havre.

Disse syv Lodder pløies alle om Efteraaret, og da oprenses ogsaa Vandgrøfterne.

Min Rosejord, 12½ Lunde Land, har jeg inddeelt i fem lige store Lodder, som dyrkes i følgende Omgang:

- No. 1. Hvede, hvortil gjødes med Hestegjødning, blandet med Leer.
- No. 2. Erter efter eengang Pløining om Efteraaret.
- No. 3. Byg, Havre og Bikker til Sommerstaldfoder.
- No. 4. Boghvede til Sommerstaldfoder.
- No. 5. Bikker til Sommerstaldfoder. Derefter oprenses Vandgrøfterne og gjødes Lodderne til Hvede.

Foruden ovenanførte 35 $\frac{1}{2}$ Tænde Land har jeg et Bænge, som tilforn var en Gistebær. Den er 6 Skjepper Land, hvilke jeg har inddelt i fire Dele, hvoraf jeg høster i Omgang: 1 med Høede, 1 med Kaalrabi, 1 med Byg og 1 med Erter. Den til Høede gjødes stærkt med Kær, blandet med Hestegjødning. Afvigte Sommer høstede jeg paa disse 6 Skjepper Land, 2 Edr. Høede, 2 Edr. Byg, 12 Skjepper Erter og saa mange Kaalrabi, som jeg fedede 2 Køer med i 9 Uger. Jeg pløier al min Jord, undtagen naar vi lægge Kartofler, med en Skifteploug, det vil sige: Om Morgenens Klokken 6 begyndes der; Klokken 9 bliver der fort 2 andre Heste ud, hvilke spændes for, medens Karlen spiser et Stykke Mellemmad; Klokken 12 rider han hjem; Klokken 1 tager han ud med de Heste, der gik fra 6 til 9; Klokken 4 $\frac{1}{2}$ spændes de Heste for, der gik fra 9 til 12, medens Karlen spiser Hesperkost; disse gaar til Kl. 8te. Saaledes pløies om Foraaret daglig 12 og om Efteraaret daglig 10 Skjepper Land. Min Jord behøver kun liden Høvning; denne forretter mine Vognhopper. Jeg bruger ingen anden Ploug end den engelske. Min Bygsæd pløier jeg altid ned.

Foruden ovenmeldte Areal har jeg en Eng, hvor jeg aarlig høster 30 til 40 store Læs Hø. Da min Sæd nu groer meget frodigen, saa kan jeg ved Hjælp af Kartoflerne fore og græsse 16 Køer, 1 Tyr, 5 Unghøveder, 10 Heste, 14 Gaarehøveder og 8 til 10 Svin, og aarligen gjøde 6 til 7

Sønder Land, især da jeg i 11 Maaneder holder Hestene paa Stald og strøer under dem med grøn Tang, hvilken kun muges ud to Gange om Ugen, og søres da lige fra Stalden ud i en Rødding paa den Lod, hvor den skal bruges, hvorved den brænder godt sammen og afgiver en feed og varm Gjødning, især til Hvødeloden paa Mosejorden. De mange Heste, jeg holder, ville formodentligen være Dem paafaldende; jeg maa derfor forklare, at 1 er min Ridschoppe, 2 mine Vognhopper, 4 ere egentlige Arbeidsheste, 2 bruges tidlig fra Foraaret til Høsten til at gjøre Torv og desuden til at forrette Kongereiser og 1 bruges for det meste til Gaugen og til Grinder.

De nu forestaaende lange Vinterastener maa De endeligen benytte til at læse gode Landvæsens Bøger. De fortrinligste, jeg for det første vil foreslaae Dem ere: Thaer om den Engelske Landhuusholdning; Schwert; om den Belgiske. Naar De hertil kan faae et Tidsskrift, som kaldes Landøkonomiske Tiden-der, der udgives af et Selskab i Sjælland, saa vil De finde tilstrækkelig Veiledning *). Læs disse Skrifter med Eftertanke, og træffer De i Deres Nabolang een og anden forstandig og fordomsfrie Landmand, saa hør deres Mening om den Plan, De agter at lægge til Deres Jorders Drift. Jeg formoder, De ikke kan have langt til Rath;

*) Thaers Grundsætninger. Begtrup om det engelske Agerbrug o. s. a., bør ei forbigaaes.

Iovsbahl; hils den retskafne Kammerherre Hol-
 stein Rathlov fra mig; han er min Ven og Frende,
 og De vil i ham finde en meget godmodig,
 fornuftig og tjenstagtig Mand, hvis Raad de kan
 følge paa mit Ord.) Har De da taget en Be-
 slutning, saa bliv den tro og vaal ikke. Saaledes
 vedbliver jeg at dyrke mine forstjellige Slags Jor-
 der efter ovenansførte Drift, naaget jeg fuldkom-
 men indseer, at den trænger til en Forandring,
 der kunde skaffe mig tidlig om Foraaret og sildig
 om Efteraaret noget til at staldfore med; thi om
 Foraaret maae jeg sætte mine Køer, som malke,
 i Løir, og fra først i September tøirer jeg saavel
 mine Heste som mine Køer og mit Ungqvæg paa
 Engene og Væredet. Mit Algerbrug er nu engang
 kommet i denne Orden, mine Folk ere blevne vant
 dertil, og jeg tør ikke begynde paa nogen Foran-
 dring, da min Alder ikke tillader mig tidlig og
 sildig at paasee dens Iværksættelse og min Aling
 er for liden til at lønne en Tilsynsmand. So Ting
 vil jeg fornemmeligen lægge Dem paa Hjertet.
 Den første er: at De anvender alle optænkelige
 Midler til at formere og forbedre Deres Gjødning,
 og at anvende den Hensigtsmæssig efter Deres
 Jorders Beskaffenhed; den anden er: at De
 lærer at forskaffe Dem Deres Tjenestefolks Frygt
 og Tillid; thi Kjerlighed og Taknemmelighed maa
 De ikke gjøre Regning paa at finde hos dem. Er
 De for eftergiben og god, saa adlyde de Dem ikke,
 og blive efterladne i deres Pligters Opfyldelse,

og er De streng og paaastaaelig, saa hæbner de sig, som oftest paa den føleligste og farligste Maade, forlade Deres Tjeneste og bagtale Dem. Dog, jeg veed, at Tyderne i Almindelighed ere mere gudsfrygtige, sædelige og troe end denne Egn's Folk. Maaſkee har De godt Politie i Deres Egn. Naar mine Tjenestefolk ikke ere tyvagtige, drifkældige og ondskabsfulde, saa bærer jeg over med deres øvrige Feil, og beholder dem for ikke at faae andre, som ere værre. God og overflødig Føde maa man fornemmelig sørge for, at de faae. Har De Huse til Gaarden, saa sørg for at faae Beboere til dem, som kunne forrette Gaardens Høst og Arbeide hele Aaret igjennem i Dagleie, dog helst i Accord, men altid paa deres egen Kost: De vil da ikke af faste Tjenestefolk behøve flere, end 1 til at passe Deres Qvæg, Faar og Sviiu, 1 til Hestene, hvilken tillige maa være behjælpelig i Huset, og 1, der forstaaer at hugge og holde Redskabet vedlige, og som De kan betrore at gjøre de Keiser og Kjørøler, som De ikke selv vil gjøre. Jo færre faste Folk man kan have paa Kost, des lettere og roligere slipper man. Saaledes har jeg her tre faste Folk paa Kost, og fire Husemand, som hele Aaret igjennem have Arbeide for det meste paa Accord: thi man bør ingen Tid lade dem gaae ledige, da de almindeligen maae sulte, naar de ikke arbeide, og Sult gjør Tyve. Overalt faaer man sit Arbeide gjort hastigere og bedre ved Dagleiere og Accord, end

ved faste Folk: thi dersom de første ikke ville sulde
 med Kone og Børn, saa maae de gjøre Arbeidet
 til min Fornøielse; de faste Folk skulle derimod
 have Løde og Løn enten de arbeide eller ikke, og
 hvor ofte finde de ikke Leilighed til og Undskyldning
 for at skulke. Man forsøge kun at lade tærste,
 gjøre Torv, skære Brænde, grave Grøfter, bryde
 Steen, høste Sæd og Hø alle ved faste Folk, istæd
 det for ved Accord, og man skal vist finde, det
 koster dobbelt saa meget, som om det havde været
 gjort af Dagleiery eller i Accord. Ved faste Folk
 behøves der ligesaa megen Tilsyn, at Arbeidet
 gøres godt, som ved leiede, og for at begribe,
 at der bliver gjort meget mere Arbeide i lige lang
 Tid ved Accord, end ved faste Folk, behøver man
 kun at lægge Mærke til, at Accordarbeiderne ere
 altid tidligere og sildigere paa Arbeide, og at de
 heller ikke bruge halv saa lang Tid til deres Spiis-
 ning og Middagsløvn, som de faste. For mig, som
 boer i et Sogn, nemlig Hirschholms, hvor
 Trangen paa Tjenestefolk og Dagleiery er større
 end maaskee noget andet Sted i Dannemark, er
 det nundgaaelig nødvendigt selv at have Huus-
 mænd til Arbeide, hvilket De af følgende vil begri-
 be. Hirschholms Sogn bestaaer af omtrent 90
 Tønder Hovedgaardstaxt og 80 Tønder contribu-
 abelt Hartkorn. I dette lille Sogn er der, for-
 uden min Gaard, 4re større Aalsgaarde, hver
 paa omtrent 250 Tdr. Land, 4re mindre, som
 ligeledes bruges af Folk udenfor Bondestanden

eller den arbejdende Stand, og i Hirschholms Bye er der 9 Beboere, som have Udsling. Disse 18 Gaarde behøve mange Tjenestefolk; Udsferøds Manufacturbærker behøve endnu flere. Huusmændene kunne altid faae Arbeide nok i Kongens Skove og Plantagerne, og om Sommeren ved at gjøre Torv, da her i Sognet vlist gjøres aarligen nær 4000 Læs. Endeel af Sognets Beboere driver og Fiskerie. Vil man altsaa have sit Arbeide fremmet, maa man have Tjenestefolk og Huusbeboere fra andre Egne, give de første en overdreven stor Løn, megen Frihed, ualmindelig god Kost, og de sidste gode Vilkaar. Men da vi i Aar have haft et saa ustadigt Veir, saa have og mine Huusmænd været mig meget nyttige. Paa Mandag begynder jeg at tage Kartofler op. Til dette Arbeide er der et sandt Kaserie med at hørve Folk, da der her i Sognet vlist aarligen avles omtrent 8000 Tønder. Her kommer atter mine Huusmænds Koner og Børn mig til Nytte; de skulle i Aar have for første Optagning 1 Mark for Tønden, og for anden og tredje 24 Skl.: jeg venter at faae omtrent 400 Tdr., der alle føeres op her paa Gaarden.

Jeg ønskede ved Leilighed at blive underrettet, om der er godt Hegn om Deres Jorder, og om de ligge beqvemt og i Nærheden af Gaarden, og om det er Brug i Deres Egn at holde Fred; thi herpaa vil det komme an, i hvad Drikt De kan dyrke Deres Jorder, og hvad Indtægt De kan

vente af dem. Ligge Deres Jorder i en god Figur i Nærheden af Gaarden, saa er De lykkelig, og behøver De ikke at have Prioritet i Gaarden, saa kan de med Deres Pension leve et lykkeligt og ubekymret Liv, hvilket vil glæde mig at blive underrettet om.

Sophienberg, den 13de September 1816.

Falkenskjold.

Forsøg med Kløvers Dyrkning paa Sand- Jorder.

Kløver paa sandede Jorder, der ikke ere udmærkede ved alt for mange Kornhalme, groer stundom ret godt; ja saaledes som jeg de sidste 4re Aar har brugt — kan den endog for det meste lykkes godt, ved nemlig at gjødsk 2 Gange i Sædskiftet, og da bruge deels Kartofler, deels Boghvede, hvortil gjødskes, som næstsidste Kjør, og herefter saacs Rug paa den meest sandede, Havre paa den mere muldede Jord, begge Dele med paaasaet Kløver, saabel af den røde som hvide.

Men begge Sorter have og mislykkedes for mig flere Gange, og det paa Steder, hvor Jorden var ypperlig forberedet.

Jeg har omhyggelig undersøgt Marsagerne og mange Mars Erfaring have overbevist mig om: at Kløverfrøet i sin Spiren og første Fremvæxt vil have en Forraad af Bædsk, som den sandede Jord, ved tidt indtræffende Foraars og Sommertørke, ikke kan yde den.

Saaledes havde jeg i Foraaret 1813 besaaet 12 Eder Land, geometrisk Maal, vel tillavet Jord med Kløver af begge almindelig dyrkede Slags, deels paa Havre deels paa Rug. Paa Havren nedharvedes det altsammen med en Dræt, men paa Rugen nedharvede jeg kun den halve Deel, den anden halve blev uharvet. Paa den uharvede

Deel af Rugen kom sikkert en halv Deel færre Planter op end paa den harvede, og paa den harvede Rug vist en Fjerdedeel færre end paa Havren. Af Frøet var noget indkjøbt: nemlig 3 Lpd. Rødt og 3 Lpd. Hvidklover, som deelede ligelig mestent mine 3 Forsøgsmaader; og det øvrige var af min egen Aal, som saae des i Aonerne, og som især udmærkede sig hældig i Havre-Jorden, men mislykkedes næsten gandske paa den uharvede Rug. Frøet i Aonerne har ikke kunnet trænge sig ned i Jorden; det blev liggende hele Sommeren ovenpaa; en Deel opsamlet af Fugle, en Deel ved forandret Veir bragt snart i spiret, snart i udtørret Tilstand og endelig bedærvet.

De samme Forsøg har jeg gjentaget i Foraaarene 1814, 1815 og 1816, med den Forskjel, at jeg til min Græsnings Forbedring valgte en mindre Deel Vinterrug at saae, og derimod en større Deel Havre, samt at jeg 1814 og 1815 kun lod en eneste lille Ager af Rugen være uharvet og 1816 slet intet. Følgerne vare gandske lignende, de foran nældte fra 1813.

Men — saavel 1813 som mange foregaaende og alle de efterfølgende Aar har jeg til min store Bedrøvelse, og det altid paa de meest tørre Jordstykker, fundet store Strækninger paa 1 Skp. Land og mere, hvor ingen Klover var at see uden i en meget lav Kure, der kunne være mere vandholdende end det øvrige Jordsmon. De fleste Aar har Klø-

verens spiret godt overalt og skudt sine 3 ja 5 første Blade temmelig tidlig, men den ved Midsommer indtræffende Tørke har sædvanligen mange Steder saa aldeles udtørret Planten, at ingen paafølgende Regn kunde vække den til Livet. Endog denne sidste vaade Sommer havde sin Periode her i Egnen fra 18 Juni til 5 Juli, hvori Jorden, som dog før var til Rod opblødt, uden mærkelig tørrende Blæst eller stærkt Soelstin, manglende saa ganske Vædke, at mange Strækninger af mine Klover-Planter ginge heden. Denne Klovers Misvæxt paa Sandjorder ledte mig til i Efterhøstene 1813 og 1814 at anvende 2 Lpd. rødt og 2 Lpd. hvidt Kloverfrø paa Forsøg med at saae det ovenpaa Vintersæden, strax efter at denne var afharvet. Jeg sluttede Kloveren kunde da være større, Rødderne dybere ved Midsommers Tid, og altsaa bedre flikkede til at modstaae Tørken. Jeg bestyrkedes i mit Forsæt, deels ved at samtale herom med kyndige Landmænd, deels ved at læse i et, ellers saare priisværdigt, oekonomisk Skrift, bestemte Anpreisninger til at saae Klover om Efteraaret.

Her ere Resultaterne:

I Efteraaret 1813 saae jeg den 20de September 1 Lpd. rødt Kloverfrø paa 10250 □ Al. afharvet Rug; i Jord, der om Sommeren efter Gødsket havde båret tidlig modne Kartofler som lykkedes godt, Dagen efter, den 21 Septbr. saae

jeg 1 Pfd. [holdt Kløverfrøe i 10400 □ Alen, efter samme Tilberedelse. Jorden fik begge Stæder et Dræt af en let Harve. Jeg saae jevnlig til mine Forsøg, den 16 October bød jeg Planterne velkomne af Jorden og først i November havde de 3 Blade. Nu indtraf i Midten af Maaned en lille Varsfrost. Først i December var Jorden optøet; mine unge Planter stode saa tæt som jeg kunde ønske. Ved afvejlende Veir holdte de sig godt, indtil Vinteren mellem Juul og Nytaar begyndte og vedholdt med stærk Frost og et temmelig tykt Sneelag til i Slutningen af Marts. Da Sneen var aftøet, saae jeg atter til mine Fosterbørn; nu saae de maadelig ud; en Deel vare ikke at see, og af de synlige laae $\frac{3}{4}$ Dele ovenpaa Jorden, og de øvrige vare visne og yderlig svage. Noget Dages Soelfkin og Nattefrost i April ødelagde dem saa aldeles, at jeg ikke kunde tælle 100 Planter som voxede.

Et mislykket Forsøg maae ikke affrætte nogen Landmand, naar han kun forsøger i det smaae, saaledes at han uden stort Tab og uden Afsvær i sin indførte Orden kan bære Lykkens Mislighed. Jeg bestemte mig derfor til endnu et Forsøg i samme Jord. Jeg lod Rugen afmeie grøn og opfodre fra Slutningen af Mai til sidst i Juli. De første Dage af August kjørte jeg 184 store Læs Blandings Gjødskel derpaa, pløiede den ned, pløiede atter og saaede Rugen den 24de September.

Mit Kloverfrøe saædes som Maret forbeed, men ikke før Vinteren syntes at vilde indtræde, det var sidst i November, efter at Lufsten nogle Dage havde bebudet Frost. Det harbeedes med 2 Dræt, saasom Jorden alt var fast af Regnen. Jeg saae til Planterne afvejlende, men kunde ei sene dem over Jorden, derimod fandt jeg sidst i December en stor Deel spiret Frøe, men om Foraaret saae jeg kunsgandste saae Planter, hvorfor jeg besaaede Rugen med Havregræsfrøe eller rettere, blød Heire, som jeg nedharvede; dette voxede ypperligt og erstattede mig tildeels mit lidte Tab.

Ved det første Forsøg havde jeg til Hensigt at Kloveren før Vinter skulde rodfæste sig saameget, at Frosten ej skulde ødelagt den, samt at den tidlig om Foraaret kunde opvoxe i Lye af Rugen, og være stærk til at modstaae Sommertørken. Ved det sidste Forsøg var mit Ønske: at Kloveren ei maatte have spiret før Vinteren, men tidlig i Foraaret.

Neppes vil jeg anstille flere Efteraars Forsøg hermed, thi hvo borger mig for, om jeg nedsaaede Kloveren med den indtrædende Vinter, at ei 14ten Dages Tøe og mildt Veir i Februari eller anden Tid kunde bringe mine Kjerner til at spire? og jeg veed vist, at Frosten i Marts eller April da vilde ødelægge dem. Derimod vil jeg troe det var bedre, at saae Kloveren sidst i August paa Rugen; men det er en Sjældenhed man kan saae Rug saa

tidlig saaet, og stundom en Umuelighed, da Høsten i mange Egne de fleste Aar neppe er begyndt den Tid.

Endnu maae jeg anmærke: at alt mit saaede Græs har været meget godt, som tydelig bevises deraf, at det paa den fugtigste Jord, om Foraaret saaet, groede ypperligt, snarere for rødt end for tyndt.

J Almindelighed saar jeg 1 Lpd. Græs i 10000 □ Alen. Til samme Jordmaal bruger jeg 6 Eder. Avner, af hvilke intet Græs er taget. Alt øvrigt liigt, kommer i ovennævnte Forhold flere Planter op efter Avnerne end efter det reene Græs. Græs og Avner have stedse været saaet jævnt, da jeg selv næie har paaseet dette, ikke heller ladet saae uden i stille Veir, sædvanlig Morgen og Aften.

Jeg har besluttet at saae nogen Baarrug, saasnart jeg kan erholde denne Sæd frie for Ukrud, som jeg meget hader; men hvad jeg heraf har seet i de 2 sidste Aar, svarede ikke til mine Ønsker, det var endog til $\frac{1}{4}$ Deel, blandet med Ukrud og Klinte.

J Baarrugen maatte Kloveren vorde fremmeligere og altsaa bedre kunne modstaae Vidsommers Torken. Hvorledes Kloveren vil lykkes, naar jeg udlægger de Stkr. i Sandmarken, jeg har merget, længes jeg meget efter at see, dog formoder

jeg, at den formedelft Mergelens Leerbese som holde paa Vædken, vil lide mindre af Torken. Mogle Steder i en Tost, som jeg tildeels gjødede med gammelt Bygnings Leer, stod Kloveren sig godt, medens Naboe Agrene vare uddøde. Overalt vil Jordblanding eller rettere Jordforbedring paa sandede Marker være uundgaelig nødvendig, hvis man der vil vente Klover skal lykkes. Derimod synes mig Sandmarken har et Fortrin som de koldere Marker savne, dette nemlig: at Kloveren staaer sig bedre i flere paafølgende Aar. Vel kan ved indtræffende Tørke selv den ældre Klover hænge med Hovedet, men jeg har dog aldrig erfaret, at den gandske er fortorret, eller ikke er kommet godt til Live, naar Regnen har vederqvæget den tørstende Jord. Ogsaa er Klover tidlig paa færde om Foraaret i en vel tillavet Sandjord.

Skulde en stærk Tørke indtræffe og ingen Udsigt være til snarlig Regn, da vilde jeg meget tilraade: at slaae sine Klovermarker, saasnart de faaes at lide af Torken, thi ellers vorde de med hver Dag ringere *). Slaaet har Roden kans liden Top at ernære, og Kloveren vil ved indtræffende Regn snart igjen vise sig frodig.

*) Et godt Raad; thi den visne Top giver aldrig mere end det der er. Falder derimod Regn, efter at den er afbuggen, saa kan man dog faae Efteraet.

Endnu et maae jeg tilføie, som er uomgængelig nødvendig for Kløver paa Sand-Marker, det er: at ingen Creature maae afgræsse eller nedtræde Stubbene det Aar Kløveren er saaet. Sandmarken fordrer god Cultur, naar den skal yde Kløver. Gjødsles til næstsidste Kjerv og til samme tages en rensende Sæd, da vorder Kornhalmen til sidste Kjerv som oftest saare god, men Jorden tilige løs, ja saaledes at jeg-med en Slags Kummer har seet Bogne ved Kornets Hjemagning synke ned til over Rølgene.

Resultatet af mine Erfaringer om Kløvers Dyrkning paa Sand-Jorder, vil jeg da fremsætte som saa:

1. Paa skarpt sandede Jorde lykkes Kløver kunielden og vil ikke erstatte Omkostningerne.
2. Ere Jorderne mindre sandede, saaledes: at de til sidste Kjerv kunde bære god Havre, og man da gjødsler til næstsidste Kjerv og der tager en rensende Sæd, saasom: Kartofler, Bitter, Boghvede, Spergel, da har man Grund til at vente Kløveren lykkes, hvis den ei i sin Spædhed lider af Torke.
3. Det er aldeles ikke tilraadelig at saae Kløver om Efteraaret.
4. Kløver paa Sandjorder lykkes bedst, saaet i Aker paa Vaarsæd, efter at denne er af-

harvet; de harves da ned med et Dræt og tromles 2 Gange.

5. Mindre godt lykkes den saad om Foraaret paa Vintersæden, og harves den ikke tilgavns ned her, som i det mindste maae skee med 2 Dræt af en Jerharve, da kommer den ei op.
6. Indtræffer stærk Tørke ved Midsommers Tid og Kloveren synes at lide deraf, bør den slaes, da den ellers hver Dag forringes.
7. Creature maae ikke græsse paa Stubben, det har Kloveren er saet.

Sindinggaard, den 1ste December 1816.

Fjellstrup.

Førefaaende Afhandlings Forfatter har saa omtrent gjort de samme Erfaringer som jeg, der ogsaa dyrker Klover paa Sandmark. Dog synes det, at Forfatterens Marker ere endnu lettere end mine, eller maaſte mindre kraftfulde.

Selv har jeg aldrig forsøgt at faae Klover om Efteraaret, men jeg erindrer, at min Fader har sagt mig, at han forsøgte saadant, men med lige saa llet Held som Afhandlingens Forfatter.

Et Middel, som i det ringeste er værd at forsøge, staaer dog Forfatteren tilbage; nemlig som Thaar — hvis jeg ikke bedrager mig — tilraader: at saae Kløverfrøet om Foraaret paa Rugen, inden Sneen endnu er optøet. Naar den er optøet kommer Frøet til Jorden og spirer hurtigt paa denne Aarstid, der vækker alt til Livs Virksomhed. Det fattes da ikke Fugtighed, og kan ikke fortørres af Solen.

Drewsen.

Om overgjemt Rug til Sæd.

Mange Korsæg have beviist det ret godt lykkes at saae gammelt Korn; ja ved Winterhvede paa staae nogle endog at det frier for Brand. Wiise Jagttagelser herover strække sig kun til Winter-rug og ere disse.

I Efteraaret 1805 lod jeg ved Østeraaets gaard i Bønslyssel, af Mangel paa godt Sædekorn, saae 3 Edr. fjergammel Rug, midt i et Mars Gjæde, hvor paa begge Sider var saæt ny Rug. Sæderugen havde lagt paa et straaetækket Loft og var særdeles vel bevaret for Dumm og Indsekker. Den laae paa 6te Dag længere i Jorden end det Øvrige, kom ikke saa tykt op som den ny, syntes mere graae hele Efteraaret, — holdt sig godt ved Foraarets Omvekslinger, var frodigere at see til i Maimaaned, og ved Høstens Tid vare Straae og Vipper nok saa store og Kjernerne større, altsaa i det Hele Sæden hamlere end den jevnfædte Rug af ny Sæd, hvilket derimod travede en halv Deel mere.

I Efteraaret 1807 blev saæt ved Røsnæs 4 Edr. paa samme Maade overgjemt Rug, ligeledes omgivet af ny Sæd. Saavel dens Udseende som Bonitet lignede aldeles det forannævnte med Hensyn til den øvrige Sæd. Skjøndt den fædse syntes tyndere, travede den dog paa $\frac{2}{3}$ Deel

nær, ligesaa meget som den nye Sæd, men dette maae tilskrives, at Straaene vare forære. Under Tærskningen gav en Trave gammelt Rug $5\frac{1}{2}$ Skp. og ny jernsides, henved $5\frac{1}{4}$ Skp.

I September 1812 saaede jeg her ved Sindsgaard 3 Edr. gammel Rug, overgjemt paa et Loft under Steentag, og i 1813 1 Ed. paa samme Maade overgjemt. Sommeren 1812 var meget varm og uagtet jeg lod mit Korn jævnlig kasse og Loftsvinduerne aftage, havde der dog indsneget sig Insektyngel deri. Jeg saaede det og ved at tælle flere Kjerner troede jeg Middeltallet af det bestadigede at være $\frac{1}{13}$ Deel. Jeg saaede med Hensyn hertil Rugen tættere, nemlig disse første 3 Ed., i omtrent 32000 □ Alen. Den laae 11 Dage længere i Jorden end ny Rug, kom tyndt op, holdt sig godt om Vinteren og Foraaret, trak sig godt sammen i Mai, dræede sildigere end ny Rug, samtidig flaaet, men da Reiret i Dræetiden saavel 1813 som 1814 var ret gunstigt, blev den gamle saavel som nye Rug gammel. Den Gamle udmærkede sig ved større Vipper og større Kjerner, den nye var derimod tættere paa Straaet og efter lige Udsæd travede $\frac{1}{2}$ Deel mere.

Da jeg i Foraaret 1814 tidlig bestemte mig til endnu engang at forsøge gammel Rug til Sæd, henlagte jeg 9 Skpr. godt Korn hertil i Marts, paa et straaetækket Loft. Det blev paa

set omhyggelig med Rastning og en Potte Gale
 strøet derimellem, da jeg har befundet, at dette
 faare meget bidrager til Kornets Velvedligeholdelse.
 Jeg kunde intet bedærvet Korn see derimellem,
 Lugten forraadede, heller ikke, at noget havde ra-
 get Skade. 3 Septbr. 1814 havde jeg 1 Lunde
 godt Maal af disse 9 Sk. Jeg saaede den paa 2
 Acre, henved 13200 □ Alen, jevnfides ny
 Rug. Resultaterne lignede de foregaaende. Den
 kom 9 Dage sildigere op end den ny, mig syntes
 og den var tyndere, men bukkede sig dog saameget
 om Foraaret, at der blev god Rug, der i Vips-
 pernes og Straaets Størrelse var kjendelig fra det
 Norige, hvorimod det gav kun 11 Traver 2 Kjer-
 ve høstet, da dens 2 østre Naboeagre af samme
 Størrelse gave 12 Traver og de 2 vestre 12 Trv.
 3 Kjerve. 1 Trave af min gamle Rug gav 6½
 Skp. og af den nye Rug 6 Skpr.

Disse Forsøg have viist mig, at det godt
 kan anvendes at saae overgjemt Rug, men at
 der vil megen Forsigtighed til, med dens Beva-
 ring Sommeren over — Ja er man ikke tilfulde
 overbevist om dens Sundhed, vil jeg reent ud
 fraraade det. Saaes den endog tykkere end ny
 Rug, vil den sikkert løbe tyndere op og aibe færre
 men tillige større Straae, samt større Øpper;
 den vil dræe mellem 8 à 12 Dage sildigere end ny
 samtidig saaet Rug, og dens Marlighed eller
 Fortrin vil for en stor Deel beroe paa, enten der

først eller sidst i Drættiden indtræffer gunstige Veir.

J det store vil dette neppe vorde indført, ligesaa lidt som i Almindelighed; da saa have Leilighed til at bevare deres Korn saa sundt og godt Sommeren over, som det nødvendigt maae være til Sæd. Desuden maae Landmanden beregne Folgerne. Naar Kornet leveres til Kjøbmanden om Vinteren, er han frie for Svind, der sikkert kan anslaaes paa Rug til 8 pr Ct.; Renter af den Capital der sidder i Kornet, samt Kornets nviagtige Passelse; og endelig at det vil faaes noget tættre end ny Rug.

Fortrinlighed frem for ny Rug kan jeg ikke indtænke den. Straaet angribes maaskee lidt mindre af Rust, men dette vil jeg snarest ansee som en Folge af, at Rugen er tyndere og tillader altsaa Luft og Vind friere Gjennemstrøg. Kun i et Tilfælde maatte det være afgjort nyttigt. Naar nemlig det nye Sædekorn under saare misligt Høstveir grøede paa Roden eller i Kjarven. Men — ikke den 1000de Deel af de Rugsaende vilde være i Stand til at erstatte den nye mislige Sæd med gammelt sundt Korn, thi foruden den nævnte Vanskelighed ved Opbevaringen, kan man billig lægge til, at Algerdyrkeren i Almindelighed har udsolgt og opspiist i Vætid, saa at han saare ofte maae tage til den nye Sæd før den endog er

ret moden, og Magaziner have vi i Fredstider ikke her i Landet; Erfaring har desuden under Krigen vilst: at det Korn, som leveres til Magazinerne, neppe vilde afgive godt Sædekorn, da her mere sees paa Qvantiteter end Qvaliteter, samt at Magazinkorn lettere end andet tager Skade.

Sindinggaard, den 1ste December 1816.

Fjølstrup.

Om Korns Støbning med Kalk som Middel imod Brand:

I flere Aar havde jeg faaet Winterhvede og Kalk
fæet samme paa almindelig Maade, nemlig: ved
at befugte Hveden med Vand, være sig Gjødnings-
vand eller reent Vand, tage et Hjerdingkar lædsket
Kalk samt en Potte Salt til hver Tønde Hvede og
flittig omrøre samme; men reent brandfrie blev
den saaledes behandlede Hvede dog ikke. Flere
kyndige Landmænd have og forsikret mig, at denne
Kalkning ikke gandske er i Stand til at quæle Bran-
den. Andre have forsøgt at saae gammel Hvede,
dette veed jeg er skeet i Viborg, uden dog at have
afgivet brandfrie Afkom. Meget hensigtsmæssige
og interessante synes mig derfor Hr. Skolelæres
Schølers Forsøg, bekendtgjort i oekonomiske An-
naler 1807. Disse veiledede mig til 1811, 12,
13, 14, 15 og 16 at fremfare paa en anden,
meget simpel Maade, hvorved jeg har befundet
mig saare vel, da jeg i de 5 Høste jeg har indav-
let herefter aldrig har seet et eneste Brand-Ax i
min Hvede. Vist nok har jeg til Sæd af Hvede
som af alt mit Korn valgt idel fremmeste Kjerner,
dog har jeg ikke gandske kunnet fraskille de smaa
indstrumpne, som, især ved Leiekorn ere hyppige
i Hvede; ogsaa har jeg stundom, for ei at tabe
den fuldmodne Kjerne ved Blæst, maattet høste
min Hvede tidligere end jeg ellers burde.

Til 1 Tønde Hvede tager jeg $\frac{1}{2}$ Hjerdingkar Kalk og $\frac{1}{2}$ Pot Salt, (jeg formoder: at Saltet ei engang er nødvendigt) dette sætter jeg i Støb sammen i et rummeligt Kar. Et Par Haandsfulde Kalk og lidt Salt strøes paa Bunden af Karret, derpaa et Par Skpr. Hvede og saaledes lagvis. Paa det Hele kommer saameget Vand, at dette, endog naar Hveden er udtrundet, kan staae over samme. Det omrøres strax med en Skovl. Sædvanlig har jeg ladet det staae 24 Timer og rørt deri 4 Gange, men stundom har det og kunst staaet Matten over og blevet rørt i alt 3 Gange. Naar det skal optages, tapper jeg Vandet fra, bærer Sæden i Bold og henlægger samme i en roppet Bunke nogle Timer. Derefter flytter jeg det paa et tørrere Sted, tager igjen $\frac{1}{2}$ Skpr. Kalk til hver Tønde Hvede, for at tørre Sæden saameget, at den ei under Saaeningen skal klumpe sig; thi den sidste Kalkning tilskriver jeg ikke nogen Årsag til Befrielse for Brand, men vel et Bidrag til Jordmonnets Frugtbarhed, i det en stor Deel Kalkstøv hæfter sig paa hver Kjerne. Med denne sidste Deel Kalk har jeg flittig omrørt Hveden 3 à 4 Gange. Stundom er den saaet Dagen efter at den er taget af Støb, stundom har den lagt paa 6te Dag inden den saaes, hvilket især har været Tilfældet, naar jeg fik nogle Skjepper tilovers og først maatte tillabe Jord for samme.

De 2 sidste Aar 1815 og 1816 har min Hvede været saaet i stærk moseagtig Jord, som

fløder til en Eng af 18 Edr. Lands Størrelse. Rug som var 200 Alen og derover længere borte fra Engen, og paa høiere muldsandet Jord, blev rustet paa Straaet. Skjøndt Kjernen var ypperlig ansat, ja medio August fuldkommen stor at føle paa, trak den sig dog neppe 14ten Dage før Høst, da Torveiret kom, meget sammen, og var i Hjør, samt er i Nar, saare vanskelig at aftærste. Min Winterhvede derimod var aldeles ikke besængt med Rust, og havde skønne fuldkomne Kjerner. I denne Sommer 1816 veed jeg vist, at min Hvede dræede under saare ustadigt Veir, thi den begyndte først sin Blomstring da 5te Juli var forbie, men Straaet er gandske frie for Rust, og Kjernen saare god, samt aldeles brandfrie.

Overbetviist om denne Rasknings Fortrinlighed, har jeg i Nar forsøgt at kalke paa samme Maade 4 Edr. Rug, og saaet disse paa de laveste Ender af min Rugjord, hvor jeg sikkert venter Rust paa Straaet. Hvad enten Udfaldet svarer til mine Forhaabninger eller ikke, skal jeg trolig bekjendtgjøre det, om jeg lever og seer samme.

Jeg har bemærket: at min Hvede succesfuld aarlig har aftaget paa Rust i Straaet og de sidste Nar været aldeles rustfrie.

Endnu maae jeg tilføie et Forsøg, som jeg anstillede 1813 med Byg. Jeg har en Art Grades Byg, som her i Egnen søges meget begjerligt til Sædekorn; det busker stærkt fra Roden, ligesom aradet Byg og udmærker sig ved en trind vægtig

Kjerne. (En Skjeppe deraf veier almindelig 22 Pd.) 1811 og 1812 saae jeg, at der indfandt sig megen Brand i samme; hvert 16de Aar tør jeg sikkert angive for brandet dette sidste Aar, og hvert 30te det første. Rødig vilde jeg stille mig ved denne Art Byg, ikke heller kunde jeg erholde andet Sædebyg saa frie for Havre som jeg ønskede. Jeg behandlede altsaa i Foraaret 1813 3 Edr. Byg med Kalkstøb, som forhen nældt, og Udsaldet svarede gandske til mit Haab; det var brandfrie, medens tilstødende Ager Osten og Westen for havde nek saamegen Brand som Aaret før *). Disse 3 Edr. kalket Byg gave 52 Traver og afstørskne 49 Edr. 2 Skp.; hvoraf jeg tog 28 Edr. for fra til Sædeforn, der fremdeles har givet mig brandfrie Afgrøde paa meget enkelte Aar nær.

Kunde man overkomme dette, da vilde denne Støbning med Kalk, vist godt betale sig, thi mit kalkede Byg gav, uden at jeg kan opgive anden Aarsag, over 3 Fold mere end det ukalkede ved Siden af; ogsaa udmærkede det sig hele Sommeren ved en Frødighed, som mine Tjenestefolk endog bemærkede.

Jeg har læst: at Belgierne til deres Sæde hvede, anvende Vitriol, ogsaa har jeg seet Recepter, hvori Bøgeaske og flere Ingredientser have været tilraadte. Jeg vil troe, at begge Dele og mange

*) Dette er saare mærkeligt. Skulle flere Landmænd have erfaret noget lignende?

flere kunne sikkert forebygge Branden, naar Hveden tilbørlig udvaskes dermed. Men simplere er ingen af de mig bekjendte Maader end den angivne; ikke heller mindre kostbar; og end mere troer jeg bestemt: at Ralken har spillet en Hovedrolle ved de mange Told jeg har avlet, saavel af Hvede som Byg.

Jeg er ikke saa blindt hen forelsket i Ralk-Støningen, at jeg som en Charlatan vil anprise den for en Universal-Medicin, eller tillægge den Mirakel-Cuurer; dog vil det maaskee forekomme Theoretikeren sælsomt nok, at den skulde helbrede for Brand i Hvede, der først ytrer sig efter Dræetiden; for Brand i Byg, der er tilstæde før Aret skyder igjennem Skeden; og for Rust i Rugen, der, saavidt man endnu formoder, intet Fælledskab har med hine andre 2 Sygdomme. Hvad Udfaldet vorder i Henseende til det sidste veed jeg ikke; men hvad der har bevæget mig til Forsøget er, at mit Hvedestraae Aar for Aar er blevet mere rustfrie; dette veed jeg: at imod Brand i Hvede og Brand i Byg har denne Ralkningsmaade vundet sig for mig, som en Radical-Cuur.

Sindinggaard, den 1ste December 1816.

Sjælstруп.

Om Rørs Plantning paa opskaarne Torvemoser.

Landets opskaarne Torvemoser, der forekomme mig, som de ved Jordskjels ødelagte Egne, ere for Diet et høist ubehageligt Syn; ligesom ogsaa disse Moser, for deres Ejere, ere Eiendomme uden mindste Værd; da den Mængde Vandplanter, som derpaa vore, hverken kan afbenyttes til Dvæg eller Hæslet, fordi Grunden hvorpaa de vore er for blød.

Det er noksom vist, at en saadan opskaaren Mose, om den endog er skaaren fornuftig, det er (i en Linie fra den ene Ende, og alt Affald kastet tilbage og udjævnet,) bruger Aarhundreder, forinden de aarlig forraadnende Planter kunde saaledes opdyngne sig, at de atter kunne producere Torven; jeg troer det derfor at være en Eiers Pligt for sig og nærmeste Efterkommere: at gjøre sig en Eiendom saa hastigt, som muligt nyttig. De senere Efterlægter vil vel finde deres Brændsel i de nu saa hyppigen anlagte unge Skove og de, til den Tid, ei opskaarne Moser.

Jeg troer Intet nærmere og hastigere at kunne lede til dette Maal, end: at beplante slige chaotiske Steder med Rør; hvilket kan skee paa en nem og ei synderlig kostbar Maade. Ved et Par Mand ophaffes en betydelig Mængde Rødder daglig; hvilke overskaarne til nogle Tommers Længde, at

ter af andre, enten med Spade eller Hakke ned, sættes i Dyndet saaledes: at Topspiren vender opad; hvilken lettelig kjendes ved den gamle Rørstap. Naar Rødderne saaledes behørigen plantes i Kvarteer eller $\frac{1}{2}$ Alen mellem hver Plante, vil om 6 Aar en frodig ung Rørskov fryde Øjet og formere Guldet i Eierens Pung.

Ei allene opstaarne Løvemoser, men ethvert andet stidliggende Terrain, fra hvilket Vandet ei kan afledes, benyttes fordeelagtigst paa denne Maade.

Kun maae ei forglemmes, hver Winter at affjære de om Sommeren fremvoxte Skud; da de ellers næste Aar hindre de fremvoxende Spirer. Plantningen kan skee baade Foraar og Esteraar.

Jeg tør ingen Beregning gjøre over Rørplantagers Fremskridt og Indtægt, for ei siden at staae til Ansvar for mine Ord; men det er sandt, at de ere særdeles importable, hvorom enhver kan overbevise, ved at tale med de nordlige Sjellændere, hvilke Forsynet har skjenket en saa indbringende Gave. Jeg troer Ingen vil fortryde, i det mindste et lille Forsøg, hvorfra han siden kunde tage sine Sætteplanter til et større Anlæg. Det er ellers horribelt, hvad Røret, saavel ved Roden, som det indkastede Frøe, kan i kort Tid udbrede sig; selv fra de dybeste Grave seer man det modigen at hæve sig; og er nogen Vandplante stiftet til, atter at producere Torven, da er vist ingen det i høiere Grad end Røret, der afgiver saa be-

tydelig en Mængde Blade, der, tilføjemed endel af de gamle Rødder, aarlig forraadne og atter danske brændbar Jord.

Jeg kan ei heller forbigaae den nære Indflydelse, som Rørplantningen, hvis den bliver almindelig, vil have paa Landvæksnet; naar den Mængde Halm, der aarlig oplægges paa vore Huse kunde bruges til dens naturlige Ustømmelse: Dvægets Føde; hvorved de heldige Røregne vilde kunde holde flere Creature, altsaa giæde mere af sin Jord &c. &c.; dog — at det ei skal gaae mig som Manden, der kjøbte en Kurb Klaste og gjorde mange Beregninger over Gevinsten i hundrede paafølgende Handeler; men stødte i sine Speculationer til Kurven og slog det hele Glasværk itu; tør jeg ei forfølge Fordelene videre; slutter derfor med det Ønske: at min Idee ei saa gandske maa optages blandt de aldeles forulykkede.

Kalster, den 15de Mai 1817.

Sønderup.

Forføg med nogle Græsarters Dyrtning paa Sand- og Mose-Jorder.

Opmuntring og Anviisning til at grundforbedre sine Jorder, men især til Koder: Urters Dyrtning og Græsningens Forbedring, trænger Heedeboeren og Sandmarkedyrkeren saare meget til. Det er i disse Eene endnu den almindelige Stik, at udpine Jorden med talrige Kornhalme; 5 á 6 Gange langstraæt Sæd i en Omgang, uden at gjødfe mere end een Gang, der sædvanligst er til Byg, taget som første Kjeru; kun en Gang kommer Boghvede med i Rotationen, sædvanlig efter at Jorden har givet Byg og 2 á 3 Kjerne Rug; den mislykkes da gierne, ligesom og heraf følger, at de 2 á 3 Kjerne Rug, der følge derpaa, worde flette, ja saa usle, at det ene Straae ikke rører ved det andet, uden i Stormveir. Saa udpiint som Jorden nu er vorden og saa løs den af Naturen er, voxer den seent og sommetider aldrig sammen. Begroes den med noget, da er det sædvanligst i første Aar et Rødnæststraae og i de paafølgende en meget fastløs Græsart — et Slags Hveene — som her i Provincial-Sproget kaldes Kårs. Hvis ikke den yderste Hunger nøder dertil, da vrage Huusdyrene den gandske, kun i dens første Spædhed, naar den paa samme Tid er fugtig af Dug og Regn, gaaer den med; midt om Dagen, især naar den er en Tonne høj, æde de den aldeles

ikke. De tribes naturligvis ei heller paa flige Græsgange, eller gibe riig Melk. Det har allerede længe været en bekjendt Sandhed, at Græsnungen var Sandmarkens Hovedmangel. Det er erkjendt og tildeels stræbt at afhjælpes, af alle de yngre Skribentere i Oekonomien, der have skrevet for de skarper Egne. Endeel Aar har det Kongl. Landhuusholdnings Selskab udsat Præmier for passende Græsarters Dyrfkning paa flige Jorder; men jeg erindrer ikke at have seet dem søgte eller bundne af nogen; og dog er Sagen af Vigtighed, thi Sand- og Heede-Egnene udgjøre den største Strækning af Danmarks største Provinds Jylland; og haad Bonden eller Agerdyrkeren mangler i sit Græs, maae han erstatte ved en bedre Røgt, det er: ved at gibe sine Creature om Vinteren en stor Deel af det Korn, han ellers kunde have solgt. Det vilde være meget gavnligt om de Mænd uden for Bondestanden, der leve i saadanne Egne, ved deres Forsøg og Exempler vilde bidrage, hvad der stod i deres Magt, til en saa vigtig Sags Fremme. Har Bonden endog været Soldat, har han som saadan bereist Sjælland, Holsteen, Meklenborg, ja Belgien selv, og seet, samt deeltaget i Markarbeiderne sammesteds, han forfalder 99 af 100 Gange dog til sin Egns gamle Glendrian, naar han faaer sin Fædrene-Gaard eller sin Mesters Huus. Det sædvanlige Magtsprog hvormed han ender al Dispyte om et bedre Jordbrug er — "Det kan ikke lyffes her." Forsyner man ham endog

med Almue, Bibliotheker og Bøger, han forstaaer og ikke forstaaer, til over begge Dreene, han troer dem ikke. Selv de korte Anviisninger i Almanakkerne læser han vel, kan tale derom, men forsøger dem yderst sieldent. Her maae være haandgribelige, tæt i Dine faldende Beviser. Til at overvinde Fordomme og hævede Sædvaner, til at forbedre og forandre sit Jordbrug, samt anstille rimelige Forsøg og praktisk iværksætte theoretiske Sandheder hører Kjendskab til de mange herlige Fremskridt, Landoekonomien daglig synes at gjøre i Udlandet og Moderlandet, Paapassenhed, Kraft, Udholdenhed og Capital. Ingen af Delene kan siges at være undværlige. Skal vi søge alle disse Dele forenede hos Bondestanden; vare end nogle af dem der at søge, skulde man dog aldrig blandt denne Stand finde den første, og kun saare sieldent Udholdenhed mod et eller andet tilfældigt Uheld. At indrette Forsøg-Gaarde, hvor deels kunde bevises Virkeligheden af nyttige Opfindelser's Udførlighed, deels oplæres unge Subjecter af Bondestanden til et forbedret Agerbrug, kan vel neppe nægtes, at være hensigtsmæssigt; men deres Tal maatte være mange — og hvorfra skulde det rene Bæsen komme, der nu saa hyppig unddrager sig alles Dine? Hvad det Classenske Fideicommisses-Direction har foranstaltet i saa Henseende, læses i oekonomiske Annaler; men deels er Jordbunden, paa den De hvor Forsøgene anstilles, ikke at sætte ved Siden af den større og ringere Deel af Landet,

deels kan dette ikke virke uden i en ganske liden Cirkel. Om end alle vore oekonomiske patriotiske Selskaber sloge sig sammen, skulde de neppe kunne bestreede Omkostningerne ved 4 Forsøg: Gaarde af nogenlunde Størrelse. Det Kongelige Landhuusholdnings Selskab har og valgt sig andre hensigtsvarende Maader at ophjælpe Agerbruget paa; og at vente dette foretaget af Regjeringen selv — synes et Blik paa Statens nutidige Indtægter og Udgifter neppe at lade haabe. Regjeringen har gjort saare meget for Landbrugets Opkomst, men at indlade sig i deslige Bekostninger, var neppe at ønske. Fabrikker drevne for Regjeringens Regning kunne vel tildeels antages her som frakræfende Exempl'r. Det synes som om Dagens Mand distingerer imellem at stifte det Offentlige og bedrage privat Mand. Det er Kongens, det Offentliges, paa Amtets Regning har jeg saare ofte hørt og seet misbrukt til de urimeligste Bekostninger — for ei at sige mere.

Jeg formener: at den sande Oplysning i Dannemarks Agerbrug og de hældigste samt meest virkende Forsøg og Exempler, ville udgaae fra den Klasse af Jordbrugere, der ere over Bondestanden; deels fra Præsterne saavidt deres Embeds Stilling tillader, deels fra Proprietairer og Eiere af fordums Hovedgaarde. Erfaring viser at ogsaa dette har været og er Tilfældet. Hvor ønskeligt var det ikke derfor, om denne talrige Deel af Medborgere ei ved trykkende Nærings- og Sorger maae see sig nød-

sagebe til raske Planers og ønskede Forsøgs Opgi-
velse. Dog er der ingen Deel af Jorddyrkere der
søle Tatternes Byrder saa haarde som disse.
Arealskatten har saa at sige opsluget alle de andre
ældre Skatter, ikke fordi de ere hævede, men for-
di denne altid omtales og er den meest trykkende;
men bærer vel Bonden saa svær en Byrde af Skat-
ter som Præsten eller Hovedgaardens Parcellisten?
Hvor Grundskatten svares af Tønder Land, der
især vorder dens Nag tungt, og dog ingensteds i
Danmark saa trykkende som i Hede og Sand, Eg-
nene. Det er umueligt, at en Skats Ansætning
kan ske saaledes, at ingen troer sig fornærmet,
eller at ingen klager. Men saare liden local Kund-
skab til Danmarks Jorder vil kunne sige, at den
Bestemmelse i Forordningen af 1ste October 1802,
at en Tønde Land skal ansættes fra 50 til 100 Rd.
er vel indskrænket om man saa tør tale. Er 100
Rd. den høieste Taxation for de bedste Jorder, da
er 5 Rd. endog for meget for de ringeste. I det
mindste kjender jeg mange Herre- og Præste- Gaar-
de i mit Naboelag, som gjerne bortleiede og gav
fra 10 til 60 Edr. Land, naar Modtagerne vilde
svare Skatterne deraf. Ja det er vist, at disse
Mænd aldeles ingen Jord eie, hvorefter de jo gjerne
overlode som mindst 6 Edr. for 1 Ed. af Sjællands
bedste Jorder. Jeg vil tilstaae, at en stigende
Cultur kan endnu gjøre Kjempestridt i Hede og
Sand, Egnene, dog Koen dør mens Græsset
groer, siger Ordsproget, og en utaknemmelig Jord.

bund, især med Hensyn til Foder og Græsning vil Hedeboerne endnu i Snese Aar have at kæmpe imod. Hvor ønskeligt derfor, ei allene om disse Egne eftergaves noget i Arealstatten, saavidt den svares af Ed. Land, men og, om Ansætningen ved den kommende Matricul, maatte grundes paa Principer, mere billige for disse Egne, og den omtalte Klasse. Gavnligt for Jordbruget her i Egnen var det sikkert, om den nye Opmaaling og Taxation var fuldbørdet, thi jeg skal lettelig i mine 4re Naboesogne opvise 50 Beboere, som ei tør bryde mere Jord eller benytte sig af deres Mergelgrave, for hine ere fuldbørdede, af Frygt for mere Hartkorn.

Men denne Indledning vorder Selv en Afhandling, lidet svarende til det belovede — altsaa til Sagen.

Agrostis stolonifera, eller krybende Hveene-græs, der under Navnet Fjoringræs findes omtalt i Landoekonomiske Tidender 1ste Bind 2det Hæfte, synes at være en Plante, der kan gjøre Epoche i Agerbruget, hvis den blot nogenledes svarer til de Beskrivelser, jeg hidtil har læst derom, og Hr. Consul de Conincks Forsøg med den i Danmarks Clima, anstillede med Sagkyndighed og berettede med Troværdighed maae vist have heldige Følger for dens Udbredelse.

Imidlertid troer jeg efter hvad jeg kjendte til Planten i sin vilde Tilstand, neppe at den nogenfinde vil tjene til Afgræsning paa Ageren, og dette vil,

til Staldfodring border almeen, være meget til Hinder for dens Dyrkning, hertil kommer at den først sildig om Aaret naaer nogen Størrelse. As Sandjorder vil kunne nytte den med megen Fordeel troer jeg sikkert, thi paa sandede Veie og Grøfter findes den hyppig og groer godt.

Imidlertid vil jeg dog bekjendtgjøre de Forsøg jeg har anstillet, med følgende Foderplanter paa Sand og Mosejorder.

- a) Uldbladet Hestefryd (*Holcus lanatus*)
- b) Havregræs, af det i Benschsel dyrkede.
- c) en Afart dyrket i Bjerre Herred, under Navnet Raigræs.
- d) Gul Klever (*Trifolium procumbens.*)
- e) Humleklever (*Trifolium agrarium.*)
- f) Kjællingtand (*Latyrus corniculatus.*)

a) *Holcus lanatus*, Uldbladet Hestefryd, eller som jeg for Næmhedens Skyld stedse kalder det Gløtels Græs. Denne Plante saae jeg voxer med megen Frodighed, i Særdeleshed paa Grøntorv, jeg til Rabatter havde indført i min Hauge, saavelsom og paa slet sandet og suur Jord, som jeg havde kuulgravet til vilde Træers Plantning. Jeg samlede i Sommeren 1811 $\frac{1}{2}$ Pd. Frø af samme og saede det strax efter Indsamlingen i min Hauge paa 240 □ Alen, det kom op efter faa Dage og gav mig næste Aar 2 Skpr. Frø til Udsæd. Ved

det i Haugen saaede bemærkede jeg, at det burde have været tyndere saet. De avlede 2 Skpr. Græs, saaede jeg i Foraaret 1813 i en Løst fold muldsandet Jord, ovenpaa 4 Skpr. Havresæd. 1814 bliste det sig saare deiligt, luffede gandske Jorden tidlig om Foraaret, da derimod et Raboes Stykke, udlagt med Kløver, reent mislykkedes; jeg indhøstede heraf 2 Edr. 1 Skp. Græs, omendkjendt en Dags Uveir sidst i Juli berøvede mig vist $\frac{1}{3}$ Deel af den ventende Høst. Endnu syntes mig Udsæden at være for tyk, thi Planterne bare vel fuldkomne Ax og Kjerne, men de kuskede ei saameget som enkelte andre, der ved Blæst eller Fugle vare bragte uden for den anviske Plads. Endog endeel af disse Flygtede, der havde forvildet sig paa skarpsandet Jord, stode herligen.

1815 deelte jeg min Sæd saaledes. 1 Ed. saaede jeg paa fold torvblandet Jord, jeg 4re Aar før havde opbrudt og som gav godt Baarkorn. Jorden var af den Bestaaffenhed som man oftest træffer Mosejord paa de jydskke Heder; det er et Lag Jord fra 4re til 6 Tommer dyb, bestaaende deels af forraadnet Lyng, deels af en Slags Løsejord, bekjendt under Navnet Moor, til Underlag hvid Sand som Ploven godt kunde naae. Denne Lønde udsæedes paa et Areal, hvor der var saaet næsten 4 Edr. Havre. Den lykkedes saare vel og dækkede i Efteraaret 1815 Jordsmonnets gandske.

1 Ebd. saaede jeg paa tørre Sandjorder, der af de 4 Skpr. paa omtrent 2 Edr. Rugfæd, de andre 4 Skpr. paa 3 Edr. Havrefæd. Alt hvad jeg saaede her og ellers, fik en Dræt af Harven og 1 af Tromlen. Afgrøden heraf var saa tynd, at jeg slog dem som Baarer ved St. Hansdags Tider 1816, hvorefter de bukkede sig og dækkede Jorden bedre, afgave en god Eftergræsning, der idelig fornyede sig og varede ved lige til jeg i October bandt mine Creature ind. Hvorfor det blev saa tyndt, at jeg ikke aflog det til Græs, var neppe fordi Udsæden var for tynd, men fordi en stor Deel af Planterne som først i Juni 1815 vare opkomne, borttørredes i Slutningen af Maaneden, og ikke ved senere Regn kom til Live. De 8 Skpr. saaede paa Mosebunden, stode tæt nok til at slaaes som Græs. En Rejse jeg i Juli foretog mig, aarsagede: at der ikke jævnlige nok blev seet til, naar den rette Høstetid var; en stor Deel Græs blev desaaarsag tabt for mig og jeg fik kun i Behold 3 Edr., hvilke jeg næste Foraar vil dele mellem høi Sandmark og Mosejord, samt overgjemme $\frac{1}{3}$ Deel, at saae i Foraaet 1818, ligesom jeg 1815 gjemte 1 Skp. Græs, der saaedes 1816 paa 3 Skpr. Havrefæd i lav suur Jord, og som i dette Efteraar herlig dækker Jorden.

Mine Erfaringer ved disse Forsøg have været:

1. At denne Plante er en fortrinlig Græsart, saavel at høstes som Hæ, som at opgræsses. Sels naar den staaer til Græs, Stenglen altsaa opnaaer 6te Winds 3die Hæfte.

sin fulde Stivhed, ædes den dog med Begjerlighed af Røer og Stude. Slaaet eller afgræsset Ryder den saare hurtig frem igjen.

2. At den staaer sig godt flere Aar, men at den ikke stikker sig til Hoeslet eller Frøe uden første Aar; dog var det maaskee mueligt, hvis den var saaet tyndere. Men ligemeget er og dette, thi 2 Aars Baarer kommer den færreste Deel Landmænd i Fristelse med at slaae. Hvad jeg saaede heraf 1813, gav mig 1815 og afvigte Sommer en deilig Græsplet, som idelig fornyedes. Jeg veed vist: at det ingen 14 Dage ad Gangen i disse Sommer var frie for Creature, da Tøften laae beleiligt ved Gaarden, deri at bede med Arbeids Dyrene, og dog var der jevnligt fuldt Bid.

3. At den groer frodigt i suur sandet Jord, som og i tørvagtig Mosejord, i hvilke begge Slags Klover lettelig tager Stade af Frosten. I sin Spædhed taaler den ikke godt Tøken paa skarp sandede Jorder.

4. At Frøet er saare vanskeligt at saae, da det formedelst sin Lethed bortblæses af det mindste Windpust, og vil da falde samlet og ujevnt paa de Steder Saaemanden ikke sigter til. Det er meget vanskeligere at saae end Klover i Aonerne. Af denne Aarsag vil jeg næste Foraar prøve at saae en liden Deel, ved at besugte Havren og blande det derimellem, da man saa er i Stand til at fordele det jevnere. Kunns befrygter jeg; at dette fine Frøe da mueligt vil komme vel dybt i Jorden,

endfjændt jeg agter at underhærbe dette som næsten af min Sæd.

5. Frøet har megen Laaddenhed ved sig, hænger desaaarsaa fast ved Sækkene hvori det føres, man bør derfor, især naar man har kunns lidt Frøe, vælge fine slidte Sække til dets Førsel.

6. 1 Skp. Frøe, løst Maal, veier 4 Pd. Dette strækker godt til at besaae 3 Skpr. Havresæd med.

7. Frøet falder saare let af ved indfaldende Regn i Modenheds Tiden: men Frøet groer villigt om det endog høstes, medens det har noget af sin grønne Farve.

8. Det bør opbindes strax og sættes sammen, en stor Deel Frøe falder da ned i Neeghaandene, hvilket ellers havde spildtes, og kommer ved forsigtig Hjemførsel til Nytte.

B og C. *Bromus mollis* (blød Heire) sædvanligst (Havregræs.) *).

I Sommeren 1810, samlede jeg heraf paa et enkelt Steendige om en Kirkegaard nogle Nr. Vægten af Frøet var omtrent $\frac{1}{2}$ Pd. Jeg saaede det samme Aars August i tilberedet Jord, og høstede 2 Skpr. Frøe heraf i Sommeren 1811. Efterat jeg havde corresponderet med Hr. Proprietair Lycke til Kjølskegaard i Vanshyssel, for ved ham at erholde af det der dyrkede Havregræs, fik jeg Un-

*) Af Noogle kaldes det "dansk Kalaræs" og er meget forskjelligt fra *Avena elatior* (Høihavre, fransk Kalaræs.)
Redact.

berretning om, at Dyrkningen der var saa forømt, at han ikke saa sig i Stand til at fyldestgjøre mit Forlangende om Sæd heraf, men henviiste mig til Hr. Marsleff paa Weigaarden ved Aalborg. Her af fik jeg 2 Edr. Frøe, som jeg saaede i Foraaret 1814, deels paa Rug, deels paa Havre, og som gandske lignede det jeg selv havde indsamlet. I Foraaret 1815 saaede jeg 4 Ekpr. Frøe, som jeg havde bekommet fra Bjerre Herred, under Navnet Raigræsfrøe. Ogsaa dette var Havregræs og lignede gandske mine andre 2 Sorter; blot groede det ikke slet saa frodigt og modnedes omtrent 8 Dage før.

Mine Forsøg med denne Græsart have tilfredsstillet Forventningerne. Det er en Plante, som stikker sig godt for Sandjorder. Den har i sin Spædhed udholdt Sommertørken, naar Kloveren uigjenkaldelig er bortdød. Den afgiver første Aar en god Høst sidst i Juni Maaned, Frøet i Juli, og efter begge (?) en god sildig Græsnings samme Aar. Den dækker Jorden godt, holder altsaa Bødsken ved den aabne Sandjord, og varer flere Aar, men kan til Høe og Frøe: Slet ei benyttes uden første Aar. Jeg har befundet den saa nyttig, at jeg dette Foraar 1816 saaede 10 Edr. deraf, og næste Foraar agter at saa lige saa meget.

Flere Landmænd af den cultiverede Klasse, som have seet denne Græsart hos mig, formene at den skulde fylde Jorden med Kvætrødder, og have

fraraadet mig den. Jeg kan for Eiden ikke indrømme dette, og seer ingen Grund hertil.

Det er bekjendt, at Seene eller Dvægræsset gaaer bort af Agre, naar Jordkorpen hardes, sædvanlig i 4de eller 5te Udlægs Aar. Da nu Havregræsset binder og haardner Jordkorpen, vil jeg snarere troe, den forhindrede Dværkrøddernes Fremvæxt. Selv har Havregræsset ingen senet Rod, den er trævlet, og jeg troer ikke heller den nogensinde kan vorde anderledes; da dette er en characteristisk Egenskab ved Planten. Ogsaa om denne Græsart gjelder det, at den bør høstes noget før den er fuldmoden, da den godt eftermodnes i Kjervene. Jeg har saaet 1 Ed. Frøe i Avnerne paa 1 Ed. Havreland eller 6 Skp. Rugfød; jeg har forsøgt at reengjøre Frøet, men befundet dette saare vanskeligt. Jeg har saaet det paa Havre og paa Rug, harvet og trævlet engang paa begge Kornsorter med lige Hæld; men overalt hvor jeg har saaet dem og flere Græsarter, har jeg stedse til næstsidste Kjerø brugt en gjødsket rensende Sæd, være sig Særgel, Boghvede, Kartofler eller Visker. Huusdyrene æde den gjerne og for Faarene er den en sand Lækkerbidsten, med denne agter jeg næste Foraar at begynde min Faarefoldning.

D. E. F. Endelig samlede jeg i Eftersommeren 1811, omtrent $\frac{1}{2}$ Pd. Frøe af

Trifolium procumbens (Gnul Kløver.)

— — *agrarium* (Humble Kløver.)

Lotus corniculatus (Kjelling Tænd.)

Jeg saae dem vore hyppigen paa mine Marker, og Qvæget, især Gaarene, toge siindom til Takke med den. Mine Forsøg derm d vare kun 1 Aar, da jeg fandt: 1. De lønnede ei Umagen i Sammenligning med de andre to Græsarter jeg foran har omtalt, thi de naaede ikke nogen betydelig Væxt, nemlig ikke uden i Qvarteer høie, og erhølede ei denne Størrelse før siest i August. 2. At Huusdyrene ikke gjerne valgte disse Planter, naar de kunde naae Hviels-, og Havre-Græs eller Kløver. 3. De første, nemlig Kløver-Arterne, ere kun aarige Planter, som altsaa udfordre en egen Cultur, der neppe sammenholdne med ny nævnte Græsarter, vil kunne afgive 30 pr Et. Fordeel, og skjøndt den sidste er fleeraarig, jeg og har ladet den staae urørt siden 1812, kan jeg dog ikke anbefale den; da selv Gaare-Creature, som dog bedst ynde dem, tværede derpaa, længselsfuld see sig om efter andre Planter.

Endelig maae jeg anmærke; at den Græsart, jeg har dyrket under Navnet Havregræs, vist nok er en Art blød Heire (*Bromus mollis*) eftersom Hr. Professor og Etatsraad Viborg saaledes har bestemt den i Benschssels dyrkede at være, kun siender jeg det synderligt, at Planten der ikke efter 2det Aar uddør, da Botanici anføre den høist som 2aarig, og Erfaring viser dog, at den lever i flere Aar.

Jeg har ønsket mig Trøe, saavel af Havregræs (*avena alatior*) som og af Raigræs (*Lolium*

perenne) *) men de Handelsgartnere jeg har talt med herom i Provindsen Jylland, meente at det kun vilde faaes fra Tydsklands indre Dele, saasom Berlin eller Frankfurt am Main; overalt vilde det vorde kostbart at faae i nogen Mængde fra Udlandet; og saavidt jeg veed, har man ingen af disse Planter vildtvoksende her i Egnen, saa at man selv kunne lisse sig til Udsæd.

De anstillede Forsøg trænge endnu til saare megen Oplysning og Berigtigelse, og jeg skal med beredvillig Sanddruehed meddele mine fremtidige Jagttagelser herom, da jeg agter, om jeg beholder Liv og Helbred, at fortsætte og udbrede Dyrkningen af Kløieløst Græsset og det jeg her har kaldet Havregræs, eftersom det under dette Navn er bedst bekjendt for dem der ei ere Botanici. Foreløbig har jeg kunns anmeldt dette, om muligt flere Landmænd kunde faae Lyst at forsøge noget især med Kløieløst Græsset, hvis Dyrkning, saavidt jeg veed, ikke er brugt i det Større. Den Deel af Jorddyrkere, der allerede have bragt deres Jordbrug saavidt, at de ei lade Creaturene græsse paa Agrene, have i Rug, Havre, Vicker, Boghvede, Spergel, Klover, mueligt og Fioringræs, Grønt Foder som jeg vil troe lønner sig bedre. Men saavidt kommer den største Deel af Danmarks Jordbrug ikke at staae endnu et halvt Seculum;

*) Begge vore hyppigt i de danske Egne, jeg kjender, og af den sidste vil det være let at faae Frøe fra Sjælland, hvor den hyppigen dyrkes.

Redact.

og altsaa vil passende Græs, Arter endnu en lang Tid, for saare mange, være en Gjenstand af yderste Vigtighed; i Eærdeleshed for Heedeboeren, der sjelden haver Valg mellem flere Slags Jord at opdyrke, end enten skarp sandet Jord eller kold tørreagtig Mosejord, og for disse er det jeg mener (*holcis lanatus*) Uddbladet Hestefryd og (*Bromus mollis*) blød Heire eller som den er bedst bekendt Havregræs, vil være passende og nyttige Græsarter.

Sindinggaard, den 7de December 1816.

Gjelstrup.

Notiser for Hauge-Dyrkere.

A. Det er bekjendt, at Reglikeplanter i frie Land, efter at have afblomstret, svækkes, og gaae for største Delen ud næste Vinter og Foraar. Især er dette Tilfældet med de af Frøe opvoksede. Følgende har jeg befundet meget at bidrage til deres Vedligeholdelse. Man affjærer omtrent den halve Deel af de Blomster, Stengler Planten har, derved nædes Busken til at give Skud til Blomster for det kommende Aar, naar Planten da har afblomstret, affjæres Blomster, Stenglerne, og Jorden hyppes tæt om Busken. Derved har jeg i de sidste 3 temmelig strenge Vintere bevaret største Delen af mine Regliker i frie Land.

B. Mangen Hauge-Mand kunde faae Lyk til at anlægge sig en lille Mistbænk og Drib, Cassse, naar ikke den yderste Kasse krævede saa stor Bekostning, da denne sædvanlig er enten muret, eller af Fiel, hvilket sidste, som staaende ude Sommer og Vinter, snarlig forraadner, er tilmed kostbart. I 7 Aar har jeg til denne ydre Indfatning betjent mig af Grøntaro og fundet disse særdeles tjenlige.

At de ere besparende indsees let, da herved intet kræves uden fjerdedelen af den Arbeidsløst Graskassen vilde medtage. Jeg har ikke bemærket, at de ere mindre varme. At de ere varige veed jeg; mine have staaet i 7 Aar og skulle med lidt Vedligeholdelse staae endnu i flere.

Grønsiden sætter jeg stedse ud ligesom til Rabatter. Torvene have været tykke gravne, og øverst er lagt en tyndere Svær med Grønsiden op ad, hæftet til de øvrige med Pinde. En saadan Grønsvær Cassé kan strax nyttes, da Gjødnin-gen for inden holder den sammen, og snart bevir-ker dens fuldkomne Sammenvæxt.

C. Alle Hauge, Skribentere og Dyrkere ere enige i, at Jordbær maae have vel rensed Jord. At Jorden er frie for Qvæk eller Senegræs er dog det vigtigste, thi det øvrige Ukrud lader sig luge bort. Men selv i rensed Jord aftager dens Frugtbarhed mærkelig, naar det 3die Aar er forbi, og i det første Aar veed enhver man har kunst faa Jordbær at vente. Følgende har jeg betjent mig af ved Jordbær-Plantning og Dyrkning.

1. Jeg anlægger sidst i April eller først i Mai mine Jordbærbede i Jord, som Aaret forved har haaret Kartofler eller andre hyppede Væxter. Flere Aars Erfaring have lært mig, at denne Plantning fremmes ligesaameget som den i August Maaned, Aaret forved, og her behøver jeg ingen Efterplantning.

2. Af de gamle Stokke tages aldrig til Sætning, men unge raske Planter af Udloberne; i hvilket Øjemed jeg Aaret, før Planter behøves, lader et lille Stykke Beed beholde sine Udlobere fra først til sidst, hvilke da næste Foraar afgive herlige Sætte-Planter.

3. For at være desto vissere paa deres Væxt, optages de med Klump, hvilket er saare let, enten ved Hjælp af en stærk Kniv, eller bedre med en spids lille Spade af 2 Tommers Brede for oven; (jeg har en saadan anbragt paa den ene Ende af Lug-Gaflerne) ved at stikke lidt paa skraa, 4 Steder om Pianten, lader den sig nu let hæve og holder Klumpen endog i sandede Jorder. De saaledes satte Planter falde ikke af Torke, kunne flyttes om Dagen som om Aftenen udsørgne og med Knoppe, samt bære ikke saa lidt første Aar.

3. Rankerne affjæres, naar man luger dem, sædvanlig i Mai og strax før Modenheds Tiden. Sidst i September affjæres de gandske nogle Tommer over Jorden, og Udloberne, der ei sidde tæt ved Busken, rykkes op. Enten strax eller hen i October belægges de med Staldgødning omkring hver Busk. Affjæringen svækker ikke Planten, som man efter Theorien skulde troe, men den nermere deres Aenholdelse og Lugning. Gødningen giver ei allene Kraft til at bære rigeligere Frugt, men den holder Frostene fra at beskadige de Buske, som have sat Stokke eller Træ, og som uden demne vare Dødsens Candidater, ligesom den og næste Sommer holder Vædsken ved Jorden.

I Forstningen jeg begyndte hermed, lod jeg Gødskken rive af om Foraaret, da jeg befrygtede den maatte have mislige Følger paa Jordbærrenes Smag. Senere fandt jeg dette uden Grund. Jordbærrene toge ingen Smag til sig af Gødskken,

og ere, ligesaabel som de der uhindret begroes med Ranker, spiselige fra Stedet uden Afskylling. Vinterens og Foraarets Afvejlinger betage Gjød-
sten sin særegne Lugt og Smag, samt udluder den. Dog mærkes, at man betjener sig af Heste-
Gjødste kort, uden Strøelse, thi dette ansætter Møgenhed. Med et Læs af saadan Gjøde kan man belægge større Jordsmøn, end formodes.

5. Jeg har merglet min Hauge og befundet Jordbær særdeles vel at lykkes i saadan Jord.

6. Behandlede saaledes som i 4de Post omtalt er, kunne Jordbær ligge uomflyttede en meget lang Tid. Hos mig have en stor Deel lagt i 7 Sommer. Jeg lader dem fremdeles ligge saalænge de bære vel.

7. De hos mig dyrkede Slags ere:

a. Almindelige Virginere som bære meget, men vare kun i 4 Uger.

b og c. Spanske Jordbær og sammes Afart Ananas Jordbær, der og bære brav, naar man kun agter paa, at oprykke de Planter og deres Yngel, der vise sig med gølge Blomster. De holde ud, naar Virginerne have afbaaret.

d. Gule Jordbær, eller hvide om man saa vil, de bære godt og ere sildige. Lidt sure i Smagen, men forlyste Synet mellem de øvrige røde.

e. Almindelige Mark, eller Skov Jordbær indplantede. Disse bære næsten hele Sommeren, jeg har dem saa tidlig som Jordbær begynde, og af disse samt de gule endnu Retter hen i Septem-

ber. Desuden bære de i Mængde og vorde ved
Dyrkning meget store.

Alf de saakaldte immerbærende har jeg ingen.

Jeg anbefaler Jordbær, Elskere at forsøge
det opgivne, thi jeg har Selv erfaret Nyttten.
Hvo som har seet mine Jordbærs Mængde paa
lige stort Jordsmon, have forsikket ei at erindre
lignende Frugtbarhed, det er og næsten utroligt
hvormeget de saaledes behandlede bære. Følgerne
ville sikkert overgaae Forventningen.

Sindinggaard, den 15de December 1816.

Sjelftrup.

Om Aulæ-Bygningers hensigtsmæssige Indretning.

Til Held for Fædrelandet have oplyste og tænksomme Landmænd gjennemtænkt Grundprincippet for det rigtigere Landbrug, og bekiempe paa det hæderligste kraftigen enhver Uvidenheds og Uvillies Modstræben; at see uomstødelige Sandheder endelig maae seire over enhver Fordom, er en skøn Udsigt, der vist ledsages af hver Fædrelandsøens inderligste Ønske.

I denne Sag er da nok gjort alt for Velblisset mueligt, men til et Aulæbrugs bedstmuelige Førelse hører ustridigen en hensigtsmæssig Indretning af de fornødne Bygninger; til disse kan gøres følgende Fordringer: De maae være tilstrækkelig rummelige, uden at være overflødige; Indretningerne maae føies saaledes, at alle Foretagender kan stee med mueligste Lethed, og det beqvemmeste Oversyn; Barighed maae synes forenet med mueligste Sparksomhed.

For efter Evne at bidrage til en god Sags Fremme, vil jeg i dette for Landbruget saa nyttige Tidsskrift, der ved Udgivernes gavnende Stræben og Opofrelse af egen Fordeel saameget takkes Almeenheten, fremsætte mine Ideer til Indretning af saadanne Bygninger, for mueligen at fremkalde andre af mere Sagkundskab, til at levere noget bedre.

Jeg har tænkt mig et Jordareal af omtrent 150 Eder. Land gode Jorder, en velhavende Ejer,

hvad enten udenfor eller af Bondestanden, der maatte være i den Nødvendighed at opføre, enten en heel Gaard, en enkelt Deel eller forandre det allerede tilstædeværende, da der i de tvende sidste Tilfælde vistnok bør handles efter en almindelig Plan, og med Hensyn til Fremtiden.

Jeg antager, at Eieren ønsker for sig selv den Bequemmelighed, som en velhavende og oplyst Landmand vel kan have, og ikke bør nægte sig, og at Huusmoderen selv dristigen vil føre sin Huusholdning; hertil Hoved, Bygningens Indretning. Denne Bygning synes at burde have en indvendig Høide fra Gulv til Loft af $4\frac{1}{2}$ Al., med Vinduer af $2\frac{3}{4}$ Al. Høide; heri er Højekkenet, skønde ikke stort, vil det ved god Orden vist være tilstrækkeligt, Skorstenen h vil findes i Forhold usædvanlig stor, men efter min Meening er denne hensigtsmæssigste, naar den er saalidet ivoien, som jeg haaber man vil finde denne; jeg har anvist en indmuret Kjedel til Brygning og andet Brug, Plads i det indre Hjørne, Røg og Emme vil der ved undgaaes; fra Skorstenen gaaer en Bagerovn ud mod den venstre Gavl, denne vilde jeg lægge saaledes, at ovenpaa kunne anbringes en hvalvet Torreovn, der skulle opvarmes af Bagerovnens Hede og dens Røgtræk, ved at lede dette i et Par Omgange, samt tildeels af et Røgtræk i dens Udkant, fra Arnestedet naar dette, som nok rigtigst, havde en Røgeindretning; denne Torreovns Aabning med en Jærndør kunne anbringes ind til den

ved Siden af Kjøkkenet værende Folkestue I; denne troer jeg at kunne behjælpe sig med det ene
 Sag Vinduer, hvorfra Gaarden oversees; dennes
 Opvæmning om Vinteren vilde jeg forsøge med
 i Donsform af Muursteen opførte Røgtræk fra
 Kjedelen og Arnestedets ene Side, der ved et
 Spjæld om Sommeren kunne gives en anden Ret-
 ning, og da maaske bidrage til Tørreobnens Opvar-
 men. Fra Kjøkkenet er videre Nedgang til et no-
 get fordybet Melkekammer F og Spise-
 kammer G, begge af 3 Al. Høide og kun saame-
 get fordybede, at det over første værende Børne-
 kammer, og over sidste Pigekammeret, li-
 geledes kun have 3 Al Høide; fra Kjøkkenet er og-
 saa Opgang til Pigekammeret, og Hjørnet mod
 Dagligstue. Spisekammeret a, benyttes
 til et Afstykke for daglig Spisevare. Til Kjøkke-
 net støder desuden Dagligstuen A, der fra
 dens Kjøkkendar har Indsigt i Skorstenen, og fra
 dens Vinduer overseer hele Gaarden og lige ind i
 og igjennem Loen; herved ligger Sengekamme-
 ret E, hvorfra er Opgang til Børnekammeret;
 videre har Dagligstuen Udgang til Gangen b,
 der fra Gaarden ligeledes fører til Storstuen
 B, og hvori Loftstrappen ligger; til Daglig-
 stuen støder desuden bemeldte Storstue, hvorved
 ligger Haugestuen C, og paa den anden Si-
 de Gjestekammeret D; denne Storstue har
 blot et stort dobbelt Sag Vindue i den østre Gavl,
 hvorfra Biehaugen EE oversees, som og

Pladsen FF, hvorpaa Mispbænke beqvemt kunne lægges. Gjestekammeret har et blindt Tag Vindue, modsvarende Folkestuens; Pigekammeret har ligeledes et blindt Tag modsvarende Hagedøren; og Hagesidens midterste Tag, som er et af Sengekammerets, er ogsaa blindt, da dette synes at kunne behjælpe sig med et Tags Lydning. Stuehusets Loft vil afgive et herligt Kornloft; have's Trang til flere Værelser, kunne et Par Kammerer beqvemt anbringes i den østre Gavl. Denne Bygning antager jeg opført af Grundmuur, men maa stee bedst tækket med Rør. Hele Længden er efter Tegningen 30 Alen, Dybden 18 Al.; Pillerne ere givne forskjellig Brede, dog altid modsvarende, Hjørnepillen er saaledes 1 Al. 9 Tommer, de to følgende hver 1 Al. 6 Tom., den tredje følgende 1 Al. 12 Tom., og begge Middelpillerne 1 Al. 9 Tom. Tagenes Brede er overalt 1 Alen og 20 Tommer.

Al ikke mindre Vigtighed end Stuebygningen ere Staldene; disse indeholdes i den vestre Længde, og danne her en Dybde af 13 Al. Først er heri Hestestalden N, til 11 Heste, (n er en Plads til Seletøi), fra denne fører Gangen m til sammes Skæreløe M, ved hvilken det almindelige Karlekammer L ligger, hvilket ogsaa har Udgang til den store Nvægstald K, som indtager det øvrige af Bygningen, og er indrettet til 48 Hoveder; Nvægget vilde jeg lade staae 6te Vind 3die Heste.

med Hoveberne stufne igjennem Tralbert til Kryb-
berne K, saaledes som det paa nogle Steder
haves, saasom hos Consul de Coninck paa Freder-
rikslund af Dronninggaard, Kk ere Foderloer og
ii almindelige Samkvems og Fodergange. , Ved
at sætte Qvæget paa denne Maade, troer jeg man
vil opnaae den mueligst beqvemme Goering, den
letteste Rugning, og den største Keenlighed. I
Forbindelse med denne Stald staaer imod Vesten
en Tilbygning af samme Dybde, hvori O er Stald
til Ungkvæg og Tyr; P et Svinehus, pp
en Svinestie, pet Afstakke til Kar-søer; Q er
et Gaarehus, hvori q er et Afstakke til Lam;
R er en Opdræts og Gjestestald, hvorved
r er et lidet Karlekammer, hvori en af Røgterne
bestandig skulle ligge med en Dreng, for Op-yn
paa denne Side. Sonden til denne Længde e.e
tvende Lukker ud mod Haugen Qq til frie Gæ-
gelse for Gaarene ved Staldfor-ny, og Pp til
Smaaegrise; i Hegnet om disse vilde jeg anbringe
Balbirk til at give fornøden Skygge, saameget
mere som Gaarene begjerlig skule øde Lobet.

Op til Qvægstaldens søndre Ende vilde et
Kartoffelgjemme KK, til omtrent 1000
Tønder, kunne indrettes; tillader Grunden det
ville jeg udgrave det 3 Alen dybt, udmure det
med Muur, eller passende Kampsteen i Grunden,
og til 1 Al. over Jorden omgive det med en af
Lær og Halm 1½ Al. tyk opklinet Muur; ved at

udsætte det indvendigen forsværlig med Egetommer og deraf give det et brudt buet Spærværk, af kun et Par Alens Hvide i Midten, belagt med Eggestaver, kunne ligeledes herover påføres et Dække af $1\frac{1}{2}$ Alen tyk Leer og Halmklining, og saaledes Forfrysning aldeles umueliggjøres, da ingen videre Nabning gives foruden Indgangen fra Stalden, end et Lufttræk imod Haugen, som ved indfaldende Frost let vil kunne sikkes; over Leerhvalvingen maatte reises et almindeligt Straaetag. Tillader Bundens Tugtighed ingen Indgravning, troer jeg dette Gjemme ogsaa vilde kunne opføres som et almindeligt Huus, med bemeldte $1\frac{1}{2}$ Alens tykke leerklinede Vægge, kun at Overdelen da tilbørlig sikkes med Goder imod Frosten. Imellem denne Tilbygning og Stuehuset fører en Gang med Laage for, fra Gaarden til Haugen.

Langs vesten med Staldene ere Pladsen AA bestemt til Mødding og Svinegaard; Pladsen BB høiere oppe til Dvæggaard, hvori Dvæget ved Staldforing kan gives nogen frie Luft og Bevægelse; kunde her anbringes en Vanding, vilde det være desbedre. Det vestre Dige langs Møddingens Pladsen og Dvæggaarden vilde jeg beplante med Afl, og Diget imellem begge med Birk.

Den nordre Længde indeholder Laderne S, S, i hvis Midte Løen s befinder sig. Laden har en Dybde af 12 Al. og Løen er fuldkommen til Gjen-

nemtførsel og Afslæsning. Imod Nord ere tvende Tilbygninger, den paa den vestre Side S af samme Bestaaffenhed som den øvrige Lade, med samme Bestemmelse; den paa den østre Side T derimod af 16 Al. Dybde og Længde, egentlig bestemt til en Tærskemaskines Anlæg, hvilken med rigtig Construction og rigtig Benyttelse visnok er til afgjort Fordeel; foruden at man derved kunde anbringe Pakkelsmaskiner, vilde den ogsaa kunne indrettes til at drive en Meel- og Bryngværn, og maafee en Brydemaskine, til megen Befordring af den saa vigtige Hørabl. Paa det nordøstlige Hjørne af Laden er Pladsen CC bestemt til muelige Stakke, som derfra lettelig vil kunne indtages. Det nordre Dige for denne Plads, saavel som samme for Kvæggården, troer jeg bedst besat med Granner, til Luu mod Norden.

Den østre Længde, af samme Dybde som Laden, nemlig 12 Al., indeholder først Indførselen U; dernæst Vognskuret V, hvori vil findes Plads til fire Vogne; X er bestemt til Høge, og Materialhuus; Y til Tørve, og Brændehuus, og Z til Afstikker for Sjeder-creature paa begge Sider af en midt igjennem førende Gang, heraf nemlig a til Høns, d til Raskuner, e til Gjæs, b til Vender, f til Duer, for oven, og hvide Kaniner for neden, om man vil holde dem for Haarenes Skyld; Rummet e, vilde jeg bestemme til et Locum,

deels fordi Pladsen her dertil er bekvem, deels for det
 nødvendige Besøgs Skyld, at fremtvinge de jevn-
 ligere Tilsyn med Smaaekreaturene; videre er her,
 Loftstrappen g, til et Hjelpe-Kornloft over denne En-
 de af Bygningen, samt Gangen h, ind til en Ud-
 læggsstue for Fjederfree, hvis Nytte troer
 jeg vil indsees; denne opvarmes om Vinteren og
 Koraaret, ved en af Muursteen opført Øvn; der
 hedes fra Røgkammeret ö af, ved Røgnings-
 materialier som tillige udfylder dette med Røg, til
 Kjødvahres Røgning; den overflødige Røg ledes
 ved et Rør igjennem Udmuren mod Gaarden; et
 saadant Røgkammers Nytte er indlysende; her kan
 alt røges imag med hvad Røg man ønsker, og i
 saa store Stykker man vil, og det røgede om Somme-
 ren bedst gjemmes. Ved den jevne Varme som Røg-
 ningsøvnene faaer, formedelft at ingen Lue maae
 flaae op, var det maaskee mueligt at indrette denne
 i Udlæggsstuen saaledes, at kunstig Udlægning, som
 bevilst er gjorlig, kunde bevirkes. Ud mod Gaar-
 den er Kullestuen ö, hvorfra er Indgang
 til Røgkammeret; og i Enden af Bygningen, er
 Kammeret W til Indgvartering, eller
 andet Brug. Under denne nederste Deel af dette
 Huus, fra Tørvehuset af, vilde jeg indrette en
 Kjelder til Grønsager, ved 2 Alens Indgravning
 og ved at tage 1 Al. over Jorden fra de oven væ-
 rende Stuers og Kamres Høide, hvortil Indgan-
 gen saaledes ved et Par Trin vilde forhoies; til
 denne Kjelder fører Trappen z. En Laage imel-

Item denne Længde og Stuehuset fører til Viehaugen EE og den øvrige Hauge. Fra Høusehuset Z er Udgang til Luffet DD for alle Slags Fjederkreature, hvori det vilde være fortrinligt, om en Vanding var muelig til Gæds og Ender. Det østre Dige om denne og Stakkepladsen vilde jeg beplante med Alm, Diget paa begge Sider af Indfjørfelen med Birk, og Diget om Viehaugen med Lind, samt for neden med Sireen og Jasmin.

Ved denne Indretning vil den indre Gaard aldeles kunne holdes frie for Creature, og saaledes lettelig reenlig og ryddelig. Samtlige Udhuse anstede jeg 4 Allens Høide til Bjelkerne, og et saameget muligt fremragende Tagstæg. Vinduerne heri vilde jeg have at være, for oven anbragte paa langs liggende Karmen, med Kammer til Oplufning opad. Stalddørene naturligtviis Halvdøre, de øvrige Heeldøre.

Jeg har antaget Udhufene opførte af Egetømmer Bindingsværk og Muur; men ihenseende til Spørgsmaalet om Barighed og Besparelse i Tiden ved ubetydelige Reparationer, da er jeg af den Meening, at den Mand, der ikke bygger for at sælge, men for at efterlade sin Gaard til Familie, handler rigtigst, naar han nogenlunde har Raad dertil, overalt at bygge med Grundmuur, samt med de bedste Materialier af Ege og Fyrre-tømmer, Steen og Kalk samt Kær; Muurstenene vil al-

mindeligen paa de fleste Steder kunne brændes. paa Jorderne selv, og saaledes havees billigere, jeg troer for Øjeblikket i nogen Mængde for omtrent 15 Rbd. pr. 1000 Stkr., og derved spares Transporten. At bygge er en Plage; at bygge usd- vendigen en Daarlighed; men er Nødvendigheden forhaanden, da bør man handle som klog Mand, og have Fremtiden for Øie.

Fredrikshøyst ved Fredensborg i Januari 1817.

N. C. Soelberg.

P. Stk. Hvo der ei bygger med Grundmuur, maatte vel foretrække Vålderwände eller Pise.

Redact.

Et Spørgsmaal angaaende Steens Sprængning med Krudt.

For nogle Aar siden læste jeg i de oeconomiske Annaler om en særegen Maade, anvendelig ved Stens Sprængning med Krudt, og da den ikke ubetydelige Fare, som ved dette Arbejde finder Sted, stedse har gjort det ubehageligt for mig, saa greb jeg med Begjærlighed efter det Raad, som her gives; men fandt mig skuffet i mine Forhaabninger.

Da jeg sidst forløbne Aar har seet, at Videnskaberne's Selskab opkaster et Spørgsmaal, angaaende denne Sprængningsmaade og i Udtryk, der lode mig formode at det har vidst, at denne Sprængningsmaade kun har havt lidet Held hos os, saa fremsætter jeg i denne Anledning et Spørgsmaal for Tidenderne's Læsere, og anseer dette saa meget mere hensigtsmæssigt, som Videnskaberne's Selskabs Spørgsmaal maaskee ikke bliver almindeligen bekjendt for dem, der egentligen kunne svare derpaa.

Den omtalte Steensprængningsmaade er nemlig denne: Man borer Stenen, der skal sprænges, paa sædvanlig Maade, fylder saameget Krudt i Hullet, som man anseer nødvendigt, sætter et Røgrør (d. e. et med pulveriseret Krudt fyldt Rør) deri og holder dernæst Hullet fuldt af løst Sand. Dettets Modstand mod Krudtet skulde da være tilstrækkelig, til Stenens Sprængning og hele Faren,

som egentligen ved Ladningen og ved Fængnaalens Oprætning finder Sted, bortfalde.

Men hver Gang jeg forsøgte, paa denne Maade at sprænge Steen, blev Udfaldet, at Krudtet kastede Sandet i Veiret uden i mindste Maade at beskaade Stenen.

Den første Gang jeg forsøgte denne Sprængningsmaade var for en Deel Aar siden. Det flette Udfald lod mig glemme den. Men forrige Aar fik jeg netop den Idee, hvorpaa Videnskaberne's Selskabs Spørgemaal synes at pege; nemlig, at det ugunstige Udfald hidrørte deraf, at jeg havde sat Fængsrøret til Hullets Bund og altsaa neden fra antændt Krudtet, hvis underste Korn, uden at give den øvrige Deel af Krudtet Tid til ogsaa at tændes, kastede denne tilligemed Sandet ud af Hullet. I Stedet for, at alt Krudtet burde have virket, var dette altsaa kun Tilfældet med en Deel deraf, og Stenen, der var for stærk for dette, ravnede ikke.

Ganske anderledes, tænkte jeg, vil Udfaldet blive, naar Fængsrøret blot sættes oven paa Krudtet, der da tændes fra oven af. Ilden meddeler sig til alt Krudtet og Stenen springer i Stykker.

Men Udfaldet blev, hvor ofte jeg end forsøgte denne Sprængningsmaade, stedse det samme. — Stenen blev heel!

Nu spørger jeg: have andre Landmænd forsøgt denne Steensprængningsmaade og hvad Udfald har den havt? Dersom den almindeligen mislyk-

tes hos os, hvad kan da være Marsagen, da den dog andensheds skal med Held være anvendt. Skulde Gullet maaskee bores dybere end ellers, naar Forsadningen af Muursteen sættes for Krudtet, er nødvendigt?

Er dette sidste uundgaaeligt, saa vil den her omtalte Maade at sprænge Stene, ikke blive almindelig; thi Steenboring er saa vidtløftigt og uøifommeligt Arbeide, at kun saa, desuden med Haren fortroelige Arbeidere skulde underkaste sig en Forsøgelse deraf. Kan det attraaede Njemed derimod opnaaes uden Arbeidsforsøgelse, saa vil i Fremtidenielden endog en Uforsigtig lemlæstes ved Steenskydning.

Strandmøllen i December 1816.

Joh. Chr. Drewsen.

I n d s e n d t.

Udsaldet af Auctionen over Faare, Creature ved de Kongelige Skæferier 1816, viser at Landmændenes Opmærksomhed paa ædl. Faare-Racer er blevet vakt. Men skulde det ikke være hensigtsmæssigt og Høie Bedkommendes Opmærksomhed værdigt; at bestemme et vist lidet Antal, f. Ex. 2 Faar og 2 Vædere for hver Lysthaver, høvmed han da fik at nøies til Vængden af de tilstædevoerende Kjøbere havde erholdt deres attraaede.

Regjeringens faare priseliege Hensigt med hine Skæferier, kan vist ingen mislignende, og at den bør have godtgjort de betydelige Udgifter paa denne Indretning, er uden for al Tvivl; kun drifter Indsenderen sig til at formene: at den største Savnlighed vilde tilflyde det Almindelige, hvis de ædle Racer saavidt mueligt fordeeltes hele Landet over, og dette kunde neppe sikrere opnaaes, forudsat Kjøberne vare mange ved Auctionen, end ved det her Foreslaagne.

Foruden Selv at være en Lysthaver, kjender Indsenderen i sin liben Venne-Cirkel blandt Landmænd her i Jylland ikke saa smaa enstede Selv eller ved Commissionairer at bivaane de forventende Auctioner ved Skæferierne næste Aar, for at erholde gode Stammer. Men opkjøbes nu den største og

bedste Deel af saare Formuende, da vilde kun de
 flertere falde i deres Lod, der muligt kunde have
 stor Trang til Racers Forædling, og ved hvilke
 Aareforædlingen hele Landet over, som snarest,
 skulde vorde iværksat *).

*) Var end intet andet at indvende mod det her gjorte
 Forslag, saa vil dog den ærede Indsender selv indsee,
 at et saadant Bud saare let eluderes, da den der
 vilde købe flere Aar end tilladt, lod Andre købe
 til sig i deres Navn.

Dr.

Blodiglen som Barometer.

(Uddraget af Landwirthsch. Zeitung 1814.)

Naar man sætter en Blodigel i en Flaske, der er fyldt med Vand, saa vil man derved kunde gjøre følgende Bemærkninger:

1. Ved lyst og smukt Veir bliver den liggende paa Bunden af Flasken, frummet i en Snegelinie.

2. Nogle Timer før Regn stiger den op til Vandets Overflade, og bliver liggende der, til Veiret igjen begynder at blive smukt.

3. Naar den med stor Hurtighed farer om i Flasken, saa kan man vente Blæst, og den ophører ikke at bevæge sig, før Vinden virkelig har begyndt at vifte.

4. Naar et Tordenveir indtræffer, holder den sig flere Dage i Forveien uafsladelig udenfor Vandet, viser sig urolig og lider af Trækninger og Krampe.

5. Om Vinteren ligger den uafsladelig paa Flaskens Bund og i samme Stilling, som ved smukt Veir.

6. Regn og Sneeveir lokker den sig til Munden af Flasken, der til $\frac{1}{4}$ af dens Indhold bør være fyldt med Vand og dens Munding til-

dækket med en Klud. Man giber om Sommer
een hver 8 Dag og om Vinteren hver 14 Dag
friskt Vand.

Det vilde være meget interessant om anstille-
de Forsøg maatte bekræfte Sandheden af Oven-
saaende.

Dr.

